Digitized by Google

Digitized by Google



Digitized by Google



Digitized by Google

SACRATISSIMAE DEI MATRI VIRGINI.

CAROLVS EPISCOPVS AVERSANVS
in humillimam gratiarum actionem.

PAr erat,vt hoc qualecunquè opus tuis ederetur in lucem auſpicijs, quæ parens veræ lucis es. Te altrice viueret, quæ nobis vitam peperiſti. Te patronam quære-ret, ac vindicaret ſuam, quam ego ducem in periculis, in moleſtijs, in omni vitæ curſu ſenſi; cuius clientelæ beneficio, difficillimis temporibus inter tot itinerum difficultates, bello efferueſcente Germania, ſerpente vbiquè contagio, &

ROM·SOC·IESV·BIBL·SEC·COLL·
IHS
Digitized by Google

coniuratas hæreticorum manus euaſi, & peſtis pericula declinaui. Quod verò tutius patrocinium, quàm tuum, Virgo Sanctiſſima? quam Dauidicæ turri ſimillimam ſacrum concinit epitalamium: è qua mille clypei pendent, & omnis armatura fortium; quam terribilem etiam aſſuerat, vt caſtrorum acies ordinata, nè turri propugnatores milites, neuè militibus contra hoſtiles impetus munita turris deeſſet. Iſto etiam vel maxime nomine tibi debetur hoc opus, cum nihil ſit eorum, quæ hic præclarè, & cum virtute acta narrantur, quod per te geſtum, perfectumquè non ſit Tu propugnaculum Fidei, tu ſeuera vltrix perfidiæ, tuo prope numine diſciplina caſtrenſis innititur, cui omnia fauſtè, ac fœliciter sẽper euenerint. Etenim quod hoſtes Religionis profligati ſint, quòd haſtam abiecerint, ac ſpiritus detumuerint, non tam armis eſt factum, & auxiliaribus copijs, quam præſidijs tuis. Te te & ille ipſe ſumma virtute vel corporis, vel animi præſtans Imperator Ferdinandus ſemper Auguſtus Ducem belli præcipuam merito appellare ſolet, agnoſcit videlicet fontem ſuæ gloriæ, animaduertit, vnde tantum virtutis, ac fælicitatis emanet. Hinc illud maximum argumentum pietatis

in

inte ſuæ, quod te effingi iuſſerit in ſignis, & á vexillifero altè præferri, tequè ſuis copijs præeſſe dixerit, á te rem omnem bellicam gubernari, ac regi, à te magis arcano inſtinctu, quam martiali tuba milites accendi, à te ſibi porrigi opima ſpolia impiorum. Vidi egomet, vidi, & illam hauſi lętitiam vel maximam, cum Teutones Palatiniani, Bohemi, Pannones, alijque quamplures non modo Imperatorijs, ſed diuinis legibus obſequerentur; reuiuiſceret pietas, Religio refloreſceret. exhauſtum eſt, me pręſente, & gratulante illud Luteri cęnū; ſquallet Caluinus, verè iam recaluaſter; quaſi reſectis tot illius Hydrę capitibus extorſiſti Virgo funeſtam facem ex Oecolãpadij manibus, qui Chriſtianæ Reipub. ipſo nomine minitabatur incendium; tua vis Huſſitas fregit; te reluctante, & obnitente Caroloſtadius metam ſui conſilij attingere minimè potuit, qui in ſtudio impietatis excurrebat audacior. Nimium hæc ſibi propoſuit Ferdinandus ille tuus, cum in hoſtes tuo vultu notata ſigna conferret. idcirco enim bellator claſſicum canebat ad pugnam, vt victor tibi pęana caneret ad laudem; idcircò arces hoſtium, ac muros euertebat, vt tibi excitaret aras, atq.

§ 2 de-

Digitized by Google

delubra; idcircò deniquè fulgurabat armis, vt tu coruſcares vel gloria, vel prodigijs. Senſio me tot rebus, tanquã præclaris commemorandis, imparem eſſe: ſed hac vna ſpe ſuſtentator; etenim confido fore, vt quæ militum acueris gladios ad pugnandum, eadem mihi ſtylum acuas ad ſcribendum.

Digitized by Google

SANCTISSIMO
D. N. VRBANO
OCTAVO
PONT. OPT. MAX.

CAROLVS EPISC. AVERSANVS

Summam, ac æternam fęlicitatem.

QVoniam grauaris, in alio quouis Tẽplo Nationes gentium tuam Sanctiſſimam venerari Maieſtatem, ſapientes tuæ vocis Oraculum ſumere Principes, ac Reges viſibile Sanctitatis tuę Numẽ adorare; quã in verę, ſolidęq; glorię Templo, quod ipſe per ſummam virtutem cœlitùs emiſſam conſtruxiſti; non quidem partem anguſtę illius, ſed totam hanc immenſam comprehendens Hyeruſalem: cuius amplitudo contermina eſt tuo dominio, quod tamen Cœlo, ac Dei ipſius dominio conterminum eſt. Aſpicias in hac Hiſtoria mirabilis eiuſdem Templi partem non minimam; quam cum ego in Germania erigendi miniſter affuerim, ab alio fortaſſe nemine ſincerior eius, aut certior expri-

meretur

meretur imago. Et quamuis timendum non ſit, nè tua pręclara, ac fermè diuina gęſta in vllo immenſitatis angulo, aut Aeternitatis ſęculo obſcura iaceant; cum penetrabili Spiritus ſancti tuba Mũdo aperiantur, tamen patiatur ſumma tua clementia, hoc opus in ſanctiſſimorum Pedum veſtigijs ſtabilire fundamenta, ſiquidem in hoc etiam non ſine ſumma poſterorum admiratione glorioſiſſima tuę Sanctitatis acta, Dei non minus, quàm veritatis voce exponentur.

Digitized by Google

COMMENTARIA DE GERMANIA SACRA RESTAVRATA.

ME Roma diſcedente ad obeundam Germanicam Nuntiaturam, talis erat Europę ſtatus; quem breuiter ſine ira, & odio (quorum cauſas procul habeo) ideo referre volo, vt tractaturus de Germania Sacra Reſtaurata cum faciliori Lectoris intelligentia poſſim aſſequi optatum finem. Pax in Italia regnabat, licet ob Vallem Tellinam ſemina belli iacta eſſent. In Germania pericula, & tumultus vndequaque, nec victoria Pragenſis potuerat extinguere atrox bellum; quod ſacrum, & non ſatis laudatum contra Vgonottos erat in Gallia; Hiſpania ob vnitatem veræ, & Catholicæ Religionis ſumma pace fruebatur, quamuis illius Rex contra infideles, & hæreticos in alijs Prouincijs orientalibus, & occidentalibus per ſuos Duces belligeraret. Polonos vexabant Tartari, Suuecij, & Moſcouitę, qui tamē

Digitized by Google

domeſticis diſſentionibus non carebant; Anglia pacem intra, extra verò, contra Germanos bellum habebat; Danimarcha, & Norueggia quamuis frigiditate aeris Septentrionalis inſenſibiles videbantur, attamen ignem belli, vt poſtea patefactum eſt, ſub cinere fouebant; Turcicum Europeum Imperium, ſub cuius cliẽtela erat Tartarus Percopeus, Moldauus, & Tranſiluanus gloriabatur de ſua potentia, propter quam non apertum bellum in vicinijs patiebatur, attamen moleſtabatur à Coſacchis gente paupere, & collectitia, licet belligera, & animoſa, vnde maximum, & periculoſum timebatur bellum. Romę mortuo optimo Pontifice Paulo Quinto vnanimi Cardin. conſenſu, die 13. Februarij fuerat electus in ſummum vniuerſalis Eccleſiæ Paſtorem Alexander Cardinalis Ludouiſius, qui fatale nomen pietatis, religionis, liberalitatis, nec nõ acerrimi hoſtis contra infideles, & hereticos, Gregorij Decimi quinti aſſumpſerat, & quæ ad propagationem Fidei, & ad extirpationem hæreſum, præſertim ex Germania diù animo conceperat, (præpeditus tamen Dei permiſſu, & hominum voluntate ob non collatas, multò ante illi debitas dignitates) ſtatim promouere conatus eſt, vt infra referemus. Eũdem ſacrum zelum, & ardorem quamuis implicitus multis bellis, & periculis habebat Ferdinandus Secundus, qui electus Cæſar Francofurti die 28. Auguſti anni 1619. Occidentale regebat Imperium, verè pius, verè fœlix, verè Germanicus, Saxonicus, Cymbricus, Vngaricus, Turcicus, & meritò nemini anteceſſorum Cæſarum, qui pronomen à magnitudine rerum geſtarum habuerunt, ſecundus.

Ferocem Turcarum gentem, & Imperium regebat maxima ferocitate ferociſſimus adoloſcens Oſmanus, contra quem ſi Deus non extendiſſet manum ſuam, modo terribili, & in domo Ottomanica nunquàm experto, maiora forſitan intuliſſet Chriſtianitati damna, quam non intulerant Soliſmanus, Selimus, Mahometes Secundus, & alij illius parentes. Timuit ideò inuictiſſima Reſpublica Polonica, cum paulò ante mortem bellum cum ſexcentis millibus armatis ferox Oſmanus intuliſſet, cuius gubernacula regebat Sigiſmun-

dus Tertius, Rex non minus longo dominatu, & experientia rerum, quam ſumma pietate admirabilis: Eodem tempore finitimis populis Suuecijs, Gothis, & alijs Goſtauus; Danicis, & Noruegicis Chriſtianus quartus imperabant; ille auidus gloriæ fortis, & fœlix in bello antiquæ Gothorum gloriæ reſtaurator ſibi nomen aſſumpſerat; iſte Dux potens, & prudens extimabatur, cuius tamen virtutem Germania, Lydius quaſi lapis famæ imparem declarauit. Iacobus II. cuius Imperio ſub nomine magnę Britanniæ, Angli, Scoti, Hiberni ſubiecti erant; licet tùnc temporis à nonnullis ob propenſionem ad litterarum, & pacis ſtudia ludimagiſter appellaretur; velabat tamen, vt poſtea innotuit, ſumma prudentia, & politica his artibus impotentiam, vt ſuſtineret exiſtimationem, qua deperdita vt plurimum perire ſolent Regna. Denique in tota Gallia regnabat Ludouicus XIII. religione, & pietate alteri Diuo Ludouico nō abſimilis, & in re bellica dignus Henrici parentis filius; In Imperio verò Hyſpanico, cui nunquàm ſol occidit, mortuo paulò ante Philippo III. Sanctiſſimo Principe, ſucceſſerat Philippus IV. ætate iuuenis, expectatione magnus, verus Philippi II. nepos, & Caroli V. pronepos.

In hac rerum, & Principum conſtitutione ſedes belli, & diſcordiarum erat Germania, ad quam ex omnibus Orbis partibus concurſus fiebat populorum, cum ex illa ſalus, vel interitus in negotijs ſacris, & profanis expectaretur; hinc diuiſa reperiebatur, immò pro ea, tota Europa; in duas partes, in Cæſarianos videlicet, & Palatinianos: Prioris caput erat Ferdinandus Cæſar, & cum eo Bauarus; Saxo, Electores Eccleſiaſtici, Liga Catholica, & alij Principes minores ſimul cū externis Rege Hyſpaniarum, Rege Polonię, Infante Iſabella Belgarum, & alijs collegatis cum Domo Auſtriaca. Poſterioris erat Palatinus Federicus Quintus, cui adhęrebat Elector Brandeburgicus, Palatinus Neumburgicus, Dux Bitontinus, Ioachinus Herneſtus, & Chriſtianus fratres Marchiones Brandeburgici, Dux Vvittēbergicus, Mauritius Langrauius Haſſię, Marchio Durlacenſis, Princeps Analtinus, Ciuitates Imperiales confederatæ, & Anſiaticæ; ſecretò verò Dux

Bruſuicenſis, Megapolitanus; Pomeranus, & alij Principes circuli Saxoniæ inferioris, ex exteris verò Anglus, Danus, Suuedus, Ordines confederatarum Prouinciarum Olandiæ, Gabor, Turca; & quod maximè dolendum erat, etiam aliqui Principes Catholici.

Cauſa, & origo iſtarum diſcordiarum, præter ſolitam filiorum Adę dominadi libidinem, fuerat hæreſis, lutherana præſertim, & Caluiniana præter alias minoris nominis, quæ ita irrepſerant, vt omnes Principatus pręter Tirolenſem, Bauarum, & Salisburgenſem, potius hæretici, quàm Catholici exiſtimarentur; & tamen Germania ante annum 1517. erat vnius labij, ſed ſuis libidinibus Ciuitatem, & nouæ Religionis turrim erigere voluere Germani maiori ſcelere, quam Gigantum; hinc lateres nouarum opinionũ à Catholicis dogmatibus abhorreſcentium, hinc bitumen cuiusdam ſuadelæ mirum blandientis in excidium parauerunt, vt ſin minus ſolium Dei, Dei certè Vicarij ſedem deſtruerent; ſed cùm opus aggrederentur, qui habitat in Cœlis irriſit eos, & Dominus ſubſanauit illos immiſſione diſſenſionis diffidentiæ, & ſpirtus mendacij.

Commentaria hæc noſtra inſignes plurium mutationes Principum, Ducum, Heroum, & Rerumpublicarum claudent, & quomodo illa mala, quæ deſperata videbantur, curata fuerint per obtentas celeberrimas Cæſaris, & Catholicorum Principum victorias per noxij emiſſionem ſanguinis per maximam etiam ſollicitudinem in hac noſtra Nunciatura apud Auguſtiſſimam Maieſtatem octennio impenſam, ac tandem per aſſiduos Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, aliorumq; Prælatorum, ac Religioſorum non inutiles labores in eradicatione adeò inueteratæ hæreſis collocatos quæ vt facilius intelligantur, rem omnem altius, ſed breuiſſimè exordiar.

Malum, quod præterito ſæculo, & preſenti vſque ad annum 1629. miſeram Germaniam afflixerat, exordium duxit anno 1517. Ex inuidia enim, & indignatione, quod Ioanni Tetzelio Dominicano commiſſa fuiſſet indulgentiarum promulgatio, cæpit Martinus Lutherus Ord. S. Auguſtini Le-

Lutheranæ hæreſis origo.

ctor

ctor ordinarius VVittembergæ in immodicos quæſtus, & abuſus indulgentiarum inuhit,non tamen in ipſas indulgentias,quas adhuc probabat, vt ſemper in timore, & tremore ſalutem operaremur: poſteà verò mentem magis renudauit in 95. propoſitionibus diſputationis tantùm gratia propoſitis.Verum multos decepit triennio integro ſimulata Lutheri humilitas,& erga Pontificem reuerentia: nàm Leoni X. ſcribens,ſe proſtratum Sanctiſſimis illius pedibus, cuncta ſua ei offerre, vt viuificaret, occideret,vocaret,reuocaret, approbaret,reprobaret quodcunq;placuiſſet;interim Friderico Saxoniæ Duci gratus, inuehebatur in vitia Cleri, & Magiſtratus, vt populo plauſum faceret, tantòq; magis illius dictis fides adhibebatur,quanto euidentiora,& magis publica erant cleri vitia perniciosiſſima; Romam accerſitus, diffidens ſuæ cauſæ, & timens perſonæ, in Germania iudices poſtulauit; obtentoq; Cardinale Caietano, in Comitijs Auguſtanis corã illo,& Cæſareis Conſiliarijs;palynodiam dictorum, & ſcriptorum cecinit, profeſſusq; fuit ſe ſequi Sanctam Romanam Eccleſiam,illam ſe dixit velle colere in omnibus pręſentibus, & futuris temporibus: poſtea inſtante Card. vt in ſpecie aliqua reuocaret,& miſſa faceret,quę perturbationem cauſarét; reſpondit, ſe non meminiſſe alicuius, quod contra Sacram Scripturam, contra Sanctos Patres, aut decreta Pontificum foret, offerens ſe velle ſua ſubmittere iudicio Vniuerſitatum *Appellat ad Vniuerſitates* Baſilienſis, Friburgenſis, Louanienſis, & Pariſienſis, ac tandem à Cardinali ad Romanum Pontificem appellauit. Auguſtaq; ſe ſe ſubduxit. Diſputatur poſteà cum Eckio, & Lutherus Cæſari Carolo V. ſe,ſuamq,cauſam, fruſtrà tamen,commendat; & à Pontifice longè aliter, quam ipſe docebat, iudicante; prouocat ad Concilium; immò contra Pontificem ſcriptum edit ad Cæſarem,& nobilitatem Germaniæ, nec ſatis ſe feciſſe ratus; Ius Pontificium VVittenbergiæ pubilcè incendit:Scribit in Colonienſes,& Louanienſes,editq;librum de captiuitate Babilonica, in quo Bohemos ab hæreſi liberat, aliosq;Catholicos hæreſeos inſimulat.Accuſatur anno 1521. *Comitia VVormatiæ.* Lutherus VVormatiæ tanquam in Imperio publicæ pacis perturbator,ſed eum defendit,& protegit Saxo, ſuadetque vt

ſub

ſub fidè publica euocetur non tantùm Cæſaris,ſed etiam aliquot Principum, qui pro homine fideiuſſerunt: mandantes tamen,vt interim in itinere nec concionaretur,nec ſcriberet; concionatus tamen fuit Erphordij contra Cæſaris edictum VVormatiæ tamen modeſtior,libros à ſe ſcriptos agnouit,& ad illorum retractationem ſe paratum fore dixit;ſi teſtimonijs Scripturarum cõuinceretur: quæ cum obſtinatè dicerẽtur,Cæſar mentem ſuam incontaminatam declarauit,præcepitq;vt reduceretur,quo fides eſſet integra, ſed iuſſit moneri hominem,vt à turbis, & concionibus abſtineret; Lutherus Alſtadium à Saxoniæ Ducis cuſtodia ductus, mox ibidem contra Pariſienſes,& contra D.Thomæ ſcolaſticam Theologiam ſcribit,paulò poſt Sacram Scripturam in Germanicum idioma ad genium ſuum vertit, ac Caroloſtadium, Melanchthonem,Ionam,Seurfium,Amsdorphiũ, aliosq; diſcipulos nanciſcitur, & inſtruit, ſcholas claudi iubet; in Henricum Angliæ Regem inuehitur; ſe Euangeliſtam nominat: omnibus etiam fœminis munus euangelizandi concedit.Comitia Norimbergæ indicuntur; quo tempore iàm Principes aliquot Lutherani, errores fidei cum politicis miſcebant, multaque iactabant ad conflandam inuidiam Pontifici, & Clero.

Zuuinglius in Heluetia.

Interim in Heluetia Zuuinglius quidam eam gentem ad res nouas concitare cœperat,cuius dogmata ſoli Tigurini ſequebantur; alij verò in Comitijs Lucernæ habitis, cæremonias, & inſtituta antiqua inuiolata ſeruari mandarant, Zuuinglius mox vt manũ calamo admouit, diuerſam à Luthero doctrinam edidit, aliam Caroloſtadius ab omnibus diſcrepantẽ,idem præſtitere Anabaptiſtæ politicũ Magiſtratum eiurantes. Lutherus dolore, iraque ſuccenſus relinquens obſcuriores diſceptationes, librum de fœnore, & vſura germanicè euulgat, & magiſtratus non parùm ſugillat, Principes, & Reges ſocios furum appellat, quæ prolixiùs proſequitur applaudente Luthero Thomas Muntzerus inſignis populi irritator. præterea Lutherus apoſtaſiam Religioſæ fugitiuæ defendit publico ſcripto, omnibusque voto obligatis,viam carnis,& libertatis reſerat,ac tandem in dictis

Comi-

Digitized by Google

Comitijs Norimbergæ, vbi de ſubſidio contra Turcas agebatur, Turcam decies eſſe meliorem, ac prudentiorem, quã Chriſtianos Principes diuulgat; hos vocat ſtolidos, fatuos inſanos, amentes, & moriones, quæ cum confirmaſſet Muntzerus, & Phiferus, iamq; erumperent Buceriani, Melanchthonici, Pomerani, Zuuingliani, alijq; quamplures votorum deſertores duce Caroloſtadio, qui recenter, & primus quicem meretricem ſuam duxerat in nuptijs: ruſtici ſaltantes, & bibentes coniurarunt; paulòque poſt ſeditio ruſticana aduerſus Magiſtratum exorta eſt in Algæa, ac ferè in omnibus Suueuię locis ad Rhenũ in Alſatia, in Franconia, in Thuringia, in Salisburgenſi agro, & alibi, quorum is erat ſcopus, vt Principes omnes extinguerẽt, & nouam Religionem inueherent, ſequè a tributis liberarent; ducentas arces in ſola Franconia demoliti ſunt; ſed cum ſeſe nobiles ſtrenuè oppoſuiſſent inuocatis Suuedici fœderis auxilijs, eorum que Duce Georgio Truceſio, Ludouico Palatino, Conrado VVittẽbergico, Antonio quoque Lotharingico Duce, eiusq; fratribus ſpatio trium menſium pluſquam centum millia ruſticorum interierunt. Muntzerus, eiusq; ſocij Mulhuſij capti pœnam capitis ſubierunt. In Vrbibus etiam eodẽ ferè tempore tumultuatum fuit, Francofurdiæ, Moguntiæ, Vuormatiæ, Spiræ, & Coloniæ ciues in Magiſtratum ſurrexerunt, leges, & fidem ſibi ipſi præſcripſerunt, multisq; in locis libertatem credendi poſtularunt, & impetrarunt; quibus omnibus fatebatur Lutherus ſe claſſicum ceciniſſe.

Incẽſores belli ruſticani anno 1526.

Tumultus Ciuitatum.

In publico hoc Germaniæ luctu Lutherus celebrat ſacrilegas nuptias, abominaturq; Canonem miſſæ, & paſſim ad omnes Principes ſcribit, vt illius doctrinam amplectantur. Primus ex Principibus Luthero publicè voto effracto ſacrilegè adhæſit Albertus Brandeburgicus Ordinis Teutonici Magiſter, ducens vxorem Dorotheam Regis Daniæ filiam. illius exemplum inculcauit Lutherus Alberto Archiepiſcopo Moguntino, rogauitque, vt Epiſcopatum in ciuilem Magiſtratum conuerteret, ſimilia conſtantiſſimo Georgio Saxoniæ Duci niſus eſt, ſed fruſtra perſuadere. Principes tamen Lutherani anno ſequenti habentes Comitia Spiræ, denega-

Apoſtaſia Alberti Brandeburgici.

tis

Digitized by Google

tis ſibi Eccleſijs in palatio ſuo publicè conci nes Lutheranas haberi iuſſerunt,plebemque ad illas,indulgentibus Epiſcopis inuitarunt.

Quo tempore in eadem cauſa verſabantur Heluetij, plerumque plebei à Conrado Pellicano apoſtata ſeducti. Badenæ diſputatio erat inſtituta à Catholicis, & Sacramentarijs, ſed in illa Catholici triumpharunt;quarè Heluetiorum pagi Decretum de conſtanti fide catholica ediderunt,illiq; parere ſe velle dixerunt omnes Tigurinis exceptis:paulò poſt tamē Bernates diſputationem repetierunt inuitis Epiſcopis,atque Cæſare, quæ tandem illum finem habuit, vt præſcriptis iniquis legibus cōtra Catholicos,& plauſibilibus pro ſectarijs; miſſas,aras,& ſtatuas aboleuerint.Lutherus interim in Anabaptiſtas graſſantes ferebatur:& ſub ſpecie illos arcendi vniuerſam Catholicam Religionem diſtruebat, illos Pontificijs comparabat, & magis Pontificios, quam illos tecto tamen fine laudabat, ne grauius Principes offenderentur : magna inconſtantia, apud Papam fatebatur eſſe verā Scripturam, verum Sacramentum Altaris, veras Claues ad remittenda peccata, verum verbi miniſterium, & verum Catechiſmū; imò illius ſuaſu viſitatio Saxonica fuit inſtituta,in qua vt refert Melanchthon;Lutherus multa correxit,doctrinasq;conformes Catholicæ Religioni tradidit de libero arbitrio, de Pœnitentia,de doctrina Legis,& de alijs punctis magis adulatione,quàm ſeriò ſcriptis.

Lutheri de Papatu teſtimonium.

Principes etiam Saxonici, & Landgrauius Haſſiæ ſibi à Catholicis metuentes, quaſi iàm fœdus contra illos fuiſſet initum,militem conſcribunt, qui vt exauctoraretur à Principibus ſacris Moguntino, Herbipolenſi,& Bābergenſi centum mille aureos extorſerunt, illorum Diocæſes,ni facerent, incendijs deuaſtare molientes.Heluetij etiam ſupramodum Zuinglianiſmo infecti, paſſim nouam doctrinam admiſerunt.Cum Turcam Budam cæpiſſe ex Vngaria allatum eſt, totamq; Germaniam velle inuadere. Ferdinandus Rex Comitia Spiram euocauit, in quibus tanquàm Cæſaris Vicarius ab Imperio ſubſidia exigebat, ſed Principes Lutherani ibi palàm auſi ſunt ſubſidia denegare, niſi libertatem Religionis

Digitized by Google

gionis impetrarent;quarè Ferdinandus publico Decreto indulſit,vt in Fidei,ac Religionis negotio eo modo ſe gererẽt, quò Deo,& Cæſari facti ſui rationem poſſent reddere,nihil tamen innouarent vſq; ad Cæſaris aduentum , vel Concilij celebrationem.cum verò contra ſeditioſos, & bonorũ Eccleſiaſticorum inuaſores Decreta feciſſet,ijs noluerunt Principes ſubſcribere,adiunctiſq; ſibi aliquot ciuitatum Legatis , proteſtati ſunt , vndè poſteà Proteſtantium nomen vſurparũt.Syndici poſteà ad ciuitates ſuas reuertentes, multitudine ſociorum confiſi,multa mutauere,ſpreta Cæſaris,eiuſq; Vicarij auctoritate;Argentinenſes exemplo Baſilienſium, qui Senatores duodecim loco mouerant, & imagines diſtruxerant,primi fuerunt ex ciuitatibus Germaniæ, qui Religionẽ mutarũt,& ſumma libertate ſeſe Cæſari oppoſuerũt, quibus mox Francofurtiani, & Vvormatienſes adhæſerunt,Cæſare, ac Ferdinando cõtra Turcas Viennam obſidẽtes impeditis. *Primum interim an. 1529.* *Proteſtantes vnde.*

Argentinenſes nè punirẽtur,cum Tigurinis,Bernatibus, & Baſilienſibus fœdus pepigerunt,quod ægrius tulit Imperium.quarè non deſtiterũt aliqui Principes illos monere,ſed fruſtra;confirmabantur.n.à pleriſq;alijs Proteſtantibus,qui paulò ante Spiræ conuenerant,& de fœdere contra Pontificios ineundo deliberauerant ; ſolum illis impedimento erat diuerſitas doctrinæ inter Lutheranos,& Zuuinglianos, quã ſemel Maſpurgi,& poſteà Suuabaci conciliare ſtuduerãt,nihilominùs tamen poſteà inter ciuitates, & Principes conuẽtum fuit,vt Pontificijs ſe opponerent. Cæſar etiam ius ſuum in eos exequi differebat, ſatiſq; habebat, ſi occuparet Proteſtantium conſilia,& vires recideret,ſperans adhuc ſe poſſe pœnitentiam ab ingratis extorquere.Quarè Comitia Auguſtæ indixit, omneſq; ſolemniter ad rem Germaniæ componendam inuitauit. Tùnc priùs Proteſtantes Principes ſuos adhærentes, & ciuitatum Legatos Smalchaldiũ euocarunt, vt conceptum fœdus percuterent,& Cõfeſſionem in Comitijs Auguſtanis proponendam collatis conſilijs cuderent. *Argentinenſium fœdus.*

Architectus illius fuit Philippus Melanchthon ſemper in ſuis doctrinis varius, neque tùnc valdè conſtans, fuit tamen Confeſſio tùm latinè, tùm theutonicè oblata,

Offertur confeſſio Lutheranorum. Cæſari menſe Iulio, qui eam Catholicis examinandam propoſuit; Catholici eam nõ valdè aduerſati ſunt, ſed doctrinas varias, quæ ad eam referri poterant, & eam explicabant recitare nõ omiſerunt. Ipſam Confeſſionem deinde modeſtè edita alia ſantore refutarunt, quam Cæſar, & Catholici omnes probarunt, rogaueruntque vt Lutherani cum illa ſentirent, quod cum negaſſent ſe facturos, & iàm metus ex talibus ſciſſuris magis explicaretur; proteſtantur Lutherani ſe non ſatis auditos. Catholicorum Confeſſionem eſſe minis plenam: tertiò non ſatis intelligi, ac tandem ad Concilium prouocarunt. Aliam deinde Confeſſionem obtulerunt Argentinenſes, Memingenſes, Lindauienſes, & Conſtantienſes, quam cum Cæſar pariter confutandam dediſſet, puderetq; ipſos Lutheranos ſuę doctrinę ſectas ſuas excuſarunt, & nouam Lutheri, & Zuuinglianorum erroribus conflatam Confeſſionem plaſmauerunt. Cæſar verò cũ Catholicis omnibus in Fide maiorum conſtãtiſſimè ſe permanſurum declarauit, & quamprimum ſectarijs occurrendum eſſe ſtatuit; ideò Electores Coloniam in proximum Decembrem euocandos putauit. Landgrauius vt rebus ſuis, & ſociorum conſuleret in ſex annos proximos cum Tigurinis, Argentinenſibus, & Baſilienſibus fœdus percuſſit, vt mutuis ſe auxilijs contra omnem vim tuerentur. Saxoni deinde auctor fuit nè Coloniam adiret. Imò quo illum tueretur rogat, vt Proteſtantes Ciuitates, & Principes Smalchaldium conuenire patiatur, Smalchaldij xxij Decemb. fœdus ictum eſt, non vt quempiam, vt dicebant, inuaderent, ſed vt ſe, ſuamque Religionem defenderent.

Inde litteris ad Cæſarem datis ſummoperè eum abſterrere conantur, nè Ferdinandum fratrem in Romanorum Regem eligi patiatur, & nè quid acrius de Religione ſtatuatur; in quem finem Saxo filium ſuum mittit Coloniam, qui coram proteſtetur, & alios Electores abducat.

Anno 1531. coronatur Ferdinandus. Cæſar nihilominus pergens in concepta Electione Ferdinandum fratrem Regem Romanorum denunciari permittit, ac mox Aquiſgranum coronandum deducit. Proteſtantes autem ſub fine Martij rurſus Smalchaldium

conue-

Digitized by Google

conueniunt acturi de Religionis defenſione, & Regis Romanorum electione, atque vt vtramque cauſam oppugnagnarent Daniæ Regem, Ducem Magapolitanum, Brunſuicenſem, Pomeranum, Luneburgenſes, Lubecenſes ad fœdus ſuum inuitarunt; ſed illi tùnc diſtulerunt ſubſcribere, non tamen omninò detrectarunt. Hinc Lutherus libello edito fœdus illud laudat, ſiue contra Cæſarem, ſiue contra alium fiat.

Francofurti tamen iterum congregati Principes, & Ciuitates nonnullæ cauſam Religionis à cauſa Ferdinandi Regis ſeparare nitebantur. Cæſar verò hos, & illos per Guillelmũ Naſſouium Archiepiſcopum Moguntinum, & Ludouicum Palatinum lucrari ſtudebat. Lutherus interim ſcriptis contra Cæſaris Decretum Auguſtæ conſtantiſſimè editum agebat, magiſque Principum animos exacerbabat, quando neq; hanc Cæſaris mentem fuiſſe docebat.

In Heluetia quinque pagi in Religione Catholica conſtantes à Tigurinis, ac Bernatibus vexabantur; nàm annona excludebant, minas intendebant, & pacem priſtinam corrũpebant; vnde quinque pagi Lucernantes, Vranij, Suuij, Vuteruald ij, ac Tugiani ſe ad bellum componunt; Tigurini verò longè potentiores ſocios ex inopinato inuadunt, ſed in inſidias perducti 1500. è Tigurinis deſiderati ſunt, & in ijs Zuuinglius repertus eſt ſemiuiuus, qui paulò poſt expirauit, qua morte adeò doluit Oecolampadius, vt & ipſe vita defunctus ſit. Decima ſeptima Octobris rurſus Tigurini quinque pagos aggrediuntur, & iterum magna ſuorum clade ſuperantur, quod ægerrimè ferentes auxilium Baſilienſium, Mulluſianorum, & Sangallorum aſciſcunt, tertiòque prælium maximo impetu quinque pagis inferunt, in quo fugam etiã arripere coacti de pace agendum exiſtimarunt, quàm facilè res Zuuinglianorum afflictæ admiſerunt. *Bellum Heluelicum.*

In Imperio Cæſar aliquibus Principibus permiſit, vt Suinfurti cum Proteſtantibus conuenirent, & de pace ſeruanda agerent, ſed cum nulla ſpes concordiæ appareret, alius Conuentus Norimbergæ indictus fuit. Ratisbonæ verò Cæſar omnes Ordines euocauerat, vt auxilia contra Turcas im- *Pax tentata.*

petraret, quæ tamen obtinere non potuit, niſi publica pax ſanciretur,& vſque ad Concilium cuilibet immunitas Religionis ſponderetur, quod vbi Cæſar conceſſit, obſequium, & officium contra Turcas recepit. Infęliciter interim fortunam ſuam tentauerat reparare in Dania Chriſternus, aliàs pulſus,& hoc anno captiuus,imò paulò poſt præſenti veneno ſublatus. Contra quem Ioannes Bugenhagius quaſi contra Catholicum,cum tamẽ Fidem deſeruiſſet, libellum ſcripſit, vt plebis odium magis cõtra Catholicos concitaret.

Moritur Ioannes Saxoniæ Elector.

Mortuus etiam eſt Ioannes Dux Saxoniæ præcipuus Lutheri fautor, qui ſucceſſorem reliquit filium Ioannem Fredericum Luthero impensè fauentem,ad quem deinceps ſua opuſcula direxit, quod in cauſa fuiſſe putatur obſtinationis Ioannis Frederici:nàm Dux Georgius cum illo agens optimã ſpem eum reducendi conceperat,maximè vbi Legatus Pontificius Principes omnes Proteſtantes ad Concilium iàm à Pontifice conceſſum inuitabat: verùm poſtea animaduerſum eſt Proteſtantes non ſolitum,& legitimum,ſed ſuæ libidinis Concilium velle admittere, quod Pontificem reum faceret,& Lutherum abſolueret,quod ſolis Scripturis ſacris,& quidem ad libitum explicatis inniteretur.

Quale Concilium Proteſtantes.

In Anglia interim ſemina turbarum iaciebantur ob repudiatam Catherinã Reginã,amore Annæ Bolenæ, ꝓpter quã Rex Henricus VIII. deperibat, inueniens aliquot ſui Regni proceres,qui matrimonium legitimum vocabant, remque Romæ diſcutiendam, ac pro Rege pronunciandam eſſe confirmabant;alij verò hinc Religionem mutandam,& Romanos reijciendos ſperabant,atque in hunc finem Argentina,& ex Gallia Doctores ſectarios euocabant. In Belgio etiã Anabaptiſtæ è Germania ſuperiore profligati ad vrbem Monaſterienſem Veſtphaliæ ſub diuerſa ſpecie congregabantur, aſylum ſibi ſtatuentes,& technas fatales adornantes, quas tandem ſub initio ſequentis anni prorupta audacia detexerunt;mota etenim ſeditione forum occuparunt;Senatum loco mouerunt; deinde bonis omnibus expoliatos vrbe exegerunt;idem poſtea exilium omnibus ciuibus & Lutheranis,& Catholicis niſi ipſorum ſectam agnoſcerent, imperarunt.

Angli à periculum.

Anabaptiſt. inſania.

perarunt.

perarunt. Regem ſibi tandem Ioannem Leidenſem ſutorem præfecerunt, eique publicum thronum in foro collocarūnt, futilemque Religionem ſanciētes, ſuos Apoſtolos Cosfeldiam, Suſatum, Oſnaburgum, & Varendorpium collegarunt, at vrbem Epiſcopus obſedit, & obtinuit, dignaque pœna putatiuum Regem, & Apoſtolos caſtigauit.

Habebatur tùnc conciliabulum hæreticorum Conſtantiæ, quo Bucerus Heluetícos miniſtros, & Lutheranos euocauerat, vt ſententias illorum de Cœna Domini conciliaret, hocque agebat, vt omnes verum Chriſtum in Sacramento agnoſcerent, quamuis alij illum in Cœlis, alij in terra eſſe dicerent. Lutherus interim ad Regem Angliæ iam aliquo modo contra Pontificem commotum ſcripſit librum de Miſſa Angulari, in quo Chriſma, coronas ſacras, Sacerdotiū, Epiſcopatus, & ſimilia Ordinis Sacramenta repudiauit, quæ tamen in Confeſſione Auguſtana agnouerat.

Non multò poſt ſciens Rex Angliæ Pontificis de diuortio improbato ſententiam, totum ſe ab auctoritate Pontificis ſubducens, ſe ipſum ſupremum Eccleſiæ Britanniȩ Caput conſtituit, ſibi ſoli decimas, & alios ſacros prouentus perſolui imperauit, quod adeò gratum Germaniæ fuit, vt indè Principes Proteſtantes animos aſſumpſerint, Cæſarem, & fratrem eius Ferdinandum oppugnandi. *Rex Angliæ mutat Religionem anni 1534.*

Landgrauius enim Haſſiæ pactus cum Rege Galliȩ pro Vlrico VVittenbergenſi contra Ferdinandum Regem copias conſcripſit, fugatisque ijs, quas Ferdinandi nomine Philippus Palatinus habebat, dùm Ferdinandus, contra Turcas ageret, Vlricum in ſuam ditionem reſtituit, pacemque certis condictionibus à Ferdinando impetrauit. Ditionem autem vt obtineret Vlricus, & vt Landgrauio Haſſiæ faueret, ſtatim poſt reſtitutionem Religionem mutauit, pulſisque Catholicis, Concionatores Lutheranos recepit, quod Ferdinandus diſſimulandum putauit, quia iàm ſperabat pacem hac occaſione cum Saxoniæ Electore hactenus Ferdinandum repudiante parario Moguntino ineundam, vt ſaltem ab illa parte non ampliùs impeteretur. Hac occaſione Galliæ Rex ſe in amicitiam Germanorum inſinuauit, cumque iàm in Italiam *Landgrauius Haſſiæ petit bello Regem.* *Tolerantia Ferdinandi.*

liam mouere decreuiſſet, illorum auxilium implorauit, & viciſſim operam ſuam adiecit, ſed cariſſimè illam amicitiam emit; nam inde in Galliam Proteſtantes ſuos errores deduxerunt. Summè etiam lætabantur de ſucceſſibus Regni Angliæ, vbi omnia ius, decusque mutabantur, euertebantur cœnobia, ſpoliabantur templa, vinculis coercebantur Catholici, & præcipui extremo ſupplicio afficiebantur. quarè Germani partim Regis Angliç, partim Regis Galliç auxilijs fulti, impunè quicquid meditabantur circa Religionem exequebantur. Pontificis Legato Petro Paulo Virgherio de Concilio prolixius agenti irriſerunt, & rurſus Mantuã excludentes, in Germania Concilium idonearum perſonarum, ſepoſita Pontificis auctoritate poſtularunt, inter idoneas perſonas Lutherum, Melanchthonem, Bucerum, Pomeranum, ſimilesq; Sycophantes reponentes.

Mentio Concilij.

Interim Synodum Zuuingliani inſtituunt, & Lutherani cum Argentinenſibus certam concordiæ doctrinam componunt, vt indoctum vulgus impoſturis decipiant. Principes poſteà ſæculares audaciores effecti, cum in quæſtionem vocarentur à Iudicibus Cameræ ob bona Catholicorum inuaſa, eandem Cameram cum ſuis Iudicibus abrogare ſatagebant, ſuosque Iudices ſuſtituere conabantur, non alio fine, quam vt impunè Catholicorum fortunas inuaderent, & patrimonium Chriſti occuparent, exemploque Anglorum vniuerſos Catholicos extirparent. Hoc vt clam ageretur Proteſtantes bis congregati Smalchaldij ad Cæſarem in Italia bellis Gallicis implicitum Legatos adornarunt, per quos ſignificarunt Cæſari ſe non cum Gallo, aut Anglo conſpiraſſe, vt fortè nonnulli deblaterabant; deinde Cameræ iudicium abrogari, & pacem fœderi Smalchaldico conceſſam ad ſocios accedentes extendi petierunt. Sed Cæſar per Heldum ſuum Conſiliarium in Germaniam miſſum Principibus renunciari iuſſit, quàm variæ in dies querelæ contra inuaſores Eccleſiaſticarum fortunarum deferrentur, & quàm præpoſterè Proteſtantes in dies Eccleſiaſticos, præſertim monachos profligarent, apoſtatas reciperent, & varias turbas in Imperio concitarent.

Legatio Proteſtantium.

Inſinua-

Inſinuabat inſuper nè Cameræ iudicium detrectarent cum illa ſolam iuſtitiam præ oculis habens doceret ſuum cuique reſtituere, quod quam conforme eſſet Euangelio, tantopere, ac toties inclamato, volebat Cæſar, vt Proteſtantes conſiderarent. hæc piâ tanti Imperatoris monita ſpreuerũt Proteſtantes, nihilque aliud, quàm profligationem inutilis, vt dicebant, Cleri moliebantur. Quod vt obtinerent, ſuamq; auaritiam, & ſacrilegia tegerent, in Pontificem inuehebantur, illiusque mores, ac doctrinam execrantes debaccabantur, eumque quaſi neglecta Sanctorum Patrum doctrina Alcoranum profiteretur, aſpernabantur; Heldum meliora monentem vacuum ad Cæſarem remittentes.

Reſponſum Cæſaris.

Ioachimus Elector Brandeburgicus Lutheri quidem doctrinam admiſerat, ſed tamen Cæſari, & Ferdinãdo Regi, & quidẽ familiariùs, quã alij Principes, addictus, nondùm .n. fœderi Smalchaldio nomen dederat, vnicè paci ſtudebat, ratione cuius certas conditiones conceperat, in quas Saxoniæ Ducem, cæterosque ſocios conſentire volebat, ſed fruſtra; nàm illi tùnc temporis nouam anſam belli arripientes, Henricum Brunſuicenſem opprimere ſtudebant, vt ita Catholicos in inferiori Saxonia extinguerent, ſuumque fœdus magnis acceſſibus firmarent; itaque à Cæſare, & à Ferdinãdo Rege Decretum contra Brũſuicenſem poſtulant, addentes minas, niſi id impetrarent, ſe Goſlarienſes ſocios actionem contra Brunſuicenſem intendentes non neglecturos. Interim ſcribam Henrici Brunſuicenſis apprehenderũt; litteras, quas ad Moguntinum Archiepiſcopum, & ad Cæſaris Legatum deferebat reſerant, ac tandem exaſperatis animis bellum intentant.

Initia belli Brunſuicenſis.

Cęſar, vt illud præpediretur, aliquot menſium inducias conceſſit, voluitque vt pacis ineundæ ratio inueniretur, ſed in dies creſcebant odia, contentiones, & diffidentię; nàm hæretici nihil de violentia remittere, & Catholicis cedere nè in minimo quidem volebant. Obierat ijs diebus Georgius Dux Saxoniæ Catholicus, qui hactenus Myſniæ imperauerat. is hæredes ſcripſit fratrem ſuum Henricum, eiusq; filium Mauritium ea conditione, vt in auita Religione manerent;

Induciæ 15. menſium.

Digitized by Google

nerent; ſed ſtatim mortuo Georgio, Henricus in omnia Myſniæ, Thuringiæ, & Saxoniç oppida, quæ Georgio paruerant, Lutheri dogmata inuexit, quo tempore Lutherus ipſe Lipſiam accurrit, & Catholicam Religionem ſua auctoritate, atque eloquentia abrogauit. Hæc Cæſar ægrius ferens, ſed in Belgium euocatus, vt Gandauenſium tumultus componeret, non niſi litteris, & Legationibus Germaniæ Principes caſtigare poterat. Gandauum ob ſimiles inſolentias excurrerat Rex Ferdinandus, conſilia collecturus, qui Cæſari Comitia ſuaſit; verùm cum nec illis Cæſar poſſet intereſſe, illis Spiram euocatis Ferdinandum fratrem præfecit. Celebrata ſunt illa anno ſequenti Haganoæ ob peſtem Spiræ graſſantem; ad Cæſarem verò interim Smalchaldici Principes Legatos ſubmiſerant, qui modeſtiam ſimulantes, vim deprecabantur, & rurſus Iudicium Cameræ, quod ſolum illos cruciabat, abrogari poſtulabant. Eodem tractu temporis Legatos in Angliam ad Regem ſubmiſerant, vt ſi fortè vis aliqua à Cæſare ratione Religionis inferretur, diuergium obtinerent, quo Cæſar in Belgio detineretur, ſperantes ſe ſic Cæſare in Belgio detento, & Ferdinando contra Turcas occupato, poſſe impunè in Germania dominari, & non ſolùm Religionem quamlibet, ſed quaslibet fortunas poſſidere.

Mutatio Religionis in Myſnia.

Legatio Proteſt. ad Cæſarem.

His ſpretis, Cæſar seriò de reſtituenda Religione in Germania deliberare cæpit, ſi modo pacta à Gallo, & à Iuliacenſi obtinere potuiſſet; illi enim inter ſe inito matrimonio nouam tragędiā cōtra Cæſarem moliebatur. nihilominus Cæſar hoc anno graui Edicto propoſito per omnes ditiones hæreditarias Germaniæ inferioris omnibus librorum Lutheri, aliorumq; hæreticorum lectionem interdixit, quod cum Smalchaldici ægrius tuliſſent, Conuentum inſtituunt, ſuosq; Theologos Ionam, Pometanum, Melanchthonem, Crucigerum, & Bucerum de corrumpendo Belgio conſulunt, & certam doctrinam Angliæ non abſimilem componere moliuntur, vt faciliùs cum Anglis, & Belgis, Gallisque conuenirent. Verùm poſt longas diſceptationes concluſerunt non eſſe diſcedendum propter Anglos, aut Belgas à

Confeſſione

Digitized by Google

Confeſſione Auguſtana, quam tamen paſſim in omnibus deſerebant, & ad Caluini potiùs doctrinam temerè accedebant. Verum itaque eſt Lutheranos ab Auguſtana Confeſſione diſceſſiſſe, nàm libertatẽ arbitrij, Miſſæ Sacrificium, præſentiam Corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ, operũ bonorum merita in Confeſſione Auguſtana agnouerant, à quibus tamen Lutherus, & Melanchthon ipſe poſtmodum deflexerunt.

Pax tentata Ratisbonæ.

Non omiſerunt tamen Proteſtantes in proximis Comitijs Ratisbonæ librum edere, cuius auctor, aut ſaltem corrector fuit Bucerus, componendis, vt videbatur, rebus accomodatiſſimus; ſed cum nec Proteſtantes, nec Catholici ea, quæ propoſita erant reciperent, omniſque diſceptatio coram Legato Gaſpare Contareno in lites recideret, concordia ſuum ſortita locum non eſt. Cæſar vt Vngariæ ſuæ periclitanti conſuleret, & Pontifex veritus nè Germani neglecto Concilio iàm indicto, aliquid deciderent, omnia in proximi Concilij ſententiam reijcienda voluerunt. Proteſtantes tamen dùm ſibi cautum putarent, polliciti ſunt ſe vna cum alijs Imperij Prouincijs auxilia contra Turcarum impetum collaturos. Hoc idem in binis alijs Conuentibus Imperij Spirę, ac Norimbergæ celebratis actũ eſt, vbi ſemper ante belli Turcici ſubſidia, ſecuritas ſectarum poſtulata fuit; hoc enim modo Cæſar vel apud Turcas, vel apud hæreticos è ſuo iure decidebat.

Bellum Gallicum an. 1542.

Acceſſit his malis bellum Gallicum duplex, partim in citeriorem Hyſpaniam, partim in Lucemburgenſem agrum immiſſum; hoc Carolus, illud Henricus Regis filij procurabant. Præter hos Vindocenſis Princeps in Attebrates Carolo ſubiectos populos mouerat. Guillelmus Lanceus Regis nomine Pedemontem inuaſerat, & Longeuallus in Germaniam miſſus cum Sicumbris, & Menapijs Antuerpiam penè inuaſerant. Cogebatur Cæſar Germaniæ parcere, Vngariam deſerere, ac Belgio ſuo conſulere. Ibi itaque Duram, Iuliacum, Zittardiam, Hinsbergium, pluraque alia oppida ſubegit; quæ tamen poſteà à Duce Guillelmo recepta pacem maturauerunt.

Digitized by Google

non niſi ſequenti anno initam. Dùm autem hic bellum feruerct, Principes Proteſtantes fœderis Smalchaldij bellum iàm pridem intentatum Duci Brunſuicenſi intulerunt, eumq; fortunis omnibus exutum coegerunt ad Cæſarem recurrere, cùm tamen tùnc temporis, quam maximè Turca in Germanos, & Vngaros deſæuiret, degladiantibusque inter ſe Chriſtianis, limites ſuos egregiè dilataret.

Comitia Norimbergæ, corumq; acta ann. 1543.

Purgare ſe nitebantur Proteſtantes in proximo Conuẽtu Norimbergæ, quaſi magno iure Henricum Brunſuicensẽ profligaſſent, talemq; expeditionẽ in experimentum ſui roboris trahentes, petebant Cameræ iudicium aboleri, quod omninò in cauſa Henrici reſpuebant; deindè Tridentinum Concilium aſpernabantur; ac tandẽ niſi ad votum illorum reſponderetur, omne ſubſidium contra Turcas detrectabant. Pontifex itaq; feruente vndiq; bello, incoatum Concilium ſuſpendit, maiorem pacem expectaturus, qua Principes Proteſtantes non nihil de ſua feritate remitterent.

Archiep. Colonienſis mutat Religionẽ.

Rem Catholicam non minus turbabat Hermannus à Vveda Archiepiſcopus Colonienſis Elector, hoc anno à paraſitis neſcio quibus perſuaſus mutationem Religionis in ſua Diœceſi attẽtans, quod vt faciliùs aſſequeretur Bucerum Argentina euocatum, Bonnæ conciones haberi iuſſit, ac non ità poſt Melanchthonem, Piſtorium, Sacerium, aliosq; illius farinæ homines admiſit. His ſeſe oppoſuit Ioannes Groppeus, Vniuerſitas Colonienſis, & illuſtre Cathedralis Eccleſiæ Capitulum, præcipuè Colonienſis vrbis Senatus potiùs mori, quam antiquata Religione fœdari conſtituens.

Cæſar, vt his, alijsque malis in agro Geldrienſi occurreret, Bonnam acceſſit, Hermannumque Archiepiſcopum ad reſipiſcentiam hortatus, ſaltem hoc impetrauit, vt Bucerum, & ſocium Hedionem dimitteret; Bonna deindè luſtrato ſuo exercitu, Duram per caduceatorem ſibi tradi poſtulauit, re infecta illius expugnationem aggreſſus eſt, Deindè Iuliacum ferè vacuum ingreſſus Ruremondum deditione accepit.

Pax cum Iuliacenſi initur.

Venloenſes, & Zutphanienſes moniti à Duce, vt rebus ſuis conſulerent, Cæſari ſeſe dedidere. Tandem de pacis condi-

condictionibus agi placuit. Imperatumque eſt per illas, vt Catholica Religio inuiolata retineretur, vt Cæſari, & Romanorum Regi Dux morem gereret. Fœderi Gallico, Danico, & Suueuico renunciaret, Ducatu Geltrienſi, & Zurphanienſi ſe abdicaret.

Cæſar hac pace conſtituta Lucemburgum recuperare voluit, aliaque loca in illa regione occupata è Gallorum manibus liberauit: deinde ad Colonienſis Archiepiſcopi inſaniam conuerſus eſt, ibique opportunum remedium adhibuit.

Vuormatiæ interim Senatus Imperij habebatur, vbi rurſus Proteſtantes Concilium Tridentinum reſpuerũt; ſed abſentibus alijs Comitia Ratisbonam reiecerũt, rogaruntq; Principes omnes, vt ipſimet conuenirent; Colonienſis verò a Pontifice citatur, & paulò poſt primæ citationi ſecunda adijcitur: Brunſuicenſis autem dum ſua recuperare contendit, à Landgrauio vnà cum filio Carolo intercipitur. *Captiuitas Brũſuicenſis* quod Cæſar ægrius ferens, ivra Pontificum ſeruari mandat, ac seriò rem cum Proteſtantibus ſemper auxilia negantibus, niſi longè plura priuilegia impetrarent, acturus, cum Turca pacem inire conſtituit. Moritur deinde Cæſaris bono Rex Galliæ; illi enim cum ſolis Proteſtantibus res erat futura.

Verebantur cùm hæc fierent vim Proteſtantes, vnde Francòfurti conuenerunt, & de Concilio Tridentino non *Concilia Proteſtantium* recipiendo, de Brunſuicenſis belli ſumptibus, de Archiepiſcopo Colonienſi non deſerendo, ac tandem de mutuis contra Cæſarem auxilijs concluſerũt tãto maiore audacia, quia tũnc de Palatinatu decidente à Catholica Religione ad Lutheraniſmum agebatur, & Palatinus recenter ſeſe fœderi adiunxerat. Nihilominus Cæſar iterum tentare decreuerat, an diſputationibus, ac rationibus poſſet Proteſtantes conuincere; at illi obdurauerant. arma argò expediuntur in Italia, in Belgio, in Burgundia, & alibi; miles pro Cæſare cõſcribitur. Pontifex ſuas auxiliares cohortes offert, & Heluetij Cæſari militare non detrectant. Proteſtantes verò periculum veriti maiores copias conſcripſerant, qui-

Digitized by Google

bus Auguſtam, & iter in Tyrolim, vt Italicas copias præpedirent, occuparunt, deinde Donauerdam totum ſuum exercitum ducentes, ibidem aciem inſtruxerunt contra Cęſarem adhuc Ratisbonæ imparatiſſimum ſubſiſtentem. Cenſebantur eſſe in armis pro Proteſtantibus 80. mil. peditum, & equitum 10. millia cum 130 tormentis bellicis, quibus Cæſarem è Germania commodè potuiſſent arcere; ſed aliquot dierum mora Cæſari ferias fecit exercitum ſuum coadunandi. Deſcendebant ex Italia à Pontifice miſſi 10. millia peditum, equites leuioris armaturæ 700. à Duce Florentino 200. & à Duce Ferrarienſi 100. ex Hyſpanis, & Germanis veteranis numerabantur ſexdecim millia ſine milite, quem ex Belgio ducebat Buranus, qui ſumma interim fœlicitate inuitis hoſtibus Rhenum tranſmiſerat floręntiſſimas copias, quæ vt in retrocedentes Saxones incidiſſent, facili negotio liberum ſibi iter fecerunt, & non ita poſt Cæſareis ad Ingolſtadium ſe coniunxerunt, vt Proteſtantibus occurrerent. Buranus à tergo, Cæſar ipſe à fronte vallum vallo oppoſuit, & maioribus tormentis expertus eſt ſuam fortunam non iniquam; nàm paruo damno ſui exercitus, nè paſsû quidem retrocedentis, mille, & nongentas pilas eiaculatas excepit; at totidem ferè rependens, hoſtes recedere coegit. Saxo, qui intellexerat Regem Ferdinandum ex Bohemia vna cum Mauritio Saxoniæ Duce in Saxoniam contendere, omninò ſociorum exercitum deſeruit, vt domi ſuæ ardentes faces extingueret. Cęſari ergò cum ſolo Landgrauio, & oppidis confœderatis res erat; nàm Palatinus, & Vittembergicus ſobriè bellum tractabant, Landgrauius Laugingam Bauariæ Ducis oppidum occuparat, & iàm Donauerdam properabat. Sed Cæſar Neuburgo dedito, vlterius progreſſus, obuiam loca omnia, ſponte ſeſe dedentia recepit. Occurrerunt cum clauibus Donauertani, Dilingẽſes, Lauingenſes, & Gudeligenſes, quorum præſidia Cæſar gratis dimiſit, & tumultuariè cum ciuibus conuenit. Saxo verò, & Landgrauius per Brandeburgicum pacis cõditiones obtulerunt; ſed Cæſar eas vt nimium ſuperbas reiecit, & Rotenburgum

Paratur vtrinque copiæ.

Cæſar imparatus.

Buranus è Belgio.

Bohemi in Saxoniam ducūt.

Cæſar totam Germaniam ſubiugat.

Digitized by Google

accelerauit. In itinere verò Dinkelpul, Nordlinga, Boffinga, & plura alia oppida Cæſaris clementiam implorarunt; Rotenburgenſes ipſi obuiam progreſſi veniam deprecati ſunt. Inde Halam Suueuorum procedere voluit. Burano verò imperauit, vt Francofurtum ſubiugaret, & in Belgium reuerteretur. Halç Cæſari ſupplex acceſſit Fredericus Elector Palatinus, qui prætolutus in genua veniam impetrauit; acceſſere etiam Vlmenſes, & certis legibus in gratiam recepti. Accurrit paulò poſt Dux Vittenbergicus, cuius ditiones iàm Hyſpani deuaſtabant, ad Cæſaris clementiam, illamque expertus eſt quam maximam. Soli itaque Auguſtani cum duriores conditiones poſtulaſſent, remiſſi ſunt, & Cçſar eo cum exercitu properauit, ſed mox ciues egreſſi, & ſuppliciter petentes veniam, admiſſi ſunt. Poſtremò etiā Argentinenſes venerunt, & ſe in priſtinam Cæſaris clientelam reſtituerunt.

Buranus Frācofurtū capit.

Cæſar tot victorijs illuſtris adulta iàm æſtate in hyemē vergente dùm hyberna ageret, Colonienſem Archiepiſcopum difficulter cedentem, poſtquàm ſacris interdictus eſſet, migrare præcepit, ſodaleſq; ad nouam electionem, Religioniſq; reſtitutionem procedere voluit; quod cum impetraſſet; & iàm per Buranum Brancofurdiam occupaſſet, inter hyemis otia de receptione vrbium cum Magiſtratibus agebat, certas conditiones præſcribens ſingulis, de reſtituēda etiam Religione per totam Germaniam deliberauit, ſed frigidiùs. Interim Saxo ſpolijs, & exactionibus diues, etiam media hyeme Lipſiam Mauritij Reguli oppidum obſedit, verùm cum illud ſatis defenderetur, infecta re diſceſſit, ſuaq; munire cœpit, & quia ex Bohemia Ferdinandum, fortè etiam Cæſarem inde verebatur, blanditijs ſtuduit Bohemos corrumpere, vt illos non hoſtes, ſed amicos experiretur, quod cum ei pro voto ſucceſſiſſet, iàmq; Bohemi Ferdinandi Regis Imperium detrectarent, neque amplius annona, aut milite Regi ſuo vellent prodeſſe; Cæſar ineunte vere relicta Vlma, vbi hyemem egerat, per Norimbergam in Bohemiam cum toto exercitu contēdit. Ægram Bohemiæ oppidum cum aduenisſet, Bohemi mitiùs reſponderunt,

Colonienſis cedit.

Saxo Lipſiam obſidet.

Cæſar in Bohemiam.

neque

BIBLIOTECA N. VITT. EM. ROMA

neque Cæſar vlterius cum ipſis agere voluit,ſed relictis Bohemis, quos per litteras ſatis monuerat ſiniſtrorſum in Saxoniam exercitum ducere conſtituit; nàm Saxo Marchionem Albertum interceperat, & munitis ſuæ ditionis oppidis,inferiores Saxones,Bremenſes, Luneburgenſes,aliosque Regulos præpotentes in ſocietatem pertraxerat. Celeritate itaque Cæſari opus erat,quam omni ſtudio adhibuit,ſuasq; copias ad ripam Albis duxit vado quæſito, quod cum difficilius inueniretur,pontem ex nauibus præparari mandauit, ſed cum naues deficerent,maiori diligentia vadum perquiri iuſſit. Vicanus proletarius repertus eſt,qui vadum cognoſcere ſe dixit,quem Cæſar benè donatum præire iuſſit,præeuntem ſequuntur equites Vngari, poſt illos Cataphracti, ſinguli inſeſſorem alterum portantes. Subſequitur cum ingenti omnium admiratione ipſe Cæſar armatus. Hyſpani 10.mil. mordicus gladium geſtantes cæterum nudi, ſcaphas aliquot in citeriori parte ripæ ſoluunt, & pontem, vt peditatus tranſmearet perficiunt, ſed Cæſar non expectato peditatu, prælium cum ſolis equitibus, & paucis peditibus adhuc madidis iniri iubet,tanta fœlicitate,vt non modo Saxones in fugam verſos Hyſpani ad ſyluam Locheranam vsque ſint perſequuti; ſed continuatis prælíolis, captus eſt etiam ipſe Elector Saxonicus Ioannes Fridericus,& ad Cæſarem adductus. Quæ omnia miraculo ſanè adſcripta fuere; nàm & vadum die ſequẽti eodem loco non ampliùs repertum eſt,nec ſibi quiſquam perſuadere poterat quomodo Saxones, tantis bellis exerciti, paucos equites madidos, vix integras bombardas geſtantes, & quidem in proprio ſolo, ſinè commeatu, ac pabulo, viarum prorſus ignaros hàc illàc deuagantes,non arcuiſſent.

Anno 1547. Elector fit captiuus.

Miraculoſa Victoria.

Saxone capto Cæſar Vittenbergam primarium ditionis oppidum cum peditatu, qui tùnc tranſmiſerat, exercitum ducit;ſed illi vt vitam Saxoni impetrarent ſe dederũt; deindè Landgrauium ad ſe perductum tradidit cuſtodiendum, ſuperataq; tota ditione militem dimiſit, ac primò Vngaros liberaliter remuneratos, quibus Ferdinandus Cæſaris frater cum paucis alijs turmis, & ſex millibus peditum in Bohemiam

Digitized by Google

hemiam tanta victoria conſternatam reuerſus eſt inſtituta quæſtione de ſeditione, Pragenſes, aliosq; graui mulctā condemnauit. *Bohemi caſtigantur.*

Cæſar interim Electorem vita donatum Electorali dignitate, omnibus oppidis, & agris ad Electoratum pertinentibus ſpoliat, illaq; Mauritio eiuſdem familiæ Regulo liberaliter aſſignat. Electori tantùm aliquot loca in Turingiā, quæ ad victum honeſtum ſufficerēt, relinquit. Cum Landgrauio verò aliter paciſcitur certis conditionibus, quas ipſe Landgrauius manu propria deſcripſit, & tradidit apud Halam Saxonicam, quibus ad libitum Cæſaris erat captiuitate eximendus. Clientes omnes in verba Cæſaris iurare debebant, loca munita erant diruenda, tormenta omnia, & ciuitates quatuor Cæſari tradendæ, & Brunſuicenſis erat reſtituēdus. cæterùm eius vita Cęſaris ſeruabatur beneficio, & à perpetuo carcere abſoluebatur. Hanc vltimā conditionē poſteà non ſine moleſtia tulit Landgrauius, nàm facultas ſuæ captiuitatis prorogandæ penès Cęſarem manebat, quod quia nec ipſe, nec pararij illius intellexerant, aliquarum turbarum caput extitit. *Conditiones Landgrauio datæ.*

Cæſar domita Germania, tormenta bellica in tantis victorijs parta, partim Mediolanum, partim in Belgium, partim in Hyſpaniam emandari iuſſit. Antequàm verò è Saxonia recederet Iulium Pflugium Epiſcopum Naumburgi è ſua Sede eiectum reſtitui imperauit; eumq; nulla alia mentione Religionis facta, Mauritio Saxoniæ impoſito, commendari præcepit. Bambergam deindè receſſit, vbi Comitia Auguſtam conuocauit, vt de rebus Germaniæ diſponeret. In ijſdem Comitijs vnà cum Saxone captiuo, Landgrauium enim Donauerdę reliquerat, Principes omnes aduenientes hilari fronte, quæ victorem decebat, recepit, ibiq; publicè Mauritio Electoratus inſignia contulit: de Religione autem, quod rurſus mirabantur multi, & indignabantur alij, nihil actum fuit, niſi quod libellum conſcriptum protulit, quo interim continebatur, iuxta quem omnes deberent viuere vſque ad Concilij Generalis certam definitionem. *Reſtituitur Epiſcop. Pflugius.* *Interim publicatur Anno 1548.*

Excuſant

Excuſant multi Carolum V. quod falcem noluerit ponere in meſſem alienam, & ſpiritualem iuriſdictionē attingere, quod omninò feciſſet, ſi certam doctrinam præcepiſſet ſeruandam, neque hoc ſine iniuria Concilij fieri potuiſſe multi arbitrabantur; maximè cum non ſemel hac de re à Pontifice fuiſſet monitus. *Arguitur Cæſaris modeſtia.* Arguebant tamen alij victoris facilitatem, quod meliùs futuræ obedientiæ non proſpexerit, cum ex apertis indicijs, potuiſſet colligere fore aliquando Germanos refractarios, qui dudum contra Concilium proteſtati, illius auctoritatem contempſerant, illudq; quaſi illegitimum reiecerant. Excuſabatur rurſus Cæſar, quòd inter duo mala minus elegiſſet, bello enim Germaniam diutiùs affligere non poterat, nam communis ſeditio timebatur, à Proteſtantibus verò aliud impetrare perarduum erat; nàm cum Saxone dudum ſine arbitris de Religione egerat. *Libellus intermiſticus quid continuerit.* In libello verò promulgato omnia erant Catholica, niſi quod qui ex ſacris Ordinibus Apoſtatæ vxores duxiſſent, ijs vterentur vſque ad declarationem Concilij, & qui ſub vtraque ſpecie communicauerant, eumdem vſum vſque ad eamdem Concilij ſententiam ſeruarent.

Pro Cæſare faciebat, quod etiam intermiſticum illud Decretū non ab omnibus receptū fuiſſet. Argentinenſes omninò ſe excuſabant, & non niſi cunctando ad nouitates, vt dicebant, accedere ſe poſſe obijciebant, horrebant ad ieiunia, ad dies feſtos, & ad reſtitutionem Eccleſiarum, ſed à Cæſare ad Epiſcopum ſuum remiſſi ſunt. *Horrent hæretici libellum intermiſticum.* Conſtantienſes Cæſari non dùm reconciliati, difficiliores etiam ſe præbebant; poſteà tamen metuentes proſcriptionis, qua innodabantur, effectū; Domui Auſtriacę ſeſe permiſerunt, & eiectū Clerum receperunt. Idem fecere Lindauienſes, Auguſtani, & Vlmenſes Cæſare præſente, exauctoratis enim Magiſtratibus, & eiectis Prædicantibus, qui contradicere audebant, libello parere coacti ſunt, cœteræ vrbes omnes cunctando, aut nihil fecere, aut ſe facere velle finxerunt.

Cæſare iàm in Belgium abeunte, negligentiùs Religionis res in Germania curabantur; *Saxones aliam formam edunt* VVittembergenſes, & Lipſienſes de voluntate Cæſaris, ſuiq; Principis, diſceptantes aliquoties

Digitized by Google

aliquoties conueniunt, & non nihil ad Cæſaris ſcriptum ſeſe accommodant, edita alia religionis formula in Mauritij ditione ab omnibus ſeruanda, vnde poſtea ab alijs dicti ſunt molles Confeſſioniſtæ, fuitque illorum Princeps Melanchthon, qui poſtremo longe aliam doctrinam à Luthero, imò ab ipſa Confeſſione Auguſtana diſſonam tradidit. Magdeburgenſes duriores in parendo iam ante fuerant à Cæſare proſcripti, qui iam magis illis offendebatur, quod Decretum Religionis Auguſtæ euulgatum repudiarēt. Præerat doctrinæ apud Magdeburgicos Illiricus, & Amsdorfius homines obſtinatiſſimi, vnde Rigidi Lutherani vocati ſunt; quorum quia exiguus erat numerus, is tota ferè Saxonia, non ita poſt fuit proſcriptus. Querebantur iſti, quod libri Lutheri, & Confeſſio Auguſtana pleriſque in locis eſſet mutilata, & adulterata; cum tamen nec ipſi primæ Confeſſioni vellent adhærere, ſed fingerent doctrinam longius à Decreto Cæſareo alienam: cumquè in ea ſententia perſiſterent; rurſus prædæ cuiuslibet exponuntur; monenturquè Principes vicini à Cæſare, vt bellum inferant Magdeburgenſibus quacunque poſſent ratione. Georgius Dux Michelburgicus prædæ auidus, contra proſcriptos Magdeburgenſes primas duxit copias, matureque Vancelebum oppidum inuaſit; erumpentes deinde ciues, militibus, & ruſticis mixtos circumuenit, & à parte poſteriori aciei, vbi ruſtici erant diſpoſiti, illos aggreditur, ordines turbat, multoſque ciues cum impedimentis omnibus intercipit. Re autem bene geſta, continuò multi ſe compararunt ad militiam, Mauritius Saxoniæ, Elector Brandeburgicus cum Alberto patruele, & Henricus Brunſuicenſis; multi etiam ex nobilitate inferioris ordinis libenter nomen militiæ dederunt, putantes contra Michelburgicum militem conſcribi; Addidit ſuum militem Clerus Magdeburgicus, & quia periculum erat, tum ne Bremenſes, nec non totius Germaniæ ciuitates omnes, Cæſari, eiuſque decretis paſſim repudiatis, facta ſeditione populari ſe opponerent; tum ne conſcripti milites à diœceſi Magdeburgenſi ſtipendium exigerēt. In Comitijs

Magdeburgēſes nolunt obedire.

Dux Michelburgicus oppugnat proteſtā. Magdeburgicos.

Expenſa communes Imperij.

Auguſtanis Ann. 1550. inſtiterunt cum Clero ipſi Principes, vt ratio alendi milites haberetur, eligendique hominē, qui sūmæ rei inter tot accurrētes Duces præeſſet: ne milites ad hoſtes diſſenſione tranſirent, vel à diuerſis Ducibus ſcripti minus parerent,

Quare Cæſar, & Ordines Imperij Mauritium Saxoniæ Electorem, qui iam ante ſeſe huic rei immiſcuerat, publico nomine ſummę belli præficiunt, ac in bellum decernunt 60000. aureorum menſtrua; ita tamen, vt quod ex publico ærario ſumptum fuiſſet, intra certum tempus reponeretur.

Inſtantia Cæſaris pro obſeruantia.

Cæſar præterea Principibus ſignificauit breuì Conciliū Tridenti reſumendum hortatuſq; eſt omnes, & maximè ſacros Principes, Archiepiſcopos, Epiſcopos, & Abbates, vt ante biennium de emendatione conſcriptas formulas ſtrictiſſimè obſeruarent. Quilibet tamen ſe excuſauit apud Cæſarem, rogauitq; ne offenderetur, ſi minus factum fuiſſet. Proteſtantes enim quærebantur eſſe ſolitudinem in ſuis Eccleſijs: deinde vix reperiri tales miniſtros, qui hanc formulam velint docere, vel ſecundum illam viuere, cū periculo deſerendi vxorē, ſi forte duxiſſent. Catholici verò, Sacerdotū penuriam, Magiſtratus negligentiam, multorum etiam Eccleſiaſticorum impuram vitam accuſabant.

Excuſationes variæ.

Hoc tamen nec repreſſo tumultu, Mauritius duxit in Magdeburgicos fabricatis aliquot munimentis, quibus ciuibus egreſſum, ac commercium prohiberet: ſed Magdeburgenſes eruptione facta ſemel ipſius milites percuſſere, & ſecunda eruptione turmam equitum, quam ducebat Michelburgicus, inuaſerunt, ipſumq; Ducem Georgium intercipientes Magdeburgum abduxerunt. Hanc tamen cladem Mauritius alia deinde clade rependit, multis ex ciuibus cæſis; verùm cum obſidio in longū extraheretur, & magis calamo, ac conuicijs, quam gladijs ageretur; Mauritius cum Brandeburgico Electore certas pacis condictiones Magdeburgicis ꝓponētes ad deditionē hortati sūt: at ciues audaciſſimè illas reijciētes ſuperbè deditionē denegarūt, quare Mauritius acrius in eos inuectus verbis; factis verò modeſtiā ipſā

refe-

Digitized by Google

referebat, itaût non parua colluſionis ſpecies prudentioribus appareret. Argentinenſes paulò ante obſtinatiores per litteras Cæſarem ſalutauerant, & clementiam implorãtes, cum Decreti formulam deprecarentur, ad Epiſcopum remiſſi fuerant, cui cum Sacrificium Miſſæ in vrbe Argentinenſi permiſiſſent, ac nonnulla templa reſtituiſſent, videbatur ſperata pax ſucceſſura. ſed ea ipſa die, cum primum Sacra celebrarentur, tumultus excitatus fuit, quem Catholici in Magiſtratum, qui populum ad inſolentias accendebat, conijciunt. Magiſtratus verò ſeſe à tali noxa liberum declarat; & vel cũ innato cõtra Catholicos odio multa ab ipſis illata opprobria in ſuos diſſimulat. Bipontinus Argentinenſium vicinus, ægriùs tulerat hoc Cæſaris de Religione mandatum, indictamq; formulam diſcerpebat, & ſicuti anteà, ità nùnc quicquã de Religione mutari nõ permittebat. Faciebant hoc ipſum Lubecenſes, Hamburgenſes, Bremenſes, & Luneburgenſes, qui quamuis initio non adeò grauiter queſti, aliquid ceſſiſſent; nihilominùs hoc anno ad exemplar Magdeburgenſium, antiquam libertatem recuperare ſtuduerunt. Nec deerat qui dubitaret, quin multa Mauritij Saxoniæ Ducis inſtinctu fierent; quomodo enim Magdeburgenſes oppugnare, aliosq; corrigere poterat, qui nihilominùs Cæſaris mãdata æſtimans, audebat cõtra præcepta publicè præuaricari, & de tã audàci facinore impudẽter gloriabatur. Huic ingenio nihili facienti à Cæſare præſcriptam formulam, adſcribebatur pacis commercium cum Magdeburgicis per Heideccum eiſdem familiarem inſtitutum, in quo quamuis Magdeburgenſes eſſent valdè liberales, ſponderẽtq; ſupplicem erroris ſui deprecationem, perpetuam erga Domum Auſtriacam obſeruantiam, Cameræ reuerentiam, Decreto Auguſtano obedientiam, Cæſaris quocumq; tempore præſidij admiſſionem, & promptã ſolutionem quinquaginta millium aureorum; tamen multi de ſinceritate promiſſionis dubitarunt, nec immeritò, quãdo Mauritius inconſulto Cæſare Haſſicæ ditionis populum in ſuam fidem per iuſiurandnm adegit, quando milites exauctorari quidem iuſſit, eos interim permittens rurſus

Argentinæ reſtituitur Miſſa

Refractarij decretorum.

Suſpecta liberalitas Magdeburg.

ſub Michelburgico cõduci, nè obducto ēt ſuo, quod adhuc retinebant milites, nomine. Verùm apertam auerſæ ſuæ mentis erga Cæſarem fidem fecit, quando cum Rege Galliæ fœdus ferire non erubuit, quod quamuis tectè factum eſſet; tamen ex importuna interceſſione pro Landgrauio, ex diuturniore manſione, militis conſeruatione, & præpoſteris ad Cæſarem reſponſis facilè colligebatur aliquid minus ſinceri affectus latere in Principe, propter quod vocatus latebras quæritaret.

Suſpectus Mauritius

Erupit tandem ille affectus omninò hoſtilis, quando primo vere anni 1552. Mauritius copias ſuas, & Magdeburgẽſium (quas aliquando ſcripſerat Cæſari apud ipſum non ſatis ex animo hyemare ob non ſoluta ſtipendia) eduxit; eisq; Regis Galliæ Ducis Michelburgici, nec non Alberti Brandeburgici graſſatoris publici copias vniuit, & ex inopinato Cæſarem aggreſſus eſt. Præferebat Mauritius Germaniæ libertatem, cuius Rex Galliæ ſeſe vindicem venditabat. Rex Galliæ vno tempore, quo Mauritius Erfordiam, Esfeldium, Franciam orientalem, & Rheni partes ingrediebatur paucis admodum renitentibus; cum maximis copijs Tullum, Virdunum, & Metim Imperio ſubtrahebat, Lotharingiam occupabat, & Argẽtinam ambiebat. Auguſtam venerat Mauritius, & à ciuibus admiſſus, mox Senatũ exauctorat, & vniuerſæ ferè Germaniæ exactiones indicit. Vlmam etiam tentauerat, ſed illa bono milite munita obſidionem, ac deuaſtationem agrorum ab Alberto Brandeburgico eo tempore immiſſam tulit. Progreſſus Albertus Norimbergam, agrumque ſimiliter depopulatus poſteà vrbem obſedit. auctus deindè copijs Bambergenſibus, Herbipolenſibus, alijsq; Prouincijs incendia, deuaſtationes, ac cædes minitabatur, niſi imperatas ſummas auri ſignati promptè perſoluerent.

Regis Galliæ irruptio.

Mauritius interim Lintzium ad Ferdinandum Regem excurrerat, vt ſpem pacis inijceret, & gratiam, ſi qua eſſet reliqua, aucuparetur: in reditu verò cum Ferdinandus Rex minus ad votum reſpondiſſet, ſtatim Oenopontum, vbi Cæſar tunc morabatur, cum hoſtili exercitu contendit; ſuperauſq;

Digitized by Google

peratiſq; Alpibus, Fieſſam, Rutum, & Erenbergam occupa-
uit. Verebantur Patres, qui Tridenti Concilio intererant, nè
& Tridentum duceret. hinc poſtquam Electores ſacri, alij-
què Germaniæ Epiſcopi receſſiſſent, Italiam reliqui repe-
tierunt. Ipſe Imperator Oeneponto diſcedens, Mauritium
veritus, Saxonem liberans, Villacum inter montana muni-
tum oppidum, petierat, & fratri Ferdinando actionem Paſ-
ſauij indictam reliquerat. Mauritio igitur quamuis non-
nulli ſuaderent, vt Cæſarem proſequeretur, ſatis ſe feciſſe
ratus, quòd Saxonem liberaſſet, & Cæſarem cùm Tridenti-
na Synodo fugaſſet, iam inter victorias de pace ſollicitus
Paſſauium ad indictum diem deſcendit, ibiq; cùm Ferdi-
nando, multiſq; alijs vtriuſq; Religionis Principibus con-
gregatis conuenit; ſed diſceptationes in longum extende-
bantur: neq; enim facile erat tot abuſibus vnico commer-
cio occurrere, Mauritius à ſocijs pendebat, Ferdinãdus à Cæ-
ſare abſente. Cæſar conſultus rem maioris momenti exiſti-
mabat, quam vt à tam paucis decerneretur. Interim Alber-
tus Brandeburgicus cũ Michelburgico, & Heidecco Mau-
ritij Vicario Francofurtum obſederant, illudq; tormentis
maioribus oppugnabant. Ciues verò, & præſidiarij nihilo
ſegnius ſe defendebant, iamq; Michelburgicũ Ducem tor-
mento bellico proſtrauerant, tantumq; metum Alberto in-
cuſſerant, vt is deſerta ſtatione Francofurtenſi, Rhenum
traijceret, & Moguntinenſes, Spirenſes, ac Vvormatienſes
deuaſtare mallet, quàm Francofurtenſi obſidione inten-
dere.

Diſſoluitur Cõcil. Trident.

Alberti va ſtationes.

Rex Galliæ à Mauritio propter commercia inſtituta offen-
ſus, poſtquam apud Argentinenſes nihil profeciſſet, roga-
tus à Principibus Rhenanis Vvormatiæ congregatis pedẽ
referre incipiebat, vt Lutzenburgenſes inuaderet: inde
enim Martinus Roſſemius Belga exercitum in Campaniã
Galliæ prouinciam paulo ante duxerat nomine Cæſaris, vt
Regẽ Galliæ è Germania reuocaret; præuidebat enim Rex
Galliæ paruam in Germanis cõſtantiam, ac fidem, quæ pau-
lo poſt in ipſum eſſet ſigna productura.

Rex Galliæ petit Argenti-nam.

Mauritius enim ſemel atq; iterum tentata pace Lintzij
ince-

Digitized by Google

incepta, nō deſiſtebat à commercio, Galli fidem habens ſuſpectam, ne vniuerſam Germaniam occuparet, & Turcam ad occupandam Vngariam (prout iam fama erat) prouocaret.

Repetit Galliam.

Paſſauium itaq; reuertens, tandem in has condictiones, vtraq; pars conſenſit, vt confœderati Principes ante 12. Augusti diſcederent ab armis, vt nec Cæſari, nec Ferdinando, nec Germaniæ miles dimiſſus noceret. Ad eūdē diem Landgrauius liberarētur, & interpoſita cautione de ſeruandis ijs, quæ Halæ Saxonum pacta fuerant, arci ſuæ Rheinsfelſianę relinqueretur. Res Landgrauij cum Naſſouicis intra biennium deciderentur. Intra ſextum menſem de ratione componendi Religionis diſſidia deliberarētur. Interim quilibet ſuo viueret iure, pacem coleret; nec aliquis Religionis cauſa vlli periculo ſubiaceret. Ad Cameram etiam Auguſtanæ Confeſſionis profeſſores admitterentur. Ottoni Palatino ſuæ ditionis poſſeſſio relinqueretur, damna illata tempore belli vtrinq; tollerentur, vel ratio compenſationis iniretur. Galliæ Regis arma, vtpote ad Imperium non pertinētia, priuatim Cæſari committerentur. Proſcripti, ac rei, etiam illi, qui Galliæ Regi militarunt, ſi intra bimeſtre ſe militia abdicauerint, ad veniam recipirentur, eadem pax Albertum Brādeburgicum comprehenderet ſi ab armis diſcederet, & copias dimitteret; ſin minus, tā ipsū, quā reliquos huius pacis violatores hoſtium loco eſſent omnes perſequuturi.

Trāſactio Paſſauienſis.

His ita compoſitis, Mauritius exercitum ſuum prout cōdixerat in Vngariam demiſit, cui vt damnum compenſaret & in gratiam rediret, ipſemet præeſſe voluit.

Cæſar etiam, & Ferdinandus Rex priuata odia publicis vtilitatibus remittere conſtituerunt: Albertus tamen ab armis diſcedere noluit; ſed priſtino more in obuias debaccatus ditiones omnes Rhenanas, maximè tamen ſacrorum Principum igne, ferro, ac ſanguine penè ad exterminium fœdauit. Elector Moguntinus profugerat in Alſatiam, Spirēſis in Galliam, Vvormatienſis latibulum alibi ſibi quæſierat omneſq; de Clero patriam prædæ, & latrocinijs reliquerant. Albertus verò vlterius progreſſus; Argentinenſibus præſidia

Albertus continuat deuaſtationes.

dia

Digitized by Google

dia ſua obtulit, vrbiſq; fidem poſtulauit; quàm vt denegarũt nihil circa vrbem intactum reliquit; deinde Treuerenſem ditionem adijt pari inſolentia graſſaturus. Aberat à præcipua vrbe Elector cum ſodalibus omnibns, Cæſaris verò apud Lutzenburgum Legatus decem cohortes peditum adduxit, vt nomine Imperij vrbem Teuerenſem propugnaret, ſed à ciuibus excluſus receſſit, & accedens Albertus cũ ſuis non grauatè intromiſſus fuit, qui tandem etiam hic ſpoliata vrbe, ac ditione in Lotharingiam Regi Galliæ militaturus contendit: nam intellexerat Cæſarem Oenoponto mouiſſe, & conflato ingenti exercitu Auguſtam perueniſſe, ac rectà in illum patriæ hoſtem ducere; neque omninò falſa erant quæ dicebantur; Cęſar enim ægerrimè ferens totius Germaniæ depopulationes, non poterat omittere, quin pro viribus iniuriam vlciſceretur, & grauiora mala præpediret. Itaque cum Metim voluiſſet obſidere, & Alberti Brãdeburgici copias in finibus Lotharingiæ reperiſſet, nondum in Franciam admiſſas, ſed cum Rege ratione præteriti ſtipendij diſceptantes, atquè ideo Regi Galliæ ſuſpectas eidem Alberto Brandeburgico reconciliationis ſpem iniecit, ad quã cum multi proſcripti, ac longiorẽ deprædationem pertæſi anhelarent, non difficile fuit parariorum induſtria inter Cęſarẽ & Albertũ pœnitentia correptũ pacẽ ſtabilire: eã Cæſar obtulit condonata culpa, vetans ne actio in eum cauſa belli inſtitueretur, remittens militiam Vngaricam, & confirmans tranſactiones cum Epiſcopis factas, ignoſcenſque Comiti Ottingenſi, nec non Alberto Mansfeldico, & eorum filijs, quorum opera Brandeburgicus in deuaſtatione patrię plurimum vſus fuerat.

Treuerẽſes ſpoliantur.

Albertus recõciliatur Cęſari

Albertus ita reconciliatus non exiguam cladem primo tempore Gallis intulit, plurimis ex Gallica nobilitate interfectis, Aumalium captiuum adduxit, & caſtra ſua Cęſareis caſtris ante Metim coniunxit, non exiguo commodo Cæſari futurus ſi conſtantius perſeueraſſet; ſuo etenim commodo intentus præceperat Præfectis ſuis apud Bambergam, & Herbipolim, vt promiſſam pecuniam exigerent, quòd cum Epiſcopi negaſſent, & Albertus mandata Cæſaris, ratamque ha-

Proſternit copias Gallorum

Digitized by Google

habitam tranſactionem monſtraſſet, nequè adhuc Epiſcopi parerent ſed potius è contra litteras caſſatorias talis ſponſionis Spira obtinuiſſent, Albertus excandeſcens cum ſuis copijs Bambergam contendit, ibiq; nouum militem conſcribit, & execrando modo tum dictos Epiſcopos, tum Norimbergenſes exercet. Cæſare adhuc in Gallia impedito, præter hoc Alberti bellum varia alia eodem tempore in Germania orta ſunt. Voltardus Mansfeldius Henricum Brunſuicẽſem penè totis finibus eiecerat; dicebat enim Henricũ è cuſtodia liberatum beneficiarijs ſuis, neglecta tranſactione Paſſauienſi, fortunas omnes eripuiſſe. Vvolfangus equitum Ord. Teutonici Magiſter Eluangum oppidum, vt præpoſituram extorqueret ab eligentibus, inuaſit; ſed illum repulit Princeps Vvittembergicus, quem Sodales vt ſui iuris defenſorem implorarunt. Octingenſis ſenior in filium arma ſtrinxit, & Mauritius ex Vngaria reuertens cum Henrico Brunſuicenſi, nec non Epiſcopis Bambergenſi, & Herbipolenſi fœdus contra Albertum inijt, illiuſq. copias ſeriò adortus eſt. Albertus contra Norimbergenſes, & Epiſcopos extrema attentat, ac deprædata regione bellum in Saxoniam transfert, Erphordienſis agri vicos diripit, Halberſtadienſi Clero pecunias imperat, & Brunſuicenſis agros incendijs quamplurimis deuaſtat, ac tandem poſt varias deprædationes, incendia, vrbium expugnationes, patriæq; funeſtiſſimas calamitates, prælium inter Albertum, & Mauritium commiſſum fuit, in quo victoriam Mauritio, cui iam illa militabat, vulnus inflictum abſtulit, tanto maiori damno illius, & Saxoniæ, quod ex hoc vulnere paulo poſt interierit; ſimulq; cum illo duo filij Henrici Brunſuicenſis.

Contendit cum Herbipolenſi, & Bambergẽſi

Variæ Germaniæ turbæ.

Partes Mauritij poſtea egerunt Ferdinandus Rex Bohæmiæ Vvilchelmus Landgrauius, & Henricus Brũſuicenſis, quiſq; enim noua militia exercitum ſuum inſtaurauit. Pro Alberto erat Ericius Brunſuicẽſis Mauritij ſororius, & plures alij Reguli, tandem etiam ipſi ab Epiſcopis ſuperati. ita Alberto omnia oppida Franconiæ erepta ſunt, & omni ditione ſua exutus eſt. Plaſſeburgum præcipuum eius propugnaculum obtinuit Rex Ferdinandus, Brunſuicenſis

Superatur Albertus,

victor

victor per inferiorem Saxoniam nobiles,& illuſtres,qui cõtra ipſum arma portarunt,mulctauit. Idem fecerunt in ſuperiori Germania Epiſcopi,& Noribergenſes: ſicque miſera Germania, quæ contra Cæſarem ſurrexerat, Cæſare ipſo apud Gallos detento,in ſe ipſam inſurrexit, & præcipuæ familiæ iuſto Dei iudicio,ſeſe inuicem dilaniarunt.

Inter tot bella valde arduum erat Religioni Catholicæ conſulere;ſed quilibet pro libitu viuens in hæreſim ferebatur,& ſociorum fortunas fortior inuadens;eaſdem contra fas,& nefas ſeruabat; neque poterat Cæſar in Gallia,Burgundia,& Belgio afflictus oppreſſiſ opem ferre, aut petitam, debitamq; iuſtitiam adminiſtrare.Sedatis tamen paulatim tot ſeditionibus ex Mauritij morte,& proſcriptione Alberti, eiuſq;fuga,aliorumq; qui totius ſeditionis capita ſe inuicem conſumpſerant. Cæſar in annum 1555. Comitia Auguſtæ indixit,quibus Ferdinandus Cæſaris nomine præſedit; in quibus primum licuit de ijs,quæ tumultuariè acta fuerant Paſſauij, explicatius ſententiam dicere. In his ergo Comitijs primum pax Confeſſioni Auguſtanæ data fuit, ita vt Ordines Imperij ſe obligarent,quod propter Auguſtanę Confeſſionis doctrinam neminem quacunque ratione vellent violare, nec ad Religionem ſuam deſerendam cogere, ſpondentes,fore,vt bona,facultates,vectigalia,iura ſua qualiacunque pacatè poſſent adminiſtrare, ſi modo vel Auguſtanæ, vel antiquæ Catholicæ forent Confeſſionis. Itaquè Caluiniſtæ, Anabaptiſtæ, Zuuingliani, & quicunque alij hac pace non comprænhenſi ſunt. Si quis autem Archiepiſcopus, Epiſcopus, aut alius Ordinis Eccleſiaſtici, à Religione veteri deficeret, hunc iuſſerunt continuò à ſuo Epiſcopatu, Præfectura,beneficio, & ſimul omnibus fructibus, quos inde percepiſſet, recedere; ſine tamen infamia ſui nominis; & Collegium, aut quecũq; ad quem de iure, vel conſuetudine pertineret, alium in eius locum eligere, qui eſſet veteris Religionis. Inſuper additum fuit in fauorem quorundam Ordinum Imperij, qui ſibi bona quædam Eccleſiaſtica, Collegia monachorum, & id genus alia Sacra, non tamen Ordinum

Pax Religionis confirmata

Excluduntur ſectæ aliæ.

Pacis conditiones.

Digitized by Google

ſumpſerãt,eaquè miniſterijs Eccleſię, ſcholis, & alijs bonis vſibus accommodarant,vt hoc nomine non interpellarentur;nec propterea in ius vocarentur;ſi tamen ea non pertinerent ad Ordines Imperij,vel ad alios Imperio planè ſubiectos,& quorum poſſeſſionem tempore tranſactionis Paſſauienſis; & poſt etiam non habuerint,quæ omninò in pace comprӕhendi,& in loco ſuo debere manere decretum eſt. Ita vt non liceret iudicibus propter hæc ab illis dudum vſurpata,& ante tranſactionem Paſſauienſem alienata bona, iure quicquam aduerſus illos experiri,ſeu aliquid ſiniſtri decernere. Abrogata præterea fuit iuriſdictio ſacra aduerſus Auguſtanæ Confeſſionis Religionem. E contra Ordini Eccleſiaſtico ſuæ facultates, vectigalia, & iura integra manere debere ſtatutum fuit,modo nihil iuris politici decederet ijs,in quorum ditione eſſent. quod ante diſſidium habuerant,liberum eſſet cuilibet non habita ratione Religionis, ex ipſis bonis neceſſaria Eccleſię miniſteria,parochias,ſcholas,eleemoſinas, loca hoſpitalium pauperum, & afflictorũ, ſicut olim conſtituta fuerant,ita & tunc conſtituere. Quod ſi propter hanc alimoniam, eiuſque modum lis aliqua oriretur,iuſſerunt Ordines,vt de conſenſu partium arbitri deligerentur, qui facta notione intra ſemeſtre controuerſiam decernerent.

Cõdictiones ob ſunt hæreticis.

Ex his decretis poſtea grauiſſimæ ortæ ſunt lites,nam ijs cenſebantur plus Confeſſionis Auguſtanæ,quam Catholici grauati;Catholici enim de præteritis deſperantes, nihil amplius cõtendebant, ſed Cõfeſſionis Auguſtanæ poſtea nihil non mouerunt,vt talia decreta ipſis noxia abrogarẽtur, quo poſſent ſicut antea,ita & deinceps bona monaſteriorum,ſacrarunque virginum impune inuadere,detinere,vel mutata Religione,dignitatibus,officijs,ac prouentibus gaudere: quæ cum non concederentur,dicebant Proteſtantes, ſe grauari,contra Cæſarem blaterabãt, & in Comitijs vix aliquid contribuere volebant.

Auſtriacorũ poſtulatio.

Imperiales imitati sũt,mox Auſtriaci,Turcis ꝓximi,cũ.n. Rex Ferdinãd⁹ Comitia Prouincialia indixiſſet Viẽnę,& ſub ſidiũ cõtra Turcas imperaſſet illi ſe ĩperata facturos aiebãt

ſi mo-

Digitized by Google

ſi modo ipſis permitteretur Euangelium, ſeu liberum Religionis exercitium, quod tamen tunc temporis non obtinuerunt, nam Ferdinandus potius ſubſidio carere maluit, quam Religionem in hæreditarijs Prouincijs mutari.

Minus conſtantes fuerunt Otto Henricus Elector Palatinus; & Carolus Marchio Badenſis, qui anno vno poſt edictum pacis; è ſuis ditionibus veterem Religionem profligarunt, & nouam introduxerunt; vnde paulò poſt contra pacis edictum Eccleſiaſticos omnes redditibus, poſſeſſionibus, ac beneficijs in ſuis ditionibus ſpoliarunt, eaque in proprios vſus, aut in miniſterium ſuarum Eccleſiarum, ac ſcholarum nouæ doctrinæ applicarunt. Aliud deinde incõmodum hinc apud Catholicos ortum eſt, quod omnes ſectarij, nonnunquam duodecim, nonnunquam viginti, & quidem omnes varij, ſub confeſſione Auguſtana voluerunt comprehendi, vt illius pace fruerentur. nec tamen de leuibus rebus, ſed de grauiſſimis myſterijs fidei diſſidebant. Hinc diuerſis in locis Lutherani conuentus agebant, vt aliquã certam doctrinæ formulam inuenirent Norimbergæ, Lipſiæ, Vvormatiæ Luneburgi, Heidelbergæ, Nãburgi, & alibi, ſed pacẽ inuenire non potuerunt. Turbabãt alios Melãchthonici, Oſiãdrini, Buceriani, Zuuingliani, Caluiniſtæ, Heſhuſiani, Brẽtiani, Maioriſtæ, Adiaphoriſtæ, Sacramẽtarij, Vvenckfeldiani, Picarditæ, Anabaptiſtæ Vbiquetarij, & alij qui omnes in oppugnatione Romanæ Eccleſiæ conuenientes, inter ſe quamplurimum diſſidebant.

Mutatur Religio in Palatinato.

Diuerſitas Religionum.

Hæ tã variæ hæreſes, diuerſas orbis partes occuparũt, Caluiniſtæ Galliã, & Belgium, Lutherani duplices Germaniã; Picarditæ, Bohemiã, Anabaptiſtæ Morauiam, Oſiãdrini Liuoniam, Zuuingliani Heluetiã; & alij alias orbis partes, non vno tempore infecerunt. Infeſtus fuit annus 1560. Galliæ ob Caluiniſtas tumultuantes. Belgium anno 1566. defloraruntt. Anno 1568. in Friſiam penetrarunt, quo anno in Germania fiebat Synodus Lutherana Altenburgi, vbi Vvittenbergenſes, Oennenſes, & Lipſienſes certabant erroribus, ita vt nullus alteri cedere cogitaret. Mutatur poſtea

Mutantur ditiones in Religione.

Digitized by Google

Religio Vltraiecti, Monaſterij Mindæ, Bremæ Magdeburgi ac poſtremo Halberſtadij. In Palatinatu ex Lutheranis fiunt Caluiniſtæ, in Saxonia itidem, ſed poſtea reuertuntur ad Lutheraniſmum, idem facit Brandebur gicus, qui à Lutheraniſmo decidit in Caluiniſmum. Hæc tamen omnia ſine magno ſtrepitu fiebant ad ſolum nutu m Principum, quibus ſubditi in rebus Religionis dicebant parere. Maior fuit ſtrepitus anni 1581. & ſequentibus Aquiſgrani, vbi Caluiniſtæ ex Belgio proximo deſcendentes conati ſunt Catholicos pellere. iamque ſecùndo, & tertiò moniti ſumma impudentia Magiſtratum loco turb auerunt, & hæreticos ſubſtituerunt, quorum opera publicum permitteretur exercitiũ hæreſeos propter quod aliquot tẽpla inualerunt. Quare Cæſar mandare debuit, vt Conſules, Scabini, totuſquè Senatus vnam, & ſolam Catholicam Religionem profiterentur, neq; ad Magiſtratum, vel Reipub. officia alios, quam qui ſtarent pro eadem religione admitterent.

Tumultus Aquenſis.

Magis Germaniam turbauit anno 1582. tumultus Colonienſis Electoris Gerardi Truchſeſij, nonnullorumque illius Eccleſiæ Canonicorum, qui poſthabito iuramento Religionem Catholicam abiuuare voluerunt, & contra Imperij pacem dignitate Electorali gaudere, redditusque totius Epiſcopatus in familiam trasferre, aut ſaltem dum viuerent vna cum vxore illos poſſidere, cui cauſæ vti communi, ac proficuæ Proteſtantibus, fauerunt Electores ſæculares omnes, quj non diffidebant, ſi hoc admitteretur; quin paulatim, alios Electores in ſuam pertraherent ſententiam, ac tandem totum Imperium vnà cum Imperatore ſectario malo inficerent, leges omnes abrogarent, Catholicorum bona omnia poſſiderent, atquè Catholicam Religionem extirparent. Eo collimarunt longis apud Cæſarem precationibus pro apoſtatante Truchſeſio, deinde armis cauſam illius ſtuduerunt propugnare. Sed excommunicato Truchſeſio ſodales Collegij Colonienſis, ad aliam electionẽ proceſſerunt dignitatem deferentes Erneſto Bauariæ Duci, qui tandem fratris ſui copijs, maxime tamen liberalibus ſubſidijs Regis Hiſpaniç, dignitatem obtinuit, & Fidem Ca-

Tumultus Colonienſis.

Seruantur Colonienſes.

tho-

Digitized by Google

tholicam in illa diœceſi ſeruauit,ac inſtaurauit.

Similis fere tragedia Anno 1584. exercuit Argentoratẽſe Collegium propter Canonicos aliquot ſacris prohibitos, qui ſupra Pontificis auctoritate,& Cæſaris mandatis in Collegio voluerunt locum habere,& ſententias contra eos latas ob rebellionis crimen, & participationis cum Truchſeſio impugnare.quarè vi adhibita redditus, & prouentus Capituli vendiderunt,& Magiſtratus ciuilis Argentinenſis opera,qui plus ipſis,quàm Catheolicis videbatur fauere, vt ſic paulatim totum Capitulum inficeretur; auſi ſunt ſuam violentiam defendere, aut ſaltem Senatu non impediente, maiores violentias excitare.Cęſar itaquè mandauit Senatui, vt excommunicationis ſententiam exequerentur, ſed Senatus magis inclinans in excommunicatos, facere quod iubebatur,recuſauit;imò contrario effectu, præſidium ædibus ſacris ad eorum tutelam impoſuit. *Tumultus Argentinenſis duplex.*

Longe tamen maior fuit tumultus de Epiſcopatu Argẽtinenſi Anno 1592. inter Carolum Lotbaringum Cardinalem,& Ioannem Georgium Brandburgicum, cui in occulto fauere Regem Galliæ. vulgabatur nam quilibet illorum à parte Capituli fuerat electus. Qui maiorum Religioni addicti erant, cum Argentinenſis ciuitas ipſis eſſet ſuſpecta,vellentquè Catholicum Epiſcopum eligere, Tabernas Alſatiæ alios euocarunt,vt ibidem electioni faciendæ adeſſent.Alij Canonici Proteſtantes Argentinæ electionem volebant fieri,qui à Magiſtratu fouebantur, vt ſuæ ſectæ aliquem eligerent, ſocijs autem ſodalibus conſtituta die non comparentibus,elegerunt Ioannem Georgium Brandeburgicum, qui mox electionem ratam habens ad omnia diæceſi ſubiecta loca,Præfectos,ac Magiſtratus ſcripſit, vt ſibi tanquam Epiſcopo legitimo obedirent.Senatus tria ſigna peditum, & ſexcentos equites conſcripſit, quibus copijs, & aliquot tormentis bellicis Kokerſpergam, & Dachſteinium occupauit ipſo Ioan. Georgio potius conſentiente, quam non repugnante. Quo cognito, qui Tabernis erant Carolum Lotharingum Cardinalem elegerunt, is, vt electionem ratam habuit, exercitum decemmillium collegit, *Duo eliguntur Epiſcopi.*

& Bin-

& Binsfeldium occupauit, ſuumq; ius lõgo bello proſequutus eſt, & tandem non niſi Cæſare per feciales aliquoties mãdante, arma depoſita ſunt: parario Vvittenbergenſi Duce poſtea inita fuit concordia, vt in 15. annos eſſent induciæ, quilibet partem Epiſcopatus poſſideret. Sed hæc poſtea diuiſio Epiſcopatus magis pacem turbauit.

Occaſiones turbagum in Germania.

Poſt has periculoſas lites cum Proteſtantes non admitterentur ad Epiſcopatus pari iure cum Catholicis, & quia ab ipſis repoſcebantur bona Eccleſiaſtica per Senatum Spiréſem, magnæ inter vtriuſque Religionis profeſſores ortæ sũt controuerſiæ, quas ne deciderent Spirenſes omni conatu Proteſtantes præpediebant, ac deciſas ad exequutionem deuenire non permittebant. quarè in illo decaſterio volebant paritatem ſuffragiorum, & ſuæ Religionis Præſidem; in Comitijs poſtulabant pro ſuæ Religionis Epiſcopis quamuis non eſſent in ſacris, ſeſſionem; præter hæc Nuntios Sũmi Pontificis demitti, ſuæ Religionis profeſſis cęmiteria concedi, nullibi ob Religionem vllos excludi. Tandem Calendarium nouum introduci, Ordinum Mendicãtium, & Carthuſianorum patrocinium ſuſcipi, à Cæſare vnà cum Camera Spirenſi iuſtitiæ adminiſtrationem exerceri, vel in pari, vel in ſuperiori gradu; grauiſsimè querebantur.

Hæc cum aliquoties in Comitijs generalibus fuiſſent propoſita, neque Proteſtantibus ſatisfieret; primum ſubſidia denegare cœperunt, deinde contraria conſilia adhibere nõ deſtiterunt. inſuper exequutionem ſententiæ de bonis reſtituendis impedite, ac tandem vim contra Catholicos adhibendam eſſe concluſerunt: nam ſi omnia beneficia, monaſteria, & redditus vna cum fructibus perceptis reſtituere debuiſſent, vt ipſi fatebantur, futurum præuidebant, vt plerique illorum deberent precario viuere, & ſua bona Catholicis cedere. quare decreuerunt Proteſtantes anno 1599 Fridbergæ, (quod alias Francofurti conceptum fuerat) contra Papatum magis, at magis excreſcentem ad conſeruationem pacis publicæ, & Religionis ſibi inuicem adhærere; vnum veluti virum agere, & vnius cauſam omnes ſuſcipere. Hæc cum aliquoties Hailbronnæ, Fridbergæ; Heidelbergæ

Fœderis correſpondentium initia.

gæ

gæ,& Spirę Proteſtantes inter ſe deliberaſſent, tandem anno 1603.Elector Palatinus, Adminiſtrator Argentinenſis, Haſſiæ,Landgrauius Mauritius,Aſpacenſis,& Badenſis nouum fœdus inierunt Heidelbergæ, quo ſibi inuicem pollicebantur tales proceſſus Aulicos repellere,& vnius cauſam, ſi oppeteretur,in ſe ſuſcipere,ita vt ſi aliquis exequutionem proceſſuum Aulicorum,aut mutationem Religionis attentaret;huic vnà omnes ſe opponere deberent. Immo actum fuit de Hollandorum,aliorumquè Principum ſubſidio implorando, & paulo poſt in hunc finem Paryſios Mauritius Haſſiæ tranſmiſſus,vt Regis Galliæ ſubſidium imploraret, & Patrocinium Principum Germaniæ Gallis deferret. Rex qui anteceſſorum ſuorum exemplo Germanis diffidere dedicerat,accuratiorem deſignationem ſingulorum confœderatorum,modum,viam,& continuationis media prolixiora ſibi indicari petijt,quibus opus tantum aggredi decreuiſſent,cum non leue videretur excutere iugum ſupremi decaſterij,quale erat Cæſareum,à quo Orbis Germanicis,& Imperium Romanum dependeret.

Implorantur auxilia externa.

Ad excutiendum hoc iugum plurimum cõducebat Proteſtantibus ſi Cæſar grauioribus bellis Turcarum, aut ſeditioſorum implicaretur;nam tunc tenentur vel ſubſidia ab hæreticis implorare priuſquã aliquid ipſis deferre; vel ſaltẽ dũ cõtineretur tãtis bellis,nõ auderet rigidus iſtis exequutionibus inſiſtere. Hinc non pauci Tranſyluanos ſub Bathorio ꝓmouerũt, & ex Germaniæ Principibus Botſcaium inſtigauerunt,eique ſpoponderunt parum,aut nihil ſubſidij ex Imperio Cæſari fore concedendum.Summo gaudio Proteſtantes intellexerunt Rodulphum,ac Matthiam, cęteroſqè Auſtriacos inter ſe diſſidere,& ſicut iam pridem ſic nouiſſimè ſub id temporis,tùm Auſtriacos ſuæ Religionis Proceres, tum Morauos, ac Vngaros in conceptis ſeditionibus fouerunt,non alio fine,quàm vt in Imperio liberi euaderent, & tanto liberius poſſeſſis fortunis gauderent, aut alios à ſuis fortunis deturbarent.Hinc etiam contentiones fratrum, ſatagerunt alere;atque minima oblata cauſa, Cæſarem, calũniari,vel peractæ iuſtitiæ ſeſe immiſcere. Exemplum huius

Procurãtur Cęſari bella ab ipſis Germanis.

appa-

Digitized by Google

Improperatur iniustitia Donauertana. apparuit in expeditione Donauertana, quam Cæſar Bauariæ Duci commiſerat ob turbatam pacem Religionis, ac nonnunquam monitos ciues, qui tamen obdurati perſiſtebant, & Cęſaris, Bauariæq; Ducis Delegatos vilipendebant. Hos enim vt Bauariæ Dux puniuiſſet ſtatim Proteſtantes accurrerunt, & cauſam licet iniquam etiam contra Cæſarē ſuſcipere cogitarunt. mouerat quidem illos Cæſar per Comitem Hogenzolarum, vt ab impetu, & iniquo patrocinio abſtinerent. volueratque vt ſi quid actionis haberent, illud in proximis Comitijs Ratisbonenſibus iure experirentur: ſed in ijſdem Comitijs illud eo impetu fecerunt, vt non amplius pacis commercia, ſed minæ, ſcommata, impropera, & arma præualuiſſe viderentur. Illa enim Comitia turbatiſſima fuerunt, in quibus nihil quietè Proteſtantes reſpōdere voluerunt, niſi ſæpius petita grauamina euacuarētur; Donauerta in integrum reſtitueretur; alia forma iudicij inſtitueretur; niſi Aulicę ſententię proſcriberentur; niſi indifferenter Præſides, & pares numero Aſſeſſores cuiuſcunque Religionis concederentur; ordinariæ viſitationes intermitterentur; Eccleſiaſticis, Abbatibus, Prioribus, Monachis proceſſus denegarentur; nec Catholicis Epiſcopis ſeſſiones, aliaque priuilegia concederentur; ſepulchra apud Catholicos non Catholicis concederentur, Romano Pontifici ius in Imperio denegaretur; forma iuramenti in fęudorum inueſtitura mutaretur, & de maiori votorum numero in concluſionibus ratio non haberetur.

Comitia Ratiſbon. ann. 1608. turbata.

Grauamina Proteſtantium

His non obtentis non puduit Poteſtantes ab inceptis Comitijs recedere, ac Aſcuſij nouum Conuentum ſui Ordinis celebrare, ibiq; fœdus contra Cæſarem, & Catholicos omnes percutere: ac ſtatim pecunias, arma, Duces, ac factionis ſuæ Capita ordinare. Ibi Analtinus in Vicarium fęderis; Palatinus in Præfectum vindicandæ libidinis fuit electus, ordinati ſunt ſocij, diſtributæ curæ, imperata pecunia, & diſcuſſa Imperij negotia, erecto tribunali, in quo foret Cæſaris correctio, & ſociorum defenſio. Catholici è contra Principes Ordineſq; per Germaniam videntes vtramque pacem vaccillare; Leges, & ConſtitutionesImperij in dubium vo-

Fœdus ſolēne Proteſtantium

cari

cari, iudicia cameralia, ſententiaſquè diffinitiuas varijs exceptionibus, reuiſionibusquè, vt vocant, eludi; Conſilium Imperij Aulicum, ipſumq; met Imperatorem Anguſtis circumſcribi finibus; Comitia, Conuentuſquè Principum impediri, aut irrito conatu diſſipari; nequaquam dormiendum arbitrati, arctius inter ſe fœdus percuſſerunt defendendi dumtaxat ſui cauſa, & vt ſalua Cæſaris, & Imperij auctoritate, vim iniuſtam ſi inferretur à ſe depellerét, tranquillitatemquè publicam ſtabilirent, quo quidem fœdere (quod vulgo Ligam Catholicam appellarunt) aduerſæ partis machinationes aliquo modo eo quidem tempore repreſſæ fuerunt; Alius deinde Conuentus à Proteſtantibus fuit inſtitutus, in quo cauſa iam periclitantium Auſtriacorum, quos Matthias Rex ad Fidem Catholicam volebat obligare, fuit ſuſcepta; & ordinati ſunt, qui in Auſtriam proficerentur; rebelles conſolarentur, rebuſquè illorum conſulerent. Poſtea Analtinus Pragam ad Rodulphum Cæſarem mittitur, vt diceret quod ſi proceſſus Aulici continuarentur; ægreferre non deberet aliam Proteſtãtium adminiſtrationem contra huiuſmodi informes proceſſus, & à prædicto Regimine illata grauamina. Cum vero Imperator grauiſſimis verbis reſpondiſſet ſe non permiſſurum, vt ad alios iuriſdictio Cæſaris deriuaretur; idem Analtinus, cũ ei adiuncto Camerario, longè altius intonuit ſe non poſſe non declarare Ordines Imperij, quando ita non emendaretur; aliud ſtatuiſſe, ſcilicèt ratione grauaminum toties depoſitorum ipſos ſibi eſſe proſpecturos, & ſi prout huc uſque contingit, ſuæ Maieſtatis Conſilium Aulicum de cætero voluerit poteſtate ſua abuti; ſeſe inuicem conſilijs, & armis adiuturos. Idem fere ex Hala Suueuorum anno 1610. vbi Proteſtantes tunc Conuentum indixerant, vt de cauſa Iuliacenſi ſuſcipienda deliberarent, ſuumquè patrocinium Principibus ſuæ Religionis contra Cæſarem, eiuſquè Delegatum præberent; Cæſari litteris fuit renunciatum: nimirum; Proteſtantes Principes, apud poſteritatem excuſandos eſſe, quod cum multoties fruſtra preces admouiſſent

Origo ligæ Catholicæ.

Minæ proteſtãtium an. 1609. in aula Cæſaris.

Reſponſio Cæſaris.

Inſolens correſpondentium ſcriptum.

F tan-

tandem neceſſitate adacti arma ſumpſerint, vt ipſi ſibi proſpicerent, & opus ita adminiſtrarent prout tenebantur, vt ſibi, ac patriæ ob iniuſtam ſuæ Maieſtatis adminiſtrationem labeſcenti, conſulerent. Iſta tam aſperè inculcata ſummam inter Catholicos, & Proteſtantes diffidentiam cauſarunt, imò ex ipſis Proteſtantibus nonnulli mitioris ingenij longè aliter ab alijs ſenſerunt, iudicantes præpoſterè iſta moueri ob res leuioris momenti, & ſingulares quorundam affectus. Sic enim ſentiebant Duces, & Electores Saxonici, qui proinde viam non ita aſperam ad remedia quærebant, ſed patientia, & precibus agendum eſſe arbitrabantur; præuidētes ſi vi ageretur omnem Rempublicam poſſe poſſum dari. Verùm cum hæc tam ſalutaria conſilia ingererentur ſtatim inter Proteſtantes diuiſio facta eſt, & mitiores ſimplici nomine Proteſtantes, alij verò Correſpondentes dicti ſunt; quo etiam nomine poſtea gloriati, ſua negotia tractarunt. Efferatiores euaſerunt Correſpondentes in cauſa Iuliacenſi, in qua nec Cæſari, nec eius Delegato Leopoldo aliquid detulerunt, ſed ſuæ Religionis Principes præter iuris ordinem, ad poſſeſſionem admitti poſtularunt; imò Cæſaris Delegatum eiecerunt; Cauſa fœudi illa erat, & fęudi quidem controuerſi; moriente enim Duce Iuliacenſi, Cliuenſi, & Montenſi, ac domino Rauenſpergenſi, nec non Comite Marchiæ, Guillelmo ſine maſcula prole fęuda indubie ad fœminas deuoluebantur Iuxta inueſtituram Caroli V. anno 1543 conceſſam, quæ in ſpeciali nominabant, deficientibus maſculis, filias Mariæ coniugis, quas omninò voluit ſuccedere; aut ſi earum nulla ſuperſtes eſſet, & tamen ex vna, vel altera legitimi hæredes ſupereſſent, vt tum ad earum relictos hæredes maſculos, qui tùm viuerent, deuoluerentur, & tanquàm fęuda ijs concederentur. Ex his verbis obſcuris nata eſt lis inter Principes Brandeburgicùm, & Neoburgicum, quis eorum deberet præferri. Vterquè enim erat filius, & ex filia Guillelmi Ducis, & Mariæ coniugis; Brandeburgicus è primogenita defuncta tamen; Neoburgicus è ſecundogenita, ſed adhuc ſuperſtite, cui

Saxoniæ Duces mitiores.

Cauſa Iuliacenſis.

Clauſula inueſtituræ Cæſareæ.

verba

verba textus magis fauere videbantur; erant adhuc alij remotiores ex ſororibus Guillelmi Ducis nepotes, inter quos recenſebatur Dux Niuerſius, Bipontinus, & Burgouiæ Marchio, qui tertiam ex filiabus habuerat, de quibus tamen minor erat difficultas. maxima tamen erat cum Saxoniç Electore, cui olim propter expenſas factas in bello Vngarico, & Flandrico Cæſares Fredericus, & Maximilianus Ducatũ Iuliacenſem cum attinentijs ſi forte vacaret per defectum lineæ maſculinæ donauerant, quique in Caroli V. inueſtitura, & ſæpe ante queſtus fuerat eam extendi non potuiſſe ad filias; imò neque ad ipſum Guillelmum in præiudicium iuris, acquiſiti. Quæ omnia cum controuerſi eſſent iuris ad Imperatorem ſpectabat feudorum poſſeſſionem tandiù detinere, donec examinata cauſa cognoſceretur, quis nam deberet feudis inueſtiri. Verùm hoc ius Cæſareum inuerterunt Principes ad feudum aſpirantes, Brandeburgicus, & Neoburgius, dum quilibet ſibi partem deſumere, & ſeſe ipſum intrudere ſategit; licet præuaricantes, fulti tamen ſubſidio Proteſtantium, ſeu fœderatorum Correſpondentium Halæ Suæuorum in publico Conuentu ſtipulata manu promiſſo, auſi ſunt Cæſaris patruelem Leopoldum aggredi illumquè, ex parte ditionis, atque ex ipſa arce Iuliacenſi nomine Cæſaris retenta, eijcere. Imò quia Leopoldus in Epiſcopatu Argentinenſi militem colligebat, ac luſtrabat; & vt moris eſt, milites Moltisheimienſes, atque Tabernarum excurrebant in Vanzenauiam, & ad Rhenum; Electoris Palatini, Marchionis Durlacenſis, & Principis Vvittenbergici copiæ, Superato Rheno, Offendorſium verſus contenderunt, & Vanzenauiam ingreſſi arcis Præfectum, quòd deditionem facere detrectaret; cuſtodiæ manciparunt. Inde Dachoteimium verſus, & Montisheimium excurrentes, excubitores quoſdam male mulctarunt. Interea in Iuliacenſi ditione Leopoldus arcem Bredenbendanam, Calcoſium, & alia loca inuaſerat, & è contra Principes Brandeburgicus, & Neoburgicus Duram, ſpretis Cæſareis mandatis, per Analtinum, & Solmenſem expugnarent, nullaque

Electoris Saxoniæ iura.

Ius Cesareum defendere ſeuda.

Principes correſpond. inuadunt Leopoldi militem.

videbatur amplius ſpes fore pacis, aliquoties Coloniæ, & alibi fruſtra tentatæ. Iam maioris momenti Principes, & Reges implorati, ſeſe incipiebant cauſæ tam periculoſæ ingerere. Rex Daniæ tranſmiſſis ſuis Legatis Duſſeldorpium, Principibus Proteſtantibus tanquam ſuis agnatis, & eiuſdē cum illo Religionis ſuam operam obtulit. Hollandi proximi ſponte ſua concipientes Regionibus ſuis egregium vallum aliquando ex Iuliacenſi & Cliuenſi Ducatu præparandum frequentiſſimum militem, arma, inſtrumenta tormenta, cæterumq; belli apparatum liberaliter ſubminiſtrarunt. Rex Galliæ inuitatus a varijs, tandem auxiliares ſuas copias Principibus Proteſtantibus, in quorum fœdus Halæ admiſſus fuerat, liberaliter tranſmiſit, & ad maiora ſe accinxit. Analtinus Princeps ex Gallia redux per Germaniā in Hollandiam appulerat, ibique fœdus inter Regem Galliæ, Principes Correſpondentes Germaniæ, & Ordines Hollādiæ ad exturbandum Leopoldum firmauerat. quare collecta maiori parte exercitus, ex Hollandia in Iuliacenſem ditionem irrupit, & Leopoldi militem etiam extra ditionem Iuliacenſem in Colonienſi, Leodienſi, imo & in Brabantina regione ſequutus vndique ſubmouit, vt non ita pridem fecerat Reckemij prope Traiectum ad Moſam, vbi incenſo virginum monaſterio, combuſtiſque quinquaginta circiter militibus, quatuor turmas equitum, & vnam cohortem peditū oppreſſerat, alioſque perſequutus fuerat.

Fœdera externa.

Hollandi concedūt militem

In Germania verò Marchio Durlacenſis, Marchiones duo Auſpacenſes, Iulius Fredericus Dux Vvitteriburgicus Dux Bipontinus, duo Comites Solmenſes, aliquot Comites Rheni ſub Palatino Electore inſignem exercitum congregauerant, vt ſub ſpecie repellendi militem Leopoldicum, qui in Epiſcopatu Argentinenſi colligebatur, non ſolum illum militem ſubmouerent; ſed in Epiſcopatum Spirenſem, Vvormatienſem, Argentinenſem, Moguntinum, vniuerſumque Clerum iniurij, vlterius de eorundem exterminio deliberarent, nec erat, qui tot, tantiſquè inſolentijs ſeſe opponeret. Hiſpani etenim altum ſternentes, & vndequaque ſuum Belgium defendentes rebus Imperij ſeſe immittere

Nouus tumultus correſpondētiū ad Rhenum.

nole-

nolebant. Cæſar Rodulphus inter parietes Pragenſis Aulæ latitans, ſolis diplomatibus agebat. Mathias Rex Vngariæ fratri, & patrueli offenſus, cunctiſque diffidens, & in reformanda Auſtria ſatis occupatus, diſſimulabat. Ferdinandus Archidux longe diſſitus, & impotens vix ſubſidium fratri Leopoldo inter tot hoſtes periclitanti conferre valebat. Principes Electores ſacri multitudine hoſtium conſternati, exceptis paucis copijs Duci Bauariæ commiſſis, non niſi modeſtiſſimis commercijs, vim deprecabantur. Omnes ſimul imminentem cladem, præſentemquè ruinam trepidãtes expectabant. Maximè verò cum anno *1610.* tantum exercitum ad ſexaginta millium quà equitum, qua peditũ in Gallia ſub rege Henrico IV. collectum eſſe, tantoque apparatu inſtructum conſtabat, iam non de vna ditione Iuliacenſi, Cliuenſi, ac Montenſi, ſed de vniuerſo Belgio, Italia, Germania, & de Romano Imperio agi videbatur. Verũ hæc omnia cadente Henrico per manum parricidæ, ceciderunt; magnoquè metu ſolutum fuit Imperium paulo ante deſperatum. Non tamen adeo conciderunt Hollandorũ, & Principum Proteſtantium animi, quin Iuliacum obſidere, & oppugnare, atq; tertio menſe expugnare auſi fuerint: hinc res Catholicorum in deterius verſa eſt. In ſuperiore Germania correſpondentes Principes cum Catholicis Electoribus, & Bauariæ Duce; qui Catholici fœderis Præfectũ agebat, conciliati ſunt, ſpondentes vtrimq. ſe pacem culturos, nec mutuam ditionem infeſtaturos, excepta re Iuliacenſi, quæ cuilibet parti libera maneret, vt in ſeruatis Imperij conſtitutionibus, inquam vellet partem inclinaret. In Inferiori Germania Aquiſgranenſes ciues excitato tumultu Senatum ſuum ſubmouerant ob hæreticæ Religianis exercitium, ſeuerius ab illis caſtigatum. illud deinde publicè permitti; Ieſuitas à ciuitate exterminari, & tam Proteſtantes, quàm Catholicos in Senatum coaptari, exules aliquando propter Religionem reuocari poſtularunt. Portas ciuitatis occupauerunt, & ad Ieſuitarum Collegium declinantes, ijs petulanter inſultarunt, in illos ſuas bombardas exploſerunt, ſacram ſupellectilem diſtraxerunt, & in penum, culinam

Exiguus apparatus defenſiuus Catholicorum.

Caſus Regis Galliæ.

Pax inter Catholicos, & proteſtantes Monachij.

Petita Ciuium

linam, reliquaſque officinas violenter irruperunt. Præter hæc ad Principes Brandeburgicum, & Neoburgicum, nec non ad Ordines Hollandiæ miſerunt, vt ſe ſuaque commen darent.

Halberſtadiẽ-tia Comitia. Halterſtadij hoc tempore congregata fuere Comitia illius diſtrictus tum ratione Iuliacenſium ditionum, tum ratione Brunſuicenſium Ducis & vrbis, nec non ratione ipſius Epiſcopatus Halberſtadienſis, in quo mutata Religione ante annos 16. Canonici ad excluſionem aliorum ſuorum ſodalium Catholicorũ, fuerant niſi variare iuramẽtũ eorũ, qui deinceps recipere debebant; vt tali à iuramento excluderent Catholicos, quos ſciebant non poſſe publicè deteſtari auctoritatem Pontificis, & Fidei Catholicæ Romanæ, profitendo Lutheranam, quæ tamen omninò ab illis exigebatur, ipſo Epiſcopo Pragæ exiſtente aliquoties has nouitates improbante.

Conuentus Ducum Saxoniæ. Similem inter ſe Conuentum celebrarunt Saxonici Duces, Chriſtianus Elector Ioannes Georgius, & Auguſtus fratres Fredericus Guillelmus, & Ioannes Lineæ Vinarienſis, ſimiliter Ioannes Caſimirus, Ioannes Erneſtus fratres Coburgici, vt turbis Imperij, & familiæ circa ditionem Iuliacenſem ſummo pene vexatæ conſulerent. vbi cum de Brandeburgici actione ageretur haud difficile viſum eſt cũ Brandeburgico hac in re conuenire; ſed mox Saxoniæ Elector Chriſtianus vita deceſſit, & Ioanni Georgio fratri locum reliquit.

Proteſtantes in Auſtria. Proteſtantes per Auſtriam à Matthia Vngariæ Rege liberum Religionis exercitium, olim à Maximiliano II. certis cõdictionibus ſolis proceribus conceſſum, hoc anno importune pro quarto, ſeu plebeio ſtatu expetierũt, quod cum negatum fuiſſet, implorarunt illi operam, & auxilia Vngarorum, Morauorum, aliarumq; prouinciarum, quibus hoc aliquando liberalius fuerat indultum; ſed aliud nihil impetrarunt, quam velle Regem omnes omninò ciuitates, & vicos omnes quatuor iſtis ſtatibus adnumerari, & pro quarto ſtatu haberi. Interim autem mandare, vt neq; Catholici ab Auguſtanæ Confeſſionis addicti, neque hi ab illis vllo modo

do

Digitized by Google

do turbarentur,ſed pax,& concordia ſeruaretur;quo decreto Religio Catholica magis ſtabilita fuit, & tantum Lutherana ſecta tollerata; quæ hactenus in ædibus nobilium inualuerat.

Bohemia iam vndequaque turbata diſſentientibus Rodulpho,& Matthia, à quibus literæ illæ peſſimæ,quas vocarunt Maieſtatis Proteſtantibus conceſſæ fuerunt, ingentibus etiam turbis conflictabatur per Paſſauienſem militem à Leopoldo intruductum in ipſam vrbem Pragenſem non ſine ſtrepitu,& commotione ciuium ſeditioſiſſimorum, qui tam in veteri,quàm in noua vrbe concitata plebecula, proletarijs in infimæ cōdictionis hominibus, in aliquot Religioſorum monaſteria inuolarunt, quatuordecim circiter ex Franciſcanis ſtrictioris obſeruantiæ monaſterij S. Mariæ ad Niues crudeliter mactarunt,duas Abbatias, Collegium Dominicanum vnum monialium alterum abreptis omnibus peſſimè mulctarunt. quibus malis Matthias euocatus mederi curauit,& deſerente ſtationem Leopoldo, ab Ordinibus,& Cæſare Coronam Regni Bohemici obtinuit,fratrē Rodulphum in ordinem redegit, atque Ordinibus Regni abundè prouidit Quod cum idem ſtatuiſſet Imperio facere, diemque ad componendos tumultus Norimbergæ indictum per ſuos Delegatos frequentare decreuiſſet; Correſpondentes Principes antequam eo veniſſent, prius Rotenburgi ad Tuberam cōuenerunt,vbi de grauaminibus queſti,Donauertæ reſtitutionem , Principum Proteſtantium in ditione Iuliacenſi poſſeſſionem,aliaſq; immunitates poſtularunt. Legationes ad Heluetios,& ad alios extra Germaniā inſtituerunt,grauiſſimamque exactionem ad conſtituendū ærarium ſibi inuicem impoſuerunt. Ad Conuentum deinde Norimbergenſem venientes nihil non mouerunt, vt cōceptam deſignationem turbarent,cum Rodulpho nonnulli,cum Matthia alij ſeditiosè colludentes,& vtriuſquè Imperium reijcere ſummo conatu ſtudentes. Maguntinenſem Electorem tunc offenderat Bauariæ Dux recenti detentione,inuaſione, & appræhenſione Vvolphangi; Theodorici Archiepiſcopi Salſburgenſis; quæ quamuis legitima aucto-

Bohemia rurſus turbata.

Dies indictus Norimbergæ anno 1611.

ritate

ritate fuiſſent facta, nihilominus præcipuis Eccleſiaſticis Germaniæ non valde placuiſſe dicebatur, multiquè non infimi nominis moderationem quandam deſideraſſent.

Obitus Rodulphi ann. 1612.

Acceſſit his obitus Imperatoris Rodulphi, quando Vicariatus Palatino obuenit, & paſſim moleſtiſſimis ſententijs Catholici Aquiſgrani, Bibraci, & alibi infeſtabantur, querebanturq; à Vicario anſá datá eẽ ſuam dignitatẽ prorogandi. Sed Electores Francofurtũ more conſueto euocati, in Matthiam Regem Bohemiæ, & Vngariæ Coronatum opinato citius conſpirarunt. Is ſopito tumultu Francofurtenſium ciuium contra Senatum, & Iudeos data inſuper ſententia pro Senatu Colonienſi, contra Mulhemienſes è ciuitate Colonienſi plerumque exules, vt inceptum emporium non procul ab vrbe, vtpotè in ciuium perniciem cogitatum, demolirentur; Comitia Imperij Ratiſbonam indixit, in quibus tamen grauaminibus Proteſtantium ſatisfacere ſtuduit, vt inſtauratis viſitationibus Cameræ Imperialis, iuſtitia promoueretur; Aſſeſſorum Cameræ numerus, & Stipendia augerentur, ſublata Calendarij differentia, conformitas conſtitueretur; controuerſiæquè omnes componerentur. Ad hoc requirebatur pius Electorum, atque aliorum Principum cõſenſus, iuſta aliqua collatio ad infrigendos Turcas, Vallachiam, Tranſyluaniam, Moldauiam, & Vngariam infeſtãtes, pacemquè alias pactam turbantes. Inſuper in Imperio requirebatur iuſta rei monetalis conſtitutio, totius, etiam imperialis Albi completio. Quæ omnia cum maximè vrgerentur, & Correſpondentes Principes ſeſe difficiliores præberẽt, vrgerentq; mutationem Bullæ Aureæ, abrogationem pluralitatum votorum, abolitionem grauaminum, & iuſtitiæ opus commutatum, nihil aliud agi potuit, quàm vt abrogatis prolixis ſcriptis, ad conſultationem condeſcenderent; in qua cum rurſus Proteſtantes difficillimos ſe præberent, nihil aliud ſibi in mandatis eſſe dixerunt ab ijs, qui tantæ rei caput erant, quam vt non obtentis petitis, infecta, re ad quam venerant, abſcenderent. Quo audito excandeſcentes etiam Catholici ſua grauamina obtulerũt longe maiora, & plura quàm vnquam Correſpondentes obtu-

Comitia Ratiſbonentium.

Grauamina Proteſtantium

obtuliſſent; monſtrarunt tamen nihil ſe omiſiſſe, quin com muni conſulerent. non enim, aiebant, nos præpediuit ſe-ctarum varietas ſub nomine Confeſſionis Augustanæ, quotidie irrumpens, non Eccleſiaſticorum perſequutio, non fortunarum detentio, nec cœnobiorum, aut templorum euerſio, vel calumniandi licentia, vel famoſi libelli, vel iuſtitiæ inhibitio, aliaq; quamplura incommoda nullo iure exātlata, quin ſemper in Comitijs ea agenda ſatageremus, quæ communi bono totius Imperij poſſent occurrere. exponebant inſuper damna perpeſſa in ditione Hirsfeldenſi, Spirenſi, VVormatienſi an. 1609. Oppugnatio oppidi Pruſſellenſis, quod tamen expugnatum ac ferè in cineres redactū fuerat, militum in Epiſcopatu Argentinenſi traductio, Cæſareihimienſis Monaſterij detentio, inſidiarum deinde quotidiana multiplicatio facta Archiepiſcopatui Colonienſi, Herbipolenſi, Auguſtano, Ratiſbonenſi, Monaſterienſi, Domui item Teutonicæ, Bibracenſi, & alijs.

Grauamina Catholicorum.

Inter has diſceptationes ex inferiori Vngaria triſtis nuntius aduenit de irruptione Turcarum, de Bethlemi Gaboris infido erga Bathorium obſequio, de illius ad Turcarum patrocinium perfugio, & de oppidi Lippenſis, Genēſis, aliorūq; proditione neq; tamen à Correſpondentibus Proteſtantibus aliquid cōceſsū fuit. Catholici tātū mitiores nō ferētes vltimā patriæ calamitatē cōtributionē in 30. mēſes cōſēſerūt rogauerūtq; Cæſarē, vt ꝓ iure ſuo æqualitas cōſtitueret, ꝙ à maiori parte sācitū fuit; q̄uis aliq̄ è Proteſtātib⁹ recalcitrarēt.

Gaboris defectio ann. 1613.

Paulò poſt hæc irrita Comitia in regione Iuliacenſi inter Principes poſſidentes Neoburgicū, & Brandeburgicum cōtrouerſia, & diffidentia exorta eſt, cui putatiua Eccleſiaſtica Iuriſdictio maximè cauſā dedit. Cū .n. in pagis, & oppidis paſſim morarētur Paſtores, Decani, & Canonici, Brādeburgicus Caluiniſtas, Neoburgicus verò Lutheranos ſubſtituere tētauit; idq; nō raro cū ſtrepitu armorū, inter q̄ vnus, atq; alter è Præfectis, ac nobilibus Neoburgici perijt. Inter hæc filius Electoris Brādeburgici, Georgius Guillelmus, in locū Erneſti Brādeburgici adminiſtratoris defuncti ſubſtitutus fuit. Sed Neoburgici talē ſubſtitutionē admittere noluerunt, niſi in

Cōtrouerſia inter Principes Iliac.

integrum reſtitueretur ditio Monicienſis cum fructibus inde perceptis,& niſi inter alia,grauaminibus omnibus maximè Eccleſiaſticis abrogatis, Brandeburgici deſiſterent à ſeditione plebis, quam Neoburgici dicebant paſſim inſtillato Caluiniſmo ad partes Brandeburgici cum excluſione alterius partis traduci. Quæ diſceptationes tantam diffidentiam excitarunt,vt Neoburgicus iam ad Catholicorum Religionem diceretur tranſijſſe,eoq; nomine magis,& magis apud incolas iam ad Caluiniſmum properantes fieret exoſus,

Matrimonij Neoburgici ſuſpectum.

Auxit huius mutationis famam matrimonium Neoburgici Ducis non ita poſt cum Magdalena Maſſimiliani Bauariæ Ducis ſorore inſtitutum.nam quilibet,vel parum in Germania verſatus,inde conijcere poterat Neoburgicum Ducem Catholicæ Religioni nomē dediſſe;aut mox daturum, quod tamen in ſponſalitijs tàm in Eccleſia, quàm in menſa maxima dexteritate,diſſimulatū fuit.Exindè vterq; Princeps firmum ſibi ſatellitium comparauit,& ſi oppeteretur ſocios armatos eſſe iuſſit Neoburgicus,Bauaricos,Cæſareos, & Auſtriacos;ſecretò tamen implorauit,& de cætero magis Cæſari deſtructionem Mulhemienſem, promptamq; paritionem in Iuliacenſi ditione dimittenda præcipienti obediens fuit.è contra Brandeburgicus ad Hollandos acceſſit, quorum fultus patrocinio Mulhemienſes architectos, & ciues ædificationi accintos ad continuandum, & perficiendū opus inceptum,contra Cæſaris pręſcriptū hortatus eſt;deinde apertiori marte Duſſeldorpium,vbi tunc erat cōiux Neoburgici,qui Leodium profectus fuerat,intempeſta nocte Suigelio Duce,& Hollandorum militum ſubſidijs fruſtra tentauit,quod vbi Neoburgico innotuit, laudatis Duſſeldropienſibus ciuibus ob egregiam operam in repellendis hoſtibus præſtitam,ſtatim omnes vrbes,& oppida admonuit, vt hoc exemplo ediſcerent,clandeſtinas hoſtium æmulorū ſtrophas fugere,nè damnum aliquod futuro poſſeſſori propediem nominando oriretur.

Brandeburgicus Hollandis accedit.

Hollandi,in Germania feriātibus armis Hiſpanicis,vt magis,ac magis res ſuas ſtabilirent, cum nonullis Ciuitatibus infe-

Digitized by Google

inferioris Saxoniæ, fœdus inire ſatagerunt, atquè in primis cum Magdeburgenſibus conuenerunt, qui vt ſe Pſeudarchiepiſcopus ſuus tueretur, illorum ſocietaté ambierunt; quod fœdus ſenſim ad Brunſuicenſes, Bremenſes, Hamburgenſes, ac Lubecenſes extenſum fuit; maximequè ſollicitos reddidit Saxoniæ Electorem vicinum Brunſuicenſem Ducem, Danjæ Regem illarum ciuitatum æmulum, & Cęſarē ipſum, cuius auctoritas tàm forti fędere à Germania ſaltem Septentrionali proſcribi videbatur. Quare tam Saxonię Elector, quàm alij ipſos Magdeburgenſes à tàm periculoſo fędere dehortabantur, rogabantq; vt ad obedientiam Pſeudarchiepiſcopo præſtandam, ſi modo æquitati petitiones illius correſponderent, reuerterentur.

Auxit periculum, quod circa idem tempus Elector Brandeburgicus, vt Hollandis magis placeret, ditionem ſuam hactenus Lutheranam ad Caluiniſmum cogeret; aſſumptis etenim ex Hollandia miniſtris, imagines ex templis proſcriptę ſunt. Iamq; erant altaria Catholico more reſidua ſolo æquanda; eorunq; loco menſa lignea ſolo panno nigro ſtrata collocanda; Hoſtiarum loco panis in fruſtula cōciſus vſurpandus; Palla ſacra omittenda; candelæ non accendendæ; nulla amplius reuerentia in vſu Cænæ facienda; Signa Crucis in Cæna omittenda; Confeſſio auricularis abroganda; prolato nomine Ieſus non amplius genuflectendum, aut caput inclinandum, & denudandum: ægrotis non deferendum Sacramentum: Baptiſteria lapidea eijcienda malluuijs ſubſtitutis: Decalogus, & Cathechiſmus debebat corrigi; Sacra Trinitas non amplius depingi, & plura his ſimilia Atheiſmum ſapientia: qua falſa Religionis imagine ſibi perſuadent Caluiniſtæ ſuperſtitiones aboleri. *Reformatio ditionis Brandeburgicæ.*

Neoburgicus Dux, quaſi ſe his è diametro opponeret, tādem poſt longas diſſimulationes Catholicam Religionem Duſſeldorpij publicè complexus eſt, magnaq; pompa, muſiciſq; concentibus celebrato Sacro, Euchariſtiæ Sacramentū vnà cum coniuge ſuſcepit; ac non ità poſt, mortuo parente Philippo Ludouico, ditionem ſuā Neoburgicam ad Catholicam Religionem reduxit. In Iuliacenſibus verò Regio- *Neoburgicus fit Catholicus.*

Digitized by Google

nibus,tàm ipſe,quàm Brandeburgicus, De non turbandis in Religione ſubditis,plura decreta promulgarunt;qui etiã non ſemel ad ſedandos exortos diffidentiæ rumores, ſed fruſtrà,conuenerunt.Hollandis autem in dies magis, ac magis inualeſcentibus in imperio, quorum opera nunc Aquiſgranenſes,nunc Mulhemienſes, Iuliacenſes, Brandeburgici, alijq; Cæſaris obedientiam dediſcebant,viſum fuit Cæſari, Alberti Archiducis auxilium implorare,vt ſua exequeretur mandata dudum hinc atq;illinc contempta,Itaq; Marchioni Spinolæ exercitus 25. m.militũ fuit commiſſus cum debito belli apparatu, ac impedimentis neceſſarijs, quibus copijs Traiectum ad Moſam deſcendit; ibique luſtrato milite per pontem turmatim, ac ſingulatim plenis ordinibus tranſeũte,ad ſecundum lapidem extra vrbem Traiectenſem, vniuerſus exercitus in aciem conſtitutus, Imperium ingreſſus eſt,rectaquè ipſo veſpere ad vrbem Aquiſgranenſem ſe applicuit quæ tanto milite conſeruata, erectis prius à tormẽtis bellicis:demiſſo deinde milite præſidiario, Marchionis Spinolæ arbitrio ſe dedit. Inde exercitus Marcoduram, Berchemium, Caſtretum, ac tandem Rinſbergam occupatis obuijs ciuitatibus deductus fuit,relicto Iuliaco, quòd omninò Hollandi obſidendum putauerant. Rimbergæ compaginato è nauibus ponte,Spinola exercitum tranſmiſit, & Vueſaliam poſt aliquot tormentorum ictus, certas conditiones de Religione pactus occupauit. inde ibi relicto inſigni præſidio progrediens, Mulhemienſes.ſolo æquata munitione parere docuit. Interim Mauritius Hollandorum Generalis Præfectus cum ſuo exercitu ad arcem Schenckij excubabat, vt Marchionis Spinolæ progreſſus intueretur; cumq; iam Vueſaliam occupatam vidiſſet, præmiſſis aliquot è ſuis turmis equitum Embricum ſibi dari poſtulauit; poſt : Rheſã exercitum admouens illam abſquè graui ſtrepitu intercepit, vt æquali ferè portione ditiones Iuliacenſes, ac Cliuenſes viderentur inter Hollandos, ac Regios diuiſæ.

Xanctis deinde Brandeburgici, Neoburgici, cum Delegatis Regijs Hiſpaniæ,Ordinum Belgij Batauici, Electoris

Digitized by Google

ris Colonienſis, ac Regis Galliæ conuenerunt, vt via aliqua reperiretur, qua dimiſſis Regijs, & Hollandis, regiones illas Principibus præfatis relinquerẽtur ſine proprio, aut ſociorum, adiacentiumq; Principum periculo; ſed illa poſt longiſſima commercia inueniri non potuit. Profuit interim, quàm maximè Germaniæ, Religioniquè Catholicæ, quod Hiſpanorum exercitus eò deuenerit: nam Eſſenum Collegium iam tunc ab Haſſo oppetebatur; Paterbornenſem diocæſim idem Haſſus cum Naſſouicis deuorabat; Francfurtum Cæſari non parebat perieratque in vniuerſo Imperio omnis diſciplina, atquè obedientia, quàm quidem Hiſpanus idem exercitus ſtabiliuit. *Fructus exercitus Hyſpanici an. 1615.*

Facilius etiam poterat Cęſar Matthias, relicto hoc exercitu in inferiori Germania, Auſtriam, & Vngariam ſuam periclitantem ſeruare. Turca enim, eiuſquè cliens Bethlemius, per eos dies ad bellum Auſtriacis Principibus inferendum parati, omnem mouebant lapidem, vt pax alias inita per viginti annos vix decem elapſis corrumperetur. Quapropter nouam explicationem articulorum, nouas exactiones, & miras technas Chriſtianis conſtruebant cogebantq; Auguſtiſſimum Matthiam ad innouationem, explicationẽ, & extenſionem articulorum, quos alias magno labore, & ſumptibus impetrarant. *Periculum pacis Turcicæ.*

Bella interim ex Germania in Italiam, ac poſtea in Galliam translata ſunt, & domus Auſtriaca familiæ ſuæ rebus iacẽtibus, poſteritati, paci, ac Religioni cõſuluit. Maximilianus enim percepta mente Imperatoris Matthiæ, cæterorũq; è familia Auſtriaca Archiducum iter in Belgium inſtituit, vt de his rebus cum Alberto conferret. nam deſtituti hæredibus fratres omnes, onus familiæ in Ferdinandum patruelem cogitarant reijcere; illumq; ad Regna Bohemiæ, & Vngariæ, & ad altiora promouere; Compoſitis ergo rebus inter Auſtriacos. Pragam plures Principes euocati ſunt; ſed tractatus non adeo facilis extitit: nam Correſpondentes Principes minus addicti huiuſmodi ſucceſſioni, tùm in Bohemia; tum in Imperio, tùm extra Imperium hoſtes familiæ Auſtriacæ adinuenerant ipſimet. quo ſuas impoſterum fir- *Pacta familiæ Auſtriacæ.*

marent

marent machinationes;cum Hollandis arctiſſimum fœdus, dudum antè præparatum pacti erant,addicta ſumma trecẽtorum millium aureorũ ſingulis annis pendẽda Hollandis; vt è Batauia quatuor mille bene inſtructos pedites,& mille ſequites cataphractos ad nutum haberẽt.Mãsfeldio deinde ſtipendia opulenta aſſignarunt,& militem alium in occulto præpararunt.Conſtitit deinde,quod in animo clauſerant Proteſtantes,tùm ex varijs Cõuentibus;tùm ex litteris Palatini,quibus non ſemel Reges Galliæ,atquè Angliæ ad ineũda fœdera contra Cæſarem ſollicitauerat. Hinc illud cuiuſdam Conſiliarij Heidelbergenſis iudicium ad amicum an.1614.Dominus abſq;dubio adhuc probè in memoria habet,quid ego apud Pricipum,ac Superiorum noſtrorum per aliquot annos celebratos Cõuentus Correſpondentiales publicè mouerim,quod nimis arctum hoc,atq;intrinſecum cum Hollandis fœdus non videretur valde proficuum (& ſi non omittendum,aut omninò diſſoluendum)ad Papiſtas confrigendos.Non poterat ſibi bonus vix porſuadere Hollandorum fœdus ad extirpandos Papiſtas neceſſarium fore; perutile tamen, vt contra præpotentes aduerſarios opera Hollandorum vteretur ſine quib. vix aliquid tentari poterat. poſtea tamen re melius perpenſa, timidi hoc animi eſſe repertũ eſt;nam ſi res benè aggrederetur,cognouit poſſe ſine Batauorum ope Papiſtas extirpari. Extirpationem ergo Catholicorum ille approbabat, primarios Archiepiſcopatus,Epiſcopatus, Prælaturas,& reliqua Catholicorum ad Rhenum, Moenum, Moſellam, & Danubium bona ſummè venabatur.Sed hoc perHollandos fieri diſplicebat.Hinc alius D.Vualkerus dolebat de ſtatu Imperij, quod tam miſerè ſe haberet,vnicamq;cauſam Hollandis adſcribebat; qui tam audacter contra Cæſaream Maieſtatem,& Romanum Imperium inſurgere,Friſiam Orientalem occupare cum Bremenſibus,Brunſuicenſibus, Magdeburgenſibus, fœdera inire,Iuliacum auferre,& integrum Imperium ludificari præſumebant. Querebatur ipſe Imperator Matthias in Comitijs Pragæ habitis coram Imperij Statibus de arrogantia,& continuis Hollandorum in Imperium excurſionibus

Finis fœderis extirpatio Catholicorum.

Querela Cæſaris de Hollandis ann. 1616.

in Ar-

Digitized by Google

in Archiepiſcopatum Colonienſem, Monaſterienſem, Padebornenſem, Hildeshemienſem; item in Ducatum Iuliacẽſem, Cliuenſem, Bergenſem, Montenſem, & de portu Emdano occupato, inſuper quantum ſupercilia erexiſſent, occupatis præcipuis paſſibus ad Rhenum, Moſam, Amefim, Viſurgim; Albim, & Oederam, vt iam præſumerent, Brunſuicenſibus ſuccurrere, Iuliacum inuadere, ipſumq; Sultanum ad bellum Germaniæ inferendum vrgere.

Cum talibus ergo, quòd probus quiſq; & multi etiam hoſtes improbabant; Principes Correſpondentes fœdus inierant, vt res Auſtriacorum Principum turbarent. Hi verò in Ferdinandum Gretzio euocatum onus familiæ reiecerant, eiq; Bohemiam ceſſerant, quod ipſe Rex Hiſpaniarum poſt filios Maſſimiliani Cæſaris Rodulphum, Matthiam, & Albertum ex eorumdem ſorore filius, & proximus hæres pro Ferdinando tantùm, eiusq; prole maſcula approbauerat, iamq; diem coronationi deſignatum Bohemico Regi indixerant; cum ecce ſe offert; quaſi huius deſignationis contrarium bellum Venetorum, qui occaſione Segnenſium prædas maris inſtituentium, in Forijulium irruperunt, nõ alio fine (prout fama erat; cui tamen me non ſubſcribo) quàm vt Ferdinandum à corona Bohemia excluderent. fauerunt non parum cauſę Venetorum contra Cæsarem, eiuſq; patruelem Ferdinandum non ſolùm Hollandi, ſed & Principes Proteſtantes, qui vt omnia turbarent frequenter Cõuentus inſtituerunt, & hoc ipſo anno; quo bellum Venetum ardebat, & quo Sabaudicum incendebatur; Mansfeldium cũ bis mille militibus miſerunt, qui contra Regem Hiſpaniæ, & Ferdinandum pugnaret. Hailbrõnæ decreta ſunt alia ſubſidia, & nouum in Germania bellum, quo Catholici vna cũ Cæſare detinerentur, clam adornabatur. Nam cum fęliciter tranſacta fuiſſet Bohemica coronatio; Cæſar cum Rege deſignato, & Archiduce Maſſimiliano in Saxoniam profecti, de Romana Corona eidem Ferdinaudo imponenda deliberarunt, & non ita poſt Conuentum Electorum præparatoriũ indixerunt; Verùm Palatinus Elector cum ſuis aſſeclis omnem lapidem mouit, vt illa præpedirentur; importunè hoc

Pacta Familiæ Auſtriacæ.

Impeditur comitia Electoralia.

apud

apud Electorem Brandeburgicum egit, Moguntinum ad hoc conatus eſt inducere, ipſemet adulta hyeme, per tralias Monachium deuenit, & cum Duce Bauariæ ſimulata amicitia, familiæ Bauariæ ſplendorem, iura, & priſtinas fortunas memorans illum magno verborum circuitu ſuo, ſuorumq; ſociorum inimicorum Domus Auſtriacę ſuffragijs, & auxilijs ad Regiam Germaniæ Coronam euehere promiſit, non vt Bauarum ſibi magis proficuum promoueret, ſed vt Domum Auſtriacam vexaret; eiquè æmulam inueniret, vt cum vtramq; ſimul committeret, ambas odijs, belliſq; cõſumeret. Doluit poſtea Palatinus has tam artificioſas honoris anſas non arripuiſſe Bauarum, conſtanter huiuſmodi dignitatem doloſè oblatam repudiantem. Quare aliunde ſperans ignem accendendum (dum de promotione Mauritij Naſſouici, vel Regis Daniæ, eo quod non eſſent Catholici, deſperaſſet) ad Sabaudiæ Ducem reſpexit, & illi vanam ambitionem Regiæ, nec non Cæſareæ dignitatis iniecit.

Submouetur Elector Bauariæ.

Comitia Vngarica indicta.

Differebantur interim Comitia Imperialia, ſingulari Proteſtantium calliditate, qui nunc has, nunc illas excuſationis anſas præbebant, itaut Auſtriaci Principes, nè feriarẽtur, Comitia Vngarica præmittenda duxerint, in quibus rurſus Correſpondentes Principes ſperauerunt, vel ob nationis genium, vel ob gentium prætenſam immunitatem, turbas excitare, quæ Ferdinandum Regem deijcerent, eiuſq; propitiam fortunam euerterent. Hoc non vno loco, nequè apud vnum in Vngaria per Correſpondentes præparatum extitit, prout in Bohemia iã pridem inter proceres actum fuerat, vt iugum Auſtriacum excuterent, & ſibi libertatem pararent. Hoc multoties ſuggeſſerat Chriſtianus Princeps Analtinus Ambergam Bohemici Regni proceres ad ſeditionem Caluiniſticè inſtruens inuitans, & conducens. In Germania ſimilis anſa quæſita fuit, qua occuparent circa Rheni partes Electores ſacri, quo minus incẽdio alibi etiam excitato poſſet occurrere, & ſic deliberatum eſt, apud Correſpondentes, primum de Briſaco Leopoldi propugnaculo inuadendo Hollandorum auxilia requirentes. Deinde quomodo Spirẽſis Epiſcopi inceptum opus apud Vdenehimiũ poſſet præ-

Bohemi ſubornantur.

pedi-

pediri,ſuggeſtunq;fuit non vnam viam Legationis, vel cõmercij,admonitioniſquè,ſed vim etiam adhibendam eſſe: timebatur tamen Cæſar,Moguntinus Elector, alijq;tam ſacri,quàm ſeculares Principes.quare rurſus expeditione corã nobilitate Rhenana pertractata, & poſtea Principibus relata;viſum fuit per certos Canonicos Heidelbergam,qui vim deprecarẽtur,& de damno cauerent;conuenire.quapropter ordinati fuerunt operis viſitatores,certiq;fines præſcripti.

Interim in Bohemia,vbi iam dudum certabatur odijs,& ſtudijs promouendarum ſectarum,etiam per conceſſionẽ Regis alias factam, qua ſolum conceſſum fuerat ſectarijs exercitium liberum in proprijs fundis Dominorũ non Catholicorũ,aut in Regijs bonis.nonnulli inquietiores præſũpſerunt erigere fana,& ſectario more prædicare etiam in locis Catholicorũ,& quidẽ Eccleſiaſticorũ,quæ Cameralia vocabant vitiato nomine;non quod Regis eſſent bona Eccleſiaſtica,ſed ꝙ ſub protectione Regis manerẽt,& in fauorabilibus eiuſdẽ generis priuilegijs gauderent;quæ tñ ad odioſa extendi non poterant,niſi ab immunitatis Eccleſiaſticæ violatoribus,quapropter Cloſtergabij,(qui locus ad Archiepiſcopũ ſpectabat) ibi templum extruentes, inuito Archiepiſcopo ibidẽ conuenerunt;ſed cũ per Cæſaris Matthiæ ſentẽtiam cauſa cecidiſſent;Archiepiſcopus collectis operarijs,tẽplũ ſolo ęquauit,totũq;exercitium interdixit.Simile fanũ cõſtruxerunt ſectarij ſub ditione Abbatis Brannouienſis, eo inuito inconſultoquè;ac noua quotidie decreta ſanciente, quibus iubebantur ab opere abſtinere,fanum claudere, & claues Senatui Regio Pragenſi deferre; quod cum pluries illis imperatum fuiſſet, nec tamẽ obediſſent,ſed contra legem,contra Senatum Regium,& manifeſta mandata progreſſi eſſent,tandem aliquot ciues Branouienſes Pragam cõducti in carcerem miſſi ſunt,tùm ratione delicti, tùm contemptus Regij Tribunalis,vt autem iſti liberarentur,eiuſdẽ ſectæ ſocij proceres, & defenſores nullis precibus ſumptibus,minis, & amicitijs pepercerunt nihilquè omiſerunt, vt pariter Theobaldus Hachkius eiuſdẽ Religionis,& multorum arcanorum conſcius;quippe qui præcipuis Bohemię

Origo Bohemicæ rebellionis.

Rerum liberatio intentatur.

proceribus fuerat à ſecretis) dimitteretur, ne conſpirationes multorum cum Principibus Correſpondentibus Germaniæ detegerentur. Hinc defenſoribus Religionis inſtituẽtibus commercia ſolito frequentiora, in quibus de reorum liberatione agebatur, eadem à Cæſare iam aliquid de conſpiratione ſentiente, Viennæ, vbi tunc erat, ſeriò interdicta ſunt; mandatumq; eſt Rectorib. Regni, vt in tales conuenticularios, tãquam in ſeditioſos animaduerterẽt. quare nõnulli à conuenticulis abſtinuerũt, at alij indicto ſolemni Cõuẽtu è ſuggeſtu per concionatores, qui etiam preces populi ad ſtabiliendam rem ſuæ ſectę exigebant; quaſi pulſato claſſico plebem ad defendendam eorum falſam Religionem accẽderunt, vt longè maiori numero contra pręceptum Regis conuenirent, & de defenſione agerent; non tàm ratione, quæ à ſeditioſis exulabat, quàm furore; quo inflati Bohemorum proceres, diſſimulantes ad biduum concepta conſilia, pauciſſimis communicata, vnà cũ Comite Turnio, totius Coniurationis facilè principe, 25. Maij curiam Regiam armati conſcenderunt; & hora Concilij Conclaue Regium, vbi Conſiliarij ad res Regni tractandas conſidebant; tumultuariè ingreſſi; cum Regijs Regni Legatis variè de Religionis ſuæ priuilegijs violatis diſceptarunt. ſepoſita deindè omni reuerentia, nonnulla Decreta exprobarunt, ac tãdem in tres Conſiliarios, Baronem Slauatam, Baronem Schuiſanskium, & Secretarium Philippum violentas manus iniecerunt, eoſque è feneſtris eiuſdem loci ſacroſancti in profundiſſimum vallum clamidatos, & gladiatos deturbarunt. Et quia ſingulari ſane miraculo incolumes euaſerant; aliquot bombardarum ictus in procumbentes exploſerunt. Cæteros duos (quinquè enim illa die tantum conſederant cum Secretario) domum abducentes, Magiſtratu priuatos cuſtodiri præcęperunt. Rationem tàm temerarij facinoris ſedata plebe, prima die, biduo poſt prælo ediderunt, factumquè apud Cæſarem nõ tã excuſarũt, quã quòd meritò illud egerint, defenderũt. Proſcripſere P. P. è Societate Ieſu à toto Regno ſub grauiſſimis pęnis ob multas, & ementitas cauſas quibus poſtea ab ipſis op-

Tumultus Bohemus per eiectionem è feneſtris.

Digitized by Google

optimè, & ſumma modeſtia, & prudentia, vt aſſolent; fuit reſponſum; ne autem caſtigarentur, ſtatim Regni adminiſtrationem inuadentes nonum Magiſtratum inſtituerunt, triginta Directores è toto Regno ſelegerunt, iliisq; Regium Palatium tradiderunt, conſcripſere deinde milites, ſocios mouerunt atq; è toto regno vix duobus oppidis exceptis, Regem eiecerunt.

Pacata cõſilia Cæſaris Clemẽtiſſ.

Cæſar pacata conſilia ſequens, à principio ſeditionem cõponere cogitans, pluribus litteris egit, vt Regni proceres, iuramenti ſui memores ſolitum obſequium Regi ſuo inuncto, conſacrato, & confirmato deferrent; ſcienſq; non omnes tanti ſceleris reos, eſſe ſolummodo paucos illos ſupra commemoratos ad exemplum cæterorũ punire ſtatuerat; ſed inanes fuerunt apud furentes ſubditos Cæſaris monita, & humanitatis officia, immò cum rurſus illis obtuliſſet priuilegiorum confirmationem; eorumquè integram obſeruantiam, litterarum Maieſtatis (quas violatas querebantur) innouationem, Religionis exercitium illis litteris promiſſum, pluraq; immunitatem, ac indulgentiam clementiſſimi Principis ſummamq; animi moderationem exprimentia; magis animum indurauerunt.

Liberalis Cæſaris oblatio ad ſedandos animos.

Interceſſere deindè Principes, Saxoniæ Elector, Bauariæ Dux, Ferdinandus Auſtriacus, Bohemiæ Rex deſignatus, & alij, qui reis pacem, & immunitatẽ pro Cæſare ſpoponderũt; ſed nec iſta profuerunt. quare tandem arma, ſed quidem eminùs oſtenſa ſunt; nam in limine Regni Comes de Tampier conſiſtere iuſſus fuit præmiſſuſq; Cæſaris Fideiuciarius, & plenipotens Commiſſarius D. Kainius, vt volentes conciliaret, clementiã deferret, ac durioribus arma demõſtraret. verùm, quia cum ſurdis loquebatur, vix non ſannis, & ſibilis exceptus fuit.

Vdenheimium deſtruitur.

Inter hæc commercia primi menſis Principes Proteſtantes Germaniæ obſeruantes Cæſarem à ſeditione domi nata præpediri, nec facilè poſſe Imperij malis ſubuenire; vt turbatis rebus, fortunæ ſuæ conſulerent; ih iamdudum præparatam violentiam erupere circa arcem Vdenheimiẽſem ab Epiſcopo Spirenſi in loco ſuę reſidẽtię

erectam, & adhuc controuerſam. Illam enim Princeps Palatinus Elector, Dux Vvittembergicus, Marchio Badenſis, & Princeps Chriſtianus Analtinus, aſſumptis aliquot militum turmis, & operibus quampluribus inuadétes, aliquot horarum ſpatio demoliti ſunt; vnaq; hora ad centum millia florenorum damni Epiſcopo intulerunt. Gliſcentes deinde Bohemorum ſeditiones, vt laude digniſſimas approbarunt; & nouas ipſi Cæſari, ſuis tamen rebus commodas, præpararunt. Quæ vt felicius ſuccederent, Bohemos in ſua Rebellione fauendos cenſentes, militem ſtatim conſcripſerunt, & externorum operam ad res inauditas pertinaciter incipiendas temerarjè implorarunt .... cū Rege Hiſpaniæ

Cōueniunt correſpondentes.

Per hæc tempora Sabaudiæ Dux, pace inita, copias demittere cogitans; alias mutuo datam legionem, duorum millium non requiſitus ſub ductu Comitis de Mansfelt in Germania ſuis expenſis alendam promiſit (ſi vera ſunt, quæ typis euulgata leguntur in Cancellaria Analtina) rogauitq; vt Palatinus illis copijs vteretur, vbicumq; luberet. modo hoc ſoli Chriſtiano Principi de Analt, Electori Palatino, & Brandeburgico innoteſceret.

Sabaudiæ Ducis copiæ.

Petierant hi triumuiri paulò ante ab eodem Sabaudo exercitum quindecim millium per Legatum, & fiduciarias litteras, & quia illó tempore cum ſupradicta legio duorum millium demiſſa eſſet, non dum Legatus in Sabaudiā deueniſſet, optimè ſperabant, ſeſe petitas copias conſecuturos, vt mare Adriaticum cum Oceano coniungerent; vt Bohemicum negotium, aliaq; ab eo dependentia fouerent; vt Vicariatum Imperij, ſi interregnum fuiſſet, ſubſtinerent, & vt grauamina toties inculcata, prætermiſſa deinceps, tranſactione mutua, ſolis armis expedirent. In hunc finem antequam à Sabaudia litteras recepiſſent. iam Mansfeldius quatuor mille pedites ſub ſignis habebat, & Ioachimus Erneſtus Marchio Brandeburgicus in ditione ſua bis mille pedites, ſuadebatq; vt Palatinus illorum opera in expeditione Bohemica vteretur, vt Bohemorum animos, quibus huiuſmodi auxilia forent omninò neceſſaria, ſibi conciliaret. Initus poſtea fuit ab his Triumuiris Cōuentus; in quo de notabili

Scopus correſpondentium.

Conuētus Triūuirorū. eorūq; concilia.

bili ſumma pecuniæ, de Palatino ad coronam Bohemiæ promouendo, de Catholicis Epiſcopatibus ſeruata partium æqualitate diſtribuendis; de munere regendi ſummo iure exercitus Electori Palatino deferendo; de duobus Legatis ſubſtituendis, quorum alter circa Rhenum, alter vero in Franconia imperaret; ac tandem de armiluſtrio in Diœceſi Herbipolenſi inſtituendo deliberatum eſt. Hæc tamen omnia non ſolum Sabaudiæ Ducem, quippe qui ad opprimendos Catholicos non conſentiret; ſed etiam ſui fœderis ſocios reliquos, vt Ducem Vuirctembergicum, Bipontinum, Culebacenſem, ciuitates Imperiales, alioſq; latebant; nec Bohemis quidem, niſi pauciſſimis, quæ nam eſſent Mãsfeldij cõſilia innotuerat. Notarunt tamen poſtea Triumuri ad propoſitas metas inuaſionis Catholicorum Briſacenſis oppidi, & coniunctionis Adriatici maris cum Oceano pertingi nõ poſſe ſine Marchione Badenſi, cuius ditiones Alſatiam neceſſariò inuadendam, contingunt; Quare etiam ipſum admoneri oportuit, quo conſilij particeps oportunam ſibi ditionem inuaderet. Iam tunc in eodem Concilio ſeruabatur pro Federico Palatino corona Bohemica, ad quam (vt mentiebantur Triumuiri) Palatinus quidem pro innata ſua modeſtia non aſpirabat; ſed Status Bohemici vtpotè nouarum rerum cupidi, quàm maximè in eiuſmodi mutationẽ inclinabant, gaudentes contra Ferdinandum has turbas excitari, audebantq; Correſpondentes Principes, ſaltem arcanorum conſcij Sabaudiæ Duci polliceri, diguitatem Imperialem, ſi Palatinus Elector, illius auxilio coronam Bohemiæ aſſequeretur, cum nihil foret dubitandum, quia ille duorum votorum in Collegio Electorali potens, Brandeburgici etiam voti ſecurus, facilè etiam Treuerenſem Electorẽ in ſuam partem inducturus, tanto beneficio debita gratitudine correſponderet.

Arcana conſilia paucis reuelata.

Horum omnium, vt fieret aliquod reapte initium, ſine quo Bohemici adhuc beneuolentiæ commercijs detenti, fortè paruiſſent Cæſari: ſtatutum fuit per eoſdem Triumuiros, vt legio quatuor millium Mansfeldicorum quantocius compleretur, atq; in Bohemiam ſub ipſo Mansfeldio, Bohe

Promiſſa Duci Sabaudiæ.

mos

mos dirigente, ac promouente ſeditionem, tranſmitteretur, nè ſuppetiarum tarditas formidinem, ac trepidationem inincuteret. nam paulò ante, quam has copias recipiſſent Bohemi, Ordines Regni Cæſari ſubſcripſerant, ſatis demiſſe rogantes, vt interpoſitionem S. R. Imperij Electorum Moguntini, Saxonis, ac Palatini admitteret. Si enim inquiebant per hanc Electorum interpoſitionem de grauaminum ſuorum leuamine certi eſſe poſſent, ſe ſuas copias dimiſſuros; regni incolas ab armis reuocaturos, & ſe munere directionis abdicaturos. Verùm vbi auxilia hæc aduenerunt, ſpeſq; iniecta eſt à correſpondentibus Principibus maiores copias ſucceſſuras, quamuis Cæſar libentiſſimè interpoſitionem dictorum Electorum, nec non etiam Bauariæ Ducis admiſiſſet, & pro tractatu inſtituendo vrbem Pilſnenſem deſignaſſet. immò ſpondidiſſet, ſe militem ſuum reuocaturũ, aut mandaturum, vt ſuis ſumptibus viueret, nullumq; damnũ inferri, ſi modo à regimine, & ab armis abſtinerent. hoc tamen poſtea Bohemi iam adueniente milite ſuperbientes, reſpuerunt; dixeruntq; interpoſitionem non fore liberam, & arbitrariam nec ciuitatem Pilſnenſem Côuentui Electorum deſignatã eſſe idoneam ſimili interpoſitioni; aliaſquè executiones prætulere, è quibus conſtitit, nullo modo velle reconciliationi ſtudere. quare paulò poſt Pilſnẽſem ciuitatem obſederunt; & ne in Bauariæ indignationem inciderent; prolixis technis, ac dolis, ſeſe excuſarunt.

Correſpondentes mittũt Auxilia Bohemis.

Addita ſubſidia, vt Correſpondentes Germaniæ promouerent, vel potius, vt Cæſarem reprehenderent, quod præter verbum datum Euangelici Ordines atrociùs iniurijs in Bohemia turbarentur. Conuentum Rotemburgi ad Tuberam inſtituerunt, ex quo Cæſarem mouerunt, vt turbas Bohemicas, quàm citiſſimè componeret, lenitatem ſeueritati anteponeret, duras conditiones remitteret. Imò auſi ſunt rogare Cæſarem, vt Duces, & copias ſuas militares Regno Bohemiæ excedere iuberet, nè non ſolùm illi, qui prouincias hæreditarias poſſident; ſed etiam alij, qui in Imperio Euangelicæ Religioni addicti ſunt; anſam ſuſpicandi haberent. illum velle vnà cum litteris Maieſtatis Bohemiæ,

Conuentus correſpondẽtium Rotemburgi.

etiam

etiam pacem Religionis Imperij corrumpere,& Euangelicos exterminare, quod,vt dicebant,non ſine diffidentia foret,& magnum in Germania aditum Turcarum potentiæ pararet.Hæc quidem à communi Conuentu Correſpondẽtium ſcripta fuere. Triumuiri tamen ſciebant, quàm doloſè cum Cæſare agerent,qui paulò ante ad turbanda omnia, Mansfeldium ad Bohemorum ſubſidia demiſerãt. & nunc perquirebant,quid reſpondere poſſent ijs,qui fortè in cognitionẽ veniſſent, Mansfeldicas copias vel à Correſpondentibus,vel à Sabaudiæ Duce ſubminiſtratas.verebantur enim, nè multi rei veritate attoniti offenderentur.

Cæſpris primæ copiæ in Bohemos.

Comes interim de Tampier ſuas copias duxit contra obſtinatos Bohemos,quę militari prudentia oppidulum Gomuizium occuparunt;& Pilgrami,ac ſyluis hærentes, non facilè ſeſe aperto campo,aut populoſis pagis credebant; nam præterquam,quòd vicini paſſim eſſent hæretici; magna acceſſio Bohemicis caſtris facta fuerat per Hogenloium ex parte Brunſuicenſium copias ducentem; ita vt tunc in Bohemorum caſtris triginta millia tùm equitum, tum peditũ numerarentur,quibus iam nec Buquoius,nec Tampierius, ſufficiebant.Ex alia parte Mansfeldius Pilſnam cum ſua legione,milite Bohemo, & euocatis vicinis, ſeu milite patrio obſidebat,non ſine ſollicitudine Catholicorum,exiguas,aut omninò nullas copias habentium. Silesij etiam militem conſcripſerant,eumquè domi ſuæ retinebant, nullo modo Regi,aut Cæſari proficuum; immo armati voluerunt cum Cæſare contendere;Bohemos commẽdare, excuſare, & pro ipſis pleniſſimam libertatem impetrare;illaq;non impetrata,cauſam Bohemorum ſuſcipere. inſuper & eidem Cæſari certas leges præſcribere, quæ cum Saxoniæ Elector non parum caſtigaſſet per Iacobum à Grauthall; nihilominus aliud impetrare non potuit ab ipſis,quàm quod nihil vellẽt moliri,& euentum ſpectare Pillnenſis obſidionis. Qua poſtea fęliciter pro Mansfeldio abſoluta,concitatis illi paſſibus, ſeſe Bohemis coniunxerunt.

Sileſij pro Bohemis certantur.

Per eundem Legatum Saxoniæ Elector queſtus fuerat, apud Bohemos de Pilſna obſeſſa,quam obſidionem magis

Querelis Ducis Saxoniæ & Bauariæ.

ad

ad exacerbandos animos, quam ad componendos facere iudicabat. quod idem Dux Bauariæ prolixa Epiſtola ad Ordines Bohemiæ notauerat, rogans, vt ciuitatem illam deſererent, illaquè deſerta, ſibi met ad reconciliationem viam aperirent. Sed hæ tantorum Principum monitiones nihil ponderis habuere apud eos, qui Catholicos Pilſnenſes ęgrè ferebant, multumq; de illis querebantur, vt probè Catholicos, & Cæſari deuotos expugnarent. Fecerunt hoc quidem; manſeruntq; in vniuerſa tantum Bohemia Cæſari deuota oppida Budtuuitzium, & Cruullouia, quæ non ſine difficultate ſeruata ſunt ab armis hoſtium; Eudtuuitzium enim aliquoties hoſtes tentarunt; & in vicinia tales velitationes commiſerũt, vt prælia magna referre viderentur; ipſis hoſtibus tamen plerunq; triumphantibus.

Auſtria rebellio. Bohemia iam tota ferè ſeditioſa, vtraquè Auſtria ſeſe mouere cępit; indixerat enim Viennæ Cæſar diem Statibus Auſtriæ, vt conſulerent, quomodo perturbatis rebus Prouinciæ poſſet mederi, & quid ab ijs ſubſidij ſibi poſſet, aut deberet promittere. Verùm nec ipſi reſpondere voluerunt, niſi ſublatis ſuis, vt inquiebant grauaminibus. Deinde ſecundò moniti varijs proteſtationibus ſeſe excuſarunt; ac tertiò tãdem cum Bohemi in Auſtriam irrupiſſent. variè cum Catholicis Ordinib. Ordines Euangelici diſceptarunt; an Archidux bellum mouere poſſit ſine Ordinum conſenſu; An Catholici adhuc Euangelicorum in conceſſa Religione velint turbare; & inter has quæſtiones potius Cæſarem, eiuſq; Conſiliarios condemnarunt, quòd poſtpoſitis interceſſoribus Bohemis præpoſterè pacem denegarit. atquè ita ſe neſcire reſponderunt, quomodo Bohemis poſſit reſiſti: in tanta perturbatę patriæ calamitate, niſi eos rogando, vt abſcederẽt vel Generalis Conuentus Regnis omnibus hęreditarijs indiceretur. *Rationes, & ſcopus rebellionis.* quibus verbis nihil aliud Auſtriaci petebant, quam conceſſa libertate Religionis, pro cuiuslibet libidine; pacem aliquam nanciſci, qua Principem facerent ſeruum, & ſubditorum ſuorum perpetuum mancipium. Hoc vrgebat Comes Turnius cum ſuo exercitu, conſentientibus Auſtriacis, in patriam admiſſus, vt quod in Bohemia obtinere non potuerãt

in

Digitized by Google

in Auſtria etiam à[illegible]nuito Cæſare extorquerent. Eadem fuit mens Principum Sileſiæ, qui ſuum militem Bohemis coniunxerant, & parem inſolentiam in Auſtria exercebant, neque moniti vel in minimo Cęſari parere volebant; niſi generalem libertatem Religionis, cęteraquè omnia poſtulata Bohemis concederet; in quibus cum Cæſar magno certè iure tergiuerſaretur, nihil omiſerunt Bohemorum, & Sileſiorum Duces, quo ad id illum adigerent. Exercitum enim in duas partes diuiſerunt: pars Auſtriam depopulabatur, & pars in Bohemia Cæſaris exercitum circa Budtuuitzium latitantem obſeruabat, neq; inde illum egredi patiebatur.

Bellũ offenſiuũ Bohemorum.

Auſtrij ſupra Onaſum iugum etiam excutere cogitantes munimentum excitauerunt contra Bauarũ, & Paſſauienſes; armati deinde cõtra Cæſaris militẽ, eum à finibus ſuis excludere conati ſunt, & ſic occluſo Danubio ſuperiorẽ, & inferiorẽ Auſtriam interſecante, ipſi Cęſari, eiuſquè copijs commeatũ pernegarunt; & tamen adhuc ſeſe ſubdolis obſeruantiæ figmentis excuſabant. Quæ omnia cum Cæſaris Matthiæ infirmo infeſtiſſima eſſent, iamquè hyemns adoleſceret; rurſus ad Bohemiæ Ordines Clementiſſimas litteras dedit, quibus eos ad obſeruantiam conceſſis inducijs, hortabatur; vt interim per Saxoniæ Electorem pacis aliqua via iniretur. in hũc etiam finem D. Adamum à Vuallestein in Bohemiam, & ad Electorem delegauerat, quo communicatis conſilijs, pacis conditiones componerentur; arma deponerentur, atq; humano ſanguini, patrięq; deuaſtationi parceretur. ſuaſerat Vualleſteinius Bohemis, vt per Ferdinandum deſignatum Regem cum Cæſare agerent, & vt mitiori via, quod molirentur poſtularent; ſic enim ſpondebat, petita conſecuturos; ſed neque hoc illis perſuadere potuit, qui iam non ſuis, ſed ſociorum voluntatibus obtemperandum eſſe cenſebant. atquè adeò bona conſilia, Cæſaris monita, maiorum præcepta in Sileſios, & Auſtrios reijciebant. minus verò probabant Conuentum ad pacem ineundam Ægræ Conſtitutum, ad quod cum adigerentur, tales conditiones proponebant, quæ prioribus antea propoſitis deteriores erant; neque ideo ab excurſioni-

Auſtrii Superiores rebellionem mouent.

Oblata Cæſaris clementia, & induciæ ſub fine an. 1618

bus,& inuaſionibus ſibi temperabant. Mansfeldius enim Pilſna potitus patriæ vniuerſæ exactiones imponebat; & bellorum gloria allectus,prolixiora bella ſuadebat. hinc Imperatorijs litteris proſcriptus eſt;fuiſſetquè qui proſcriptionē in exitum perduxiſſet; ſed paulò poſt Imperat. Matthias ex hac vita deceſſit, poſtquam paucis ante menſibus Auguſtiſſimam Imperatricem, & Maſſimilianum fratrem præmiſiſſet, atquè ità indictus Conuentus Electorum, cui non afficiebantur Bohemi, jllum diſſuadentibus Correſpondentibus, euaſit. Cùm Imperator è viuis receſſiſſet, quamuis ingentes copiæ ex Belgio aduenirent, quæ amiſſam patriam potuiſſent reſtjtuere; quamuis etiam in hunc finem maiores præpararentur in Italia, & in Hiſpania, quibus in locis vires omnes voluit Domus Auſtriaca exponere, ne truncus in Germania periret; aliundè tamen non exigua ſpes compoſitionis apparebat. Ferdinandus etenim iam aliàs Rex Bohemiæ deſignatus, coronatus, & ſacramento Bohemorum confirmatus, ſumma modeſtia, omnia regni priuilegia ſtatim poſt mortem Matthiæ Cæſaris Bohemiæ incolis obtulit cōfirmare,litteras Maieſtatis,earumquè tenorem exactè obſeruare, & reis omnibus veniam ſe velle indulgere declarauit. Nè autem voluntas diceretur in ſolo exteriori vocis apparatu de facto expedita diplomata miſit ſuo quondam Vicario, quibus toti Regno Bohemiæ ſua iura ſtatuta, litteras, Maieſtatis priuilegia, tàm in Religione, quàm in alijs politicis: fœdera inter Ordines ſub vtraquè, & Principes, atquè Ordines Sileſiæ in comitijs anno 1609. inita, modo tamen illa non penderent ad Religionem Catholicam euertendam, & æquis, & vetuſtis conſuetudinibus eſſent conformia, abſquè contraditione confirmauit; ſpondens inſuper ſe arcem Caroloſtadianam conſeruaturum; tantum indigenas Bohemos ad publica regni Officia adhibiturum, nec monetam Bohemicam diminuturum, & deniq; omnia promiſſa exactè ſeruaturum. Verùm hæc omnia obſtinatorum Bohemorū animos nō reuocarunt

Priuilegia Bohemorū à Ferdinando confirmata.

Ingratitudo Bohemorum.

carunt

carunt ab incepta ſeditione, in qua mortuo ſuo Rege, etiam Ferdinandum repudiantes pertinaciter conſtitere. Immò eundem Regem Ferdinandum licet innocentiſſimũ, apud Saxoniæ Electorem, & Bauariæ Ducem, tamquam hoſtẽ, & proditorem patriæ accuſarunt, rogaueruntq; nè per ſuas ditiones Bohemiæ conglutinatas Hiſpanos, & exteros milites admitterent. Nec minus fęliciter Ferdinando apud Auſtrios ceſſiſſet ſucceſſio; ſi ipſemet Viennæ in obitu Matthiæ non fuiſſet, & de facto ſeſe in poſſeſſionem præfatæ vrbis armentarij, & Archiuij non immiſiſſet. Nam Ordines Auſtriæ Euangelici, quamuis ceſſionem Alberti vidiſſent, & iam pridem veram hæreditatem ad Ferdinandum venturam agnouiſſent: tamen fidem dare renuerunt niſi prius miles dimitteretur, prolixiſquè grauaminibus ſatisfieret: immò poſtea adminiſtrationem Prouinciæ ſibi deſumere voluerunt, atq; illius regimen de iure ſibi deberi vſquè ad nouum ſacramentum contenderunt; Vngaros tentare tam periculoſo tempore inopportunum Ferdinando viſum fuit; & ideò Palatino adminiſtrationem cum nuda ſui nóminis recognitione permiſit; nam aliter ſacramentũ certè decretaſſent, vel illud grauiſſimis pactis onerosum obtuliſſent.

Auſtrij recuſãt Ferdinãdũ

Maxima difficultas erat poſt Matthiæ obitum in Imperio, cuius regni electio, non hæreditaria, ſed libera, neq; hactenus præparata, aut deſignata in aliquem certum ferebatur. Palatinus etenim ambitioſus ſtatim litteras Vicariatus per ſingula loca publicauit; & iuxta Regis Angliæ, aliorumquè Principum conſilium Vicariatum iſtum protendere in aliquos annos, per ſuos Legatos ſatagebat. immò cum Coelectoribus, & præcipuè cum Moguntino coram egit, ne dies nouæ electionis præfigeretur, quod tamen Elector Moguntinus magnæ prudentiæ, & maximi zeli Princeps nulla ratione omittendum duxit. quarè ſtatim publicato obitu Matthiæ Coelectores Francofurtum infra tertiũ menſem conuocari voluit, & inter alios Ferdinandum, vt Bohemiæ Regem, ne quicquam paucis renitentibus, euocauit.

Vicarius Imperij Palatinus

Morauia eodem tempore cæteris prouincijs infelicior, per Comitem Turnium occupata, inuitis Rectoribus Cardinali à Deitrichſtuin viro Principe Inſigniſſimo, Barone Liechtenſtenio, & Barone Zerotino; immò domi in cuſtodia retentis; inuitis etiam militiæ Tribunis, à quibus militia, & minores præfecti ab Ordinibus indubiè ſeducti defecerant, in Bohemorum rebellium ſocietatem perducta fuit. Quare in Comitijs Brunæ habitis multos illi articulos conſtituerūt, nimirum, quod quia Capitulum Olumucenſe, & Brinnenſe, & Prælati illorū partes tueri, & copias mittere recuſarent, omnia Epiſcopalia Capituli, & Cænobiorum, & Monialium bona ſequeſtro ponerentur; ſubditi ipſorum ſacramento, quo illis obſtricti erant, ſoluerentur, & ſubijcerentur, Statibus Prouinciæ bona vēderentur, & inpoſterum in tabulas Prouinciales inter hæreditarias, & proprietarias poſſeſſiones referrentur; Abbatibus, Præpoſitis Monachis, & alijs ex Ordine Eccleſiaſtico victus neceſſarius ſuppeditaretur, Virginibus in Cœnobijs, quæ nubere cuperent, dos conſtitueretur; reliquis, quæ vltro ſuum ordinem ſeruare vellēt, alimonia ex bonis occupatis, & deuenditis ſubminiſtraretur; Inſuper omnes Eccleſiaſticorum ædes, domicilia, & monaſteria in vrbibus, & extra eas peruestigarentur. Omnia arma, cōmeatus, inſtrumenta bellica, aurum, argentum inde auferrentur, & ad publicos vſus conuerterentur; Similiter Catholicorum ædes perluſtrarentur, arma annonæ militaris, & inſtrumenta bellica inde eſportarentur, & certo loco deponerentur; qui publica officia geſſerant, & in Senatu fuerant, ante omnia Commiſſarijs ſuis rationem redderent, deinde loco amouerentur, & alij qui eſſent Euangelicæ Religioni addicti ſubſtituerentur, quibus peractis illorum ſubſidio Turnius, in Auſtriam reuertens, ad ipſam vrbem Viennenſem primariam Auſtriæ, vbi tunc Ferdinandus Rex ſedem habeabt, deuenit; illaq; militibus Bohemis, Morauis, ac Sileſijs aggreſſus eſt, vix de illi⁹ traditione, (quāplures ciues hæretici ſpoponderant) dubitans. nam non ſolum pleriquè ciues, ſed vtriuſquè Auſtriæ Ordines frequentiſſimi, hoc idem eiflagitabant; erantq; qui viam facerent, & ipſam

Periculū viennenſis vrbis.

ſam

ſam vrbem non ità poſt dedendam ſponderent. Contrarius tamen euentus fuit; ciues etenim,& milites non infrequentes in vrbe,& in inſulà vrbi vicina, eruptionem celeberrimam parauerunt,quam vt Turnius per exploratores intellexit,clam ipſa nocte caſtra mouit, & vrbem non ſine indignatione deſeruit.

Sileſia interim à Ferdinandi Regis Legatis ad obſequiũ humaniſſimis rationibus ſollicitabatur. verùm & illi vnà cum Bohemis ferreum ſceptrum exactoris expectare voluerunt,Ordineſq;omnes vno Arciduce, Carolo excepto,cum Bohemis viuere,ac fortunam experiri decreuerunt. Vnica ergo Auſtria inferior,& illa adhuc titubans in ſide, Ferdinãdi remanſerat, in qua iam Ordines impatientem militem tollerantes;nonnunquam in Comitijs, alijſquè Conuentibus à Catholicis,cathegoricum reſponſum poſtulabant, an non cum Euangelicis vtriuſquè Auſtriæ vellent ſentire,an non vtriuſquè Religionis Cõſules,Syndicos,Iudices, alioſq; miniſtros ſine differentia Religionis vellent admittere; an non in ſepulcris, Xenodochijs,alijſquè publicis receptaculis abſquè fraude vellent etiam Euangelicos recipere; Religionis perſecutionem intermittere,contratiaq;omnia abrogare. His denegatis defectionem à Ferdinando meditabantur,ſicq;vnica ciuitas Viennenſis Regi,& adhuc illa incertę fidei remanſerat.

Sileſia defectus.

Auſtria titubans.

Miſera certè rerum omnium vbiq; facies, pulſis vndiquè ſuo Regi deuotiſſimis,quos ferè exules vna ciuitas Viẽnenſis capiebat, diſſidentibus inter ſe Ordinibus cunctarũ regionum ſumma diffidentia animorum, qui tamen ferè omnes à Ferdinando diſſentiebant. Domus Auſtriaca poſt obitum Matthiæ ad duos,vel tres Archiduces latitantes, fugitiuos,& exules redacta. Carolus ex Sileſia in Poloniam profugerat. Leopoldus nunc in Tyroli,nunc in Alſatia,nũc alibi latitabat. Inter ipſos miniſtros arctiores prauitas reperiebatur. Electores vndiquè à Bohemis, & correſpondentibus Principibus contra Ferdinandum,Domumq; Auſtriacã animabantur. Quibus omnibus iam in extremo periculo conſtitutis,tandem prouidit Deus, vt poſt aduentum Belgarum

Miſera facies Germaniæ.

Digitized by Google

garum militum multa in melius mutarentur. Illi prima fronte paulò poſt aduentum Aureamſemitam occuparunt. mox Nodeltzium, Teinam, Vvitlingauiam, La miſchil, aliaquè oppida Bohemiæ Buquoius expugnauit, feliciq; prælio Mansfeldium, & Hogenloium cum maioribus copijs Bohemiam propugnantes in meditullio ferè Regni proſtrauit, atquè Roſembergam, Fronsbergam, aliaſq; præcipuas Bohemiæ vrbes vna ferè victoria occupauit, tanta Bohemorum conſternatione, vt ſtatim Pragam confugerint, munimenta excitarint, & Comitem Turnium ex Auſtria ad tuẽdam patriam in extremum periculum deductam, euocarint.

Primæ victoria Buquoij in Bohemia.

Ex hiſce primis victorijs multi deiectũ animũ reſúpſerunt, maximè qui in Imperio pro Auſtriaca familia, & Religione Catholica ſtabant, Saxoniæ etenim Elector cum Moguntinenſi, licet vehementer ſollicitati, celeriter comitia Electoralia celebrari ſuaſerunt, ipſumquè Ferdinandum adhuc Viennæ agentem ad inſtituendum iter inuitarunt; & dum Proteſtantes in Imperio militem colligebant, foriſq; turpiſſima commercia per Mansfeldium, Donauium, Analtinum, infeliciſſimi Cęſareæ dignitatis nundinatores inſtituebant; etiam Catholici Principes fortunas ſuas defenſuri, tàm in Bauaria, quàm Moguntiæ, Coloniæ, Herbipoli, & alibi non legniter militem conſcripſerunt, quem poſtea etiam ad defenſionem Cæſareæ electionis, & antiquiſſimarum Germaniæ conſtitutionum obtulerunt.

Fato, vt ita dicam, quodam fęlici Regis Ferdinandi minus inter Correſpondentes Germaniæ, & Principes exteros dignitatẽ Cœſaream, aut Regiam Bohemiæ ambientes, cõueniebat. Nam Germani multis myriadibus eaſdem dignitates venditantes, eaſdem in Germania, & Bohemia ſibi ipſis applicabant, & vota ſeditioſorum nõ amplius pro Italis, aut Gallis, ſed pro ſuis præſentabant. Quare maxima inter nundinatores diffidentia orta eſt, quam non modicè auxit Regis Angliæ nunquam conſtans de Regni Bohemi, & Imperiali dignitate ſententia; Nonnunquam enim illas dignitates Palatino genero ſuo vouebat, atquè illum Senatuscon-

Diſſidiũ Principum Proteſtantium.

fulti

Digitized by Google

ſulti Angliani decretis,ſubſidijſquè ſpecioſis lactabat; nonnunquam etiam illum à tali ambitione dehortabatur, & inconſtanti cultu per Legatos ſuos Ferdinando Regi priſtinã ſuam dignitatem deferens, generum excludebat. quod cũ Reges Galliæ, & Daniæ facerent, tandem totum ambitionis pondus pęnes Germaniæ Proteſtantes remanſit. Illi magnam ſpem in Regibus exteris, in Ducibus ſocijs,& Rebuspublicis Hollandorum, Heluetiorum, aliorumquè reponentes,decreuerunt nullo modo Ferdinandum ad Francofurtenſem ciuitatem admittere, admiſſum nullo modo eligere, vel electum iuuare, totum deniquè Imperium perturbare.Sed in in omnibus defuit animus,prudentia, conſilium,& peruerſis voluntatibus potentia, quæ conceptum ſcelus ad finem perduceret.hinc cùm quinquè turmas equitum Comitis Solmſij pro Ferdinando in Bohemiam contendentes iuxta Aiſtadium cecidiſſent,putarentquè Francofurtum vnà cum Electoribus omnibus inuadere. Prudentiores Electores Francofurtum ingredi noluerunt,niſi militia ciuitatis nulli alteri,præterquam Conſulibus, & Senatui ſacramento obſtringeretur. Pari ratione cùm paulò ante Ferdinandum voluiſſent in itinere prępedire,atquè ità conceptam electionem turbare, retardare, ac deſtruere; minùs paratæ fuerunt copiæ à ſe inuicem diſtantes, & ipſis Ducibus trepidantibus ad tam impudens facinus violandæ hoſpitalitatis,concidit animus.

Scopus proteſtantium.

Diuina manus prępedibs proteſtantes

In electione poſtea Palatinianæ factionis Coryphæi Cõſiliarij cùm prius diſſuaſiſſent,nè ipſe Elector Palatinus,Comitijs Electoralibus intereſſet,in quibus concordiam aliquã obtruſam fortè debuiſſet admittere; quod vnicum metuebant,omnem mouebant lapidem,vt illam actionem differrent Electores; Bohemos inſtigabant, vt Ferdinandum à Collegio excluderent; Saxonicos,vt votum denegarent, ſibi ipſis nunc hunc,nunc illum tantum ad odium Ferdinandi proponebant; ac tandem diabolum ipſum Ferdinando præferri debere cenſebãt. verùm ipſi met factioſi Correſpódentes, qui paulò ante tantòpere à Ferdinando abhorruerant,,& electionem illius differre rogauerant.illi, inquam,

ipſi

ipſi electioni interfuerunt, & proprio ſuffragio ipſum Ferdinandum elegerunt, electumquè ſacramento ſolemni adorauerunt; & quod mirum eſt, eodem tempore Palatino ſuo Ambergæ exiſtenti acceptationem coronæ Bohemicæ ſuggeſſerunt, eumquè ad conſenſum præſtandum temerariæ electioni, Pragæ tunc primùm factæ impulerunt. tanta postmodum tùm Palatini coronam Bohemicam prænſantis, & acceptantis; tùm Conſiliariorũ nota fuit; vt nullus quã uis Proteſtantium Religioni addictus, aut eorum ſocius, illos ab infami perfidia excuſare potuerit. Ferdinandus ergo Francofurti omnium Electorum ſuffragio ad Cæſareæ Maieſtatis faſtigium euectus; quod antequàm publicaretur in Bohemia, ita annitentibus Palatini pararijs, per contrariam electionem Federici Palatini in Regem Bohemiæ, abrogata prius dignitate Ferdinando; retardandum, aut corrumpendum videbatur. Eratquè inter Correſpõdentes, qui ſperaret Ferdinandum in Cæſarem electum, à paucis, vel à nullis ſalutandum; aut ſaltem ſignificaret, non dum è Germania ſine parricidio euaſiſſe; vix Viennam peruenturum, vix Norimbergæ, alijſquè in locis ſtructas inſidias euaſurum. verum Auguſtiſſimus Cæſar pericula hæc euaſit per Herbipolim; ac primo per ipſos Palatini fines Auguſtam incolumis attigit, videbaturquè ipſa Maieſtas tanto Principi addita, omnibus terrorem ſimul, & reuerentiam incutere. Correſpondentes nè illius præſentiæ fulgore ſplendeſcente hebeſcerent, illo tempore Rotemburgi conuentum celebrabant, quibus tamen Cæſar, primùm litteras ſuas direxit, rogauitquè, qui imperare poterat; vt præſenti Imperij ſtatui condolentes, condictiones pacis dulciores amplecterentur, & quieti totius Imperij conſulerent. verùm fabula ſurdis narrabatur, Correſpõdentes enim Principes Palatino acceptationem coronæ Bohemicæ ſibi delatæ conſulebant, eamquè ſeſe propugnaturos dicebant, ſaltem derelicti Palatinatus Patrocinium ſibi depoſcebant. quarè nec Cæſari benignè quidem reſponderunt, metuentes, nè in titulo peccarent, aut nimium ſe dimitterent.

Infamis actio obſeruantiæ, & diffidentiæ.

Diuerſa auxilia cõtra Ferdinandum.

Deſcendit Frãc. Ferdinãdus.

Cæſar autem Auguſta Monachium deſcendens, dum ægrius

ægrius ſilentium Principum Correſpondentium, quorum iam manus euaſerat, ferre decreuiſſet; malus nuncius de rebellione Vngarorum ſuperuenit. Illi etenim, qui hactenus dubij in Comitijs ante ſeſquimenſem celebratis Ferdinandum Regem ſuum laudauerant, ſacramentumquè præſtandum tantum diſtulerant; ſuggeſtione Bethlemi Gaboris iam pridem magna ſubſidia Bohemis, ac Morauis pollicentis, ſeducti; ferè eodem tempore, quo Cæſar Francofurti electus fuerat, & quo Pragæ ipſi regnum electo Federico abrogatum, authore Georgio Setſckio, ac Pacotzio plebem concitantibus arma mouerunt; Caſſouieſem vrbem occuparũt militię Pręfectum in Vngaria vincularunt; ſacerdotes eiecerunt, & euocatum Bethlemium ſibi Ducem conſtituerunt. is ex compoſito cum inſigni celeriq; militia occurrens, Poſſoniũ, vt Regni coronã inuaderet, duxit: & poſtea partẽ copiarum Morauis ſubſidio miſit, cum alia in Auſtriam irrupit.

Proficiebat tunc in Bohemia Buquoius paulò ante Pelecka, ac Strackouittzio potius, iamq; Pillnenſem obſidionem meditabatur; in Morauia etiam Tampierius non penitendo fructu progrediebatur. ſed Leopoldus, qui Viennæ loco Cæſaris Ferdinandi manſerat, mox vt ſeditionem Vngarorum animaduertit, & Bohemos vnà cum Vngaris Viennã cogitare cognouit, de Viennẽſi ciuitate ſollicitus; Buquoium maxima celeritate accurrere præcepit: ciuibus Viennenſibus arma aliàs ablata reſtituit, plurimaſq; copias ad vrbem recepit. Georgius Setskius, Vngarorum Dux interim cum decem millibus vrbes montanas in fidem adegit. Paſſonij erant præter Vngariæ Palatinum, Stephanus Palfius, Petrus Raucus, & Palmanus, pœnes quos erat Coronę Regiæ cuſtodia, qui quamuis ſubditos ad ſumenda arma euocaſſent: tamen pedem mouere noluerũt, niſi Archiepiſcopi, & primarij Eccleſiaſtici in prima acie patriam popugnarent, quando è contrario SetſcKius, alijquè Vngarorum ſeditioſorum primarij mouebant limitaneos omnes ne ſe ſuis armis opponerent, cum bellum iſtud conſcijs præcipuis Principibus orbis Chriſtiani gereretur.

Inter hos Vngarorum tumultus, & Auſtriæ deprædationes, maximè dolendum erat; quod adhuc Auſtriaci proceres inter ſe diſſiderent, & obſtinata quadam mente patriæ ſalutem negligerẽt. nonulli etenim à Catholicis moniti, vt propoſita periculi magnitudine, & ſepoſitis de Religione ſimultatibus; militiæ Domus Auſtriacæ, propriæ vitæ, prædiorum, ſubditorum, vxorum, & liberorum defenſionem, vnà cum alijs aggrederentur. non deſinebant exprobare conſilia, aliquando de conſeruanda Religione Catholica, Cæſari Matthiæ data, quibus hæc calamitas ab illis adſcribebatur, deinde dicebant, ſe non habuiſſe Catholicorum reſponſum ad propoſitionem eis factam; atquè ideò nolle [illegible] arma ſua Catholicorum armis coniungere; conceſſerunt tamen, vt omnia è communi ærario, data cautione, de reſtituendo ad defenſionem patriæ deſumerentur.

Catholici ſoli in Auſtria ſe opponunt.

Catholicis igitur ſolis incumbebat patriæ defenſio contra Vngaros, ac Bohemos rebelles. quare nihilò ſegniores Regem Poloniæ implorarunt, ſuoſquè Legatos addiderunt, vt interceſſionem apud Vngaros impetrarent, vel ſubſidium validum, quo ijs reſiſterent, obtinerent. Militiæ ſuæ deinde Ducem, Principem de Lichtenſtein conſtituerunt, & vt ſexcentos equites duaſquè legiones peditum, præter antiquam militiam conſcriberet, conſenſerunt. Leopoldus etiam ſeueriſſimè ſingulis locis, oppidis, & vicis præcepit, vt vagantes milites omnes in ſuis prædijs, & agris deliteſcentes ſiſterent, & à Cæſare diplomata Imperialia contra vtriuſquè Auſtriæ ſubditos procurauit, ſub pœna amiſſionis vitæ, & honorum, ne operam ſuam ſeditioſis Vngaris, aut non parentibus Ordinibus, locarent.

Hæ Ordinum diſceptationes in cauſa erant, quod Bethlemus impunè Neuheuſelium, Vvetzã Ghiernã Sanctũ Georgiũ, & Peſignam occuparet, & poſtea Bohemis, ac Morauis decem millia hominum ad obſidendam vrbem Viennenſem ſubmitteret, cum quibus, & alijs decem mille, ſecundò Turnius præfatam vrbem oppugnaturus acceſſit; ac non exiguam moleſtiam vniuerſo Cæſaris exercitui

com-

commiſſis aliquot ad pontem prælijs intulit, cui certè optimi Duces Buquouius, Tampierius, Comes Don Baldaſar de Marradas, Saxo Lauuēbergius, Fuggerius, & Stauderus cum ſuis legionibus, quibus ipſe Leopoldus aliquando præfuit, ſtrenuè reſtiterunt.

Inſaniebant hoc tempore pluſquam antea Sileſij, qui nō ſolum Principes ſuos, & Duces præcipuos Munſtenbergenſem, ac Segnicenſem ad ſolemnem Regis adulterini coronationem miſerunt; ſed ſtatim à reditu Niſſenſem arcem Archiducis inuaſerūt, & eiurato vniuerſo nomine Auſtriaco vtramq; ſacram Epiſcoporum dignitatem abrogarunt, moxquè de ſufficiendo Ludouico Friderici Regis fratri Caluiniſtarum legem profitente deliberarunt; quod quam ęgrè tulerit Rex Poloniæ, facilè ex litteris in fauorē Arciducis Caroli cognati, & ſacri Ordinis ſcriptis, & ex Legato transmiſſo, Patrocinij mentionem faciente colligi potuit. cui ſcripto, vt Rex correſponderet ſequenti anno, non ſemel inſignes copias ſubſidiarias miſit, quæ vel maximè Sileſios in pœnam ſpretæ authoritatis afflixerunt. *Sileſii exacerbati.*

Dum Sileſij pro libidine ſua deſçuirent, Bethlemus Poſſonium aggreſſus, illud à Palatino Palfio, & Rapheo abſque graui difficultate impetrauit. quod quam primum Bohemis, vt fœdus repeterent, ad conſeruanda vtraquè regna Ferdinando adempta ſignificauit, expoſcens aliquam pecuniæ ſummam ad loca aliqua Auſtriæ, quæ aliquando ad Vngariam pertinuerant occupanda; quod etiam Bethlemius non omiſiſſet, niſi Homanaius, vnus ex præcipuis Vngariæ proceribus cum ſexdecim millibus Coſaccis, & Polonis in ſuperiorem Vngariam, & Tranſyluaniam irruens, eum reuocaſſet, & quàm citiſſimè pedem referre coegiſſet. quod cum Bethlemus Sultano Conſtantinopolim ſignificaſſet, vt contra Polonos, & Homanaium auxilia impetraret, vel Turcas euocaret; rurſus Pragam verſus ſolemnem Legationem inſtituit, & fœdus ſanciri, bellum contra Domum Auſtriacam continuarj, centum millia dalerorum in ſubſidium belli perſolui, vnum Regem Vngariæ, & Bohemiæ conſtitui, Legatos ad portam Ottomanicam mitti, ac *Poſſonium cū corona occupatur.* *Petita Bethlemi à Bohemis.*

Digitized by Google

tandem contra Regem Poloniæ bellum aggredi vnitis viribus poſtulauit, iiſquè omnibus tàm Ordines, quàm Palatinus Bohemiæ præſes per Legationem Hogenloio commiſsã reſpondit, & vnà cum Boemis Regem Poloniæ a vi inferenda dehortatus eſt; quod tamen non impetrauit.

Cõuentus Proteſtant. Norimbergæ. Profectus interim fuerat Palatinus ad Norimbergenſem Conuentum à Principibus Correſpondentibus indictum, vt de Bohemię patrocinio ageretur; vbi graues fuerunt inter Correſpondentes quæſtiones; dùm Palatinus, paucique alij magis illi addicti, ex Bohemico negotio, & Imperij grauaminibus rem vnam voluerunt conflare, vnicoq; contextu vtriuſq; regni libertatem aſſerere. quod quidem initio Correſpondentes animosè futurum ſperabant; atquè ideò Hollandorum, Anglorum, Danorum, totiuſquè deſtrictus Saxoniæ inferioris Principum, & Ciuitatum, & aliorum inimicorum Domus Auſtriacæ patrocinium contra Cæſarem, eiuſquè adhærentes Catholicos poſtularunt; & magna ſpe nunc Paſſauium, nunc Ratisbonam, aliaſquè commodas ciuitates occupari deſiderarunt. verum vt Cæſaris Legationem audiuerunt Correſpondentes, vtquè notauerunt non omnes æquè conferre ſubſidia, nequè omnes expeditioni Bohemicæ affectos. Batauos etiam nouum genus fœderis po-

Correſpondentiũ diſſidium. ſtulare; plures ab huiuſmodi expeditione adhorrere; ſolũq; ferè Palatinum ſuo proprio commodo ſtudere: iudicarunt nonnulli expedire, vt Correſpondentium cauſa à Palatini, ſeù Bohemiæ cauſa ſepararetur. Parùm enim, vel nihil Bohemia profutura erat Norimbergenſibus, Vlmenſibus, alijſq; Ciuitatibus plerumquè cum vicinis Regulis contendentibus; parum etiã Imperio fortuniſquè Vuittembergici Ducis, aut Bipontini profuiſſet. quarè Correſpondentes ſolum ſibi Palatinatum, ſuamquè cauſam protegendam ſuſceperunt. Litteras tamen, & Legationem ad Cæſarem, Bauariæquè Ducem miſerunt, plenam minis, & querelis, quibus Palatini cauſam ſe ſuſcipere velle ſimularunt; exegeruntquè à Bauaro, vt à Cęſaris auxilio deſiſteret, grauamina illornm mox ſolueret. Cæſarem à vi inferenda dehortaretur. à Cæſare verò, vt Palatinum pacificè in Bohemia viuere permitteret,

ret,

ret,vt ſua Auſtria contentus viueret,& Imperij grauamina quanrocyus ſubleuaret.ni faceret,ferrum,deuaſtationes, incendia,& ſanguinem formidaret.

Quæ cum Bauariæ Dux imperterrita fronte audiuiſſet,& non parum audaciam Correſpondentium Principum miraretur, ſocijs ſui fęderis ſe illa relaturum ſpopondit: interim maiore diligentia tùm per Moguntinum, tum per Colonienſem Archiepiſcopum militem colligi iuſſit; ne tam furioſorum hominum ſcelere ipſe, vel ſocij præoccuparentur;cum ſocijs deinde Herbipoli agens; Ducem Lotharingiæ in feudus Catholicum adſcripſit:auxiliaq, externa Pontificis,& Hiſpaniæ Regis ſollicitaturus;fortunam ſuam,ſuorumq; ſociorum,qui Cæſarem negligere noluerunt ſupremo Deo commiſit. Cæſar etiam Viennam reuerſus, ad illas Correſpondentium Principum litteras reſpondit, ſe Palatinum in Bohemia ferre non poſſe: Imperij quidem ſtatum, contra quem nihil aggredi velit,curaturum. Inſuper ſe omnes rogare,ne aliquid ſiniſtri contra ipſum, ipſiq; commiſſum Imperium molirentur, quo pax publica perturbari poſſet.Poſtea cum Ordinibus Auſtriæ, à quibus valde diù abſuerat,difficultates omnes componere ſatagebat. ſed inſolentiores ſuperiores Auſtrij cum ſuis copijs Ipſium inualerunt; deinde Leſdorfium,& Behlingam profecti, cum ibidem parum profeciſſent,Ipſium regreſſi,inde caſtra verſus Cænobium Melnicenſe promouerunt, quod à tribus locis validè,fruſtrà tamen oppugnarunt, quo tempore Bohemi rurſus in Auſtriam reuerſi Cremſium tentarunt, cùm quatuor hominum millibus,& pijrobolari machina: verũ & ibi repulſam paſſi sũt,& ipſorum Tribunus in Bohemiã reuertens,Piſſecam,aliaq;loca intercepit.

Legatio ad Bauariæ Ducem.

Conuentus Catholicorum.

Adulta iam hyeme vix poterat miles in caſtris aperti cãpi ſubſiſtere, ſed in præſidijs hærens ad commercia vtraq; pars ferebatur.Cæſar cum ſuperioribus,& inferioribus Auſtriacis Hormæ hærentibus agebat; ſatiſq; propitios ſibi inferiores Auſtriacos fecerat conceſſione liberi exercitij non procul à Vienna,ſi modo reſipuiſſent.Superiores verò Auſtrij obduratiores,Legatos quidem Viennam miſerunt: ſed

Placantur aliquo modo Auſtrij.

nihil

Digitized by Google

nihil ijs commiſerunt, quam vt Cæſaris mentem ſuis dominis præſciberent; ità vt potius nugari, quàm ſeriò aliquid agere viderentur. Quod cum Cæſari pacis auido ſummè diſpliceret, ac nihilominus propter frequentes hoſtes, quibus vndiquè cinctus vix poterat ſubſiſtere, cogeretur diſſimulare, cum aliquo horum conuenire laborauit. nam Auſtriaci ad Occidentem eum præmebant, Bohemi ad Orientem, Morauι, & Vngari ad Meridiem truculentur ei inſultabant. Quare cum Vngaris, & Bethlemio aliquid tentare placuit; an ſaltem induciæ poſſint obtineri. ad illas ſe obtulerunt Vngari, quorum triginta duo cum Torgatſio, initio anni Viennam venere, & pacem Cæſari inſinuarunt; ſi modo illa, quæ petebantur, præſtarentur. at quia petita grauia erant, nequè vnius diei negocia, multos iam annos dilata, & frequẽtiſſimis dilationibus conglomerata. hinc tempus eadem tractandi poſtulatum fuit. quod cum obtinuiſſent Vngari, & Auſtriaci Cæſari fideles; Paſſonij tandem in inducias vſque ad feſtum S. Michaelis ambæ partes deuenerunt; ita tamen, vt durantibus inducijs, Comitia totius regni celebrari deberent, in quibus de firma pace ageretur. Cæterùm quilibet in Vngaria, quod poſſidebat, ſeruaret; & ſi quis induciarum violator militem nollet è ditionibus poſſidentium deducere, is armis à proximo populo deturbaretur. His itaq; pactis inducijs, Cæſar audacior factus publico diplomate nullam pronunciauit Palatini electionem, factam, regno iam alteri collocato; nequè Electoribus priori ſacramento ſolutis; factam etiam contra leges patrias, & iura regni à Carolo IV. Vladiſlao, Ferdinando primo, & in omnium Ordinum Comitijs ſtabilita; præter præſcriptionem octingentorum, & amplius annorum, quo tempore ſemper Reges hæreditario iure ſucceſſerunt; Quæ eadem Cæſar Regi Daniæ per Ducẽ Saxoniæ, Henricum, Iulium, Regi Galliæ per Furſtembergerum, & Regi Angliæ, alijſq; Principibus inſinuauit. His tamen haud territus Federicus pecuniæ indigus, in Morauia, & in nonnullis alijs Bohemiæ locis inaugurabatur, non ſine ludibrio, & ſubſannatione, multorum, qui melius violenti imperij finem perueſtigabant. Quos conſolabantur

Induciæ cum Vngaris.

Electio, & coronatio Palatini nulla.

Co-

Digitized by Google

Coſacci,qui poſtquam Humanaio militaſſent, nunc conceſſis inducijs,aliud ſibi ſtipendium quæſiuerãt;præſertim Cæſaris, cui quamuis pax Vngarica ſucceſſiſſet, non deerant bella contra Morauos,Bohemos,Sileſios,& Auſtrios,in quibus ipſi vtilem ſuam operam præſtare geſtiebant; ſuæq; virtutis experimentum præbuerunt,transnatato Danubio, partaquè optima prędą.ſigna verò Viennæ Cæſari delata fuere, quæ gratũ illorum obſequium reddiderũt, conceptæq; ſpei ſatisfecerunt; præſertim,quia parum abfuerat,quin intercepto Palatino finem bello impoſuiſſent.

In Imperio ad prima veris ſigna,miles vndiquè parabatur; è Lotharingia, & Alſatia nonnulli; plures ex ditione Vueſphalica,qui Correſpondentibus erant militaturi;alij in Germania,alij in Belgio Batauico colligebantur. Ex Anglia quatuor millia in Hollandiam miſi ſtipendio Regis,& Ordinum Regni,vt illorum loco ter mille exercitati in Palatinatum dimitterentur. Præter iſtas copias Marchio Badenſis decem mille pedites, & mille equites in ſua ditione collocarat ex Heluetijs,& quibuſdam Gallis. Imperatori verò addicebatur exercitus à Rege Hiſpaniæ viginti millium peditum,& ter mille equitum,Hiſpanico ærario alendus,quouſquè incepta tempeſtas ſedaretur; quem iam Viennæ Comes di Ogniatt Regius Legatus colligebat,& frequentiores copias ex Italia expectabat. Hæ Hiſpaniæ Regis copiæ cum exercitum Cæſareum auxiſſent,tam in Morauia, quàm in Bohemia,& Auſtria;Buquoius egregiè hoſtium copias exercuit, pluraq; pręlia fęliciter perpetrauit.In Germania verò, cum Catholicorum,& Correſpondẽtium milites non infrequenter miſcerentur, & ſolis pagis ſuorum Dominorum poſſent metari;plures è numero Proteſtantium aliquot pagos Electoris Moguntini attigerunt, ibiquè malè mulctati prædas multorum equorum egerunt. ſimiliter alij Diœceſi Vuormatienſi graues, ſanam primis velitationibus dederunt, non ſine præſagio,Turcas aliquando Chriſtianis tam acriter inter ſe concurrentibus ſucceſſuros.cuius tàm miſerabilis ſtatus iniquum fecerant Bohemi Bethlemio vniti, & Barbarorum,Tartarorum,ac Turcarum patrocinium ambientes

Belli apparatus in Imperio.

Pericula grauiſſima ponderantur.

bientes. Quib⁹ Germaniæ malis vt Electores occurrerẽt, Mulhuſij cõuenerũt atq; inde Ordines Bohemiæ, & Vngariæ mouerunt, vt Cæſari fideles illius irã debita ſubiectione mitigaret; illũ .n. ſuum eſſe Regem vnctũ, coronatũ, & ſacramento Ordinum aliàs agnitum, a quo nullo modo poſſent recedere; ad Palatinum alias litteras dederunt, vt habita ratione proſapiæ, & muneri, quod in Imperio gerebat; eo ſua conſilia dirigeret, vt arma deponerentur, & delectus vlteriores intermitterentur, nè exoticus miles in Imperio euocaretur. quod nequaquam fieri poterat, ni Imperatori Bohemiæ regnum cum prouincijs adiunctis quamprimum reſtitueret

Electorũ zelus Mulhuſij.

ſcripſere etiam Electores ad Principes Correſpondentes, ad Ordinem equeſtrem Sueuiæ, Franconiæ, & Rheni, atquè ad Ordines vtriuſquè Auſtriæ, & Bohemiæ; rogantes, nè tam periculoſis bellis, ex quibus tantum effuſio agnati ſanguinis, & patriæ extrema pernicies poſſit expectari vllo modo ſeſe immiſcerent. Huic Conuentui cum Saxoniæ Elector interfuiſſet, Mauritius Haſſiæ Landgrauius non leuiter offenſus, illum dehortatus eſt, nè Pontificijs plus nimio faueret, & ſuæ Religionis amantes ſperneret. verum Elector maturum ſibi eſſe ingenium, quo facilè poſſet diſcernere inquietos, ac ſeditioſos, ſcripſit; quo ſcripto ipſum Mauritium, eiuſque aſſeclas non parum notauit, quaſi ipſi eſſent ſeditionis amãtes, & multorum bellorum rei. quarè eundem Mauritium rogauit, vt apud alios veræ tranquillitatis turbatores illo officio cenſoris defungeretur, quo apud ipſum præpoſterè defungi voluit.

Saxoniæ Electoris reſpõſũ Mauritio Haſſiæ datum.

Interim hæc Electorum monitio apud Principes Correſpondentes, apud nobilitates Germaniæ, & apud ipſum Palatinum parùm omninò profuit; nam Palatinus nequaquã ab armis deceſſit; immò Electores, vt Cæſari addictos, atquè in tàm graui cauſa numero impares, iniuſtos iudices, quippe qui non auditis alterius partis rationibus, ſententiam promulgaſſent, & vt in proprij generis hoſtes notauit. Poſt hęc, Dux Saxoniæ Vinarienſis duas legiones peditum Bohemis adduxit, ſicut pariter & alias numeroſas copias Comes Styrumbicus, & plures alij è nobilitate Sueuica, & Rhenana;

qui

Digitized by Google

qui tunc prius inceperunt Correſpondentium militiæ nomen, opes, & vitam conſecrare. Aegerrimè etiam tulerunt huiuſmodi admonitionem Ordines Bohemiæ, qui primis ſuis ſcriptis, apologeticis, & factis inhærentes; dum Sileſios, Luſatios, Morauos, alioſquè confirmare pollicerentur, Auſtrios iam in Cæſaris obſequium inclinantes arguerunt, rogantes, nè à fœdere quondam pacto diſcederent; immò ne ipſi viderentur vel in minimo à priſtinis conſilijs receſſiſſe, Comitia Pragæ celebrarunt, in quibus filium Palatini ſi parens decederet, ſibi Regem deſignarunt; fœdera cum Vngaris, & Tranſyluanis innouarunt; Legationem ad portam Ottomanicam ſpoponderunt; ſubſidium pecuniarum Bethlemio addixerunt; redditus Eccleſiaſticos, pauciſſimis exceptis, profano vſui applicarunt; & nobiles ſuos adhuc dubiç fidei mulctatione omnium bonorum euocarunt; ſuoſquè tandem omnes ad militiam, & communem patriæ defenſionem armarunt: nam durantibus Comitijs tàm Buquoius quam Tampierius Cæſaris militem ad plura Bohemiæ loca promouerant, magnumquè metum Ordinibus incuſſerant; Cæſaris fortunam ſtudebat inuertere; in Comitijs Nouiſolenſibus Bethlemius (vbi cum ſeditioſis Vngaris, vix expectatis, aut receptis Legatis Cæſareis, voluit præſidere) Cęſareos Legatos ad iniquas conditiones adigere, ac tandem permiſit ſe in Regem à paucis proclamari, quare cum nulla ſpes pacis appareret; nouus exercitus fuit colligendus. Militabat etiam Cæſari miles auxiliaris in Alſatia collectus, cui Correſpondentes Principes in Imperio concluſerant aditum omnem intercludere. cum tamen poſtea comminatoria Cæſaris mandata vidiſſent iniquis adhuc condictionibus illum dimiſerunt. quod cum ijdem cum Bauariæ Duce experiri tentaſſent, quādo copias Belgicas ſuis Bauaricis in Bauaria coniungere voluit; vi tētandam fore viam deſtinauit. quare ſuos obuiam procedentibus alijs progredi iuſſit; vt ſociorum cladem exciperent, & vindicarent.

Obſtinatio Palatini, & ordinū.

Deliberarunt tunc temporis Correſpondentes Principes de tanta militum frequentia traſmittenda Vlmæ; & ne

Conuentus Vlmenſis.

procul à deliberatione foret exercitus, Marchio Badenſis Dux Vuittenbergicus, & alij minoris gentium Reguli copias ſuas non procul à Danubio circa oppidum Latphemiéſe, deduxerunt, eaſquè Brandeburgicis, ac Palatinianis coniungere voluerunt; vt quę potentiſſimè exercitui Bauarico, & maximè Leopoldianis, qui apud Bibracum luſtrati fuerant; ſeſe opponerent, parumq; abfuit, quin crudeli ſpectaculo vterq; exercitus parum vix à ſeſe inuicem diſtans, manus conſeruiſſet. Inſtitutus poſtea fuit tractatus pacis Vlmæ, quã Galliæ Regis Legatus curabat apud Principes. Correſpondentes, & apud Bauariæ Ducem, qui etiam ſuos delegatos, tranſmiſerat; & poſt aliquos dies commercij inter vtramq; partem conuenit, vt vterq; Dux tùm fœderis Catholici, tùm Correſpondentium Principum exercitum ſuum inde abduceret; nequè deinceps alter alteri moleſtiam inferret; ſed potius ambæ partes laborarent, vt pax Religionis Germaniæ integra ſeruaretur, quæ vt executioni demandarentur; Correſpondentes exercitum ſuum in inferiores partes Rheni deduxerunt, vt Marchioni Spinolæ è Belgio Burgundicum exercitum adducenti ad Palatinatum inuadendum occurrerent. Bauariæ verò Ducis exercitus ſecundo fluuio in Auſtriam deductus, vt Cæſari in arcendis ſeditioſis ſuppetias ferret. Paſſauium igitur, vt deuenit ſtatim Auſtriacis ſuperioribus Cæſareum diploma proponi iuſſit, quo ei committebatur, vt illam prouinciam in ordinem redigeret; rogans, ne extremam vim expectarent; ſed ſua componerent, ne acerbioribus remedijs vti cogeretur.

Marchio Spinola ad Rhenũ ducit exercitũ.

Dux Bauariæ in Auſtriam.

Erant quidem hæc initio Ordinibus mira, volebantquè ſeſe armata manu opponere, aut ſaltem ſpe deditionis facta ad aliquod tempus rem producere. verùm Bauarus nullas excuſationes admittens, vlterius progreſſus, & poſt leues aliquot locorum expugnationes abſquè grauioribus condictionibus Lintzium ingreſſus, totam illam ditionem Cæſari recuperauit, conſcriptum militem pro defenſione patriæ exauctorauit; & conuocatis Ordinibus omnes ad nouum ſacramentum Cæſari, atquè

ipſi

ipſi Cæſaris delegato præſtandum adegit. Inde in inferiorem Auſtriam iam prius Cæſari reconciliatam deſcendit, vt coniunctis viribus cum Buquouio, in Bohemiam irrumperent, Bohemoſquè, ac Morauos ſubiugarent. hoc tamen haud facilè videbatur; nam Bohemi ingentem exercitum in limine habebant; adhuc etiam pauca loca Auſtriæ inferioris occupabant, Morauiam, & Bohemiam ſibi integram ad commeatum habebant. Parem quoq; numerum militum ſub ſignis numerabant. His accedebat, quod non ſatis inter vtrumquè exercitum Cæſaris, & Bauariæ Ducis, tum propter emulationem Ducum, tùm propter inuidiam, & commoditatem militum conueniebat. Nihilominus Deo auſpice ęmulationi remedium repertum eſt, vt ſcilicet vterquè exercitus ſeparatim, ſimul tamen Bohemiam ingrederetur, & loca paſſim obuia occuparet; Buquoij, ſeù Cæſariani ad dexteram, Bauarici ad ſiniſtram procederent, & ſibi inuicem, vbi peditatu, aut equitatu opus erat, ſuccurrerent. Peior quidem erat conditio Cæſarianorum; nam illi hoſtilem exercitum ad latus obſeruare debebant. Bauarici verò longius ab illo diſtantes, ſecuriores erant, & facilius commeatum ex vicina Bauaria, & ex recenter ſuperata Auſtria poterant habere. quare Cæſareus exercitus fortiori milite erat ſtipandus. Hæc fauſta bellorum initia, recens Vngariæ tumultus excepit; Vngari. n. inducias pacti, ante præſtitutū tēpus bellū inceperunt. quapropter Cæſari tertius exercitus contra illos, Duce Comite Tampierio, fuit colligendus. legiones duæ vna Cæſarea, altera Bauarica, alię etiam copiæ in ſuperiori Auſtria relictæ tertium exercitum conſtruebant, vt exercitui Vngarorum, ſin minus æquali, ſaltem non longè diſpari numero obuiaretur.

Dux Bauariæ in inferiorem Auſtriam, ac Bohemiam.

Vngari violāt inducias.

Deuenerat interim in Palatinatum Marchio Spinola cū Burgundico exercitu, qui prius litteras Archiducis Alberti Belgium gubernantis ad Mauritium Haſſiæ Landgrauium pro obtinendo tranſitu tranſmiſerat; & ipſemet de ſuo acceſſu Marchionem Anſpacenſem, & Senatum Francofurtenſem monuerat, rogans, ne illi ſeſe oppponerent venienti ad obſequium Cæſaris abſquè vllius lęſione, qui

Spinolæ expeditio in Palatinatum.

procul à deliberatione foret exercitus, Marchio Badenſis Dux Vuittenbergicus, & alij minoris gentium Reguli copias ſuas non procul à Danubio circa oppidum Latphemiēſe, deduxerunt, eaſquè Brandeburgicis, ac Palatinianis coniungere voluerunt; vt que potentiſſimè exercitui Bauarico, & maximè Leopoldianis, qui apud Bibracum luſtrati fuerant; ſeſe opponerent, parumq; abfuit, quin crudeli ſpectaculo vterq; exercitus parum vix à ſeſe inuicens diſtans, manus conſeruiſſet. Inſtitutus poſtea fuit tractatus pacis Vlmæ, quã Galliæ Regis Legatus curabat apud Principes. Correſpondentes, & apud Bauariæ Ducem, qui etiam ſuos delegatos, tranſmiſerat; & poſt aliquos dies commercij inter vtramq; partem conuenit, vt vterq; Dux tùm fœderis Catholici, tùm Correſpondentium Principum exercitum ſuum inde abduceret; nequè deinceps alter alteri moleſtiam inferret; ſed potius ambæ partes laborarent, vt pax Religionis Germaniæ integra ſeruaretur, quæ vt executioni demandarentur; Correſpondentes exercitum ſuum in inferiores partes Rheni deduxerunt, vt Marchioni Spinolæ è Belgio Burgundicum exercitum adducenti ad Palatinatum inuadendum occurrerent. Bauariæ verò Ducis exercitus ſecundo fluuio in Auſtriam deductus, vt Cæſari in arcendis ſeditioſis ſuppetias ferret. Paſſauium igitur, vt deuenit ſtatim Auſtriacis ſuperioribus Cæſareum diploma proponi iuſſit, quo ei committebatur, vt illam prouinciam in ordinem redigeret; rogans, ne extremam vim expectarent; ſed ſua componerent, ne acerbioribus remedijs vti cogeretur.

Marchio Spinola ad Rhenũ ducit exercitũ.

Dux Bauariæ in Auſtriam.

Erant quidem hæc initio Ordinibus mira, volebantquè ſeſe armata manu opponere, aut ſaltem ſpe deditionis facta ad aliquod tempus rem producere. verùm Bauarus nullas excuſationes admittens, vlterius progreſſus, & poſt leues aliquot locorum expugnationes abſquè grauioribus condictionibus Lintzium ingreſſus, totam illam ditionem Cæſari recuperauit, conſcriptum militem pro defenſione patriæ exauctorauit; & conuocatis Ordinibus omnes ad nouum ſacramentum Cæſari, atquè

ipſi

Digitized by Google

ipſi Cæſaris delegato præſtandum adegit. Inde in inferiorem Auſtriam iam prius Cæſari reconciliatam deſcendit, vt coniunctis viribus cum Buquouio, in Bohemiam irrumperent, Bohemoſquè, ac Morauos ſubiugarent. hoc tamen haud facilè videbatur; nam Bohemi ingentem exercitum in limine habebant; adhuc etiam pauca loca Auſtriæ inferioris occupabant, Morauiam, & Bohemiam ſibi integram ad commeatum habebant. Parem quoq; numerum militum ſub ſignis numerabant. His accedebat, quod non ſatis inter vtrumquè exercitum Cæſaris, & Bauariæ Ducis, tum propter emulationem Ducum, tùm propter inuidiam, & commoditatem militum conueniebat. Nihilominus Deo auſpice ęmulationi remedium repertum eſt, vt ſcilicet vterquè exercitus ſeparatim, ſimul tamen Bohemiam ingrederetur, & loca paſſim obuia occuparet; Buquoij, ſeù Cæſariani ad dexteram, Bauarici ad ſiniſtram procederent, & ſibi inuicem, vbi peditatu, aut equitatu opus erat, ſuccurrerent. Peior quidem erat conditio Cæſarianorum; nam illi hoſtilem exercitum ad latus obſeruare debebant. Bauarici verò longius ab illo diſtantes, ſecuriores erant, & facilius commeatum ex vicina Bauaria, & ex recenter ſuperata Auſtria poterant habere. quare Cæſareus exercitus fortiori milite erat ſtipandus. Hæc fauſta bellorum initia, recens Vngariæ tumultus excepit; Vngari. n. inducias pacti, ante præſtitutũ tẽpus bellũ inceperunt. quapropter Cæſari tertius exercitus contra illos, Duce Comite Tampierio, fuit colligendus. legiones duæ vna Cæſarea, altera Bauarica, alię etiam copiæ in ſuperiori Auſtria relictæ tertium exercitum conſtruebant, vt exercitui Vngarorum, ſin minus æquali, ſaltem non longè diſpari numero obuiaretur.

Dux Bauariæ in inferiorem Auſtriam, ac Bohemiam.

Vngari violãt inducias.

Deuenerat interim in Palatinatum Marchio Spinola cũ Burgundico exercitu, qui prius litteras Archiducis Alberti Belgium gubernantis ad Mauritium Haſſiæ Landgrauium pro obtinendo tranſitu tranſmiſerat; & ipſemet de ſuo acceſſu Marchionem Anſpacenſem, & Senatum Francofurtenſem monuerat, rogans, ne illi ſeſe oppponerent venienti ad obſequium Cæſaris abſquè vllius lęſione, qui

Spinolæ expeditio in Palatinatum.

Cæſari fidelem ſe præbuiſſet,& deinceps ab officio,ac reuerentia non recederet Monuerat eadem opera Cæſar nobilitatem Rhenenſem, & Veterauicam,vt ipſi non illibenter Marchionem cum ſuo exercitu admitterent, nullius perniciem, aut ruinam machinantem, ſed ad ſolius Imperij beneficium,rebellium punitionem, & fidelium omnium patrocinium venientem.Quæ quamuis indigniſſimè ferrent Principes Correſpondentes cum ſuo exercitu ferè in ipſam ditionem Electoris Moguntini promoto; nihilominus aduenientes impedire non potuerunt, & ſolum apud Electorem Saxoniæ,& Ducem Brunſuicenſem,alioſquè diſtrictus Saxoniæ inferioris Regulos queſti ſunt de externo milite in Germaniam adducto;flagitantes conſilium, & ſubſidium, vt illum repellerent. Quod cum fruſtra petijſſent Marchio Spinola in conſpectu exercitus hoſtibs diuerſa loca Palatinatus occupauit.Comitem Emdenſem poſteà cum VI. millibus peditum,& mille equitibus Crucenacum miſit, vt illius oppidi fortunam tentaret;quod cum fęliciter peractum eſſet; Alzęam ipſe adortus, vix parum renitentibus præſidiarijs, occupauit;ac ſtatim quaſi Vuormatiā tenderet, iter inſtituit deſerentibus verò tunc Principibus Oppenheimium,ipſum etiam oppidum ſibi adiecit,inſigniquè præſidio firmauit.

Saxonia in Luſatiam ducit exercitum.

Pari fęlicitate Cæſaris Saxoniæ Elector eodem ferè tempore,cum expedito exercitu in rebellem Luſatiam contendit, vt illam prouinciam ad officium reuocaret.Quod cum prius Palatino,& Ordinibus Bohemiæ, nec non Luſatijs indicaſſet,illiq; vim deprecarentur,ſed promptam obedientiā petitam denegaſſent.Elector Prouinciam ingreſſus eſt,& occupatis paucis vicis, Budiſſinenſes obſidionem tolleraturi fortiter ſeſe oppoſuerunt. Bohemi verò Tagendorfij milites è Bohemia, & Sileſia eo deſtinarunt, vt Budiſſinam obſeſſam liberarent.Verùm tot hoſtibus impares erant Bohemi;

Analtinus cōtra Bauaricos & Auſtriacos

hinc Analtinus Princeps exercitum contra Bauaricos,& Cæſareos ducens, ſemper retrocedere cohactus fuit vſquè ad Pilſnenſem vrbem,vbi cum præſidium expectaret; de fide Mansfeldij, vrbem illam pro Palatino detinentis; dubitare cæ-

pit

pit. Quare & Palatinum Praga euocauit, quo præſente, etiã Mansfeldium euocauerat; vt cũ illo de exercitus ſtatione, ac loci conſeruatione deliberarent, & cum ipſe locum ſibi comiſſum noluiſſet deſerere;non modicè ſuſpitionem de infida poſſeſſione auxit.Qua ꝓpter Bohemi neq; exercitũ ſuum illi loco concredere auſi ſunt:ſed poſt aliquot ad Rakonizium velitationes, rurſus Pragam vſquè retroceſſerũt; ſperantes ſaltem ibi tutum exercitui suo refugium fore. in loco enim eminentiori, vbi etiam ciuitas tam ampla,& cõmeatus ampliſſimi preſto erant, nequicquam de fide ciuium dubitabant.Quod cum Cæſareis innotuiſſet,vnà cum Bauaricis fugientes inſequuti ſunt;& antequam Bohemi integram monutiunculam ſibi præparaſſent in monte Albo, exercitum ſuum in duas acies diuiſerunt, eaſquè exercitui Bohemorum inſtructiſſimo oppoſuerunt,& poſt vnius horæ periculum,celeberrimam illam victoriam reportarunt, quæ vt conſtans omnium fama vulgauit,Bohemiam subiugauit,Auſtriam cohercuit,Morauiam reduxit, Sileſiam repreſſit,Vngariam recuperauit,vniuerſam Germaniam ſtabiliuit,Religionem Catholicam ex captiuitate in libertatem aſſeruit, cuius victoriæ non iniucundum tenorem alij ex profeſſo cum hiſtorijs huius temporis narrare poterunt. nos ad ſubſequentia proprius reſtaurationem Eccleſiæ Germaniæ attinentia progrediamur.

Victoria Pragenſis.

Qualis fuerit ſtatus Religionis Catholicæ Pragæ, & regni Bohemiæ,nondum parta victoria,ſub dominatu Caluiniſtico, & Lutherano;quilibet; poterit cogitarenam Eccleſiaſtici honore,& opibus fuerant exuti,bona Eccleſiaſtica adempta, templa, monaſteria, Altaria profanata, Parochi Catholici eiecti, intruſi hæretici,Catholici Pragę exiſtentes ad abiurandam fidem orthodoxam, damnandum Sacrum Concilium Tridentinum,omnia decreta Pontificum ſpernenda,minis,fallacijs,præſtigijs fuerant adacti; Eccleſia Metropolitana Mater Eccleſiarum regni Bohemiæ die Sancti Andreæ anni 1619. omni cultu ſacrarum imaginum ſpoliata,& hæreticorum turpitudine fuerat conſpurcata; in ea noſtri Vindicis è cruce pendentis imago religioſiſſima in-

Catholicæ Religionis ſtatus ante victoriã Pragenſem.

par-

partes diſſecta, Sanctorum figuræ foras eiectæ, confractæ, & igne combuſtæ Sanctorum Reliquiæ, Altaribus euerſis, pedibus conculcatæ; ſurſum, deorſumquè omnia ſacra diſtracta fuerunt. Non reticebo tamen (& hoc à pluribus fide dignis oretenus habui) quod Deus in ipſamet tantorum ſacrilegiorum impia perpetratione ad confuſionem hæreticorũ, & confirmationem Catholicorum clariſſima ſuæ vindictæ ſigna monſtrarit; nam quendan hæreticum in contemptũ Catholicorũ in Cathedra Eccleſiæ Metropolitanæ ſaltãtẽ in terram deijciens, cruraq; ei perfringens lucis vſura priuauit. Alterum etiam eiuſdem farinæ hominem ſupra ſepulcrum Sancti Ioannis Martyrís Canonici Pragenſis, in contemptũ diuorum ſaltari incipientem, ſtatim tam vehementi pedũ dolore puniuit, vt inde extractus intra horam miſerrimè occubuerit. Sed vt mirabiliora propalentur, quæ Deo vltore ſenſerunt hæretici, ad inſtitutam narratiouem reuertamur.

Pragenſi igitur victoria indubiè ſupremi Numinis ope impetrata (quod vel indicat dies omnibus Sãctis ſacra Octaua, Euangelium illius diei Teſſera militaris, & ſignum pugnæ, quod erat, Sancta Maria, pluraquè alia prodigijs plena, quæ multorum pietas notauit) concuſſa ferè in Germania, Bohemia, Vngaria, & cæteris adiacentibus regionibus Catholica Religio roborata eſt; & quæ paſſim è Bohemia, exulauerat, vel ita depreſſa fuerat, vt dedecus eſſet viro nobili Catholicam Religionem profiteri, cuius ſectatores ad inſtar fęcis populi habebantur omnium deriſui, & opprobrio expoſiti; emerſit tandem, faciemquè pudore iam antea obductam erigere læta potuit: nàm ſtatim poſt illam Catholici, qui pauci Pragæ remanſerant, & ſub iugo ſeruitutis, fuerãt, exultabundi, non dum etiam reſeratis foribus ciuitatis Bauariæ Duce, ac Buquoio ſalutato, de tanta victoria gratulati ſunt, & & ad proſequendam victoriam, ad poſſidendam vrbem, ad redimendam Catholicam Religionem inuitarunt. *Iubilus Catholicorum.* tanta voluptate, & lætitia, vt plures illam noctem inſomnes precibus traduxerint. Altera verò die, cum ipſe Bauariæ Dux, & Buquoius ad vrbem acceſſiſſent, tantus fuit populi exultabundi concurſus, vt certatim de loco, de primatu ſaluta-

luta-

lutationis, & de ſolo intuitu Bauari decertarint. immò iam non Catholici tantum, ſed & hæretici Catholici nomen affe ctabant, ſignum Roſario, vel Breuiario, alioue libello exprimebant, & refugium apud aliquem Religioſum, vel ſub vmbra alicuius Eccleſiæ quæritabant. videre erat peſſimos Caluiniſtas, ſeditioſos Picardos, duros Lutheranos in monaſterijs latitantes, quo etiam theſauros ſuos detulerant, & abſcōderant, vt verum eſſet illud Dauidis: Cum multiplicarentur neceſſitates eorum, tunc accelerauerunt. Omnes deniquè hęreticæ ſectæ miniſtri timore inutili omninò trepidabant, latitabant, & ſectam ſuam abſcondebant.

Comparuere ſtatim coram Bauariæ Duce, & Buquoio omnis generis Eccleſiaſtici, Canonici, Abbates, Religioſi mendicantes, quorum quiſq; ſua repetebat, & à Bauariæ Duce ſua in vrbe ſaltem Monaſteria, ac loca licet deſerta impetrabat. alij iure proprio abſquè alia ſolemnitate ſibi debitas poſſeſſiones, nemine contradicente apprehenderunt. immò liberalitate ſupremorum Ducum, & militum pleriquè Religioſi in multos dies victum, commeatum, & eleęmoſinas acquiſierunt. eadem fama percrebeſcens mox multos Religioſos, etiam in ipſis caſtris degentes ad vrbem reuocauit, & biduò poſt victoriam ſolemne Sacrum inſtitutum fuit, & inter tympana, tubas, ac tormenta bellica, hymno SS. Ambroſij, & Auguſtini vniuerſa vrbs perſonuit. Extra Bohemiam verò ſtatim à victoria repentina lætitia populum excepit, vt vndiquè ęs campanum pulſatum, exploſa tormenta bellica, & ignes excitati fuerint. in primis Viennæ ſolemnis ſupplicatio à monaſterio ſodalium S. Auguſtini vſquè ad Cathedralem S. Stephani eſt inſtituta, quàm Cæſar ſua præſentia illuſtrauit, & Cardinalis Dietrichſtemius egregia ſua concione, plurimum collaudata Dei iuſtitia, condecorauit.

Cleri reſuſcitatio.

Pragæ intereà Bauariæ Duci, vt victori traditæ fuerunt litteræ Maieſtatis in originali. inſuper confœderationes omnes cum Morauis, Sileſijs, Auſtrijs, Vngaris, & alijs celebratæ inſuper ſacramentum innouatum Cęſari, eiuſquè Legatis. Conſtitutus deinde fuit diſcedente Bauariæ Cæſaris pro

Litteræ fœderis & Maieſtatis traduntur.

interim

interim Legatus, Carolus Alcicſtanſtein magni ingenij, celeberrimæ experientiæ, & non obſcuræ voluntatis Princeps; apud quem mox blaterones verborum Dei, quos vulgus Prædicantes vocat, trium vrbium ſeſe obtulerunt, dimiſſeq; poſtularũt, vt ſibi, ſuiſq; Pragæ, & in Regno manere, ac docere liceret. quod vt impetrarũt, ſumma, ſed ficta moderatione aliquandiù docuerunt Lutheri dogmata; Caluiniſtæ, verò a Religionis exercitio prohiti ſunt; donec aliter fieri concederetur. verùm omnes quotquot erant, repudiata doctriua Caluini, Lutheranam neq; hanc valdè integram ſequebantur, huc ſeſe referebant Picarditæ, Anabaptiſtæ, Huſſitæ, & ſimilis ſectarum colluuies, quę ſub Lutherani nomine, tutum ſibi patrocinium pollicebantur, quam tamẽ Cæſar non ita poſt proſcripſit. Perſeuerabant Pragę in aliquot eccleſijs Huſſitæ, non adeò à Catholicis diſcordes, ſi verè Huſſitæ fuiſſent; ſed etiam illos Caluiniſmus, & Atheiſmus adduxerat; nec erat qui aliam ſectam, quam Auguſtanam verbo profiteretur; ſumma difficultas in agrorum, & vinearũ reſtitutione fuit; ſeſquianno enim, quo Directores rem æconomicã direxerant, multa millia Clero abſtulerãt, eccleſiaſticorũ agros vendiderant, inſuper oppignorauerant integras monaſteriorum Colonias, immò integra monaſteria in compẽſationem laborum, aut creditorum laicis tradiderant Plaſſã, Tepla, Cotiſſlouium iam erant in manu Baronum; Biſoniũ in manu Dominæ de Suamberg, quæ & tegulas templi abſtulerat, vt horto voluptario deſeruirent; Strackonitzium milites deuorarãt. Braunouuia Comiti de Tour ceſſerat. reliqua omnia collegia vicinis oppidis erant ad beneficium regium addicta. verùm non ita poſt victoriam omnia decreto Cæſareo reſtituta ſunt, coactiq; nonnulli etiam conductum, damnũ, & fœnus perſoluere eorum, quę recenter retinuerant. vetuſtiora tamen ſacrilegia tenaciùs adhùc conſiſtebant. Altero poſt victoriam menſe R.P. Valentino Coronio Collegium Societatis Ieſu cum omnibus attinentijs, iuribus, ac priuilegijs ceſſit per Cæſareum diploma.

Prædicantes impetrant exercitium.

Poſſeſſiones ſacræ deuenditæ

Ad tantæ fœlicitatis famam, ſtatim Henricus Comes Naſſouius, qui cum exercitu ſuo Belgico in Palatinatum aſcenderat

derat, vt

Digitized by Google

vt illum tueretur ab incurſibus Hiſpanorum diſceſſit, vt adhuc ante hyemem Hollandiam repeteret; & quamuis in itinere plurimas prædas egerit; tamen integrum ferè Palatinatum Marchioni Spinolæ reliquit. Ante illius abſceſſum, Moraui Buquoium, Praga venientem cum Cæſareo exercitu, apertis vrbium portis, receperunt; qui prius tam obſtinatè Patres Societatis, vniuerſumquè Clerum, tãquam ſeditioſum, ſanguinolentum, & infamem pepulerant, & ex ſacris cimmolijs auri myriades aliquot conflauerant. Non poterat Morauos in ſua ditione continere Federicus Vratislauiam fugiens, qui per celeres nuncios tàm illos, quàm Vngaros datæ fidei admonuit, optimamquè ſpem reparandæ ſuæ fortunæ conſternatis ingeſſit: nequè apud illos profuit Bethlemius vicina auxilia oſtendens, quibus patriam tuerentur: non deniquè ipſorum Duces, & ſi victorias aliquas conſequuti; quippè qui paulò poſt victoriã, Auſtriam ferè vacuam milite inuaſerant; Vldarici fanum exuſſerant; arces Volquesdorfij, & Grecensteinij expugnauerãt, Hornam, & Labum adhuc ſuis præſidijs munierant; Ordines patriæ impedire poterant, quin continuò poſt Pragenſem victoriam ad nuda Buquoij ſigna ſeſe traderent, & rurſus in verba Cæſaris iurarent. Tunc prius Cæſar dilabentib⁹ iam paſſim Auſtriacis proceribus, qui de ſua ſalute deſperarant, auſus fuit reliquos triginta ſex proceres proſcribere; & mercatores, alioſquè ciues ad tuendas ſuas, ſuorumquè fortunas repellere: Luſatici ſuperata per Saxoniæ Electorem Budiſſina, ſtatim à victoria Pragenſi, non expectata alia obſidione, aut pactis, ſeſe dederunt; immo Vratislauienſes, quòd ipſe Fredericus ſe receperit poſt tantam cladem, etiam præſente Friderico, Comite Hogenloio, Ducibus Vinarienſibus, Comite Solmenſi, Slickio, nec non Vuiuerſo Gyneceo; tantum timoris hauſerunt, vt ſtatim de demiſſione Palatini cogitarint, illamq; ſexaginta millibus florenis emerint, & militem Budiſſina venientem, ac ſuburbia ciuitatis occupantem magna vi pecuniæ, ne ſuccederent peiora, placauerint; & quod mirum eſt tantus fuit vniuerſę Germaniæ terror, vt paulò poſt victo-

Morauia recuperatur.

Proſcribebantur Auſtriaci proceres.

Fridericus fugit Vratislauiã

M riam

riam ciuitates Imperiales ferè omnes præſagæ ſuarum fortunarum Cæſari gratulatę ſe,ſuaquè detulerint, & nonnullæ præcipue Argentoratum, Norimberga, & Vlma, magnam pecuniæ ſummam ſponte ſua Cæſari obſtulerint, qua militi poſſet de ſtipendijs ſatisfacere & victoriam multo fælicius proſequi.

Germania terror.

Soli Ordines Sileſiæ ex Germania aliquantulum fuere tardiores in reconciliatione procuranda,cui tarditati fortè anſam præbuerat Saxoniæ Elector Cæſari alioquin fideliſſimus, ob eum ijſdem Principibus ſocietatem ſectæ cuius tenaces in illum confidentes, nihil de eodem debitarunt; ſicque facilius pacti ſunt ſuæ ſectæ libertatem, & tardius ſeſe dediderunt Cæſari;qui,ne ipſum Saxonem offenderet; multa,& in multis diſſimulauit; ſperans Deum aliquando aliam præbiturum occaſionem, quæ etiam Sileſios mulctaret,& Religionem Catholicam,ſi non per hunc, ſaltem per alium errorem introduceret, quæ quam veraciter diſpoſita fuerint,euentus ipſe monſtrauit.

Sileſiorum mora.

Videbatur poſt victoriam Bethlemius cum Vngaris fortunam Bohemorum, Morauorum,& Sileſiorum reparaturus;ille multos, & multi illum ad hoc prouocabant, præſertim Comes Turenſis, qui ad ipſum confugerat;nequè hoc erat abſquè periculo, ſi extenuatis iam Cæſareis, & exhauſtis prouincijs: Taborium Pilſna, Vuitingauium, aliæq;poſt Pragam in Bohemia vrbes, nondum deditæ, Sileſia nondum reconciliata, Morauia adhuc perturbata, Vngaria rebellis, & Imperium in plures partes diuiſum conſpiraſſent. Saltem à Cæſare tunc vel maximè ſollicito, longè alias conditiones impetraſſent: verum ſemel collectis Cæſareis viribus,& his conſternatis,alijs fugientibus, alijs victis, alijſq;veniam deprecantibus potuit Cæſar duriores conditiones præcipere,& optimæ fortunę ſuæ, nec non Catholicorum conſulere. & Bethlemius cum cæteris animo cadens, primo Legatum Turcarum, deinde Legatum Regis Galliæ, ac tertio per ſuum Secretarium commercium pacis reſtitui poſtulauit;coronam regni per ipſum ablatam fuiſſe confeſſus, factum excuſauit, nè ad manus Turcarum

Bethlemius cõſtantiæ monet Morauos,& Sileſios.

Cæſaris magnanimitas.

Doli Bethlemy

ve-

veniret;ac tandem illius reſtitutionem, alicuiuſquè damni, reparationem obtulit, an verò illa ex animo dicerentur; multi poſtea dubitarunt; alij inſidam Galliæ Regis Legati ex eodem ore ignem, & aquam ſpirantis tractationem accuſarũt; plures dilationem pacis Vngariæ, diuinæ voluntati, & Cæſareæ fortunæ adſcripſerunt. nam dilatio melioribus omninò condictionibus compenſata fuit, Cæſarquè armis occupauit, quod alioqui Bethlemio Turcarum clienti debuiſſet.

Victoriæ fructus in Italia, & in Gallia.

Altero poſt victoriam Pragenſem menſe, hæc eadem victoria non ſolum Germanicum orbem; ſed pari ferè ſplẽdore, lætitiaquè Italicum, nec non Gallicum affecit. quare Paulus V. Romæ binis ſuis Breuiculis Bauarum, & Buquoium ſalutauit, eiſquè victoriam gratulatus, ſolemnia feſta indixit, quæ ipſemet Pontifex frequentauit. Italia etenim, ſi diutius Pragenſis victoria dilata fuiſſet, non parùm periclitabatur ob Ducẽ Sabaudiæ Montisferratenſi ditioni, etiã viuo adhuc Ferdinãdo Mantuę Duce, inhiantẽ; & ob Heluetios acrius in ſocios Vallentinenſes, tunc ferè deſertos ab Hiſpanorum patrocinio inſurgentes. quæ omnia poſt victoriam Pragenſem in Regem Hiſpaniæ, & maximum bonum Eccleſiæ redundantia, moderatiora euaſerunt. in Gallia Hugonotti multò impudentiùs ſeſe Regi ſuo oppoſuiſſent, ſi Caluiniſtæ in Bohemia triumphaſſent. ſed vt in Germaniæ profectu, præſertim noſtræ Nunciaturæ tempore, Deo bonorum omnium largitore, plantante, rigante, ac incrementum concedente, inſiſtamus. ab ipſis inimicis noſtris ſalutem noſtram operantibus libet incipere. Numquam enim aliquis Catholicorum Bohemiæ, Morauiæ, Sileſiæ, Auſtriæ, Vngariæ, Franconiæ, Alſatiæ, Palatinatus vtriuſquè, ciuitatum Imperialium Anſeaticarum, & maximè inferioris Saxoniæ, boni aliquid auſus fuiſſet ſperare, niſi initio ducto ab ipſis hæreticis, quorum ſuperba potentia in ſummo conſtituta, depoſita eſt de ſede, & exaltata eſt miſerorum afflictorum, ac pœnè deſperatorum Catholicorum condictio. Reſtitutis etenim Pragę aliquòt tẽplis ſtatim Cęſar Cathedralẽ Eccle-

Cauſa Catholicorum vbiquè deſperata.

ſiam, quam inimicus homo per ſuos aſſeclas profanauerat, curauit reſtitui, nouis imaginibus adornari, diſſipatis reliquijs inſtaurari, & nouis altaribus condecorari Princepſq. Leichteſteimius regni Prorex, non itá poſt Pragæ Ecclesias Sancti Nicolai, Egidij, & S. Henrici, quarum hæc in noua ciuitate, ſecūda in antiqua, prima verò in parua parte ſita eſt, eiectis verbi Dei corruptoribus, curauit Catholicis præſbyteris reſtitui. tunc plerūq; ære Cæſareo Eccleſiæ reparatę, primiquè Sacerdotes, ac Miniſtri aliti fuerunt, vt primorum illorum menſium in ſolos Eccleſiaſticos effuſa liberalitas ad centum millia florenos exceſſerit. eadem quoq; opera Prorex in vicinis oppidis occupatas præcipuas Catholicorum Eccleſias, abrogatis hæreticis blateronibus, Catholicis conſignauit in tam magno numero, vt paulò poſt deeſſent Sacerdotes Eccleſiarum rectores, ac miniſtri, ædiles, æditui, ſcholiarchæ, ſimiliſquè condictionis homines, quos adhuc Bohemia proximo, tertio, & quarto anno deſiderauit.

Reſtituuntur Eccleſiæ in Bohemia.

Quod attinet ad Morauiam, poſtquam Comes Marradas cum Liechteſtenio, ac Teufenbarſio Tribunis eam prouinciam fuiſſet ingreſſus ſub Duce Buquoio; Iglauia, & Trebicium aliquandiù oppugnatæ, ſe dederunt, Znoimenſeſquè, etiam imperata facere polliciti ſunt. Bruna, & Olmitium totius ditionis oppida primaria intercepta ſunt. Et ſic ſtatim profligatus Clerus occurrit, ſed in paruo numero: nam ex depulſis, partim in Bauariam, partim in Stiriam, & Italiam profectis, vix quinta pars ſupererat. Quæſitus tamen fuit ſacerdos vnus, qui ſingulis locis præficeretur, non tàm, vt ciuibus, quam vt præſidiarijs in procuranda animarum ſalute deſeruiret. Cęſar ſtatim ſub finem Ianuarij, edito diplomate, Patres Societatis Brunam remiſit; iuſſitq; vt illi, qui cū dedecore, ac infamia, quaſi ſeditioſi fuerant eiecti, ſummo honore reſtituerentur. Orabant Ordines prouinciæ Morauiæ à Cæſare veniam ſeſe prolixè excuſantes, quod a Bohemis decepti fuiſſent, & maleferiatis hominibus credidiſſent, quam vt impetrarent, ſolum Ferdinandum Cæſarem profitebantur verum Dominum, illi fidelitatis Sacramentum offere-

Morauia redit ad Religionem Catholicā

Digitized by Google

ferebant; alteri, quondam Federico præſtito, renunciantes verũ Cæſar fidei Cardinalis Dietrichſtaini aliàs eicti, rurſus totam cauſam Morauicam commiſit; primumquè inter alia eidem Catholicã Religionem, quãuis opus non eſſet, cõmendauit. iniuria tamen temporis, & Morauorum inconſtantia, Vngarorumquè vicinorum pertinace proteruia nullam mutationem admiſit; ſed magnam Catholicorum modeſtiam requiſiuit. quarè meritò Cardinalis emendationi Eccleſiaſticæ tunc temporis ſuperſedit, nequè enim res Cæſaris vacabant periculo. nam in Bohemia Mansfeldius Pilſnę euentum prælij Pragenſis expectabat, vt ſi malè ſucceſſiſſet Cæſareos fugientes, aut retrocedentes funditus exterminaret. cum fęliciorem opinione ſua exitum vidiſſet; paſſim graſſari cœpit; Topelium, Sehlackenuuodium, & Etenbogium in ſuam poteſtatem redegit, multiſquè diebus exercitum Bauaricum, & Saxonicum in recuperatione Ægræ Hackenuualdg; atquè Elbogij detinuit. quod etiam illius ſocij Tahborij, & Vuittengauij fecerunt. Bethlemius, & Vngari, quamuis alicuius tranſactionis ſpem feciſſent: tamen primis diebus, quo conuenerant notatum fuit fruſtra laborari: cum Bethlemius non niſi regio titulo Legatos mittens, obſtinatè Rex Vngariæ vellet agnoſci, & tanquam Rex aliquod pacis commercium inire; quod omninò Cæſar, (ne Regem alium cogeretur admittere,) quã citiſſimè abrupit, moſquè Bethlemi electionem reſcidit, mandans omnibus Vngaris, vt ſe à tam pernicioſo inuaſore ſegregarent. reſcidit tunc etiam Cæſar quidquid in Paſſouienſi, ac Neoſoliẽſi Conuentu contra ius, & fas, & contra Eccleſiam Dei, ordinemquè Eccleſiaſticum temerariè decretum fuerat. miſitq; paulò poſt qui in Bethlemium, refractarioſq; Vngaros duceret, ad cuius aduentum arx Thebana iuxtà Hamburgum ſita orta ſeditione, accepta fuit; & Colaltus ab alia parte in Vngaros inſiſtens, bis mille ex Budeanis deleuit, quam cladem vlti Vngari, non ità poſt tria ſigna Cæſarianorum interceperũt, & aliquos Cæſareos in captiuitatem adduxerũt, bello quam maximè accenſo.

Mansfeldij inſolentia.

Tractat. pacis in Vngaria init.

Expeditio in Vngaros.

Fęlicius ad Rhenum progrediebatur Spinola, qui totam Vue-

Spinola Vueteravíam occupat.

Vueterauiam, etiam ſub hyemis algore, pro Rege Hyſpaniæ occupauit. deinde tranſmittens aliquot ex ſuis Fridburgum oppidum ſibi dedi poſtulauit. Ceſſere tunc Spinolæ oppida Goluhuſum, Rothemium, Brunsfelſum, aliaquè multa illius diſtrictus; idquè tanto alacrius actum eſt, quanto euidentius conſtitit Cæſarem Viennæ publicè Palatinum proſcripſiſſe. Hęc gaudia magnus, qui impẽdebat Cęſari metus

Periculum Cæſaris.

temperabat. ingens enim periculum erat, nè Daniæ Rex, & circulus Saxonicus pro Frederico interceſſionem meditãtes; non obtempto, quod nitebantur impetrare; fierent hoſtes. hoc enim minabatur Rex Angliæ cum regni Senatu, quorum ſtudium erat vel pace, vel vi Palatinum reſtituere. Hoc vrgebat Federicus apud Brandeburgicum, Brunſuicenſes, Lineburgenſes, Pomeranos, Michelburgenſes Duces & ciuitates Imperiales, & Anſeaticas. procurabant hoc Hollandi per ſolemnem Legationem apud Reges Galliæ, & Angliæ, quibus Cæſar tunc temporis, cum adhuc contra Bethleminum, & Vngaros non ſine Turcarum metu pugnandum eſſet; minus reſiſtere poſſe videbatur. hinc variorum Principum Germaniæ, atquè Italiæ opes implorauit. Pontifex Paulus ſub initio anni deceſſerat, cui fęlici Germaniæ fato ſuffectus fuit Gregorius XV. magnanimus, æquè clemens, liberalis, pius, ac Germanicę nationi addictiſſimus: huic ſtatim res Religionis in Germania ità cordi fuere, vt paulò poſt aſſumptionem ad Pontificatum vniuerſalis Eccleſiæ egregiam liberalitatem ergà Cæſarem, eiuſquè militem oſtenderit, non modo quando maximam mihi ſummam pecuniæ, quæ ad viginti millia florenorum menſtrua accedebãt, in Cæſarei exercitus ſubſidium contulit; verum etiam quãdo integram legionem peditum, & alteram equitum ſuis impendijs in Cæſaris exercitu militare voluit, earumq; copiarum directionem, (commiſſa Præfectura Petro Aldobrãdino, tamquam Eccleſiæ Locumtenenti Generali meæ curę ſubiecit.

Subſidia Regis Catholici.

Longè præſtantius ſubſidium à potentiſſimo Rege Hiſpaniæ viginti mille milites iam pridem Imperator impetrauerat; illudq; in tam arduo periculo confirmabatur cum

am-

ampliſſima facultate ad regium in Aula Cæſarea Legatum Comitem de Ognatt, cui onus illud aliquo modo facilius fuit ob tranſmiſſa plurima plauſtra argenti non ſignati, quę caſu tunc creſcente valore monetæ plurimum ęrarium auxerunt.

Ad horum ſubſidiorum promiſſionem Cęſar animoſior factus, quamuis circa veris initium Regis Hiſpanię ſororij, ac cognati ſui amantiſſimi obitum cognouiſſet: tamen tergiuerſantibus Vngaris, & Bethlemio, dum duriores condictiones proponerentur; nullo modo ijs conſentire voluit, ſed habita nonnullorum Vngarorum reconciliatione, cœteris ſeditioſis, & Bethlemio ipſorum Corypheo, honeſtas pacis condictiones repudianti; bellum indixit. quod vt fęlicius gereretur oppignoratis paratioribus ammelijs, ſumptaq; pecunia ad fœnus, annona pro quadraginta hominum millibus, Iauarinum, & Comorram auehi pręcepit. Opportune inter commercia pacis Hamburgi inſtituta, Cæſari recōciliatus fuit Georgius Setſchius Vngarorum quondam rebellium anteſignanus; qui in partes Cęſaris tranſiens, mox Alleſoliū occupauit, & corona Vngarię potitus, Fillechum, atquè inde Veſprinum contendi; vt cum duobus millibus Germanis ad illius auxilium ſubmiſſis Bethlemium inſequeretur. Buquoius ipſe cum reliquo Cęſaris exercitu Vngariam ingreſſus, Poſſonium obſidione cinxit, illudq; poſt crebros tormentorum ictus, dedentibus ſeſe pręſidiarijs, inter quos non ſatis conueniebat, occupauit.

Obitus Regis Philippi III.

Reconciliatio Georgij Setſchij

Mirum in modum Georgij Setſchij defectio & Poſſonięſis ciuitatis oppugnatio Bethlemum torſit; quare ipſemet Budam ad Turcarum pręfectum acceſſit, conſilia, & auxilia poſtulaturus; cum paulò ante etiam inter pacis commercia ſcelerata quidem fronte, Tartarorum Ducis copias lucu lenta epiſtola, mille mendacijs referta, imploraſſet, vt coronā Vngaricam violenter ablatam, violenter aſſereret; & cęterū Vngarię vna cū Bohemia, ac Morauia occuparet; in quem finem exegerat præter mille Tartarorum copias etiam quindecim millia Oſmanitarum, quos per opulentas Europe nationes, & Chriſtianorū Regna circumducere promiſerat

Bethlemius implorat Turcas

Etiam Tartaros.

ſerat. Cæſari verò ſolatio fuit, quòd paulò ante hoc Vngaricum bellum, Sileſij ad obedientiam redijſſent, pactis conditionibus cum Saxoniæ Electore; cuius opera poſtulatas ferè cōdictiones impetrarant, & viciſſim Cæſari poſt ad dictam fidem, ingentemq; ſummā ad ſoluendum ęs alienum, ſacramento addicti ſunt. Solatio etiam fuit pax inita apud Moguntiam inter Principes Correſpondentes, & Burgondicarum copiarum Ducem Spinolam, per quam fœdus Correſpondentium, alias Aſchuſij initum, & Hallæ confirmatum; diſſolutum fuit. illiq; Principes domum remiſſi Palatinatum Spinolæ reliquerunt. Præpediebant tamen aliquantulum illius occupationem copiæ Frederici Palatini, quas à Rege Angliæ ſub Tribuno Veerio ibidem habebat in præſidijs munitiſſimorum locorum, Franckendalij, Munhemij, & Heidelbergæ; ad quæ non adeò facilis erat acceſſus, vtpote apud gentem non ſatis fidam. quare Spinola rem cū Palatinianis, pactis inducijs vſque ad finem Iunij, (quod tamen poſtea non parum damnatum fuit) tranſegit. Sileſios etiam moleſtabat facta reconciliatione Iagendorfius, ex familia Brādeburgica Princeps. is cum alias Sileſijs militaſſet; ſtipendium ſibi, ſuiſq; copijs exigebat. imò cum recenter à Palatino rogatus fuiſſet, nouę militiæ ad reparandam fortunā eiuſdem ſeſe Ducem conſtituerat; & non ſolum grauis Sileſijs fuit; ſed Bohemis nouas irruptiones, ac clades, fortiter ſeſe opponentibus Cæſareis in Morauia, & Sileſia præſidiarijs; minabatur. eaſdem ex alia parte, & non leuiter inferebat Mansfeldius per Tillium, qui præſidiarios milites Pilsnenſes coemerat, Pilſna eiectus, & paulò poſt in finibus Bohemiæ apud Elembogium, & Vuaihuſium oppugnatus: quæ expeditiones cura Cæſaris geſtæ, præter bella Vngarica, cum eſſent multiplices non vacabant expenſis, moleſtijs, & periculis hæc tamen omnia Cæſar, me pro muneris mei ratione diligenter inſtigante, poſthabuit; vt Bohemiam ab intrinſeca, & occulta peſte hæreſeos liberaret. quod quamuis multi immaturum dicerent: tamen, quia agebatur de pœnis ob rebellionem, ratione quarū multi rei ſibi metuebant, earumq; intuitu nonnulli videbantur facturi eo tempore

Pax Sileſiæ, & Correſpōdētiū.

Iagendorfij irruptio.

pore

Digitized by Google

pore, quod alias ſublato metu nō feciſſent; hinc ſaltem aliquo modo occaſione reformandæ Religionis accepta, ad meas preces publicatum fuit diploma à Cæſare, quo tertia Iunij mandauit, vt omnes Prædicantes, Profeſſores, ludimagiſtri, tam in vrbe Pragenſi, quàm extra vrbem in vniuerſo regno, Caluinianos errores profitentes, aut alias ſectas in Imperio repudiatas, propagantes, vel perduelliones in Cathedris promouentes, aut qui Cæſaris in regno Bohemiæ ſuſceptionem, vt iniquam proclamarant; Fredericum coronarant; periuris conſultationibus in Carolino Collegio interfuerant; omnes, & ſinguli ex regno Bohemiæ, omnibuſquè illi incorporatis regionibus (conceſſo aliquo, ſed breui termino) ſub pœna perduellionis proſcriberentur. Hoc diploma non tam cauſa Religionis, quam ſeditionis publicato, Bohemici Prædicantes omnes, quorum vix vllus non ſeſe dicterijs, & ſcommatibus maculauerat, exulare coacti ſunt, tollerati tamen fuere adhuc Germanici duo modeſtiores, ne populus concitaretur; & nè integrum Imperium moueretur. Eodem ferè tempore poſtquam perduellionis rei abſentes, & fugitiui iam ſecundò, & tertiò fuiſſent, prout ſtyli eſt, euocati; & præſentes vna ferè die omnes in vincula detruſi, Cæſar conſtituto tribunali ſeuerę inquiſitionis, de ſingulorum reorum delictis agi voluit, habito iuramēto ab ijs, quorū erat dicta, & facta totius regni iudicare; additoquè ſeuero præcepto, nè cuiuſquam perſonam exciperent. ſed ſecundum id, quod in extremo iudicio defendere potuiſsēt; ex legibus Imperij, & regni iudicarent. in hunc finem centū, & viginti duo quæſita ſingulis fuere propoſita, datusq; accuſator, ac defenſor, tempuſq; ſufficientiſſimum vt ſe defenderent. cùm autem ex abſentibus nullus compareret, & euidenter ſatis de delictis conſtaret; Cæſaris Legatus ad inſtantiam regij Cognitoris, illos, adhibitis debitis ceremonijs reos pronunciatos, aqua, & igni interdixit, & fortunas illorū omnes fiſco addixit. Defunctorum deindè tēpore rebellionis, quorum culpa ex ipſis factis euidentiſſimè probata fuerat, memoriam (pariter in fiſcum relatis bonis) damnauit, ita tamen vt talis damnatio nomini, ac famæ hæredum

Extat diploma eiectionis Caluin Prædicantium.

Citatio, & caſtigatio reorū abſentium, ac defunctorum.

N & con-

Digitized by Google

& conſanguineorum nihil officeret.

Apprœhenſio reorũ Lintzij. Similem reorum punitionem Dux Bauariæ Cæſaris nomine Lintzij incepit, nonulloſquè ex proceribus, atquè Ordinibus patriæ arci incluſit, quos poſtea Cæſar partim Paſſauium, partim Viennam, ad inſtruendam cauſam recepit. tardius tamen ad executionem ſententiæ deuenire potuit, cum nunc interceſſionibus, nunc nimia clementia præpediente. *Mãsfeldius in finibus Bohemiæ.* Interea Mansfeldius non comprehenſus in tractatione Pilſnenſi (quæ ciuitas ſemper Catholica fuerat, & tunc maximis Catholicorum ſuſpirijs perſoluto pretio recuperata fuerat) in ſuperiori Palatinatu vires contraxerat, cum quibus Bohemiam repetens Falckennauium, Elembogium, aliaq; ſui iuris oppida defendere conabatur. acceſſerãt illi tunc tria ſigna; quę Pilſna exeuntia pecuniam acceptare detrectauerant, & potius gratis receſſerant, quorum ſignorum milites non parum Franckenium, Tribunum Thaborij adhuc hærentem accuſarunt. ſicut pariter, & alia, quæ ab ipſo Mansfeldio Vuarlingæ, & Klingembergæ relicta fuerant; è quibus paulatim non ſpernendum exercitum contraxerãt. quos tamen Tellìani, & Saxonici milites mox compeſcuerunt, & in Palatinati montes, ac ſyluas reiecerunt.

Turbabatur etiam Cæſar à concepta executione contra reos Bohemos ab Vngaris plus ſolito ſuperbientibus, & ab *Interceſſiones Principum.* Imperij Principibus aliquot, qui non ita pridem apud Moguntiam reconciliati fuerant: namquè vnitis votis, iuxta ſpẽ factam; tum pro Palatino, tùm pro pleriſq; alijs proſcriptis, ac reis inſtabant. quibus Principum Legatis non ita poſt Regis Daniæ Legatus, & multorum Principum inferioris Saxoniæ ſuccedentes, ſimili deprecatione importuni Cæſaris mẽtẽ in diuerſa mouebant. verũ hos omnes Legatos Cęſar aggrauata nonnihil Palatini culpa nondũ pęnitente, ſupplicatione, qualis ipsũ tã grauiter reũ decuiſſet mitigata, ad futura Comitia, quæ in proximũ menſem circa feſtum D. Ioãnis Baptiſtæ indicta fuerant, remiſit; promiſitq; denuò prorogatis in Palatinatu inducijs, vſq; ad finem alterius mẽſis, ſe de conſilio, ac voto Electorum; cuilibet clementer ſatisfa-

ctúrum

Digitized by Google

ctorum, prout æquitas cauſæ, & innata illi clementia postulaſſet. hoc petens Palatinus in Hollandiam profugus, cum de comitijs iſtis aliquid intellixiſſet; non deſtitit cauſam ſuam Electori Moguntino, alijſq; Principibus commendare; declarando ſe paratum fore omnibus animũ ſubmittere, quantum ſalua exiſtimatione, & conſcientia facere poſſet. ita tamen vt nihil eius ditioni detraheretur, neque Religionis ſtatus in eadem immutaretur. Ferocientibus verò Vngaris, aliter occurſum fuit per Buquoium poſt captam arcem Poſſonienſem cum viginti duobus hominũ millibus vlterius progredientem; ad cuius exercitus famam Altemburgenſes fuga dilapſi, locum ceſſerunt; quod idem ſine pugna fecerunt Tirnauienſes, Oedemburgenſes, & Schettant; itaut liberrimus acceſſus Commorianis, & Iaurinenſibus ad Cæſarianos, & his ad illos pateret. Sperauerat Buquoius eadem opera Neuſelium occupare; ſed Turſus adhuc Bethlemo addictus eò nobilitatẽ Vngaricam, & Trãſiluanos plurimos paulò ante tranſmiſerat; ſicquè maioris molis illius interceptio fuit. aliquam tamen ſpem reliquerat inuaſioni Bethlemius, qui paulò ante à liberis Heiduceis, & Vngaris deſertus, in commiſſo prælio multos ex ſuis deſiderauerat, vixquè turpi fuga Caſſouiam verſus ſibi conſulere potuerat. Auxerat etiam ſpem paulò ante Palatinus Forgatzius, qui adactis in fidem Cæſaris ciuitatibus Montanis ad Stanislaum Turſonem dederat litteras eius fidem repoſcentes; quam Turſo non viſus eſt velle negare; ſi à militibus minimè præpeditus non fuiſſet, paululò conſtantius tumultui reſtitiſſet. Debuit igitur Buquoius caſtra Neuhuſelio admouere non infęliciter ſubinitio: nam vallum quamproximè ad munitionem perductum erat, immò iàm munitioni imminebat. vna tamen porta Carniæ præpediri nõ potuit, quin paſſim pabulatores excurrerent, & interciperentur. Bethlemus interim ad Caſſouiã cũ Paluio, & Bolniaco pugnans, vtrũq; ſuperauit, cęſis, ac fuſis pluſquam mille Cęſarianis. Neuheuſelij verò, cum Buquoius munimẽta luſtraret, in paucos Vngaros inſidiatores incidit; ſed illũ ipſius milites fortiter pugnãtes, liberarunt. ſecundo

Vngaris prouidetur.

Obſidi Neuhuſelianã.

tamen in ſimiles inſidias prolapſus,& à ſuis derelictus cecidit, atquè inter pugnandum duodecim vulneribus confoſſus occubuit,magna Cæſariani exercitus confuſione,ac dãno.Paulò,poſt quam ſuis omnia plena eſſent periculis; de rebellibus,& perduellibus, qui ſe regni Bohemiæ directores nominabant,propter eorum rebelliones,& nefarios conatus contra Eccleſiam Catholicam, & Cæſarem; ſumptum eſt ſupplicium.cum anno præcedenti 1620. (quod notatu dignum eſt) eadem die,in quam inciderat octaua feſti diei Sãcti Viti,Metropolitanæ Eccleſiæ Pragenſis Patroni,ab ipſiſmet hæreticis,immò ab ipſis ſatellitibus Federici Palatini auditus fuiſſet noctu in prædicta Metropolitana Eccleſia,à media decima more germanico vſquè ad tertium quadrantem horæ vndecimæ,cantus multorum tamquam præsbyterorũ Catholicorum pſallentium in Choro, vnde poſtea cognitũ fuit Sanctum Vitum,& alios Sanctos quorum reliquiæ in eadem Eccleſia aſſeruabantur, illo cantu clamaſſe vindictã, quæ anno reuoluto eadem die de prædictis directoribus iuſto Dei iuditio ſumpta fuit.

Mors Buquoi

Cũm autem ferè vniuerſa Bohemia eſſet rea,& adhuc in omnium animis metus ille extremi ſupplicij; verſaretur, hortatu noſtro Cæſar ſe ad indulgentiam concedendam inclinare vulgauit;ſi modo pleriq;ſe ad recipiendos tantæ clementiæ fructus aptarent,quibus verbis indicabatur ſatis apertè mens Cæſaris, quæ modeſtiam, fidem, & Catholicæ Religionis propagationem deſiderabat. quare tunc multi Bohemorum metu perciti,ad inſtructionem properarunt. &,Deo humanum metum in ſpiritum rectum vertente,nomen Catholicæ Religioni dederunt.quare cum ſemel veræ Religioni aditus eſſet patefactus; paulatim alij duriores in hæreſi,molliores effecti ſunt;cognitumq; fuit, ſolam vexationem Bohemis poſſe intellectum præbere,eoſq; in viam bonam dirigere.

Diſpoſitio ad Religionem.

Multi certè hanc reorum caſtigationem,& Religionis mutationem improbarunt,quaſi immaturæ fuiſſet actionis,vnde poſſet noua ſeditio totius Bohemiæ,ac Germaniæ commotio erumpere; amici Cæſaris abalienari; Vngari, non dũ ſe-

Calumnia hominum.

ſedati,magis exacerbari;noui hoſtes,non dum ſopitis priſti-
nis,excitari;& Turcis inſignes aditus in Chriſtianorum re-
regiones præparari. quæ non ſolum in angulis Bohemiæ,&
Germaniæ ſpargebantur;ſed iam publicis libellis in vulgus
ſparſis,non ſine minis aliquorum euulgabantur.quibus ru-
moribus & calumnijs multum iuuit, quando Turca ma-
gnum apparatum ad bellum terra, mariq; faciendum con-
ſtruxerat,nonnullaſquè copias ad fines Vngariæ miſerat; li-
cet aliam expeditionem contra Coſaccos ſuſceperat voluit
autem Deus fauere Eccleſiæ ſuę, & Turcarum inſolentias
per eoſdem Coſaccos omnem commeatum in Nigro Pon-
tifluminе vehi ſolitum præpedientes,caſtigare. tantus enim
timor in Turcarum finibus vbiquè per irruptionem Coſac
corum fuerat,vt incenſis oppidis Poligraſto,& Chilo, con-
ciſiſquè aliquot Turcarum,& Tartarorum millibus, multi
Conſtantinopoli metuerent,iamquè de Ottomanici Impe-
rij fortuna dubitarint. nequè enim à duobus ſęculis tantus
tremor Turcas inuaſerat;vt ea incommoda,quæ poſtea ſub
ſequuta ſunt,demonſtrarunt.

Adſcribebantur hęc fęliciſſima Chriſtianæ Reipub.tem- *Cæſaris pietas & peregrinatio*
pora inter tam periculoſos motus ſingulari pietati Cęſaris,
qui eo tempore,cum Pragenſis exequutio,& Religionis im
mutatio procuraretur per idoneos miniſtros,peregrinatio-
nem inſtituerat ad miraculis celebrem Eccleſiam B. Mariæ
Cellitanam in confinijs Styriæ, vbi vnà cū fratre Archidu-
ce Carolo votum Deo cœli,eiuſquè glorioſiſſimæ Matri, ac
Virgini Mariæ factum perſoluit, oblatis muneribus maxi-
mi pretij;inter quæ extitit corona multis corònis intexta,
quę ſeruatum Imperij diadema vna cum Regni Bohemiæ,
Vngariæ,aliarumquè regionum demonſtrabat, & pijſſimi
Imperatoris gratum animum exprimebat. ibidem Cæſar
iam dudum conceptum votum de reſtauratione Catholicę
Religionis in regno Bohemię, & prouincijs Auſtrię, Mo-
rauię,alijſquè hęreditariis innouauit.quod, vt quantocyus
meliori modo, & ordine executioni demandaretur;ego ip-
ſe inſtiti, & quia Pragę Patribus Societatis Ieſu, & paucis *Catholicę Religionis reſtitutio procuratur*
Canonicis exceptis, vix erant Eccleſiaſtici;Religioſis, alijſq;
Pre-

Præſbyteris euocatis, regno prouidi; nouumq; mihi ipſiſ in regno Bohemiæ conſtitui Vicarium, Herneſtum Platiſium Canonicum Pragenſem, & Olomucenſem, virum integerrimum probatæq; virtutis propter ea, quæ perpeſſus fuerat ab hæreticis ob Religionem Catholicam; cum præter alia, deperditis omnibus ſuis bonis, ab eiſdem per multos menſes detentus fuiſſet in carcere; vt per illum Catholica Religio promoueretur, & neceſſaria ad illius promotionem in dies denunciarentur. Archiepiſcopus enim, quamuis charitate accenſus, nihilominus ſenio confectus, infirmus, & in extrema neceſſitate conſtitutus, omnibus iam fortunis exutus, magniſquè periculis exantlatus, non poterat exequi, quæ cupiebat. Mihi itaquè incubuit, Cæſarem, eiuſquè Conſiliarios vrgere; vt non ſolum Archiepiſcopus ſubleuaretur, Sacerdotes ſubmitterentur, & eccleſiæ magna Cæſaris liberalitate repararētur, ſed, vt exterminatis hæreticis, Catholica Religio reſtauraretur. verùm quamuis ex parte non parum profeciſſem, iamquè Archiepiſcopo magna liberalitate ſubuentum fuiſſet, & pro ordinandis ſeminarijs, tùm ad Sanctum Iacobum Patribus Conuentualibus, tum ad Sanctam Mariam Magdalenam Patribus Dominicanis, & ad Sanctum Thomam Patribus Auguſtinianis; quin etiam Cathedralis Eccleſiæ Canonicis, ac Patribus Societatis, congruentes ſummæ annui redditus ex regijs prouentibus ordinatæ fuiſſent; iamquè congregarentur vndique ſtudioſi, Religioſi, ac Sacerdotes; nihilominus in reparanda Religione, in eijciendiſq; hæreticis miniſtris, adhuc hærebatur ob quotidianos, & noctè enaſcentes hoſtes, qui totam Bohemiā terrebant, & ſeditioſos ciues, ac vicanos iam à mutatione Religionis abhorrentes, ad nouos tumultus excitabant.

Media ad Religionē reſtaurandam.

Seminaria fundata.

Iagendorfius in primis non ſolum in Sileſiæ, ſed etiam in finibus Bohemiæ cum ſuo milite excurrens periculoſa diplomata ſpargebat, quibus excuſationem Pragenſem apud vulgus perfidè traducebat, & pluſquam barbaricam Cæſaris tyrannidem exagerabat; qua columnas patriæ, & veræ Religionis amantes deblaterabat fuiſſe concuſſas propter animi conſtantiam crudeli, & contumelioſo mortis genere

Noui hoſtes Bohemiæ.

ca-

caſtigatam,conabaturquè perſuadere Syleſijs breui ſimilē ibidem executionem futuram,& ſingulis ſignificabat, ſe plenam Comitis Frederici Palatini facultatem recepiſſe; vt ea,quæ publicum Sileſiæ,& Bohemiæ bonum concernerēt; procuraret:eoquè nomine cum collecto milite proceſſit, & in obuios quoſquè graſſatus eſt; ab adminiſtratoribus Epiſcopatus Niſſenſis, à Senatu,& ciuibus Catholicis centum millia thalerorum extorſit. totidem verò à capitularibus Vratislauienſibus,loco lytri exegit. Theſcam deindè profectus, vbi aliquot millibus Vngarorum militum receptis, firmato præſidio Glatzenſi, Troppauiam ingreſſus eſt,multaquè loca vicinia Sileſiæ intercepit. poſtea verò impetum in Bohemiam faciens Smirſitks prædia,& Caſtolitziū,incuſſo etiam Pragenſibus timore,inuaſit. *Iagendorfiū de li,& mine.*

Interea Mansfeldius ducto ſuo exercitu per Vinarienſes Duces,qui à Rege Daniç ſex millia militum impetrauerant; in alia parte Bohemiæ non procul à ſuperiori Palatinatu caſtrametatus eſt,tentorium figens Vvethuſij in loco,foſſa, & vallo munito; ex quo in dies cum Cæſareis velitationes inſtituebat, & nōnunquam minus fortes reijciebat. Impediebantur Cæſarei, ac Bauarici à montibus,& Syluis, quæ liberum acceſſum denegabant ad Mansfeldianos, hinc inde in abditis locis ſecuros,atquè in Cæſareos magno impetu nonnunquam irruentes. Cecidere magna clade Bauarici,& Cæſarei exercitus Tribunus Baurius, Epiſcopi Bambergenſis, & Herbipolenſis Legatus, pluresquè alij centuriones. loco quorum Mansfeldius pluſquam mille ex ſuis deſiderauit; nec propterea ceſſauit grauiſſimis minis Capitulares Bambergenſes, & Herbipolenſes laceſſere, tranſmiſſo tubicine, per quem ſignificauit,vt copias,quas tunc in Bohemiæ finibus habebant,auocarent,ſuarumquè Eccleſiarum curam gererent. quare Bambergenſes nobilitatem Franconiæ in armis eſſe iuſſerunt, nō exiguo ipſius ditionis periculo;cum ab illis plerumq; hæreticis paulò minus,quàm à Mansfeldiacis tuti eſſe viderentur. *Mārſeldius in limine Bohemiæ.* *Bābergenſibus & Herbipolenſibus minatur.*

In Vngaria verò poſt obitum Buquoij omnia in peius ferebantur. nam Bethlemus cum Comite Turnio Poſoniū

&

Infelicitates Vngariæ. & Tirnam vſquè excurrens; cum iam vrbes montanas in fidem accepiſſet, integrum Cæſaris exercitum ad Guttanam arcem reiecit; omniaquè ferè impedimenta, quæ retrocedentes copiæ tumultuario conatu auferre non poterant, fruſtra à Maxarenno propugnata lucratus eſt. Colaltus etiā paulo ante contra Budeani partes victor, proſtrato exercitu propè Neuſelium, minus inſtructus viribus, retrocedere debuit; & Oedeburgum, Gunſium, aliaquè loca omnia Neoſtadium vſquè graſſationi, ac incendio Vngarorum relinquere coactus eſt.

Bohemarum tumultus. Ex his cladibus in ipſa Bohemia non infrequenter tumultus ratione militum, & onerum contra ſuperiores oriebatur. Thaborenſes, & Vvittingauienſes moleſtiſſimi præſidiarij prædam vſquè ad Pragenſem vrbem agebant, & itinera Praga Viennam veluti obſeſſa reddebant. quarè paſſim res Religionis potius retrocedens, quàm procedens in non leue periculum adducebatur; nam Prædicantes alias demisſi, ſed fauore turbarum regreſſi, in pagis, aut in locis extra vrbes latitantes agebant, cum vix Catholicus Sacerdos reperiretur. Archiepiſcopus nihilominus Eccleſias reconcilians, & Pilſnę Catholicum Sacerdotem reſtituens monialium monaſterium Cottilouienſe inſtaurauit, alibi vix hiſcere audens.

Iagēdorfij crudelitates, E contrario Iagendorfius ex Sileſia in Morauiam deuenerat, & ſingula loca eccleſijs, campanis, & Parochis deſtituerat, ſingulari cōtra Sacerdotes odio flagrans, quod ob Præſbyterum Ditzshehauienſem, à quo ſe proditum dicebat, conceperat; cū in milites Caroli Spinelli incidiſſet, à quibus inſignemcladem paſſus, ferè non interijt vltus poſtea eſt fortunam ſuam in Ditzſchauienſes, & Vveiskirkianos, quos partim incendio, partim exacta deprædatione mulctauit, cumquè ſex mille auxiliares Vngaros propè Schalitzium tranſeuntes obtinuiſſet, nihil ferè in Morauia intactum reliquit.

Palatiniani milites inſoleſcunt. Tam fęlici progreſſu ſuarum copiarum in Bohemia, Morauia, & Vngaria, Palatiniani ad Rhenum inſoleſcentes ſpretis inducijs ſeſe mouerunt, & in Epiſcopatum Spirenſem

ſem

Digitized by Google

ſem quindecim turmas equitum immiſerunt,quæ Vorſtiũ, Rupersbergum, pluresquè pagos, ſub ſpetie denegati hoſpitij ſpoliarunt, & Hiſpanorum exercitum, in præſidijs ſuis quieſcentem irritarunt, qui ſtatim arcem Steinam in loco paduloſo,ac vepribus conſito, inter Vuormatiam, & Germehimium occupauit; quam cum Palatiniani recipere voluiſſent, ad cingulum vſquè in aquis conſiſtentes, nihil efficere potuerunt; & inglorij retrocedere coacti, de poſſeſſione quoque Stratæ montanæ, quæ melior pars erat totius Palatinatus,deſperarunt. ſed rurſus alibi de vindicta cogitantes ſingulari ſtudio exercitum Hiſpanicum obſeruarũt; quod non parum diſplicuit Legato Regis Angliæ, cuius intuitu iam ſecundò induciæ in Palatinatu conceſſæ fuerant; quiq;in termino earundem de pacis ratione componenda, Viennam ad Cæſarem miſerat. eandem ob cauſam Angliæ Rex paulò ante per equitem Sinklorium Daniæ Regem,rogauerat,ne conſcriptione nouæ militiæ, pacis actionem corrumperet. quare etiam Rex Daniæ non nihil Regi Angliæ offenſus,quamuis per ſuos Legatos Viennæ parùm, aut nihil,quo ad ſolatium Palatini faceret,obtinuiſſet:tamen militem conſcriptum demiſit; quem vbi non ita poſt Brunſuicenſis Dux Chriſtianus Halberſtadienſis Epiſcopus intruſus ſibi appropriauit; multi de ſinceritate Regis Daniæ Palatino ſuadentis, vt,cum de Regis Angliæ, ac Galliæ ſubſidijs incertus eſſet, ac Hollandorum vires non ſufficerent; Palatinatum recuperare ſtuderet. non parum dubitarunt, & alij illum omnino condemnarunt,tantum nomen mutatum in militia conſiderantes. Illa etenim eadem, quæ ſub Rege Daniæ metum incuſſerant, ſub Chriſtiano Bruſuicẽſi augebantur,& modo Herbipolenſibus, modo Bambergenſibus, modo Burgundicis copijs,niſi Palatinus reſtitueretur, minitabantur.

Steina à Burgundicis occupatur.

Angliæ Rex de pace ſollicitus.

Suſpectus Rex Daniæ.

Has, aliaſquè Mansfeldij minas, vt Bauariæ Dux ſecurè contemneret; nouum exercitum conſcripſit, qui illum ſecurum redderet, & hoſtem in limine Bohemiæ, ac Palatinatus ſuperioris hærentem, ſuęquè Bauariæ inhiantem contineret; Telliumquè in Bohemia contra Mansfel-

Nouus Bauariæ Ducis exercitus.

O dium

dium decertantem liberaret. cum illo enim exercitu, luſtrato milite apud Straubingam in ſuperiorem Palatinatum aſcendit, & mox Vvallersbachium, & Allerſpachium (quę duo fuerant Ordinis D. Benedicti monaſteria) duxit, vt ponte fluuium Regem transfretaret; indè poſtea Chamum, quod proximum Bohemiæ eſt oppidum, progreſſus eſt, atquè ex itinere Ordinibus, nec non rectoribus ſuperioris Palatinatus ſignificauit, quanto periculo, & damno Mansfeldius in finibus Bohemiæ hæreret; & quomodo non hæreret, niſi à Palatinatu ſuperiori foueretur, milite, annona, conſilijs, & refugio, quod illi præter ius omne præberetur; tum quia Cæſaris hoſtis, cum quia vicinorum deprędator, quare ab Ordinibus petijt, vt à fide, & obſequio Mansfeldij diſcederent, ſufficientemquè cautionem præſtarent de illo non admittendo, & de Cæſare (cuius ſuprema in illas prouincias authoritas erat) debitè recipiendo; in quo cum Bauarus vidiſſet Ordines tergiuerſari, promoto vlterius exercitu; illos ad fidem Cęſari præſtandum adegit. Chamum deinde obſedit; illudquè poſt exiguam dierum obſidionem deditione accepit. Interceſſit autem poſt Chami obſidionē aliquis inter Bauarum & Mansfeldium de deditione cōpiarum, & patriæ conuentus parario Carpenſonio, qui inducias inter vtrumq; exercitum ingeſſit, cui ſucceſſit illud de pace cōmercium; per Chaloniū Viēnæ, cū demiſſiſſimis litteris ad Cęſarē, & Legatum Hiſpaniæ à Mansfeldio exaratis pleniuš tractatum. verum cum hæc Bauarus confirmaſſet, & de receptu Mansfeldij conueniſſet miratus eſt, quando ſe deceptū fuiſſe intellexit. quare furtiue diſcedente. & à pactis, & à patria Mansfeldio, cæterū Palatinatus ſuperioris occupauit. Aegerrimè has Palatinatus ſuperioris, & Chami occupationes tulit Regis Angliæ Legatus, qui Viēnæ cōmorans, nunc ad Bauarū, nunc ad Infantem Iſabellam Belgij Rectricem, & dominam, mittebatur, vt nouas inducias, & pacis (ſi ita illis videretur, ibidem) componeret. ab his .n. inducijs, & pace quamuis Imperator non eſſet alienus; tamen ab illis Principibus, quorum exercitibus, tam in Palatinatu inferiori, quam in ſuperiori, nec non in Bohemia,

Bauariæ Dux petit Palatinatum ad ſecuritatem.

Chamum debitor.

ful-

ſulciebatur, maximè dependebat, quare non immeritò de illorum conſilio paciſci volebat. verum longè aliter hæc à Legato Angliæ interpretata fuere, qui Palatinatus ſuperioris inuaſionem auaritiæ Bauari, eiuſquè cupiditati euertendi conceptam pacem adſcripſit. Cui Bauarus luce clarius demonſtrauit primum ab Imperatore mandatum emanaſſe de occupando Palatinatu ſuperiori (ſaltem ad ſecuritatẽ ne obeſſet) deinde conſilium de pace fuiſſe initum, atquè ad ipſum fuiſſe reſcriptum; vt ſi res foret integra, de pacis condictionibus ageret; quas à ſe nullo modo fuiſſe reiectas, teſtatus eſt. nam paulò ante pacis condictiones Mansfeldio præſcripſerat, nequè unquam ſuperiorem Palatinatum, niſi ad maiorem ſecuritatem (nè Cæſar, eiuſquè ſocij læderentur) occupauerat. quarè ſatis euidenter ſe innoxium eſſe docuit.

Simile quid de inducijs Palatinatus rurſus à Cæſaris Aula promiſſis controuerſum fuit; nam de his apparuit Cæſarem, Marchionem Spinolam conſuluiſſe, immò eius mentis fuiſſe, vt illa denuò conſtituerentur, quod ipſe Digbius petierat. verùm cum interim Mansfeldius verbis ſuis non ſtetiſſet, immò quotidie cum Cæſareo, & Bauarico exercitu decertaret; cum etiam, qui in Palatinatu inferiori erant, pro Palatino Præſidiarij prius induciarum leges corrupiſſent; iamquè Mansfeldius caſtigatis aliquot iuxtà Norimbergam oppidis, inferioribus Palatinianis conaretur ſeſe coniungere; induciarum ſpes per Bauarũ, & per Conſaluum Cordubam Mansfeldium inſequentes ſublata fuit: nequè mutatis iam rebus, illa amplius ſuadenda videbatur, quare Corduba exacto iam induciarum tempore, cum vlterius prorogandæ non viderentur; Francodalium obſedit; illamquè vrbem fortiter oppugnauit. ſed Mansfeldius cum integro exercitu occurrit, vt Hiſpanos indè, atquè ex vniuerſo Palatinatu ſubmoueret. illius vero veſtigia preſſit Tellius, vt Epiſcopos Herbipolenſem, & Bambergenſem protegeret; ſicquè inter feruentiſſima armorum exercitia pacis, ac induciarum mentio penitus expirauit; & quilibet ſeſe ad defenſionem

Indiciarũ promiſſio excuſatur.

Obſeſſio Francodalenſis.

O 2 præ-

præparauit,non ſine ingenti moleſtia Electoris Moguntini, atquè Herbipolenſium,qui ferè vniuerſum impetum Manſfeldij ſuſtinuerunt. Hinc poſteà etiam Bauarus im meritò multorum indignationem incurrit,à quibus in ſuſpicionē vocatus eſt,quaſi ex compoſito Mansfeldium in inferiorem Palatinatum ſubmiſiſſet,vt Hiſpanorum progreſſum impediret,& ipſe cum ſuis accedens,partem Palatinatus inferioris inuaderet. quod multis difficile fuit aliter perſuadere. Apud Moguntinum tamen,& apud ſocios fęderis Bauarus ſufficienter,& cum veritate ſe excuſauit,faſſuſquè,eſt à Māſfeldio ſe circumuentum,deceptum,& mirabili celeritate fugientis exercitus præoccupatum fuiſſe;atquè ideo Telliū ſubmiſiſſe,vt damna præcaueret,& Mansfeldium detineret. Accuſabatur interim Burgundorum tarditas,|& nimia beneuolentia,quod pactis ſecundò inducijs Palatinatui indulſiſſent quietem;cum tamen potuiſſent, omiſſis inducijs citius illum occupare. Hæc tamen multis non ſufficiebant, qui ſentiebant, Tellium Heidelbergam veniſſe, ne Burgundus illam occuparet. quod ex ſucceſſu petitionis, & occupationis illius vrbis poſtea magis innotuit.Mansfeldium non procul ab Heidelberga, cum Francodalium peteret, Bauari deſeruerunt,& de locis Palatinatus ſolliciti, eadem impunè, nemineque reſiſtente,occuparunt. Heidelberga excepta, quam ciues pertinaciores ad extremum vſquè ſe defenſuros oſtenderunt.

Dux Bauariæ ſuſpectus.

Liberata iam à Mansfeldio Bohemia, aliquātulum quietior Sileſia.& Vngaria fuit; Iagendorfius enim ex rapto tātum viuere ſolitus,ſpoliatis vndiquè vicis, atq; hominibus, vix amplius alendo exercitui ſufficiens, in Bohemiam veniens ſemel,atquè iterum repulſam paſſus fuit. In Sileſia etiam caſtigato eodem Iagendorfio, cum Ordines Comitia indixiſſent,& Saxoniæ Duci iuramentum Cæſareo nomine (fruſtra illud Iagendorfiò diſſuadente)dixiſſent;ſeditioſi milites in Morauiam conuerſi ſunt vbi cum Vngaris coniuncti;LeiquicKium,Helfonſteinium, & pauca oppida inualerunt;per quæ poſtmodum Vngaris aditum in Morauiam præbuerunt,ſed multo minori fortuna,quam alias;cum nul

Iagendorfii expeditiones.

lus

dus ſeſe opponeret. Pariter in Vngaria res fęliciores euaſerunt. Bethlemus etenim, ſpe ſua deceptus à Turcis, per Polonos præpeditis auxilia petita, & addicta obtinere non potuit; totumquè Cæſaris exercitum in Morauia, & Vngaria excubantē diutius non ſuſtinuit. Quare rurſus ad pacis mentionem iniectam acceſſit. Maximè quia Budeanus tertiò à Cæſarianis circumuentus, dum multos ſuos amiſiſſet, ſatis conſtanter in conciliationem propendebat, nolebat Bethlemius ſolus relinqui ad ictus Cæſarianorū illo tempore excipiendos, quò Turcæ tàm infęliciter cum Polonis, & Coſaccis pugnauerant, amiſſis vno menſe pluſquam quinquaginta millia cum tribus præcipuis Rectoribus, ac Præfectis, & Conſtantinopolis tanta fame, ac peſte laboraret, quanta vnquam ab hominum memoria laboraſſe conſtabat.

Bethlemius pacem ambit.

Pacis dies, & locus dictus fuit Nicolaisburgi, quo ſemel atquè iterum deſtinati Cæſarei conuenerunt; ſed ſemper vtraquè parte dubitante: nam Bethlemiani in Morauiam excurrere non omittebant. ibidem enim aliquot turmas equitum Caroli Donauij oppreſſerant, & arcem Stembergicam incenderant, & paulò poſt rurſus à Cæſarianis pulſi inſolentiæ ſuæ pœnas dederant. Quare decedente etiam è vita Comite Nicolao Turſone, pax comperendinata fuit. verum non parum inde Iagedorſius, cognoſcens, quam facilè poſſent illa coaleſcere; animum, & vires remiſit, ac de cætero modeſtiorem ſe præbuit. Quod non parum in Bohemia doluere Thaboritæ tunc temporis à Comite Baltaſar de Marradas obſeſſi, qui poſt receſſum Mansfeldij in ſolū Iagendorſiū ſpem ſuam collocarant, & defenderant, ſeq; tantis animis, ac militari prudentia propugnarant; vt ſi plures tales expeditiones Bohemia debuiſſet tollerare; non exiguū metum rebus Cæſareis inieciſſent. Detentus enim ibi fuit exercitus multorum millium aliquot menſes, quibus præclarè virtutis viri occubuerunt, alijquè egregie exerciti, multoquè diutius elaboraſſent, ſi promiſſa hoſtibus auxilia ab aliquo repræſentata fuiſſent, aut annona paulatim deficiens illos non deſeruiſſet. Deditionem poſtea plurimum promouit

Thaboritarum obſtinatio.

mouit, obitus Romaneſci in vrbe Gubernatoris: ſed tamen ſerius Thaboritæ ſeſe tradiderunt, vt poſtea referemus.

Iam Mansfeldius in Palatinatum deſcenderat, & ſtrato ponte Rhenum tranſmiſerat ad Manheimium vt Francodalium à Corduba obſeſſum liberaret: ſed prius Steimium aliaquè loca Montanæ ſtratæ, paulò ante ab Hiſpanis occupatæ, irrito conatu tentauerat; itaut bellum ex Bohemia in Palatinatum translatum fuiſſe videretur; nam eò etiam Tellius ſuas copias ex Palatinatu ſuperiori duxerat, & ex itinere aliqua loca ad Nerum occupauerat, Heidelbergamquè ambiebat; & præter Mansfeldij copias, quibus Corduba cedere cogebatur; non ſolum Regis Angliæ, ſeu Palatini ſub Veerio ibidem præſidia agebant, & viarum periti continuas excurſiones habebant: ſed nouus exercitus Chriſtiani Ducis Brunſuicenſis maior, quàm vires illius poterant ſuſtinere, ex inferiori Saxonia expectabatur: quod non exiguam ſollicitudinem Archiepiſcopo Maguntino, cæteriſquè Rheni accolis inijciebat; cum, & huic exercitui Regem Daniæ, Ducem Brunſuicenſem, Pſeudarchiepiſcopum Magdeburgenſem, alioſquè inferioris deſtrictus Saxonici Principes nomen dediſſe putarentur. nequè iam de Mauritio Haſſiæ Regulo licebat valde dubitare, qui rogatus à vicinis, ac ſocijs, vt tranſitu præfatas copias Brunsuicenſis prohiberet, ſociaquè arma coniungeret; potius è contrario aditum aperuit, illaſquè in fines Moguntiacos, ſuiquè patruelis Ludouici immiſit. Ceſſerat itaq; veniente Mansfeldio, Corduba, qui cum Altzean, Crucenacum, & Cæſareo lutram ſe recepiſſet, rurſus Mansfeldius Rhenum tranſmiſit, & loca omnia trans Rhenum Epiſcopatus Spirenſis depopulatus eſt. quod non difficulter exercitus Bauaricus, & Burgundicus præpediuiſſet, niſi etiam inter ipſos Duces diſſidia de limitibus executionis incidiſſent, quæ vt euitaret Corduba, cis Rhenum ſe continuit. & Tellius trans Rhenum non ſatis copioſo milite inſtructus, vt Palatinianos, & Mansfeldianos in ſolo alieno aggrederetur; munitionibus, quas erexerat, ſe defendit, totamquè prædam inſolentibus Palatini, ac Mansfeldij militibus reliquit.

Bellum in Palatinatum trãsfertur.

Christianus Dux Brunsuicensis præparat exercitum.

Cùm

Cum autem bella ferè in Bohemia deceſſiſſent, & Sileſij ſuum Iagendorſium condemnaſſent, iamquè noua pacis facies in illo regno appareret, legibus agi cœpit, proſcriptorumquè bona paſſim vendita, vel in ſtipendium tribunis militum, ducibus, ac præfectis aſſignata ſunt, maxima quidem in initio confuſione; nam leui æſtimatione plerumq; & leuiſſima pecunia ferè cuprea vel exiguo nummo proiecta fuere bona licet ampliſſima, quia deſerta nullius frugis æſtimabantur eo tempore, cum vix reperirentur coloni, & quia adhuc milites exactionibus illa diſtruebant, & pecudibus, equis alijſq; armentis deſtituta, parum, vel nihil valerēt; & deniquè quia adhuc erant omnia incerta, an forte verus Dominus reconciliaretur, an alius hæres in officio Cæſaris permanens præponeretur; an fortunæ ipſæ potius Cæſari, aut alteri addicerentur. ſed hęc omnia poſtea correxit pedetentim Aula Cæſarea Viennenſis, vbj de Eccleſiaſticis ego ſollicitus, ſuggeſſi, ne Parochiarum collaturæ, prout hactenus moris fuerat, ſimul cum temporalibus bonis venderentur in præiudicium Archiepiſcopi, Abbatum, ac Collegiorum difficulter tandem impetraui, ne ſaltem oppignorarentur non Catholicis. quod poſtmodum ſolemni decreto ſtabilitum fuit, imperatumq; Proregi Bohemiæ, vt cuiuslibet loci Parochias Cæſari reſeruaret, aut Catholicis tantum cōcederet. Emanauit deinde aliud decretum, vt nulla bona venderentur, niſi conſtaret emptorem ſolam Catholicam Religionem profiteri.

Vrgebam tunc vel maximè, vt tandem liberaretur regnum à concionatoribus hæreticis, qui per totum regnum incautos ſeducebant, & plebem cōcitabant, præpediebantq; ne Catholica Religio expectatos fructus faceret. ſed hæc adhuc immatura videbantur, nondum ſuperato Thaborio, & Vvittingauià, ne dum quieſcente Iagendorfio, ac Sileſijs, nedum etiam compoſitis Vngaris, de quorum pace tunc agebatur, quæq; potuiſſet ſimili Religionis præpoſtero zelo turbari; ſi obſtinatiores Vngari, vel tales conditiones ingeſſiſſent, vel exemplo Bohemorum commoti, ſectarios ſuos vna cum Bohemicis, excitato Pragæ tumultu populari non

valde

Digitized by Google

valde difficili rigidius propugnaſſent; quamobrẽ aliquantu
Præſidiarij Pragam mittebantur. lũ nobis ſuperſedendũ. fuit Praga interim, (recuperata ciuitate Thaborienſi) nouo milite præſidiario, me peculiariter instante, munita fuit ex legionibus, quæ in hyberna deducebantur; & Iagendorfius (dum Vngari de pace agerent, Sileſijq; ſerio reconciliati, Saxoniæ Electori contra mentem, & monitionem eiuſdem Iagendorfij ſacramentum dediſſent) contractis copijs ſuis Glatzium, & Troppauiam ſeceſſit. Vngari etiam, adulto Decembri pacis condictionibus cum ſubſcripſiſſent, Nicolasburgi, ſicquè Morauia, & Auſtria inferior ſecurius, diſpertito milite, poterant quieſcere. rurſus inſtiti, vt ſeditioſi illi blaterones ex Bohemia proſcriberentur; quare tandem Viennæ mandatum Cæſareum impetraui idibus Decembris, quo Praga, & ex vniuerſo regno Bohemiæ rurſus perpetuo, & ſeriò proſcriberentur miniſtri falſi Euangelij Caluiniſtæ, Picarditæ, & cuiuſcunq; ſectæ inquieti, ac ſeditioſi declamatores; itaut ex ſola Pragenſi ciuitate quadraginta alias moniti, ſed rurſum Pragæ deliteſcentes, ſummo ciuium dolore, ac lacrymis dimiſſi fuerint, & Thaboritę ſtatim poſt occupationem oppidi, Catholicæ Religioni nomen dederunt, & ſic qui vltimi ad obſequium Cæſaris acceſſerant, primi ſinceræ fidei rudimentis initiati magna conſtantia cęteras omnes totius Bohemiæ ciuitates anteierunt. Præter mentem tamen Cæſaris, duo adhuc Pragæ detenti ſunt Germani hæretici Prædicantes, de quibus cum cæteris modeſtiores fuiſſent, rurſus quæſtio ex compoſito à miniſtris iniecta, vt plebs placaretur, exorta fuit an cõmmuni decreto deberent etiam iſti duo comprӕhendi. quod cũ pertinaciter aſſererem, multiq; pertinacius negarent; adinuẽtiſquè rationibus Politicis, non expedire aſſererent præſentibus tumultibus, vt vno ictu omnes eijcerentur, ne Saxoniæ Elector, alijquè ſatis fideles à Cæſaris fide deſciſcerent, & Palatino ad hærentes bellum contrarijs armis, Cæſari inferrẽt, viſum eſt duos illos vlterius eſſe tolerãdos; curaui tamẽ pręfigi terminum, & ſupprimi tolerationis decretum, quo ſemper anxij, & incerti modeſtiam ſaltem ſimularent, & tempore debito recederent. In Paſcha igitur proximum ann. 1622,

eorum eiectio dilata eſt. verum, & tunc non exigua difficultas exorta eſt ratione imminentium Comitiorum Vngariæ, in quibus Vngari maiori ex parte adhuc hæretici fortè offenſi, ob communem Religionis cauſam recalcitraſſent. quarè & tunc ſuperſederi neceſſe fuit, monui tñ meũ Vicarium Pragæ, vt frequenter aliquot mitteret, qui concionibus hæreticorum prædicãtium intereſſent, & aculeata dicta contra fidem, aut diſciplinam politicam annotarent.

Controuerſia de duobus prædicantibus.

Pàx interim in Vngaria ſucceſſerat, ſed maximè ad fauorem Bethlemij, qui à titulo quidẽ Regis coactus fuit abſtinere, coronam regni reſtituere, regno excedere limitaneas arces, & munitiones ad manus Cæſarianorum deponere. ſed viciſſim Cæſar, condonatis iniurijs Vngaris, ac Tranſiluanis, titulum Principis Imperij, ſeptem Comitatus in Vngaria cum vrbe Caſſouienſi ad dies vitæ conceſſit, & inſuper duos Ducatus in Sileſia, Opolenſem, & Ratibonenſem, nec non dominia Monchalium, Tokaium, Zagmariam, & Eſchetum, quorum præſidia à Cæſare ſoluenda, Cæſari tamen tenebantur prius ſacramentum dicere. De Religione cum Bethlemio, & Vngaris (quia aliter fieri non poterat) ſtatutum eſt, vt in eodem ſtatu maneret, quò fuerat quando Cæſar fęlicibus auſpicijs inauguratus eſt. inſuper Ieſuitę recipi deberent, ſi bona ſoli non poſſiderent; & bona oppignorata poſſeſſoribus, vſquè ad proxima Comitia relinquerentur, ſed tunc redimerentur; alia verò donata priſtinis dominis adiudicarentur.

Pax Vngariæ.

Hac tranſactione inita, cõſternati fuere quã maximè Cæſaris hoſtes; proximi etenim, qui Sileſia erãt, ſub Iagẽdorfij inſignis, poſt aliquot diſceptationes, velitationeſq; cũ Ordiuib⁹ Sileſiæ, & Saxonici Electoris cõmiſſarijs conuenerũt, & dedito Troppauio, Oderam oppugnarunt, atq; expugnarunt. Quo tẽpore Teſchinẽſes Præſidiarij ſimili modo ſeſe dederunt, ita vt quadraginta ſigna Iagendorfiẽſis exercitus, paucorum dierum ſpatio diſſipata ſint, totaquè; illa prouincia, præter vnicam Glotzenſẽ munitionem in Cęſaris poteſtatem deuenerit; moxquè relicta parte exercitus, alia in Imperium deſtinata fuerit, nam in Imperio,

Sileſiæ cum Iagedorfenſibus conueniunt.

Mansfeldius ad Rhenum. vt ſupra tetigimus, ad Rhenum prouinciæ infeſtabantur à Mansfeldio, & à milite liberioris diſciplinæ, qui omnes ad ipſum confugerant, ab his Landauium Vueiſſemburga, & tota ferè Alſatia magnum damnum patiebatur. ſola Haganoia multis millibus deprædationem redimens, poſtea tamen ſpoliata, validiſſimoq; prædio onerata fuit. Tabernis inſuper Alſatiorum, vbi eſt ſedes Epiſcopi, frequentiſſimo comparato milite obſeſſis, crebroque tormento quaſſatis; retrocedere cum ſuorum iactura coactus eſt. quam vt vlciſceretur (poſtquam ipſius milites à Leopoldicis inſignem cladem toleraſſent) ipſe iã ex milite prædator factus, deſultorijs paſſibus vniuerſam prouinciam itá afflixit, vt tredecim miliariorum ſpatio nullum integrum pagum reliquerit; quem non incendio, aut extrema exactione ad ægeſtatem redegerit

Incredibile eſt, & inexplicabile, quot tunc Eccleſiæ perierint quot Eccleſiaſtici occiſi ſint, & quot ſacrilegia perpetrata fuerint, tam ab hæreticis militibus, quam à Catholicis ipſis paſſim in Diocęſi Argentinenſi, Spirenſi, Vuormatienſi, ac Moguntinenſi, impunè graſſantibus, & Sacramenta conculcantibus. Sacra vaſa ſeruierunt ad ludibrium, Oleum ſanctum cum Chriſmatis liquore ad ocrearum mollitiem; Sacræ Hoſtiæ ad vilipendium; Sacerdotes ad opprobrium, Altaria ad contemptum, redditus ſacri ad helluandum; & quidquid ſacri erat, ad perpetrandum læſæ Maieſtatis diuinæ piaculum, contemptum fuit, tantæ libertatis licentiam, & cladem in ſolam Bauariorum, & Burgundiorum diffidentiam, atquè diſſidium nonnulli retulerunt; ſi enim hi duo exercitus voluiſſent conuenire; non impunè Mansfeldius ita graſſatus fuiſſet. nam miles non deerat, & otioſus quidem, qui tantæ inſolentiæ opponeretur. Præſidiarias copias præter hos duos exercitus conſcripſerat Moguntinus Elector; alias Landgrauius Dermſtadienſis; indies etiam aliqui ſubmittebantur ex Auſtria: Spirenſis ſuum Vdeneimium, vti fortiſſimum Religionis propugnaculum, fortiter tuebatur: nihilquè deerat, ſola concordia excepta, quæ tamen adhuc aſſimulata fuit, tanto maiori, quãto occultiori

Sacrilegia Mãſfeldij.

Cauſa tãtę cladis.

peri-

periculo cui nec induſtria,nec prudentia,aut vigilantia humana poterat mederi.

Matrimonium interea inter Cçſarem,& Leonoram Principem Mantuanam Oeneponti celebratum eſt, totaque noſtra Aula Oenepontũ fuit profecta, ſponſalia cohoneſtatura. In Belgio tamen ſepoſitis ludicris,ſerio de Iuliaco etiam inter hyemis frigora agebatur, illudq; obſeſſi quarto menſe pactis milite dignis condictionibus tradiderunt, magnamq; anſam ad proſequendas victorias, tradita ferè vniuerſa Iuliacenſi regione, præbuerunt; quam tamen Ordines Hollandiæ, Rex Angliæ,& plerique Principes Imperij magno conatu ſtuduerunt præpedire. Iam enim tunc quamplures Cæſaris fortunæ inceperunt inuidere;deque illa dubitabãt inimici, ac amici. Quidam Principes etiam Catholici vna cum Anglo, & Dano de reſtituendo Palatino deliberarunt; aliqua etiam diſceptatio,& diuerſitas opinionum circa initium anni 1622. ſeſe obtulit inter Hiſpanos, & Cæſareos Conſiliarios, ratione Electoratus Palatiniani, quem Cæſar vt verbis ſuis ſtaret, hoc anno in Maximilianum Bauarum transferre decreuerat. quod Conſilium, cum à Comite de Ognat in eo Conuentu non exequendum, ſed alio commodiori tempore differendum æſtimaretur, apud ipſum Regem,illud probari poſſe, multi alij iudicarunt. hinc de mandato S.M.Gregorij XV. hoc negocium in me deriuatum ſuſcepi, & cum Cæſarea Maieſtate arctiori conſilio coniunctus iudicaui expedire,vt aliquis in Hiſpaniã demãdaretur,qui idem potentiſſimo Regi probaret. ad quem finem in Hiſpaniam delectus fuit Pater Hyacinthus Caſalenſis ſtrictioris Cappuccinorum obſeruantiæ Religioſus, cui Cæſareæ litteræ miſſæ fuerunt,quibus talem translationem non incongruam fore Cæſar ipſe ſignificabat. ipſemet, quo negotium faciliorem haberet exitum,totius mentis Cæſareç decurſum,in Belgium ad Nuntium Apoſtolicum Archiepiſcopum Patras,nunc Eminentiſſimum, & digniſſimum Card. de Bagni deſcripſi, rogauiq; vt Hiſpanos ad conſenſiendum diſponeret; difficultates exortas penitus ſcripſeram, & ſingulares hominum affectus ſobriè tetigeram,

Matrimonium Cæſaris.

Turbæ excogitantur.

Digitized by Google

vt morem gererem Sanctiſſimo, & Auguſtiſſimo, quibus eadem in hac translatione mens erat. verùm neſcio quo caſu litteræ noſtræ cum litteris Auguſtiſſimi Cæſaris in manus hoſtium plateas omnes ſcrutantium, et Veredos ſpoliātium inciderunt, qui quod ſuſpicabantur certo cognoſcentes illud præpedire ſtuduerunt. Palatinus ipſe interceptas litteras ſocijs Regibus, & amicis communicauit, immò typis mandauit inter alias ſcripturas cancellariæ, quam vocauit Hiſpanicam, vt ſtupenda, & longe ſpectantia conſilia diſcuterentur, & maiori conatu impedirentur.

Litteræ interceptæ.

Acerrimus in illorum commotione fuit Chriſtianus Dux Brunſuicenſis Halberſtadienſi Epiſcopatui intruſus, qui alijs de cauſis pariter Cæſari offenſus, cum non potuiſſet ſui Epiſcopatus, præpoſterorumq; decretorum cōtra Catholicos Eccleſiæ Halberſtadienſis Canonicos editorum, confirmationem nanciſci; cauſam Palatini ſimul, & vindictam ſuam ſuſcepit; conſcriptiſquè copijs, poſtquam conſilia ſua Principi Mauritio de Naſſau, nec non Ordinibus Hollandiæ communicaſſet, ex inferiori Saxonia in ditionem Moguntinenſis Archiepiſcopi, deinde in Langrauij Haſſię, ac tandem in Vueſtphaliam deuenit; ibiquè Lipſtadium, ac Suſatū intercepit. poſtea ſuas copias in Epiſcopatū Paterborſem conceſſa libertate rapiendi, ac graſſandi, promouit; & mox interceptis quam plurimis oppidis Paderbornenſem ciuitatem proditione nonnullorum ciuium ingreſſus, Iudeos prædę expoliuit, Eccleſiaſticos pecunia mulctauit, Cathedralis Eccleſiæ theſaurum inuaſit, & ſacra Lipſana Sancti Liberij optimo argento, & auro incluſa profanauit, auream q; thecam ſacrilegè furatus, in ſtipendia militum inſolentiſſimorum poſt cuſam monetam effudit. quod ſacrilegium non occultè Deus in Principe tam iniquo vlciſci voluit. nam vt notarunt nonnulli poſt tam probroſum, ſceleſtumquè facinus, nunquam poſtea victoriam aliquam reportauit, vt in ſequentibus referemus; immò ne quis de vindicta dubitaret, cum præfatus Chriſtianus ex theſauris illius Eccleſiæ, alijſq; ſacrilegijs conflatis pecuniam cudiſſet, atquè in ea brachium cum denudato enſe expreſſiſſet; quaſi

Brunſuicenſis exercitum mouet.

Superbia Brūſuicēſis caſtigata.

con-

Digitized by Google

contra ſacerdotes ſpecialiter euaginatum (quod ſuperba monetæ inſcriptio ſignificauit, nimirum flagellum Clericorum) voluit Deus, vt in vindictam tantæ ſuperbiæ, ſceleratęquè præſumptionis, non ità poſt brachio, & gladio deſtitueretur; vt poſtea referemus cuius vindictæ præſagia, etiam ſenſit in ipſa Diœceſi Paderbornenſi, ac Monaſterienſi, vbi quãuis occupata magna parte Vueſtphaliæ, totaq; ditione Epiſcopatus Paderbornenſis; videretur locorũ illorum perpetuus Imperator; tamen exiguis copijs Electoris Colonienſis, repulſus fuit, & mox egere cępit, tàm auxilio, quàm commeatu, pecunia, & bellico apparatu. ob quem non ita procul à Moguntina ad Hocſtam miſerè cæſus, diſſipato exercitu, vix ipſe ſolus effugit.

Rex Angliæ translationem Electoratus, non tam armis, quam dexterrimis commercijs impedire conabatur quare apud Regem Hiſpaniæ de Cæſaris inconſtantia aliquoties conqueſtus, rurſus proſpectam ſibi eſſe Cæſaris voluntatẽ circa translationem Electoratus in Bauariæ Ducem, iam olim promiſſam, proferebat; rogabatq; vt ſicut hactenus ipſius Regis miniſtri hanc non promouiſſent; ita deinceps Rex ipſe ſuam auctoritatem interponeret, quo tandem pax integra conſtitueretur, non ſolum in Germania, ſed in vniuerſa Europa. Quod vt facilius impetraret ſpẽ ſpecioſam Matrimonij vnici ſui filij cum ſorore Regis Hiſpanię iniecit; ita vt quidam eiuſdem Regis Conſiliarij, prout fama euulgabatur, recuperationi Belgicarum Prouinciarum inhiantes, non leuiter ad pacem ineundam, & ad Palatinatum cum Electoratu reſtituendum afficerentur, maioriq; conatu ſatagerent, Electoratus translationem Cæſari ſub ſpetie maioris boni diſſuadere; aut ſaltem ob inſtantem bellorum calamitatem tali translatione augendam cum vniuerſali totius Germaniæ commotione rem differri, donec mutata facie Imperij, periculum, ne omnes Palatinò accederent, abeſſet; nec deerant maligni nimium in futurum ſpeculantes, qui hoc conſilium adſcriberent non tam ſpeciali commodo, quàm metui, ne domus Bauarica ſemel ad Electoralẽ dignitatem promota ſuccedentibus annis Imperialem digni- *Regis Angliæ oppoſitio.*

gnita-

gnitatem facili negotio aſſequeretur.

Præter hos Principes tranſlationi Electoratus aduerſos, non leuiter ſe opponebat Dux, & Elector Saxoniæ. alio tamen fine, vt ferebatur, motus, & quidem duplici, vno Religionis, altero familiæ Palatinianę commiſeratione; nam Lutherana ſecta, hactenus paritate ferè votorum in Collegio Electorali elata, atquè ideò in omnibus Comitijs ſui erroris tenaciſſima per hanc tranſlationem non parum damni patiebatur, cum in Catholicum Electorale votum decideret. quod non facilè à ciuitatibus Imperialibus, cæteriſquè Principibus Germaniæ plerumquè hæreſi infectis tolerandum iudicabatur, tanto ſuarum fortunarum, nec non ſectæ hactenus per æqualitatem votorum ſatis conſeruatæ periculo; ad cuius repulſam omnes Lutherani, Caluiniſtæ, Huſſitæ, & quotquot ſunt ſectarij Eccleſiæ Romanæ hoſtes, videbantur conſpiraturi. Quia tamen hæc non expreſsè dicebantur, nequè conſultum erat bellum Religionis indicere. hinc Saxoniæ Elector rem vrſit pro familia Palatiniana per ſimilem tranſlationem dignitatis peſsũdanda, non ſine deſperatione filiorum, & iniuria conſanguineorum non tolerantium ſimile opprobrium ac notam tàm ſplendidæ familiæ. quare nullo modo defraudandam Electoratu ſentiebat ob delictum vnius parentis, vel potius ob conſiliariorum Federicũ ſeducentium culpam. Satius itaquè illi videbatur, ſi caſtigato Friderico Palatino, ſaltem in filium Electoralis dignitas deuolueretur, quo medio ſatisfactum iri Regi Angliæ & maiores etiam difficultates Proteſtantium euitari poſſe arbitrabatur. Cum Electore Saxoniæ non pauci Principes Proſtantes à Rege Angliæ, Daniæ, & ab alijs perſuaſi, quos non minus Palatiniana familia, quam ſectarum cõdictio præmebat, idem ſentiebant. His tamen omnibus rationibus pręter zelum Religionis Cæſaris promiſſio Bauariæ Duci alias facta opponebatur, quam vt Cæſar integram ſeruaret, miſſus eſt Archidux Carolus ad Electorem Saxoniæ illius amiciſſimum vt illi perſuaderet tunc expedire, vt Cæſar Bauarũ tot ſubſidijs impenſis addictus, & verbo oppignorato obſtrictus fidem datam præſtaret. verum ab Electore vix impetrare

Electoris Saxoniæ conſiderata.

Familiæ Palatinianæ conſuli voluit.

Cæſaris ratio conſtantiſſima

Digitized by Google

petrare potuit, vt ſolum in Bauariæ Ducem Maximilianũ Electoralis dignitas transferretur, (vt Cæſar promiſſionem impleret, non verò in illius hæredes tranſiret, ſed ad Federici Palatini filios deuolueretur: cui conſilio cum Cæſar voluiſſet ad tempus morem gerere, de ſolis Auſtriaco nomini deuotis ſcrupulo eximendo difficultas erat. Itaquè in eo acriter laborauimus tam Bruxellæ, quàm Matriti apud Regem, Regioſquè miniſtros Comitem de Oliuares, ac Balthaſarem de Zuniga; & cum noſtra conſilia publicata fuiſſent ſub titulo Cancellariæ Hiſpanicæ; Cæſar mirum in modum anxiè verebatur, ne vniuerſalis commotio in Germania oriretur Quare non parum metuebat Sedes Apoſtolica, ne trãslatio Electoratus vel omninò omitteretur, vel ſaltem in plures annos differretur, ac tandem euaneſceret occaſio tam inſignis rem Catholicam augendi, quibus curis dum vndiquè auguſtiaremur, & non euidenter res tota ab euentu penderet, Palatinus, vt extremum tentaret poſt excitatos Proteſtantes Principes, ipſemet ex Hollandia facto itinere per Galliam, & Lotharingiam in Palatinatum aduenit, rem propriam ſua curaturus præſentia; qua viſæ fuerunt res omnes abolitæ, & conſilia immutata, & quia Cæſar Comitem Suartzemburg paulò ante in Angliam miſerat, vt de depoſitione armorum, & de modo aliquo rem honeſtè componendi tractaretur; quod pro ſua humanitate Infanti Iſabellæ commiſerat, ſibi ſolam finalem ſententiam reſeruans per Palatini in Germaniam aduentum; etiam commercium illud euanuit, & nihil certi ibidem ſtatui potuit, cum fortè ſi aliquid ſtatutum fuiſſet, Mansfeldius vel alius pro Palatino bellum gerens non obediuiſſet. Cæſar interim diuulgata iam eius mente de transferendo Electoratu in Bauariæ Ducem, eidem ſententiæ conſtanter inſiſtere debuit, ne leuis videretur, & inconſtans, ac non ſine imminutione Cæſareæ Maieſtatis irrideretur. quare ex eo quod detecta res foret, quæ maximè nos cruciabat, natam vidimus conſtantem Cæſaris mentem, quam amici omnes propugnare, & ſoli inimici oppugnare ſtuduerunt, Mansfeldius enim qui rurſus cum Infante Belgij adminiſtratrice, ac Domina paciſci cupiuerat, immò

Auſtriacorũ ſcrupulus.

iam

iam per D. Dollingerum, habitis cōdictionibus proficuis, pa ctus erat; ad præſentiam Palatini à pactis receſſit. Marchio Durlacenſis inſignem exercitum quindecim millium pugnantium habuit inſtructum, & in apertum campum adduxit. Chriſtianus Halberſtadienſis cum ſuo exercitu ex Vveſtphalia, & Paderbornenſi agro ad Rheni vicinia acceſſit, vt Palatinatui conſuleret, & incepta negotia turbaret; multumquè iam numero, & commoditate loci ſuperiores omnia ſibi Palatiniani pollicebantur. iam Maideburgum Spirentium arcem receperant; Spiram ipſam Mansfeldius cum Federico Palatino intrauerat; Munheimiūq; ſuum repetierat; & prope Vvillochium impetu facto, quandam de Tillio victoriam reportauerat, quare Heidelbergam reuerſus magna ſolemnitate à ciuibus poſt tot exilia, & calamitates receptus fuit. inde Mansfeldius nomine Palatini recuperato Sintzheimio, Ludemburgū, aliaq; loca obſedit, certa ſpe Fridèricum tandem mutata fortuna, vniuerſo Palatinatui, ac mox Bohemiæ reſtituendum; maximè vbi exercitus Marchionis Durlacienſis, qui præſto erat, in conſternatos priore clade Tillianos incidiſſet, & Bauaricos in medio duorū exercituum ſolerter oppreſſiſſet.

Verum mox mutata fortuna, Bauaricis copijs vna cum Hiſpanicis vnitis, ad Vvimpenam celeberrimam victoriam conceſſit; in qua Durlacienſis, quamuis inſtructiſſimus apparatu, & numero militum, ac loci commoditate ſuperior, cum octo legionibus, viginti octo equitum turmis, decem tormentis, & mille octingentis curribus diſpoſita acie; cecidit in manus Tellianorum, & Burgundiorum, qui paulò ante caſtra ſua coniunxerant.

Pugna ad Vvimpenam. Hanc verò inſignem victoriam, tam impari apparatu obtentam, quiſquis ea tempeſtate Cæſaris fęlicitati potius, quàm Generalium virtuti tribuit. Cæſari enim aſtra ipſa, & Superi militarunt, prout ipſe comperi, dum eſſem in Conuētu Ratiſbonenſi pro translatione Electoratus, quod tunc ad paucorum deuenit notitiam. Mihi enim retulit Ioan. Godefridus Epiſcopus Bambergæ, & Herbipolis ob incomparabiles virtutes dignus æterna memoria, qui poſtea in eodem con-

Conuentu mortuus eſt;ex narratione ſui cuiuſdam præfecti militum,quamuis è Lutheri gregalibus(alebat enim ſuis im penſis idem Epiſcopus duas inſignes legiones , vnam peditum,& alterám equitum in exercitu Catholico) quod cum ambo exercitus vna acriter cócertarent , & Catholicus adeò ſuccumberet, vt duabus bombardis amiſſis,proprius pericu lo eſſet;fortè propè prædictum præfectũ miles quidam , legionis Hiſpanicæ Cordubæ diſcurrerat.hic (cui octodecim menſium facultatem loquendi magni cruciatus ademerát, quibus captiuus ab hoſtibus attritus fuerat) ad eundem cóconuerſus,dixit mulierem candidis veſtibus fulgentem in aere videre,quæ nutu Catholicos ad bellum excitaret , & victoriam polliceretur.cumq;paulo ante ipſe miles progreſſus eſſet,caſu in bombardám(quam ſmirighum vocant) ignito fomite ſui ſchopi ignem intulit . illico vi erumpentes pilæ inimici exercitus, vndequaq; curribus conſtipatam munitionem inſtarr marunt,tanto impetu , tanto omnium terrore,vt diſperſi milites vires colligere,ac præliũ reſtaurare nequiuerint. ex quo tanta confuſio poſtea emanauit, vt deſperatione adactus Marchio cũ paucis ſyluas fugiens ſaluti ſuæ cóſuluerit,amiſſis impedimẽtis omnibus pręcioſiſſimis,inter quę ferebãtur fuiſſe aliquot currus monetæ ſignatæ,quã milites pileis ſuis exceperunt, & grauiori menſura diuiſerũt ſubdam id quod poſtea mihi ſubiunxit Epiſcopus ad reprimendam perfidiam Lutheranorum,aliorumq, hæreticorú impugnantium interceſſionem Sanctorum. Cum enim ſuę legionis præfectum hæc narrãtem, Epiſcopus interrogaſſet, an mulierem tunc temporis ipſe vidiſſet,& quam illam fuiſſe putaret. reſpondit,ſe non vidiſſe:attamen pro certo credere fuiſſe aliquem Angelum;cui ſubridens Epiſcopus ſubiunxit: num vidiſſet vnquam angelum depictum ſub forma mulieris? illam fuiſſe Deiparam,maximam Imperatoris patronam , cuius patrocinio præclariſſimas de hoſtibus victorias reportarat. quam ſuam generaliſſimam vocare, dipictamq;in ſuis militaribus ſignis deferre conſueuerat. Ingés ſanè miraculum,cui haud dubiam tanti Præſulis authoritas fidem facit.

Miraculũ Mariæ Matris Dei

Comitia Vngarica.

Hac victoria diuulgata fęlicior fuit ſucceſſus Comitiorũ in Vngaria, quæ paulo poſt celebrata ſunt; vbi de Religione opportunè tñ tractari non potuit. plurimi enim Vngarorum proceres adhuc exacerbati, parum rem Religionis curarunt; de qua ſilentium eſſe volentes, regni difficultates explicarunt, pacem conſtituerunt, coronam ſtabiliuerunt, commercium Turcarum moderati ſunt; communi Ordinum deinde conſenſu de limitaneis locis præſidio Germanico firmandis, de legibus prouinciarum, de Ordinum fide erga Cæſarem declaranda, de inſtauratione arcium, de recuperando Vvaſtzio, de purgatione fluminis propè Iaurinũ de conſtituendis præfectis, de adminiſtrandæ iuſtitia, & de recuperatione locorum Bethlemo oppignoratorum actum fuit. Poſt electionem verò Palatini regni Vngariæ, quem pro illa vice Lutherani adhuc votis præualentes Stanislaum Turſum Lutheranum, ſed mitioris ingenij hominem conſtituerunt, & pręſidia Germanica admiſerunt, Religionem penitus diſſimulantes. Ordines ipſi Auguſtam Imperatricẽ coronare deſiderantes; illud officij genus ſponte ſua Cæſari obtulerunt vna cum debitis, ac ſolitis honorarijs liberaliſſimis. maximè autem Cæſarem placare ſtuduerunt, quando durantibus Comitijs de perturbato Turcarum ſtatu, necatoq; Ottomanorũ Imperatore tragędia innotuit; nã tunc rebus ſuis illi conſulentes; non parum ſibi ab Imperatoria potentia metuebant, quare etiam ipſi diuerſas contra Religionem editas constitutiones, regis arbitrio moderandas, permiſerunt, & ſacratis perſonis ereptas fortunas reſtitui mandarunt.

Interim cũ mihi à Sacra Congregatione de propagãda Fide fuiſſe ſignificatũ in regnis Sclauoniæ, Croatię, Boſnę, & Dalmatiæ, q̃ ſunt vnita regno Vngariæ, multũ præpediri verum ritum Catholicum, imò ipſam Catholicam Religionẽ ex eo, quod in dictis regnis non eſſent Breuiaria; nec Miſſalia iuxta Chatholicã reformationẽ; eaq; nec Romæ, nec alibi imprimi poſſe; cum non reperirentur Illiricarum litterarũ, typi, eos obtinui gratioſiſſimè à Cæſare dono dandos Sacrę Congregat. quos Ferdinandus Primus poſuerat Gretzij

ex

ex qua ciuitate ad caſtrum fluminis in Dalmatia, inde per mare Adriaticum ad Anconam tranſmittendos curaui; integri Romam peruenerunt. Eodem tempore obtinui à Cæſare templum Parochiale S. Michaelis vna cum eius domo, & redditibus in ciuitate Viennenſi propè palatium Archiducale pro Patribus Præſbiteris Sancti Pauli, vocatis Barnabitis, qui inſigne ibi fundarunt Collegium, ex quo ſperari poſſunt ingentes fructus Religionis Catholicæ in illa ciuitate, & Archiducatu. Durantibus adhuc Comitijs, Cæſar noua Legatione Regis Daniæ pro Palatino requiſitus eſt, vt ex varijs locis exercitus pari paſſu demitterentur, & amici tractatus ad totum negotium cõponendum certo loco, & tempore inſtituerentur. quam Legationem Cæſarea, qua aliàs, fęlicitate abſoluit; oſtendens quam iniuſtè præter prima delicta, nonnulli culpam Palatini ſtuderent adaugere, & arma armis cumulando, magis iram ſuam irritare, prout Manſfeldius nouiſſimè fecerat in Alſatia, familiæ Auſtriacæ patrimonio, & in Epiſcopatu Argentinenſi. quẽ imitatus fuerat Chriſtianus Brunſuicenſis, quando ex Inferiori Saxonia (poſtpoſita matris, ac fratris ſui adhortatione in) agrum Vveſtphalicum, in Paderbernenſem, & Moguntinenſem, aliaſquè Imperij ditiones irruẽs; inauditas crudelitates exercuerat Nihilominus Cæſar promiſit, ſe in incepta tractatione pacis perſeueraturum, omnemquè operam adhibiturum, vt in pacis negotio Palatinus, alijquè intelligerẽt; nihil ab eo fuiſſe omiſſum, quo communis patriæ tranquillitas reclarciri poſſet. quod etiã Cæſar pro innata clementia præſtitit; & non ita poſt de nouis, Imperij Comitijs cogitauit; vt illa, quæ præcedẽti anno ob tumultus Mãſfeldicos nõ ſucceſſerant; ſaltẽ hoc anno fęlicius corã pleriſq; Imperij Principibus, ac Cæſareę fortunæ ſocijs peragerẽtur, & opportunè habita rõe interceſſionis Regis Daniæ, Electoris Saxoniæ, aliorumq; Principum concluderentur. Quo reſponſo cũ minimè ſatisfactum fuiſſet Palatino, non deſtitit cũ ſocijs graſſari in ipſos etiã Lutheranos; per illos enim dies Mãsfeldius in ditionem Landgrauij Dermſtadienſis irrupit, & ipſum Lãdgrauium Ludouicum captiuum abduxit Munheimiũ,

poſuitq;in carcere,dicto Papalino,ex eo quod fuerat ibi carceratus Baldaſſar Coſſa poſt concilium Conſtantienſe. per illum Palatinus volebat pacem reſtitui,Cæſaremquè rogari, ac cogi.verùm cum Electores Saxoniæ, & Moguntiæ indignè tuliſſent iniuriam illatam Principi Imperij innocentiſſimo,illamquè Palatino exprobraſſent; nihil de priſtina mẽte iuſtitiam Cæſaris promouendi amiſerunt. Huic bonæ Cæſaris voluntati fauit Deus propè Hochſtã, quando illius exercitui ſecundam anni 1622. victoriam conceſſit contra Halberſtadienſis,ſeu Chriſtiani Brunſuicenſis exercitum, ex Vveſtphalia in agrum Moguntinum ad ſuccurrendum Mansfeldio,& Durlocenſi Palatinum propugnantibus traductum.ſtrauerat enim Chriſtianus ponte ſupra Moenum propè Hochſtã,illudq;oppidum ad Electorem Moguutinũ ſpectans occupauerat. ibidem etiam inſignes crudelitates contra Religioſos,ac ciues exercens;exercitum in pagis eiuſdem Moguntini deſcribuerat.vbi incendijs, & direptionibus Turcarum more graſſabatur,deformata Vrſella,Erlentachio Sualbacho,DelcKenheimio,alijſq;locis circumiacentibus.Quod vbi Cæſaris Bauaricus exercitus intellexit; circa illud tempus,quo copiæ ex Vngaria, & Morauia in partes Rheni tranſierant,ſelecta ſigna ex Cordubenſis,Tillij, & Analtini copijs conuenerunt cum octodecim tormentis non procul à Francofurto;vbi conſtructa acie,aliquandiù ſubſtiterunt,vt fortunam prælij experirentur. Verùm retrocedẽte Halberſtadienſi, exercitus Cæſareus in tria agmina diuiſus fuit. Analtinus medij agminis ductor hoſtem ex monumentis expulit,& Hochſtam fugere coegit Tillius ſtatim hoſtẽ inſequutus,medium ſe inter copias Halberſtadienſis collocauit: ſed illarum pars per pontem præcurrens, rupto ponte, in Mænum decidit;alij in arcem confugientes, admotis tormentis,ſeſe dediderunt: alij fluuium tranare conantes, cum equis,& armis ſubmerſi ſunt. Croatæ fugientes inſequuti, omnes internecioni tradiderunt.itaut tria millia occiſorum numerata ſint.Pauci, qui ſuperfuerant, Mansfeldicis ſeſe coniunxerunt,cum quibus Mansfeldius,Tellium inſequentem metuens,dum annonæ penuriam in Palatinatu

Victoria ad Hochſtam.

Malsfedius in Alſatiam fugit.

tu,à tam potenti exercitu occupato,metueret; Alſatiã prius, quàm præueniretur celerrime repetijt, & de nouo pecuniã extorquere cępit ab Andlauienſibus, Roſſetants, & Verreſijs;quod cum etiam à Tabernitanis ſperaſſet, ſpe ſua excidit,validoſque præſidiarios inuenit, vnde de fuga,depaſtam iam Germania,cogitauit.

Palatinus verò cum ſibi omne ſubſidium præciſum præuideret,ſciretq; Bruxellis de pace agi, quam ſcripſerat Rex Angliæ,non parum à Mansfeldio,& Chriſtiano Halberſtadiẽſe præpediri;vtrumq; publico diplomate exauctorauit; ac Sedanum reuerſus, non ita poſt ſimulato habitu, in Hollandiam rebus ſuis diffidens peruenit. Mansfeldius autem ad antiquos ſuos dolos conuerſus,impetrata,ac publicata miſſione,per Tillium operam ſuam Cæſari exhibuit,vna cum Brunſuicenſi,ſi modo Cæſar ſtipendiorum partẽ penderet, & proſcriptionem aboleret: quæ doli cauſa tm̃ dicebantur, vt alteri operam ſuam locaturus immunis poſſet aliquandiù perſiſtere,ac ſine graui periculo euadere.Lotharingiæ ergo fines tunc ingreſſus,ibidem aliquandiù hæſit,& nunc regreſſum in Germaniam,nunc progreſſum in Galliam ad Regem; nunc directum iter in Belgium moliebatur:ſerius tamen conſilium diſſimulabat.Interim Bruxellæ Suartzemburgicus cum Regis Angliæ Legatis, Palatini miniſtris conuenerant. ſed difficulter votis correſpondebant. Palatiniani enim integram ſuæ ditionis, nec non dignitatis reſtitutionẽ depoſcebãt,Cęſarei vero vix illius partẽ concedere Friderico,ſed filio primogenito, & dignitatem poſt obitum Ducis Maximiliani; ea tamen condictione; vt Catholicæ Religioni adijceretur;forte ſe offerre poſſe dubitabant. ſicquè infecta tractatione,totum negotium ad futurum Conuentum,cui maximè Palatinus diffidebat, dilatũ eſt;ad quem Cæſar Saxoniæ Electorem, Ducem Pomeraniæ,Michelburgenſẽ, Electores Catholicos omnes cum Ludouico Landgrauio Haſſiæ, qui paulo ante è manibus Mansfeldij,& Ludouici Palatini liberatus fuerat; inuitauit, Prius autem Cæſar ſententiam in Marchionem Durlacenſem tulit,vt Marchionatum Badenſem Eduardi filijs,vti hæredi-

Palatinus renunciat Manſfeldio obſequium.

Mansfeldius in Lotharingia

Sententia de reſtituendo ſuperiori Marchionatu.

Digitized by Google

redibus legitimis reſtitueret. Lis etenim iſta ſub tribus Imperatoribus dudùm ab Eduardi Marchionis Badenſis filijs agitata fuerat contra Georgium Fridericum Marchionem, qui, nepotum ſuorum tutor, hæreditatem pupillorum ſibi appropriauerat; occaſione capta, quod parens ad impares nuptias tranſiſſet, & Catholicam Religionem inuehere tentaſſet. quod quamuis in Imperio abſonum foret: tamen cauſa nondùm ſatis inſpecta, & ne ob rem ſingularem integra Germania bello affligeretur; in Marchionem Badenſē hactenus toleratum fuerat. cum vero præfatus Marchio Georgius Fridericus arma contra Cæſarem ſtrinxiſſet; ac prius filio ditionem ſuam magna fraude ceſſiſſet; fuiſſetquè pars aliqua ditionum pupillorum Principum à Marchione Spinola inter alia loca occupata; voluit Cæſar ad interceſſionem Electoris Moguntini, ac noſtrā, (maximè vt Catholica Religio debitè promoueretur,) veris hæredibus, Eduardi filijs Catholicis in Aula Brunxelij educatis, ditionem reſtituere, quare ex ſententia ſuorum Conſiliariorum aulicorum vnanimiter ſuffragantium ſecundum iura ſcripta, & Germaniæ conſuetudines, Georgium Fredericum vti reum condemnauit ad reſtituendum eiſdem ſuperiorem Marchionatum Badenſem nec non fructus perceptos, ac percipiendos, cum omnibus clenodijs, tabulis, mobilibus, & refuſione ſumptuum, ac damnorum.

Sicq; Marchio Vuillelmus horum primogenitus per Archiducem Leopoldum Commiſſarium Imperialem in Marchionatū fuit reſtitutus, & ſtatim nihil antiquius fuit illi, & magis in votis, quam (ſicut mihi promiſerat antequam Viēna diſcederet) vt ad auitam Religionem ſuum Marchionatum reuocaret; ſic poſtea præſtitit per Patres Societatis Ieſu Spira euocatos. quos in præcipuis locis populo præeſſe voluit. pulſis Lutheranis buccinatoribus, immò res tàm fęliciter, auſpice Deo, ſucceſſit; vt omnes ſubditi ita ſacra Catholicorum ſuſceperint, vt nunquam abiuraſſe putarentur, & verè ſeſe antiquos Catholicos pietate, & religione referrent. In hac rerum conſtitutione inſtiti apud Cæſarem, vt tantarum victoriarum memor, Deo gratum obſequium

repen-

rependeret in reſtauratione ſuarum prouinciarum, vt paulatim ſeditionibus, ex hęreſi originem ducentibus, occurreretur; ita ſua Maieſtas ingenti ſollicitudine, ac pietate, quam ſemper prætulit, cum in Morauiam deſtinatos Legatos ad executionem ſuorum decretorum miſiſſet, multoſq; capite mulctandos vita donaſſet. primo Cardinalem Dietriſtain monuit, vt ad imitationem Bohemiæ, Prædicantes omnes è Morauia præſcriberet; deinde cum ex me cognouiſſet adhuc clancularios aliquos ad præcipuas vrbes hærere, ac nonnullos ciues paſſim feſtiuis diebus eo excurrere; ſtrictè inhiberi præcepit, ne quis priuatis iſtis conuentibus, quaſi ſeditioſorum receptaculis auderet intereſſe; pariterq; pupillos omnes, & ſcholas à cura ſectariorum exemit, in quo cũ ſingulariter vidiſſem Morauos obediuiſſe; de Anabaptiſtarum ſecta proſcribenda cogitaui; licet arduam me prouinciam ſubiturum pro certo ſcirem; tamen Deo Duce, multis ſuperatis difficultatibus, inuitis nonnullis Principibus, ac proceribus, a quibus fex illa (ſi temporale lucrum ſpectemus, proficua) dependebat; obtinui, vt pro ſcriberentur, & omnes Morauj hæreditario iure, & bello victi, familiæquè Auſtriacæ ſubditi, in vna Religione viuerent. quæ vt executioni mãdarentur; maxima pietate, ac prudentia Cardinalis à Dietrichſtain Gubernator prouincię, poſtpoſito omni ſuo particulari commodo, elaborauit. Pari modo cum à me Cæſar percepiſſet magno doloris ſenſu in Carinthia nidulari hęreticos, in poſtrema Religionis inſtauratione nondum penitus extirpatos, aut ex vicinis aliquorum Procerum regionibus paulatim. & ſecrete irreptos, ſeuero decreto, arcanis conſilij directoribus Gretzij relictis mandauit, vt ſtatim hæreticos omnes in Carinthia, præcipuè eos, qui Clangefurti hærebant, aut ſcholæ Xenodochij, aut aliorum munerum curam gerebant, Iuriſperitos, ciues, aut qualeſcunque præſcripto termino ſex hebdomadarum, ac trium dierum (niſi reſipiſcerent) ex omnibus regionibus hæreditarijs conceſſa bonorum venditione, eliminarentur; eliminati penitus, ac perpetuo proſcriberentur.

Reformatio Morauiæ Cardinali commiſſa.

Anabaptiſtæ proſcripti per diploma 17. Aug.

Eijciunt hæretici ex Carinthia per diplo. 24. April.

Idem tentauimus, vt in Bohemia publicaretur, ſaltem in

vrbibus

Digitized by Google

Conatus Catholicorũ in Bohemia. vrbibus Pragenſi,& alijs Regijs: ſed immaturum omnibus videbatur, donec non totaliter abactis miniſtris, populus, pluribus in locis adhuc omninò rudis, inſtrueretur à modeſtioribus, ac doctioribus Catholicis, quos in lingua Bohemica difficillimum erat reperire, pro Germanicis verò partibus ex Bauaria,& Paſſauienſi nonnullos, licet paucos bonos poteramus nanciſci. duo interim adhuc Pragæ hærebant Pſeudeuangelij buccinatores, qui gentem plebeiam præcipuè ſubuertebant,& nonnunquam blaſphemijs, & calumnijs Catholicos onerabant. quare ad illos eijciendos, eorumquè Eccleſias occludendas maximè à nobis elaboratum eſt; neq; enim deerant patroni, qui tam eorum, quam populi Pragenſis cauſam agerent, eoſq; conſilijs, opibus, & fauoribus fouerent. ipſemet Cæſaris in Bohemia Prorex recenter confirmatus, quamuis alias diem Paſchatis eiectioni eorundem præfixiſſet, ac deinde ob inſtantia Comitia Vngarica vſquè ad finem Comitiorum rem produxiſſet; etiam nunc de eiectione talium miniſtrorum ambigebat, ac rurſus differendum fore cenſebat. quare contra huiuſmodi procraſtinationem Cæſarem conueni, rogaturus, vt quod in Bohemia reliquum erat ad pietatem,& nominis ſui æternitatem, ampliſſimumq, erga Dei Maieſtatem meritum, eiectione duorum prædicantium,& occluſione Eccleſiarum perficeretur. nequè enim de duobus tantum prædicantibus, ſed de integra libertate Religionis agebatur. nam quandiù illi hærebant,& apertis Eccleſijs tolerabantur; tādiù nullus è populo ad Religionem Catholicam accedebat. tandiù adhuc ſperabant ſectarij ſuam Maeſtatem conceſſuram aliquando liberam facultatem errorum proclamationi: tandiù etiam adhuc alij per vniuerſum regnum exemplo horum in regijs vrbibus, & apud nobiles publicè, apud plebeios verò,& vicanos priuatim, eodem iure, ac nomine Auguſtanam Confeſſionem inclamabant, tanto populi plauſu, vt ob prædicantes calicem Bohemis amicum præbentes, Catholici Sacerdotes contemnerentur. immò conſtabat, iam ipſos Catholicos, Eccleſijs nonnullis impoſitos, omnibus prouentibus deſtitui,& miſerrimè vitam tranſigere. quare plurimi Eccleſias deſerere

Catholicæ Religionis periculũ expenditur.

co-

Digitized by Google

cogitabant; eratq; periculum, nè deſertæ rurſus ab hæreticis occuparentur; & quod maximè nos pioſq; omnes affligebat; niſi tunc eijcerentur tales verbi Dei corruptores, de vniuerſa Religione perpetuò, aut ſaltē in longa tempora actum videbatur; nam ſi ſemel S. M. ad Comitia Ratisbonæ in proximum Septembrē indicta perueniret; in gratiā Saxoniæ Ducis, aliorumq; Principum, coram talem gratiam pro ſuæ Religionis in Imperio tolerādæ exercitio poſtulantium, indubiè cedere deberet; vt in alijs cauſis, è quibus alia pendebant Comitiorum negotia, eorum gratiam mereretur. Quod periculum, vt præueniremus bene gerendæ rei anſas omnes arripere debebamus maximè, quod quotidie augebatur etiā in hoſce prædicantes odiū, cum cęteris inſolentiores nō deſiſterent in Catholicam Religionē inuehi, & recēter quidem in feſto Aſſumptionis Glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Matris Dei (quod ſolū hęreticis Lutheranis colitur,) vnꝰ illorū turpiſſimas blasphemias euomere præſumpſerat. alij etiam in vrbibus regijs quamuis modeſtiā ſimulantes, non omittebant aculeata verba ſerere, quæ ſeditionem nonnunquā potuiſſent excitare, aut ſaltē turbis deditos animos ſeditionis ſeminibus fouere. Quæ cum ingenti animi ſenſu à me nomine Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, & multorum Catholicorū raprçſentata, & profunde in corde Cæſaris impreſſa fuiſſent, mandauit Sua Maieſtas, rurſus Proregi Bohemiæ, vt poſtquam in regnum perueniſſet, tā eiectionem prædicantiū, quam occluſionē Eccleſiarū Lutheranæ Religionis promoueret. verùm cum adhuc Prorex, cui multū deferebatur, ſuaſiſſet Cæſari, vt negotiū hoc differri pateretur, ſaltē vſq; ad finē Comitiorū inſtantiū Imperij, quæ iam in proximū Octobrē dilata fuerant, ne offenderētur Principes Lutherani cōuocati, & auerſis animis, vel recederēt, vel omnino aduerſæ parti adhęrerēt differri oportuit, donec Glotziū (ꝙ adhuc Cęſaris copias exercebat, in Sileſia in qua facilè incendiū nouum excitaſſet) Luſatia, ac Bohemia ad officiū Cæſaris redirēt fuerant. n. qui illius loci periculū (vt prædicantium eiectionē ꝑpedirent,) Cæſari ſuggeſſerāt, pariterq; qui klingebergentiū fidem vererentur, & kuttenbergentiū in Bohemia recētiſſimos tumultus in exem plū, Cæſari ſtatuerant, vt

De prædicantibus vlterior deliberatio.

Differenda cēſetur eiectio.

Cæſarem ab hac mente reuocarent. Bella interim ex Germania in Belgiú translata illic ardebant, vt nihil certi de futuris Comitijs nobis promittere auderemus: Mansfeldius enim in Epiſcopatum Metenſem cum viginti millibus per Souordenſé ditionem promotus, nunc reditum in Germaniam, nunc aditum in Gallias, nunc deuaſtationem Treuerenſis Archiepiſcopatus moliebatur, ac minitabatur, quare Treuerenſis Archiepiſcopus nihil certi potuerat deliberare. Colonienſis inter media arma, non minus de ſuo acceſſu dubitabat; nam Hollandi iuxta illius reſidentiam Bonnenſem munimentum excitauerant ad opprobrium Præsbyterorum omnium, turpi nomenclatura pilei quadrati nuncupatum; illudquè iam ab exercitu Regis Hiſpaniæ, & à vicanis paucisquè militibus Neoburgici Ducis obſidebatur non ſine periculo, ne Hollandorum exercitus occurreret, & integram diœceſem Colonienſem deuaſtaret; Quod vt impediretur, Marchio Spinola Bergam ad Sonam, munitiſſimam Hollandorum ciuitatem obſedit, ibiq; Hollandorum vires occupauit magna ſui exercitus, & plurimorum Ducum magni nominis iactura, nequè enim obſidio illa tàm facilis, nequè tam fęlix eſſe poterat, vt breui finem liceret ſperare quandoq; Hollandi vrbem octo ſignis peditum, & quinquè turmis equitum munierant, & aggeres ab vna parte perfoderant, vt non niſi, per aquas profundiſſimas poſſet oppugnari. Sperabat Marchio arcis occupationé tum ob diſſidium in vrbe inter Armenianos, & Gommoriſtas exortum; at illud poſtea, contra Catholicos vtriſquè pugnantibus facile compoſitum eſt; maximè vbi ter mille milites præſidiarij, & ſexdecim naues onerariæ cum commeatu receptæ ſunt; tum etiam quia ipſe paulo ante dimidiatam lunam ante portam prætoriam obtinuerat, quæ non parum Hollandos terrebat.

Mansfeldius tranſit ad Hollando.

Hollandorum obſequio ſeſe cum exercitu ſuo tunc Máſfeldius propè Sedanum latitans addixerat, nemine ferè conſcio, quare ex illo loco opportunitatem irrumpendi, & infeſtandi aliqua ex parte Cæſarem, & Regem Hiſpaniæ venabatur. Dubitabant aliqui, an rurſus Hannoniam, & Ca-

& Cameracum in Belgium dudum pacatum inuaderet. Alij partibus Rhenanis, vt obſidinem munimenti in Rheno conſtructi ſolueret, metuebant. At ille de obſeſſa Bergha ſollicitus, vt Ollandis morem gereret Brabantiam verſus iter ſuum direxit Quare Corduba, qui ſemper illius veſtigijs inhæſerat cum copijs Regis Hiſpaniæ; infra Namurcum ſuum exercitum illi oppoſuit, & inſtructa vtrinquè acie, cum aliter Mansfeldius euadere non poſſet, acriter ibidem pugnatum fuit aliquot horarum ſpatio, dubia aliquantiſper victoria, quæ à deſperatis Mansfeldianis ſolito animoſioribus magno impetu contendebatur. Sed contrario euentu illa regijs ceſſit, fortiter ſtationem ſuam tertio ſuſtinentibus Homburgicis, & Emdenſibus legionibus, quibus tandem Mansfeldius cedere coactus, dum equitatus Chriſtiani Brunſuicenſis pugnaret; turpi fuga dilapſus eſt. Periere tamen in ipſo loco ex hoſtibus mille equites, & ter mille pedites, magna pars reliquorum diſſipata, & à ruſticis miſerrimè trucidata fuit, vixquè ex viginti millibus ſex millia euaſerunt. Chriſtianus Alberſtadienſis glande plumbea in ſiniſtro brachio læſus, non ſine periculo vitæ, ob tumorem vulneri concretum, brachio deſtitui debuit. Sex mille reliqui in Belgium ad Bergam obſeſſam tenderunt, vt obſidionem ſoluerent, ſed Spinola, ne interciperetur inter copias Mansfeldij, & Hollandorum, relicta obſidione prudentiſſimè receptui cecinit; & non omiſſis impedimentis Antuerpiam incolumis deuenit. Heidelbergam interim Tillius oppugnabat, oppugnatamquè, multis tormentorum ictibus non ita poſt vi occupauit. Idem de Manhemio factum eſt, quem locum fortiſſimum totius Germaniæ propugnaculum inter duo flumina ad inſtruendos pontes ſemper illius beneficio tutos Præſidiarij Angli turpiſſimè deſeruerunt. Corduba in Palatinatum regreſſus Francodalliã ambiebat; iamq; exercitum ad obſidendũ locum collegerat; cũ ex Belgio commerciũ pacis, ſeu induciarũ ad 15. Menſes inſtitutũ aduenit, quo non ſolũ Frãcodallia, ſed cęterũ Palatinatus inferioris ad manus Regis Hiſpanię deponi debebat; ita tamẽ, vt infecta pace, rurſus Regi

Prælium ad ....

Induciæ inter Hiſpanos, & Anglos.

Digitized by Google

Angliæ oppidum in eodem ſtatu, quo recipiebatur, relinqueretur. Commercijs ergo ciuilibus de reſtituendo Palatino in Anglia deinceps actum fuit magna ſpe reſtituendi Catholicam Religionem in regno à rege ipſo data, cum Reformatæ Religionis declamatoribus interdixiſſet ſcommata, aut aculeatas exprobrationes in Romanos Catholicos, & ſingulariter ſuos examinari, & approbari voluiſſet. multumq; per Anglos, & Hyſpanos laboratum, vt ſi perficeretur matrimonium filij Regis Angliæ cum Infanta Hiſpaniæ; Frederico Palatino aut ſaltem eius hæredibus filijs conſuleretur. Quod Cæſarem nõ retardauit quin Comitia ad proximum menſis Nouembris medium ſtabiliret quare certum diem vigeſimum quintum omnibus Electoribus indicens, Ratiſbonam ipſemet iter adornauit, tanto ſecurius, quanto magis conſtabat, vndiq; Cæſaris hoſtes ceſſiſſe, & vix aliquod periculum alicubi ſupereſſe. Klingebergenſes enim, & Glotzenſes paulo ante ſeſe honeſtis pactis dederant, & Turcarũ Imperator pacem ex neceſſitate appetens, legatum cum muneribus deſtinarat, inuiolatamq; pacem ſeſe conſeruaturum confirmarat.

Actio contra prædicantes repetitur.

Repetita tamen prius fuit ſub initio Octobris Viennæ controuerſia de prædicantibus ex Bohemia depellendis; in quem finem conſilia diuerſa habita ſunt, & ſcripto argumẽta hinc inde probata fuere nõn valde rem Catholicam promouẽtia, quibus ego rurſus me oppoſui, demõſtrans Cęſari politica hæc eſſe figmenta, quæ hactenus diuina prouidentia cluſerat, atq; in poſterum eludere parata erat, niſi nimiũ arundineis illis fulcris inniteremur, quod dedecet pios, ac ſtrenuos animos Dei gloriam pro viribus procurantes. quare multi pro eiectione hæreticorum inclinarunt. Exemplũ deinde inimicorum noſtrorum à me productum coram Cæſare, ac toto Concilio, plurimorum ſententiam mutauit; neque enim putabam nos Catholicos tot victorijs auctos, ac tanta dignitate Imperiali, Electorali, tantoq; Principatu fulgentes, tot regnis, ac prouincijs ditatos, debere eſſe inferioris conditionis, quam eſſent ipſi hæretici ſatis depreſſi. illi etenim, (inter quos ſubebat recenſere Saxonem) in ſuis ditio-

Digitized by Google

tionibus, nullum patiebantur Catholicum Sacerdotem, nullum admittebant Catholicum exercitium; neque quidquã apud illos in hac cauſa valebat auctoritas Cæſaris, aut amicorum preces, aut politicarum rationum conſideratio ad rigorem illum in falſa Religione temperandum. quare mirati, & indignati ſunt multi mecum, quod tam vili eſſemus Catholici animo; vt pateremur in noſtris ditionibus, atque hæreditarijs prouincijs ſepoſito Dei obſequio, nunc ab vno Principe, nunc ab alio, aut à plebe etiam nobis legem imponi, quæ vniuerſam ditionem, & imperium aliquando cũ æterna fęlicitate præpediret, vt exemplis recentiſſimarum ſeditionum, & è ſententijs Sanctorum Patrum, ac Sancti Euangelij, ipſiuſque Spiritus ſancti oraculis luculenter probabam. Quæ omnia ita mentem Cæſaris penetrarunt; vt conſtantiſſimè 28. Octobris Proregi Bohemiæ eiectionem prædicantium nominatim duorum Lutheranorum Pragę, & occluſionem duarum Eccleſiarum ab hæreticis conſtructarum vigore litterarum Maieſtatis abſque longiori tergiuerſatione imperarit. cui imperio cum Prorex adhuc Viennæ ſubſiſtens paruiſſet, Mandatumq; de Lutheranis concionatoribus è regno dimittendis, & de templis illius ſectæ, quę ad Cæſarem ob diuulgatam rebellionem deuolutæ fuerant, occludendis, Præfecto vrbis Pragenſis tranſmiſiſſet; ſtatim occluſis Eccleſijs intra triduum conceſſum, duo ex vrbe Pragenſi, & plures ex Regijs oppidis prædicantium itineri ſeſe accinxerunt. Quod cum ad Electoris Saxoniæ aures perueniſſet, ſtatim ad Proregem pro concionatoribus, ac tēplis à Rodulpho Imperatore permiſſis interceſſit; magna humanitate ſignificans, ſe non poſſe huic rumori de arcendis Euangelicis fidem adhibere; neque poſſe arbitrari Cæſaris mentem illam fuiſſe, cum ſciret illius cogitationes tantum tendere ad reducendam, & ſtabiliendam pacem hactenus huiuſmodi rebus turbatam rogauit inſuper, vt talem eiectionis exequutionem meliori, qua poterat, via præpediret. verum cum à Prorege percepiſſet, illam non ſuam tantùm, ſed Cæſaris fuiſſe ſententiam, iamq; ſatis magno numero prædicantes ad illum lamentabundi de exilio accurriſ-

ſent.

ſent. Doctor Hoe Lutheranorum prædicantium apud eundem Saxonem anteſignanus pro ſuæ ſectæ miniſtris Apologiam quandam edidit, in qua tam Cæſaris Rodulphi Chriſtiano II. Saxoniæ Electoris promiſſiones, quam recentiſſimas Archiducis Caroli Electoris Colonienſis, ipſiusq; Cæſaris Ferdinandi magnas pollicitationes produxit, illarumq; contrarium exitum, modeſtè tamen, exprobrauit; Caluinianam deinde ſectam, aliquando prophetizantem Lutheranorum eiectionem, vbi Cæſari victoria obtigiſſet, explorauit, & Iudęorum, quorum Synagogæ permanſerant ſub tutela Cæſaris, longè meliorem eſſe condictionem queſtus eſt; ac tandem ponderata Cæſaris exiſtimatione, ſuaquè erga ſuam Maieſtatem deuotione, multis teſtimonijs, ac periculis toleratis commoſtrata, rogauit Cæſarem, ac Proregem Bohemiæ, vt calamitatem hanc à ſuæ ſectæ viris auerterent; occaſionemq, Euangelicis præberent, vitam, honorem, fortunã, & ſanguinem pro ſua Maieſtate profundendi; quod omninò fore ſperabat, ſi expulſi exules priſtinis ſedibus reſtituerentur. Hæc tamen omnia nõ ita vera vt promulgata fuere, Cæſaris animum in fide conſtantiſſimum, & conſcium, quid molirentur ſectarij in omnibus regionibus, nunquam in vno conſiſtentes, immutare non valuerunt. Quare ſurda aure iſta præteriens, itineri Ratisbonam verſus, præordinatis prius Auſtriacis, Vngaricis, ac Morauicis expeditionibus; ſe cõmiſit. Cum vero intellexiſſet Saxoniæ Electorem Moguntini Electoris, & Landgrauij Ludouici interceſſionem, imploraſſe, eorumq; fidem requiſiuiſſe pro defenſione nõnullarum ciuitatum Imperialium; quæ apud eum quæſtæ fuerant, ſe contra pacta Aſchaffenburgentia tum milite prę ſidiario, tùm exactionibus, alijſquè operibus etiam in cauſa Religionis grauari; cumquè in itinere Ratisbonam verſus Schardingam perueniſſet ab eodem Saxone miſſus nobilis quidam ex ijs, qui in intimo cubiculo ei aſſiſtũt; qui tàm voce, quam ſcriptis ſuo nomine queſtus eſt de prædicantium eiectione; quã actionẽ Elector illaudabilẽ dicebat, Hinc tota ferè Aula commota fuit, & in me quilibet culpam reijciens, non ſolùm hæretici, ſed & Catholici ardentibus meis

Apologeticus Doctor Hoc.

Conſtantia Cæſaris.

con-

conſilijs offenſi, non dubitarunt me turbatoris pacis nomenclatura dehoneſtare; iamquè obganniebant etiam illi, qui Electoratus tranſlationem non optabant; cum Saxoniæ Electorem emanſurum dicerent, & mox acerrima bella à multis præparata vaticinarentur, quibus integra Catholica Religio in periculum exterminij deduci poſſet. Quæ omnia Cæſarem vexarunt, & me tunc paululum antecedentem, quo Cæſari precibus, & conſilio in tanta anxietate ad eſſem, non parum de contrario aliquo decreto ſollicitum, reuocarunt; quare ad Cæſarem accedens ei magno conatu perſuadere ſtudui, ſic diuinæ voluntati fortiter, & ſuauiter omnia diſponenti placuiſſe; nequè talem Principē meritò tātopere offenſū ob rem quæ ad ipſum parum ſpectabat, & quamuis ſecurus eſſem, Suā Maieſtatē nullo modo contrario decreto velle obſcurare gloriam adeptæ victoriæ; & beneficij in expugnanda hæreſi Catholicæ Religioni in Bohemiæ Regno impenſi; nihilominus pro maiori rei actæ confirmatione debebam ſuę Maieſtati in memoriam reducere, nullum eſſe in Imperio Regulum, qui ſui patrimonij ſubditos non Religioni, aut ſectæ ſuæ obtemperare velit, & paſſim omnes ſubditos dominis ſuis in Religione credere; quare hoc mirum in Cæſare non debere eſſe apud alios Principes, cum ipſi hoc in ſuis ditionibus exequerentur. verùm Cæſar cogitabundus litteras Electoris Saxoniæ oſtendit, quę inter alia mentionem litterarū ſuæ Maieſtatis ingerebant ann. 1620. quibus Caluiniſtas extirpatores tam Catholicæ Religionis, quam ſectæ Lutheranæ nominauerat, quam tamen Caluiniſtarum inſimulationem propter eiectionem prædicantiū e regno Bohemiæ ille in Cæſarem modeſte reiciebat. Quare cum ſua Maieſtas (prout mihi videbatur) maluiſſet eiectionem in aliud tempus fuiſſe dilatam; oſtendi nihil in celeritate erratum eſſe; ſed potius in nimia Decreti procraſtinatione, quod indubiè alioqui fuiſſet intermiſſum, non ſine dedecore; & conſcientiæ propriæ contaminatione, vel ſi etiam poſt præſentiam Saxonis fuiſſet editum; periculum extitiſſet magis eundem offendendi quapropter ſaniori conſilio tale Decretum fuerat præmiſſum; illudquè in Bohemia

Argumentum pro reſtauratione diſciplinæ.

Maturo conſilio decreto facto.

excu-

excuſari poſſet; vbi iam Lutherani facta vi irruperant, & nō exiguas turbas, cum alijs concitauerant. Quare Cæſar euocato Concilio, & ſuorum ſententijs auditis, quos inſtruxerã, ſtatuit in facto Decreto perſiſtere, Deoquè offenſorum animos committere, & Saxoni reſpondere, vt ad Conuentum indictum ſe accingeret, multa ibidem poſſe componi; Suam Maeſtatem de cauſa Religionis in Bohemia cum eo eſſe tractaturam; illum etiam cogniturum mentem ſuam Cæſareã non adeò eſſe ab officio, & fauore ipſius alienam, quin parata foret, ſufficientem facti Decreti rationem reddere, ac ei in omnibus iuſtis, atq; æquis ſatisfacere.

Reſponſum Cæſaris.

Vbi Ratisbonam acceſſimus, ex litteris cuiuſdam miniſtris Ducis Saxoniæ, qui fratrem Catholicum meum amicū in Aula habebat, demonſtrare potui non fuiſſe Electorem adeo exacerbatum propter eiectos prędicantes; neq; eum tāti illos feciſſe, vt propterea tumultum aliquem excitare decreuerit; verùm debuiſſe Electorem in gratiam Proteſtantium, ſuæq; Religionis conſortium aliquo modo vrgere illorum patrocinium, nè omnino negligentiæ argueretur, & vt honeſtam aliquam anſam ſuę abſentiæ attexeret: non enim decreuerat tali Conuentui intereſſe, ex quo non niſi indignationem apud ſuæ Religionis proceres poterat ſperare, ſi in translationem Electoratus à Cæſare conceptam cōſenſiſſet, & licet Delegati illius de dimiſſione miniſtrorum Euangelicorum conqueſti fuerint, & inſtiterint, vt reſtituerentur; tamen illis commiſſum erat, vt hac in re Cæſari perſiſtenti cederent, modo de Sileſia corrigenda, aut de Luſatia repetenda nulla mentio ingereretur. Quæ cum Cæſari retuliſſem, conſtantiſſimè in Decreto facto perſeuerauit. Non ſemel tamen animaduerti in ſua Maieſtate anxietatem aliquã eum de hiſce Decretis moneretur ab ijs, qui faciliora omnia promittebant, ſi Saxoniæ Electori aliquando in reuocandis dimiſſis ſatisfieret quare ſuadebant aliqui, vt ſolis Germanis Eccleſię duæ ademptæ concederentur. quandiù rigoroſę Confeſſioni Auguſtanæ inſiſterent; alij extra vrbem Pragenſem, & alias pręcipuas regni Bohemici, cęmiterium, & Eccleſiam Lutheranis dandam cenſebant. alij

Mens Electores Saxoniæ.

Timidorum conſilia.

Pra-

Digitized by Google

Pragenſibus ſaltem ſimile exercitium indulgeri, vel ad certos annos reſtringi poſſe arbitrabãtur; quibus ſententijs pro virili decuit me opponere, nouas Conſiliariorum inſtructiones etiam in iure Canonico, fucatoq; animi bono fundatas reijcere nõ ſine maximo labore, cum hęc non plebis, ſed Conſiliariorum, & Legatorum nonnullorum eſſent machinamenta, trepidantium timore, vbi nullus erat timor; à quibus Diuinæ Maieſtatis gloria retardabatur, ac Cæſari, eiuſq; exiſtimationi labes aſpergebatur; prout inter cætera prudẽter non minus, quam pie dixerat Cęſari Princeps, & Epiſcopus Herbipolenſis, qui cum in vtrãq; partem diſceptaſſet, & vndiq; pericula vidiſſet, conſtantiam in decretis Cæſareis, dubiæ fidei prætulit, qui etiam cedro dignam Cęſari ſententiam dixit. ſi, inquit, hĩcet inde ſint pericula: videaturq; hinc Deus, & ibi homines offendi, ſatius arbitror, fore incidere in manus hominis, quam Dei viuẽtis, à quibus neq; nos, neque alius poſſet Suam Maeſtatem liberare. Quæ verba tantum ponderis habuerunt, vt Cæſar ſtatim conſtantiſſima sẽtentia in facto decreto perſeuerare decreuerit, & Proregi Bohemiæ ſcribi curarit, vt in incepta prædicantium eiectione, ac Religionis inſtauratione conſtanter procederet. quare etiam Electori Saxoniæ reſponſum fuit, eiuſq; rationibus ſatisfactum, ac præcipuè litteris S. Maeſtatis, de quarum fide agebatur. nam ijs videbatur, Electori aliquid circa priuilegia Bohemorum, ac Religionis libertatem, Mulhuſij ſpoſpõdiſſe, ad q̃ etiã Electoris Colonienſis ſentẽtia reſpiciebat; verũ & illa excuſabãtur; nã Cęſar multa Bohemis ꝓmiſerat, ſi parerẽt ipſius mãdatis, aut ꝓcibus; ſed q̃a ex Bohemis ne vn⁹ quidẽ liberẽ ſeſe S. Maeſt. ſubdidit, & oẽs vi adacti fuerũt ad ſubeundũ onus Imperij, iure, meritoq; puniebãtur, & Cęſar à tali ſponſione cõfirmationis priuilegiorũ liber declarabat̃, ita vt Elector nihil fidei Cęſareę deinceps poſſet opponere.

Epiſcopi Herbipolenſi ſentẽtia.

Excuſantur Cęſaris promiſſis promiſſiones.

Non deerant tamẽ adhuc aliqui, quorum opera quæſitũ fuerat votum aliquot Vniuerſitatũ Catholicorũ Germanię, necnõ Patrũ Societatis Ieſu, aliorũq; Religioſorũ Theologorũ examinãtiũ, an ſine peccati labe potuiſſet Cæſar, ac poſſet tolerare hæreticos Pragæ, eorũq; eiectionẽ diſſimulare, Quæ

Conciliũ Theologicũ priuatim celebratur.

quæſtio Pragenſibus Theologis fuerat me inſcio mera forenſi auctoritate propoſita;ſed iuſto Dei iudicio, ac veritate teſte, omnium calculo ſtatutum fuit, Cæſarem tolerare non poſſe hæreſim poſt tot victorias, & ſi non ſine incommodo: huiuſmodi enim tolerantia ad inſtar nouæ conceſſionis tam damnoſæ ſectæ fuiſſet, quæ ſi tempus aliquod nanciſceretur; firmata iam radice,non ſine multo ſanguine, ac totius Germaniæ,& animorum vaſtitate miſerrima; Cæſaris culpa deleri poſſet. Hoc Theologorum votum poſtquã ad mei notitiã venit; cum Cæſari retuliſſem, ac ſimul quæſtus eſſem de illorum audacia,qui nobis incõſultis, præſumpſerant de tanta re deliberanda aliquid ſtatuere.Cæſar eorũ zelum excuſauit, neque, enim dixit, me centum Theologi ab illa ſententia reſtituendi Eccleſiaſticam diſciplinam, & excludendi hæreticorum ſectas,facile reuocaſſent; cum ſciã quanto periculo,& patientia ſimilia mala tolerarim. Quæ omnia [illegible] Electoratũ concernentia non ſeruato ordine viſũ fuit enarrare; vt ſimul quid in electione prædicantium factum fuerit,potuiſſet exactius cognoſci;nunc ad intermiſſã hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

Cæſaris ingreſſus Ratisbonã.

Cæſar 24.Nouembris Ratisbonam ingreſſus, & ſolemni pompa ad Cathedralẽ Eccleſiã,præeunte Landgrauio Ludouico Dermſtadienſi, ac ſubſequẽtibus Archiepiſcopo Saliſburgenſi,& Epiſcopo Herbipolenſi deductus; mox ab Electoribus Mogũtino,ac Coloniẽſi,qui paulò ante aduenerãt, ſalutatus fuit;atq;inde ſtatim ad Saxonẽ litteras dedit, quibus illius aduentũ,vt cuncta melius cõponerẽtur, ſe p̃ſtolari p̃ſcripſit; Electorẽq;Moguntinũ,ac Dermſtadienſẽ Principẽ ſimiles litteras ad imitandum illũ dare voluit. verũ cũ fruſtra Elector,cuius mater paulò ante defuncta fuerat, expectaretur,& ſufficienter culpã in proſcriptionẽ prædicantiũ reieciſſet;neq,iam vlterior ſpes foret de Brandeburgenſis,Pomerani,Brunſuicenſis,, aut alterius Principis inuitati præſentia, qui eandem cum Saxoniæ Electore culpam,atq; inde natam diffidentiam arguerunt.Cæſar poſt tranſmiſſas multas Legationes, & ſufficientes iuſtiſſimæ ſuæ cauſæ, de quibus paulo ante diximus deductiones, quibus

me-

merito in Regno Bohemiæ ſe armis victricibus ſuperatos prædicantes inſolentiores, ac turbulentos arcuiſſe, vnamq; Religionem ſtatuiſſe aſſerebat; ſuaquè promiſſa nunquam aliter intellecta explicabat. tandem vij. Ianuarij præſentibus Electoribus Catholicis, eorumquè Legatis, & Principibus, multiſq; cõſiliarijs, cauſas Conuentus Ratisbonenſis per Imperij Vicecancellariũ Vlmam expoſuit. Omiſſis etenim priſtinis Comitiorũ remoris, propter quæ alia comitia non ſine dedecore, ac damno Romani Imperij dedita opera fuerunt abrupta, dum maioribus votis, Cæſareis deciſionibus, & Comitiorum decretis, nonnulli ſe oppoſuerant, & iudicia Cameræ Spirenſis ſufflaminata, auliciq; dicaſterij iuriſdictionem in dubium vocauerant. ſtatim ad ſimultates inde ortas, ad pernicioſa fœdera, & ad deteſtandam Bohemæ rebellionem deuenit, eiuſq; Ducem Fridericum Palatinum proſcriptum accuſauit. deinde amicas, ſed falſas interpoſitiones, cauillationes, ſacramentorum violationes, regni, & coronæ rapinas, perfidas Legationes, ſubditorum ſuſcitationes, & fœdera etiã cum Turcarũ cliente, enarrãs, totius Electorũ Collegij ſpretas admonitiones, temerarias pugnas, ſuaſq; tandem victorias diuerſis in locis è varijs hoſtium exercitibus, Deo propitio, reportatas. obſtinatum tamen Palatini animũ recẽſuit, vnaq; explicauit, quanto iure Palatinus Cęſaris, ac Imperij declaratus hoſtis, dignitate ſua ob enarrata crimina, & lęſæ Maieſtatis perfidias excidiſſet; & quomodo ad ipsũ deuolutam dignitatem alteri benemerito erga Imperium, Ordinum defenſionem, & familiæ ſuæ conſeruationem, conferre decreuiſſet; atquè de facto ex plenitudine poteſtatis modo dictam Electoralem dignitatem Maximiliano vtriuſquè Bauariæ Duci contuliſſet. Secundum hæc petijt Imperator ab Electoribus, & Principibus præſentibus, vt pro eorum prudentia, & innato erga patriam affectu conſilium, ac ſententiam dicerent, qua deinceps res Imperij Romani ſupradicti Electores, ac Principes, qui Cæſari fidam operam præſtiterant melius poſſent ſtabilire, hoſtiumquè conſilia diſſipare, ac prauis molitionibus præuenire. Deindè enarratis grauiſſimis horum annorum

Propoſitio Cæſaris.

Culpæ Palatini.

Intentio Cæſaris erga Ducẽ Bauariæ.

S 2 expen-

expenſis,partem in tuenda Vngaria,partem in Legatorum receptione,ac miſſione liberaliter effuſis;principaliter conſulebat de ærario reſtaurando, ſi forte à Turca, vel Bethlemio oppeteretur. Tertio de Hollandorum conatibus, bellũ non ſolum in domum Burgundicam, ſed in Imperium ipſum tantis ſeditionibus incompoſitum,in damna Vveſtphaliæ,Colonienſis Diœceſis, Iuliacenſis ditionis,aliarumquè, adornantibus diſſeruit. Quarto de grauaminibus, iã ſępius magno ſtudio,ac contentione partium prolatis, auferendis, de Cameræ Spirenſis Tribunali ad iuſtitiæ dictamen fideliter adminiſtrandum reformando; ac tandem de adulterata moneta proſcribenda, melioriquè ſufficienda, deliberari voluit.

Reſponſio Electorum. Ad hanc Cæſaris propoſitionem præſentes Electores, & Principes,& abſentium Legati reſponderunt, ſe humillimè gratias agere Suæ Maieſtati pro cura, ac ſollicitudine reſtaurandę Germanię,eamquè ſe obnixè rogare, vt in iſto laudabili affectu, & ſollicitudine clementer perſeueraret. Quo ad Primum propoſitionis caput, de priuatione Palatini,de promotione Maximiliani Bauari, & de tuenda pace, multi conſultum putabant, vt cæteri Principes abſentes expectarentur, alijs tamen ſatis videbatur, ſi S. C. Maieſtas rurſus illos tertijs ſuis litteris euocaret, atquè interim præſentes,quæ exorirentur difficultates,diſcuterent. Proſcriptio itaq; Palatini ferè ab omnibus, vt iuſtiſſima exiſtimabatur, ſed aſſerebatur quorundam ſententiam eſſe,tam graue negotium,quod S. R. Imp. Electoratum concernat, non ad ſolum Cæſarem, ſed ad Electorale Collegium pertineret, iuxta pacta regia,quæ loco legum in Imperio erant habenda,& integerrime cuſtodienda. Ipſa quoquè executio dicebatur à nonnullis fuiſſe improbata; ſeruato enim iuris ordine.Palatinum prius citari,& audiri debuiſſe, aiebant, antequam proſcriptionis nota afficeretur; nihilominus ex his nullus volebat cum Cæſare contendere,ſperabantq; ipſum Cæſarem officio ſuo facturum ſatis. Quo ad Conuentum attinet dicebant Electores conſulentes, eum eſſe inſtitutum ad omnem diſſidentiam auferendam, & pacem ſtabiliendam

Modeſta laxatio Cæſaris.

dam

dam, atquè ideo his finibus contraria obſtacula eſſe remouenda. Putabant ergò, Cæſari operam eſſe dandam, vt in Bohemia inchoatæ reformationes, & exequutiones intermitterentur; deinde ad firmandam pacem ſuadebant Suæ Maieſtati, vt in Palatinum iras remitteret, & miſericordiam rigori iuris anteponendo, ipſum Palatinum poſt factam ſubmiſſionem, deprecationem, & renunciationem in gratiam reciperet, eiquè ablata reſtitueret; alioquin Suam Maieſtatem nunquam fore ſecuram, ſed perpetuis bellis obnoxiam eſſe futurā. In translatione verò dignitatis Cęſarē attēde volebant ad ipſius Friderici filiū, qui ante noxam parentis ius acquiſitum ad Electoratum habebat. Ad fratrem etiam, qui alterius delictum ferre non debebat, cum in perſona propria non deliquiſſet, & ad proximiores agnatos, qui prorſus innocentes Cęſari vtilem operam nauaſſent, quos ab Electoratus iure excludi, non erat valde æquum; iniquitatem autem vindicari poſſe à Regibus, ac Principibus Friderico Palatino affinitate coniunctis, Quibus omnibus incommodis obuiari poſſet, ſi pax conſtitueretur, & Palatinus clementia Cæſaris reſtitueretur.

Propnnuntur ad Electoratū varij.

E contra aliqui ſentiebant Cæſarem in ſua propoſitione graues attuliſſe cauſas proſcriptionis, & rebus ita conſtitutis Electoratum illum, ità ad Cæſarem eſſe deuolutum, vt poſt poſitis omnibus proximioribus, diſpoſitio illi ſoli competeret; & ſi Palatinus reſtitueretur, ſine delictorum pœna, metuendum fore, ne illius exemplo, alij idem molirentur. Inter Cæſarem, & Palatinum nullum alioquin fore diſcrimen, quandoquidem Cęſaris regna, & prouinciæ eodem modo vaſtatæ ſint. Addebatur, Comitem Palatinum pacem non quærere; immò nec debita ſubmiſſione, ſed vi, & armis cauſam ſuam peragere. Collegium autem Electorum neceſſario debere compleri, meritoquè Cæſarem id iuris ſibi vendicari. Huius aliquando mentis fuerat Ioannes Godefridus Princeps, & Epiſcopus Herbipolenſis, quo magis Dei zelo percitum Principem non vidit Germania; is militum pater, Sacerdotum exemplum, Principum decus, Catholicorū tutor, ſui ipſius contemptor, Eccleſiæ Romanæ, Cæſareęq;

Contraria ſententia rigorem Cęſaris laudās

Laus Epiſcopi Herbipolenſis.

Ma-

Maieſtatis cultor acerrimus,& prudentiſſimus.nihil niſi ad Electorem Catholicum ſuſpirabat. inter quæ ſuſpiria ſummo noſtro omnium dolore ex hac vita deceſſit. Contra rurſus alij optatam pacē deſiderantes, à ſummo iure abhorrebant,& Circuli inferioris Saxoniæ,Regis Daniæ, Regis Angliæ,& forte aliorum arma metuebant,putabantq;ſufficere, ſi Cæſar regna ſua,& prouincias recuperaſſet, tunc poſſe ſecurè reconciliationem indulgere; præſertim cum vna Cæſaris fortuna bello omnia in diſcrimen adduci aiebant, ſi cōtrario prælio victoriæ fructus corrumperetur. quare cenſebant de ratione faciendę reconciliationis poſſe peculiarem tractatum inſtitui; media autem proponi, ſi Bohemica reformatio omitteretur;ſi hæreditariæ,& liberæ Ciuitates Imperij non premerentur;ſi bonæ promiſſiones ſeruarentur, ſi querelę, & grauamina tollerentur; & commiſſariorum interpoſita fides liberaretur. Hæc Electorum, & Principū reſponſio non in votis fuit Cæſari, & nobis omnibus, qui translationem vrgebamus, cognoſcebatur enim in illa Catholicorum Principum maxima timiditas, & hæreticorum ſumma audacia. quare putauimus perſuadendum Cæſari, vt maiori conſtantia,& clarioribus verbis declararet ijs Principibus ſuam firmam determinationem,prout obtinuimus. Quapropter pro Cæſare reſponſum fuit,illum rurſus ad Duces Pomeraniæ,& Brunſuicenſē miſiſſe,ac ſperare propediē venturos. ſuorum etiam pactorum nunquam oblitum in proſcriptione Palatini, immo ea in tam graui caſu diligenter conſideraſſe.verum eum fuiſſe rerum ſtatum,& animorum conſenſum,vt non tantum litteris,ſed etiam coram de proſcriptione cum alijs agere non potuiſſe quoniam Palatinus tempore neceſſariæ proſcriptionis quotidie magis, ac magis ſua facinora cumularat præterquam,quod ſatis monitus, & conſultus fuiſſe videbatur, tùm Palatinus, tum Electorum conſenſus in Conuentu Mulhuſino, quando rogatus fuit Palatinus,vt abſtineret à tam improbis conatibus, & illi non obbedienti tandem iuſtæ pœnæ decretæ fuerunt. ſperare itaquè Suam Maieſtatem Electores habita ratione temporis, ac periculi hunc agendi modum in deteriorem

Reſpondetur mitioribus cōſilijs.

Excuſatur Cæſar ab errore.

par-

partem, non accepturos. Quod autem de reſtitutione Palatini aliqui dixerant, Sua Maieſtas de reſtitutione dignitatis Electoralis non intelligebat; cum contra illum maturo conſilio,& legitimis de cauſis facta fuiſſet proſcriptio. ſi verò de admittendo Palatino in gratiam ſuam Cæſaream ageretur,ad illam ſe ſua Maieſtas offerebat, ſi modo pœnitẽtiæ ſigna exhiberet,in fortunarum verò reſtitutionem (Electorali dignitate excepta)ſubdebat,ſe ad interceſſionem Regum Angliæ,& Daniæ,nec nõ Electorum,& Principum aliqua ex parte inclinare,pariterq; ad pœnas promeritas moderandas.Reformationem Bohemiæ conſtanter negabat ad hunc Conuentum pertinere; illam enim aiebat cuilibet Electori,ac Principi inferioris ordinis in ſuis prouincijs hæreditarijs eſſe, ac ſemper fuiſſe liberam. non ideo debere in vicinis Circulis,aut Romano Imperio Cæſaream fidem ſuſpectam haberi, cũ non ſemel teſtatus eſſet, & adhuc profiteretur ſe pacem Religionis in Imperio quoad omnes articulos velle ſeruare, nequè vel in minimo quemquam offendere.

Oblatio Cæſaris gratuita.

Conſtantia Cæſaris in Bohemica reformatione.

His Cæſaris conſiderationibus non vehementer contradixerunt Catholici, ſed ad alia puncta ſuperius recenſita progreſſi ſunt, quæ plerumquè ad Comitia futura reiecerũt Electoris Saxonici,ac Brandeburgici Legati, & Ludouicus Landgrauius Haſſiæ in priori voto perſiſtentes, Cæſarem melius facturum cenſebant, ſi veniam Palatino petenti, indulgeret; illam vt peteret ſe curaturos ſpondebant. Cæterũ rurſus pro intermiſſione reformationis, & reſtitutione Eccleſiarum,nec non liberi exercitij Auguſtanæ confeſſionis conceſſione in Bohemiæ Regno inſtabant. Repetebant etiã quæ paulò ante de ciuitatum libellis ſupplicibus fuerant dicta. In modo autem proſcriptionis translationis diſplicebãt illis verba addita,quæ abſolutam, & citra modum proſcriptionem indicabant, illaq;obligationi Cæſareæ contraire teſtabantur,cum proſcriptio ſimpliciter,& abſolutè citra modum in ſola Cæſaris poteſtate non eſſet, ſed in arduis negotijs non niſi conſcijs Electoribus fieri deberet.

Votũ Saxoniæ & Brand.Electorem.

In collatione autem ſententiarum de modo aliquo cogitaba-

Elect.Moguntini, & Treuer. votum.

tabatur ad iuſte terminandum hunc Conuentum, quare mediatores particulariter auditi à Cæſare,(quoniã ſi Palatinus in bonã Cæſaris gratiã reciperetur,& ipſis aliq̃d accederet ex ijs,quæ anteceſſores oppignorauerant,) inprimis grãs agebant Cęſari,quod tàm clementer aliquid reſtituere vellet Palatino. Ad inſtantiam Regis Angliæ videbatur Sua Maieſtas illis ſatisfactura, ſi nepotes ſaltem non præterirentur in Electorali dignitate reſtituenda; ſi tamen omninò dignitatem Electoralem propter delicta Comitis Palatini túc vacantem in Bauariæ Ducem vellet transferre, idquè nec aureæ bullæ, nec regiæ obligationi repugnare exiſtimaretur;rogabant,vt Cæſar ita rem moderaretur, vt ſupradicti nepotes,& agnati Palatiniano iure non priuarentur; in quo conſilio etiam ſperabant Bauariæ Ducem quieturum. Huic moderationi antequam Catholici ſubſcriberent; de defenſione Electoratus in Bauariæ Ducem ,transferendi, & de repellendis conatibus hoſtium actum fuit, ideo duos ad me deſtinarunt, mentem, ac liberalitatem Pontificis poſtulantes;cumq;intellexiſſent Pontificem 5000. milites offerre facilius conſenſerunt. Hiſce quamuis moderatis conſilijs, Saxoniæ, & Brandeburgenſis Electorum Legati non acquieſcebant,ſed Electoratus Palatini translationem non eſſe medium obtinendæ pacis cenſebant, & tum demum aiebant pacem futuram, cum Electoratus cum ſuis dependentijs priori ſuo domino reſtitueretur, à qua ſententia propter defectum mandatì diſcedere non poterant. Princeps Ludouicus translationem Electoratus Collegio Electorum relinquebat;ſed pro intermiſſione reformationis in Bohemia deprecabatur; frigidè tamen,quia & ipſe Cæſaris gratiam ad euacuandam ſuam cauſam ambiebat. Præter has in communi difficultates, opponebat ſeſe translationi Electoratus Princeps Vuolfangus Vvilhelmus Dux Neoburgicus non ſine ſtrepitu aſſerens contra textum bullæ aureæ diſponi de Electoratu,ſe prætermiſſo, cum per illam denotaretur proximus hæres innoxius; hoc autem caſu nullum eſſe propinquiorem innoxium præter ipſum frater enim Friderici Palatini contra Cæſarem arma geſſerat, legioni præfuerat, &

Oppoſitio Ducis Neoburgenſis.

fratri

fratri ſemper adhæſerat. Fauebat Duci Neoburgico vir potens tunc temporis in aula Cæſarea, cum è contrario alij maximè ad partes Maximiliani accederent. quæ omnia non exiguam diffidentiam excitarunt. finalis ſententiæ remora videbatur abſentia Ducis Saxoniæ, ſine quo fruſtratoriũ cenſebatur decretum proferendum, quod alioquin ipſo aſſentiente omninò validũ exiſtimabatur. nã neq; Palatinus, neq; alius illius voto putabatur poſſe contradicere, aut obniti. Illius itaq; præſentiam requirebant Bauarici, quandoq; certam ſibi dignitatem promittebant; ad illius etiã præſentiã anhelabant, qui Electoratus trãslationi reſiſtebant: nam inde remoras expectabant; haud.n. Saxoniæ Elector, rigidior iuris Germanici obſeruator, conſenſurus videbatur, vt Electoralis dignitatis trãslatio à ſolo Cæſare dependeret; nec facile illã à Proteſtante Principe adimi permiſſurus, & fortè omninò ob dimiſſos miniſtros Euangelicos à Cæſare receſſurus iudicabatur. Hinc cum de illis emãſione conſtaret, vtrimq; mihi paſſim ob eiectioné prædicantiũ è Bohemia omnes offendebantur, arguebantq; tanq̃ abſentiæ illius authoré, & commercij minus rectè inſtituẽdi reũ; verũ poſtea conſtitit, vt ſuperi⁹ declaraui, hanc nõ fuiſſe præciſã cauſã ſuę emãſionis, ſed ea vsũ fuiſſe ꝓ velo, vt apud ſocios ꝓteſtãtes, quę facta fuiſsét excuſaret, & Cęſarem nõ irritaret. Hæc tñ oĩa ceſſarũt quando Electores moderamen, de quo ante diximus, inuenerunt.

Ducis Saxoniæ reſpectus.

Illo inuento nuntium de filij Regis Angliæ in Hiſpaniam inſtituta peregrinatione, vix nõ omnia concepta euertit. nam matrimonium apud aliquos ratum habebatur, qui ſibi aliter perſuadere non poterant filium Regis, tanto ſe periculo expoſuiſſe, niſi ſibi certo Infantem Hiſpaniæ addictã habuiſſet, & ſeſe ipſum illi arctiori voto addixiſſet. quare rurſus Electoratus translationem aliqui differendam cenſebãt; & maiori fructu reductionis ad fidẽ Catholicam integri regni Angliæ, ac totius Germaniæ per Palatini conuerſionem; Cæſar paciſceretur cũ Rege Angliæ pro Palatini filijs in Anglia apud Infantem Hiſpaniæ educandis. verum multis præſagientibus nullas futuras nuptias, hæc vana videbãtur, & ab illis irridebantur. Cæſar etiã à priore ſententia vix dimoueri

Nouæ turbæ circa translationẽ Electo

potuit, quò verbo ſuo ſtaret, quod vt Catholici Electores approbarent,me conſulente ſingulatim quemlibet euocauit,atquè mox propitium reſponſum obtinuit. Quare deliberato aliquoties vniuerſo negotio,Cæſar decreuit ſe in gratiam Regum, Electorum, & Principum,qui pro Palatino interceſſerũt, & ad declarandam clementiam,paciſquè ſtudium poſt humilem Palatini deprecationem, militum ſuorum exauctorationem, & ſimilium moleſtiarum renunciationem, ipſum in gratiam velle recipere ſine reſtitutione Electoralis dignitatis;quam omninò alteri ſe donare velle oſtendit abſquè præiudicio Electoralis præheminẽtiæ, vel aureæ bullæ,aliarũ Imperij ſanctionum. quia verò plures erant aſpirantes,nequè tunc decerni poterat ius cuiuslibet, cum abeſſent proximi agnati Frederici.Sua Maieſtas,nè Collegium Electorale diutius vacaret,Electoralem dignitatem Maximiliano Duci Bauariæ propter eximia illius merita conferre voluit. Filijs verò, & agnatis vt conſuleret,propediem Conuentum euocandum promiſit, in quo amica tranſactio, & compoſitio inſtitueretur; quam Cæſar ipſe ad optatum exitum perduceret,ſi vero amica tranſactio locum non haberet,ſpopondit ſe iuridico proceſſui, aſſidente Electorali Collegio,deciſionem cauſæ commiſſurum, ac relicturum;vt poſt Ducis Bauariæ obitum Electoratus, aliaquè adiudicata occuparentur ab illo,cui iura fauiſſent,modo ſẽper fęudum à Cæſ.Maieſtate acceptaretur.His conditionibus contentus Maximilianus 25.Febr.Electorali dignitate auctus fuit.quod Cæſar illa die peragi voluit,quæ aliquando etiam ſub Carolo V.Electoralem dignitatẽ Mauritio Saxoniæ Duci conceſſerat.Forma autem fęudatariæ acceptionis ſolemnis,hæc fuit.Cæſar Regalibus indutus,prælatiſq;Imperatoriæ Maieſtatis inſignibus,ſceptro,ſphæra,corona, ac gladio per eos, ad quos illud de iure ſpectabat coram Electore Moguntino,Colonienſi, & Treuerenſis Electoris plenipotẽtibus Legatis,Archiepiſcopo Salisburgenſi, Epiſcopo Ratiſbonenſi,duobus Principibus Haſſiæ, perorante Vicecancellario Vlma de delictis illius Comitis Palatini,qui antea Elector Imperij dicebatur, ob quæ lege commiſſaria talis digni-

Finalis ſententia Cæſaris.

Electoratus datur Bau. Duci pro interim.

Poſt obitũ Bauariæ Ducis ad aliquem agnatorum.

Mens Cæſaris publicè declaratur.

Digitized by Google

dignitas erat ad Cæſarem deuoluta, per eundem Vicecancellarium declarauit ſe Duci Bauariæ Maximiliano, eoquod inſignem nauarit operam contra rebelles Cæſaris, dignitatem Electoralem contuliſſe, atq; tunc velle eam cum omni ſolemnitate ſeſſione, ſuffragio, & iure Electorali, coram vniuerſo Imperio conferre.

Ad quæ verba ſtatim Comes Ioannes ab Hogenzolleren Aulæ Bauariæ Ducis ſupremus Præfectus, & duo alij eiuſdẽ Aulæ præcipui miniſtri repetita propoſitione eam, ſeſe Duci referre velle aſſeruerunt. ſecedentes itaq; ad proximum conclaue, vbi Dux exitum propoſitionis expectabat, poſtquam ei mentem Cæſaris indicarunt; reuerſi ſunt cum gratiarum actione nomine ſui Ducis Electoralem dignitatem acceptantis; dixeruntq; illum coram Sua Maieſtate ſiſtere, ac ſolemne ſacramentum præſtare paratum eſſe. itaquè paulò poſt Dux per Vicecancellarium euocatus inter Archiepiſcopum Salisburgenſem, & Albertum fratrem medius comparuit, & mox Cæſareis pedibus aduolutus, audita mente Suæ Maieſtatis, quam idem Vicecancellarius altius repetijt exagerando Cæſaris officium conſiſtere in caſtigatione delictorum, & præmotione bonorum; proinde dixit Cæſarem ex plenitudine poteſtatis ipſum Maximilianum Sacri Roman. Imperij Electorum Archidapiferum declarare, eumquè modo velle ad dicendum ſacramentum ſolitum admittere. Dux actis gratijs fidem dare paratus, accepto Electorali pileo, & pallio, tactis Euangelijs, prælectum iuramentum fidelitatis repetijt, & exoſculato enſe Cæſareo, actiſquè gratijs, vna cum Cæſare porrecta manu nouæ dignitati ad gratulante, ordine ſuo in arcanum conclaue Cæſareum ſe recepit. vbi ſtrata menſa, officio Archidapiferi defunctus, primam lancem aſſidenti Cæſari appoſuit, deinde menſæ aſſidens eiuſdem conuiuio exceptus fuit. Multa potuiſſent, & forſitan debuiſſent referri circa iſtud negocium translationis Electoratus, quæ & alibi, & in ipſo Conuentu Electorali Ratisbonenſi euenerunt: attamen ſecreta Regis abſcondere bonum eſt; opera autem Dei reuelare, & confiteri honorificum.

Refertur gratia Cæſaris ad Bau.

Dux dicit Cæſari ſacramentum.

Fungitur officio Archidapiferi.

Digitized by Google

Supradictis cæremonijs peractis, dũ Principes Electores varijs Imperij negotijs intenderent;ego impetrata à Bauariæ Electore Bibliotheca Heidelbergenſi, quæ & copia librorũ, & raritate manuſcriptorum omnibus alijs in Germania,& forſan in Europa bibliothecis antecellebat, Romam tranſmittendam curaui;Sacris deinde vacare,& cœnobia quædã nobilitate fulgentiſſima viſitare conſtitui;ac primo S.Emeni, Ratisbonæ, & Superioris, & inferioris Munſteri ſacras ędes,in quibus remiſſa aliquantulum diſciplina,media viſitatione,correctis,quæ corrigenda erant;reparata fuit,ſingulari omnium voluptate Quod enim paulò antequam Viennã mouiſſem in celeberrimo monaſterio Cloſterneoburgenſi tentaſſem ſemel atquè iterum monitum Prælatum refractarium ſenſi,tùm quia inſolitum quid erat, vt inquiebat à Nuntijs viſitari, tum quia fauore magnatum ſeſe exẽptũm fore ſperabat;verũ eiſdem de cauſis animum ſumpſi & ne longa deſuetudine periret ius Apoſtolicum,quod tum in cœnobium,tum in ipſum Epiſcopum exerceri poteſt,patrocinante Maieſtate Cæſarea iuſta authoritate,ac bona intẽtione,viſitationem intimaui,& renitentem Prępoſitũm pręmiſſis monitionibus, ne in contemptum veniret Eccleſiaſtica,ac Romana iuriſdictio,cenſuris innodaui, & poſtea formalem viſitationem inſtitui. Quæ iuris controuerſia tanti momenti fuit,vt deinceps cętera cœnobia in hæreditarijs regionibus Cæſareis obſequentiſſima habuerim,in quibus alioquin auctoritas Sedis Apoſtolicæ periclitabatur. Hinc deinceps electionibus Abbatum intereſſe,ac præeſſe volui, ſacroſq;Canones ad vnguem obſeruari præcepi, vt in celeberrima Melnicenſis Abbatis electione, ſatis apparuit.

Viſitatio Monaſteriorum inſtituta.

1623. Initio huius anni 1623. per obitum Abbatis vacauit Abbatia Fuldenſis, quam inhiabat Landgrauius Mauritius Haſſiæ præ ceteris hæreticis,eo quod eſſet opulentiſſima, & territorium ferè haberet mixtum;præter quamquod in iltis turbis aliquid audebat ſperare;maximè ſi Elector Saxoniæ, & Principes inferioris diſtrictus ob tranſlationem Electoratus,minus cum Cæſare conuenirent.Maturè tamen etiam tranſmiſſis ex Aula Cæſarea Commiſſarijs,qui electionem

Ca-

Digitized by Google

Catholici promouerunt, periculo p̃uentum fuit, & tertio menſe ſuffectus Ioannes Bernardus Sckenckius à Schuinſberg vir ad tuendam dignitatem aptiſſimus,qui & à Romano Pontifice, & à Cæſare confirmationem impetrauit. Hoc ergo periculo liberati, in maius ratione translationis Electoratus incidimus;nam Elector Brandeburgicus, Saxo, Brunſuicenſis,& Pomeranus ſatis apertè translationem factam improbabant; ſummeq; dolebant monita ſua aliquoties per Legatos inculcata locum non habuiſſe, cum illa in legibus fundamentalibus Imperij fuiſſent,vt arbitrabantur, fundatiſſima;quæ ſi tacerentur ab ipſis,non putabant ſe poſſe apud poſteritatem excuſari. Querebantur itaq; quod Palatinus punitus fuiſſet,antequã ſatis eſſet auditus;& quidẽ ab illis, penes quos non erat tamgraue contra excelſam perſonam iudicium. moderationem etiam Cæſaris, qua filijs, & agnatis conſulebat,non ſufficientem eſſe,nequè ſatis fundatam arguebant;cum agnatorum iura hoc pacto controuerterentur,& incerto diſceptationis euentui committerentur, quæ tamen innocentibus clara eſſe teſtabantur; & ratione quorum ingentes tumultus metuebant tum Cæſari, tùm patriæ, ſuiſq; ditionibus, de quarum tutela ſolliciti iam à ſubditis moniti,de milite cogitabant.Quod reſponſum magnas curas Cæſari,omnibuſquè Catholicis, & Principibus iniecit;maximè quia tunc innotuerat,Mansfeldium reparato exercitu in Friſia Orientali, quæ ad Imperium ſpectat, immaniter graſſari,& Chriſtianum Halberſtadienſem, ſimili tyrannide ſæuitiam exercere in Epiſcopatu Oſnaburgenſi, & vna ſimul ſollicitantes inferioris Saxonię Principes ad rebellionem;per Landgrauij Haſſię Mauritij ditiones impetum in Palatinatum pro reſtituendo Palatino minitabantur. Cui periculo vt Cæſar occurreret,euocato Ratiſbonam Tillio,quem ibidem in conſpectu Principum titulo Comitis ornauit,de defenſione Electoratus agi cœpit. Mihi incumbebat Sanctiſſimo Domino decurſum translationis ſignificare,& additos quinque mille milites ad illius defenſionem vrgere. Principes congregati primò Saxonię Electorem placandum duxerunt, in quem finem nomine

Offenſa Brãdeburgici,& Saxonis.

Mansfeldius in Friſia Oriẽtalis.

omnium

Sententia de Marburgẽſi ditione pro Ludouico Dermſtadienſi.

omniũ ad illum miſſus fuit Ludouicus Landgrauius Dermſtadienſis illi gratiſſimus, cui Cæſar vt tanto fideliorem operam nauaret, paulò ante Marpurgenſem ſucceſſionem dudum inter ipſum, & cognatum Mauritium ventilatam, ſeruata iuſtitia ſecundum leges Imperij adiudicauerat, cum condemnatione Mauritij, quod præuaricaſſet teſtamentum ſui patrui; & quod teneretur reſtituere omnes fructus, & cõmoda à tempore contrauentionis, deſtinaueratquè Cæſar ſuos delegatos, Electores Colonienſem, & Saxonē, vt ſubditis Marpurgenſibus, alijſq; illarum ditionum fidem, & iuſiurandum remitterent, & ad fidem Ludouico dandam hortarentur.

Copiæ Tillij in Vetterauiã, & Haſſiam.

Nè autem Sua Maieſtas, vel Principes Catholici à Mansfeldio, Halberſtadio, alijſquè electoratus translationem minimè approbantibus præuenirentur; commiſſum fuit Tillio, vt quàm citiſſimè copias omnes in Palatinatu hiberna agentes, relictis tamen neceſſarijs præſidijs, in Vetterauiam conduceret, & illas cum Anholuni copijs contra Mansfeldium, & Halberſtadium pugnantibus coniungeret. Sic enim Mauritij Haſſiæ ditiones pro Cæſare ſecuræ reddebantur, ne ille, vel deficeret, vel locum hoſtibus præberet. In huius conſilij celerrima exequutione non parua fuit difficultas; nam ſtatim illi ſe oppoſuit Mauritius, qui nullo modo Tillij militem admittere volebat, cum tamen alias promptiſſimè Halberſtadij copias, in Moguntinenſem diœceſim irrũpẽtes admiſiſſet; Quare — Cæſareis maximã ſuſpitioné de colluſione cũ Halberſtadio, & Mãsfeldio ingeſſit. Verũ Tillius non ſegnis in imperata ſibi ſtatione adipiſcẽda, Herberſtorfium Heidelberga euocatum octomillia equitum, & peditum conſcribere iuſſit; ac cum illo collectis alijs præſidijs, aſſumptiſquè aliquot tormentis partim Hannouię, partim Francofurti aſſeruatis, in Haſſiæ ditionem perrupit; atq; mox ad limitem Brunſuicenſis ditionis caſtrametatus eſt, monito Brunſuicenſi, ſe nihil hoſtile moliturum: Anholtinus verò cum Corduba caſtris Mansfeldij Vvldhuſium occupantis, & Monaſterienſem ciuitatem cum tota diœceſi ambientis, ſe oppoſuerunt; vtq; aliquid melius agerent, Lip-

Tillius Caſtra metatur apud Brunſuicenſẽ.

ſtadium

ſtadium obſederunt. atquè inde circum circa regionem ab incurſionibus Mansfeldij, & Halberſtadienſis tutati ſunt.

Cæſar interim relicta Ratisbona, ac dimiſſa Auguſtiſſima Imperatrice, ſecundo Danubio Viennam per ſuperiorẽ Palatinatum à Bauariæ Duce deductus Pragam properauit, quem ſemper vna die ob commoditatem hoſpitiorum præuenire debui, conſiderans maiori opportunitate non ſine ſenſu doloris ditiones illas profundiſſimæ hæreſi immerſas, in quibus nè vnũ quidẽ Catholicũ inueni, donec aliquandiu per Syluam Erciniam in Bohemiã progreſſus, ad Biſchoffheinium deueni, vbi Archidiaconum illius loci obuiam habui plenum querimonijs de occupatis pagis à prædicantibus, qui plerunquè durante iſta controuerſia inter Cæſarem, & Saxoniæ Electorem, redierant, & maximè in limitibus Bohemiæ hærebant, & in locis, ex quibus prædicantes exulauerãt, nondum Catholici Sacerdotes fuerant ſubſtituti; nam & integra Bohemia Sacerdotum penuria laborabat, & regnũ deſtitutum Archiepiſcopo, qui ante aliquot menſes è viuis deceſſerat, nec Epiſcopum, nec Suffraganeum, qui ordines conferret, aut deſolatos tueretur paſtores cum gregibus, Paſtorem habebat. Cæſar poſt non longam deliberationem applaudentibus Bohemis, Herneſtum Haracchium Principem, virum ſummę prudentiæ, pietatis, & morum candore inſigniſſimum ad Archiepiſcopatum nominauit. verum cum ille adhuc Romæ ſubſiſteret aliquandiu quaſi officio Suffraganei in conferendis Ordinibus defungi debui.

Cæſar in Bohemiã progreditur.

Archiepiſcopus Pragenſis deſignatur.

In itinere obtulit ſeſe ſeniculus nonaginta annorum Virginum Ordinis Pręmonſtratenſium Prępoſitus, qui aliquoties ad martyrium pręparatus, ligatis oculis lictori ceruicẽ præbuerat, quem diligẽtiſſimè inter medios hæreticos clauſurã arctè obſeruantẽ ſuſpexi, & conſolatione plenũ demiſi. Nihil illo ſanctius, nihil modeſtius, ac ſimplicius; nã me in habitu Eccleſiaſtico, & Prælati quidem violacea clamyde inter medios cappellanos, alioſquè oblongis veſtibus incedẽtem, aliquandiù pro Legato Regis Hiſpaniæ habuit, multaquè de ſui Regis laude, militia, ac patrocinio addidit. verùm vt Sanctiſſimi Pontificis Nuntium me intellexit, in genua

Præpoſitus Cutſouienſis iuxta Pilſnam.

pro-

prouolutus, nunquam ſe in iſtis regionibus Nuntium à ſeptuaginta annis, quibus vixerat, vidiſſe referebat, ſuoq; Sacerdotio congratulatus, cum Simeone Canticum Nunc dimittis, cantabat, inquiens, ſe ſatis vixiſſe quando in illis regionibus deſperatis Legatos Pontificis vidiſſet.

Pilsnenſis vrbis ſtatus. Pilſnam eadem die appuli, vbi deſolationem Mansfeldij, reſtaurationem Ferdinandi Cæſaris pluſquàm alibi notaui in ſuburbijs enim ampliſſimis nulla domus remanſerat. plures in vrbe domus præforatæ, eccleſiæ deiectæ, & monaſteria Dominicanorum, ac Franciſcanorum ferè deſolata. ſed quod in tantis malis me ſolabatur, omnes ciues Catholicos, & nè vnum quidem hæreticum (quod mirum erat, cum Mansfeldius vrbem illam biennio, & amplius tenuiſſet, & Eccleſiam concionibus Lutheranorum violari curaſſet) inueni; ex quo cognoui verum fuiſſe, quod mihi fuerat dictum, hanc ciuitatem, eo quod ſemper in omnibus præcedentibus tumultibus antiquis, & modernis occaſione hæreſum Fidem catholicam acriter ſeruauerit; per ſpeciale Breue à S. M. Gregorij XIII. ſuſceptam fuiſſe in præcipuam Sedis Apoſtolicæ protectionem; quem honorem Gregorius XV. me ſuggerente, per aliud breue confirmauit Vice verſa in proximo oppido Rokizzani præter Parochum recenter inſtitutum, atq; ab omnibus contemptum, vix vnum Catholicum vidi; nec deinceps Parochos, aut Catholicos Pragam vſquè. reperi deuaſtatas eccleſias, incenſa oppida, vicos, & ruinas quamplurimas. ad læuam monſtratum mihi fuit caſtrum Sbiroff. ſexto ab vrbe Pragenſi lapide, vbi proceres Bohemiæ rebelles vita donati detinebantur, quorum conſãguinei aduentum Cæſaris, vt liberationem impetrarent, nõ procul inde expectabant. Altera die locum fęliciſſimæ victoriæ Pragenſis pertranſiens non ſine lacrymis, loco benedixi diutius conſiderans commoditatem hoſtium in editiori loco caſtra habentium, munimenta, & vallum præparatum, cuius adhuc veſtigia extabant, hortum voluptuarium, ſtellæ, atq; non procul inde monaſterium S. Margaritæ cum pago vſq; ad ciuitatem Pragenſem extenſo, quæ omnia, quia non profuerant, meritò Diuinę potentiæ victoriam adſcribi, iudicaui.

Rokizzanienses hæretici.

Arx sbirouienſis.

Tan-

Digitized by Google

Tandem tertia feria hebdomatis Sanctę Pragam adueni, & vrbem expectatione maiorem vidi, frequenti ſolum Clero deſtitutam, quē in ſacris Paſchatis feſtis, tā in Cathedrali, quam in collegijs animaduerti, (ſi monaſteria excipiam) vix duodecimum numerum implentem. Tunc prius animū ſumpſerunt ſacerd. munus aliquot Parochiarum ſuſcipiēdi, præſente Cęſare, ad quarum adminiſtrationem multos inertes cogere debui. Religioſi Ordinis S. Mariæ de Carmelo Diſcalceatorum aliquandiù pro ſua admiſſione in vrbem inſtiterant; neque illud facile erat, tum Bohemis etiam Catholicis, qui exteros difficulter admittebant; tum nonnullis Religioſis, qui ſuæ viciniæ metuebant, ſe opponentibus. maior erat de loco difficultas; nam vnam ex eccleſijs nouis de quibus, vt retulimus fuit principalis controuerſia, ab hæreticis ſplendidiſſimè ædificatam ambiebant; de qua tamen dudum diſceptabatur, an quia impendijs hæreticorum ædificata, eſſet deſtruenda; vel ſi integra eſſet ſeruanda; an Præmonſtratenſibus, in quorum fundo ædificata dubitabatur, concedenda eſſet. Alij ciues minoris partis eo, quod ampliſſimo cęmiterio condecorata eſſet, quod ſepulturæ incolarū deſeruire poſſet, illam in Parochialem conuerti poſtulabant. Sed memoria Pragenſis victoriæ, cui P. Dominicus à S. Maria interfuerat, Cæſarem etiam ad noſtram interceſſionem de eccleſiæ illius diſpoſitione mouit, vt inibi Ordo Carmelitarum fundaretur. illam itaquè loco multarum eccleſiarum per hæreticos deſtructarum, integram ſeruari, & præfatis Patribus conſignari mandauit. Oppoſuerunt ſeſe ſtatim Patres Dominicani è regione ad S. M. Magdalenam habitantes, & non leues difficultates in Bullis SS. Pontificum fundatas produxerunt; ſed illa omnia Romæ ventilata, tandem pro patribus Carmelitanis lata fuit ſententia. Paulò poſt Patribus Ordinis Sancti Franciſci de Paula alia eccleſia hæreticorum Vrbis veteris donata fuit ad erigendum ibidem illius Ordinis Monaſterium in compenſationem eorum, quæ quondam rabies Huſſitica perdiderat. ſubdam rem memoratu dignam obſeruatam à pijs curioſis, quod in eccleſia, & in omnibus ianuis domus

PP. Carmelitę admiſſi Pragā

Datur illis Eccleſia hæreticorū paruæ partis.

Eccleſia altera PP S. Frāciſci de Paula donatur.

eccleſiæ adiūnctæ, in qua prædicantes habitabant, & poſtea dicti fratres Minimi ſucceſſerant, erat inſculptum: Quod minimis meis feciſtis, mihi feciſtis. Certè hæreticis prophetātibus eccleſiam, & domum futuram eſſe præfatorum Religioſorum Minimorum. Prçterea ex præcipuis Huſſitarum eccleſijs Parochialis vna fuit S. Galli, quæ Carmelitanis Conuētualib⁹ ſicut & alia S. Vvenceslai Patribus Ordinis Diſcalceatorum S. Auguſtini, altera S. Michaelis, Patribus Ordinis Seruorum B. Mariæ ad commendationem noſtram fuerūt aſſignatç.

Alij Ordines Pragæ admittuntur.

Ne autem tot Religioſi ſine ſtudijs virtutē excitantibus diutius ſordeſcerent, vel inedia interirent; nouellis iſtis Ordinibus occupatarum eccleſiarū redditus, qui in S. Vvenceſlao, S. Michaele, S. Gallo, & S. Saluatore non exigui fuerunt; aſſignati ſunt: Patribus verò Dominicanis, Franciſcanis Conuentualibus, & Auguſtinianis ad S. Thomam ex ærario regio ſeminaria fundata fuere ſatis liberali redditu annuo, qui duodecim, vel quindecim Religioſis in ſtudijs philoſophicis, ac Theologicis alendis ſufficerent. collegium Carolinū, quod celebre erat Huſſitis, vbi ſuos errores profitebātur, & gradus male doctis conferebant; vnà cum omnibus collegijs, ſeu ſeminarijs inde dependentibus, PP. Societatis Ieſu pro erectione Vniuerſitatis Catholicæ donatū fuit, dūmodo conſenſus Apoſtolicus accederet. Ac tandem ne quid deeſſet ſæculari Clero Canonicç portiones mirum in modū à Cçſare auctç; Archiepiſcopatus, Dignitates, Decanatus, Prçpoſituræ, quaſi de nouo erectæ fuere. Imò iam de Clero in vniuerſum contempto, ac quaſi ad opprobriū, & abiectionē deducto, ad priſtinū ſtatū, ex quo ante ducentos annos exciderat, reducendo, vt inter Ordines regni numeraretur, & primū locum obtineret, actum fuit. verū hoc initio maioris molis, quā putaueramus repertū eſt; nihilominus fundamēta tunc iacta ſunt, quibus poſtea inſiſtendū fuit. præterea, qa in vſu Calicis, ex indulto quodā à f. r. Pij Papç IV. regno Bohemiç finitimiſq; regionibus cōceſſo laicis ſub certa forma, & cōdictionibus pro pacandis prçfatis regionibus permiſſo; debitus, ac ſtatutus ordo nō ſeruabatur, ſeu à cōmunicātibus

Augentur redditus Cleri Canonicorū, Decani, &c.

non

Digitized by Google

non implebatur,quin potius variæ ſectæ, & hæreſes ſub illa communione tegebantur. itaut nec honor Dei, nec pax regni Bohemiæ, nequè etiam ipſa Religio Catholica (cuius alias augendæ gratia illa conceſſio introducta fuerat) vllo pacto promouebantur,ex ordine Sanctiſſimi Domini deuoto DD. S.R.E. Cardinalium Generalium Inquiſitorum, quibus de ſupradictis relationem feceram;Calicis vſum laicis Bohemis,& alijs vicinarum prouinciarum inhibui,contradicentibus nonnullis ex primioribus viris,ſpe inani deceptis vberioris fructus in Religione Catholica,ſi de nouo concederetur.

In Morauia,me ſuggerente,Cæſar per particulare diploma prohibuit excurſionē hæreticorum ad concionatores hę reticos;recuperauit iurapatronatus ab hæreticis Baronibus occupata,ab Eminētiſſimo pariter Cardinali Deitrichſtain, & ab alijs Religioſis viris,& Baronibus Catholicis fuit ſummopere laboratum pro conuerſione hæreticorū ad Catholicam Religionē.quare non ſolū multi nobiles, ſed ciuitates integræ;vt Polonēſis, & aliæ ad gremium S.Eccleſiæ Catholicæ redierunt,ad quod multum conduxit expulſio prædicātium à Zenoima;& quod Deus voluerit oſtendere ſigna ſuæ pietatis,cum ob interceſſionem S.Paulinæ Virg.& Mart.cuius reliquiæ corporis paulò ante fuerunt dono datæ à Gregorio XV.Collegio Olomucenſi,peſtis ſæuiſſima in eadem ciuitate hoc tempore fuit extincta.

Interim in inferiori Saxonia de translatione Electoratus, quę multis ſūmè diſplicuerat,ſeriò apud Ordines deliberatū eſt;& quia Tillius non procul à Brunſuicenſi ditione cum exercitu ſedem fixerat;ſub ſpecie diſtrictum illū tuendi à milite tā Tillij,quam Mansfeldij adhuc in Friſia hærentis;inter Regē Danię,Electorē Brandeburgensē,Ducē Brunſuicensē, Ducē Holſtatiæ,& Michelburgenſem, ciuitates Bremā,Lubecā,Hamburgū,Luneburgum,& alias arcanum fœdus initum fuit,cui Chriſtianus, Dux Brunſuicenſis ſeſe cum Imperio Præfectum præbuit,verum cum tantum ad defenſionē dicerētur ſeruituræ copiæ;Dux Luneburgēſis,qui iā a triginta circiter annis pfecturā ordinariā Circuli ſuſtinuerat; *Fœdus Arcanum pro reſtitut.Palatini.*

hoc ſui muneris fore exiſtimans, collectis aliquot copijs nomine totius Prouinciæ moderata præſidia diſpoſuit, magnaq; modeſtia vim deprecatus fuit. Alij tamen præfato Chriſtiano Brunſuicenſi clam copias ſuas commiſerunt, eumq; bellico apparatu promouerunt, qui in proximam Vveſtphaliam aliquandiù ſecedens, ac cum Mansfeldio tractans plenis exercitibus in fratris ſui ditionem, & in Halberſtadienſem Diœceſim reuertens, proprijs conciuibus metũ incuſſit indignatuſq; Duci Luneburgenſi, quod alias tàm frigidè arma illius diſtrictus mouiſſet; & quod non ita pridem contra illius parentem Comitatum Grubenhagenſem à Cæſareis Delegatis impetraſſet. non; modicè ei, & Cæſari offendebatur; neque iam aliquis dubitabat, quin contra Cæſarem tàm validum exercitum inſtruxiſſet. tum vt Palatinũ cognatum ſuum reſtitueret; tùm vt confirmationem ſecularem ſui Epiſcopatus Halberſtadienſis obtineret, & impunè leges latas ab illius Capitulo, nec non ab ipſo confirmatas, ſacramentaquè de nouo exacta in præiudicium Catholicorum Canonicorum ſtabiliret. nihilominus illius frater Vlricus Dux Brunſuicenſis, qui & ipſe non parum Cæſari offendebatur, eo quod ad noſtram inſtantiam inueſtituram Ducatus Brunſuicenſis ad inſtar parentis ſui obtinere non potuiſſet propter bona occupata à ſuis prædeceſſoribus tempore Caroli V. Epiſcopatui Hildeſheijmenſi pendente lite in Camera Spirenſi, iram diſſimulans, Tillio, & per eum Cæſari perſuadere nitebatur, Chriſtianum fratrem nihil hoſtilitatis contra Cæſarem velle mouere, atquè ideo velle Máſfeldium equitatum dimittere, ſibi Duci militare, nec in aliquo Circulum inferioris Saxoniæ, aut alium vicinum offendere, niſi prius laceſſeretur. quare etiam Tillium rogabat, vt quietis amans, nihil contra inferiorem diſtrictum moueret; verum hæc tantum eo ſine dicebantur, vt Chriſtianus impunè meliora loca occuparet, aciem maturè inſtrueret, & aditum ſibi in Bohemiam aperiret, nam eo ipſo tempore à Saxoniæ Electore trãſitus in Bohemiã petebatur, ab Eisſtẽſibus collatio non exiguæ ſummæ pecuniariæ impetrabatur, & copiæ multo maiores, quam opus eſſet, conſcribebantur;

Modeſtia Ducis Luneburgenſis.

Diſſimulatio Brunſuicenſis.

tur;iamquè Chriſtianus cum Mansfeldio copias vnire ſtudebat.Imo Fredericus,& Mansfeldius Bethlemum Gaborẽ ad mouendum eodem tempore exercitum in Morauiam, & Bohemiam vrgebant; tractatuſquè à Rege Angliæ cum Hiſpanis inſtitutos,ſe inuitis omnem pacem eiurantib.profectos eſſe teſtabātur.nec deſinebāt Chriſtianus,ac Mansfeldius ditionem Vveſtphalicam deuaſtare,arcem Rectelianã inuadere,aliaq;loca,iam non ſua,vt áditus Tillio præſcinderetur præſidijs munire.Quare Tillius tum coactus fuit Brũſuicensem Ducem fratrem Chriſtiani Halberſtadienſis de mala fide,ac violentia arguere ; & caſtra ſua Hirsfeldiam, necnon in Eisfeldiam ad occurrendum violentijs Chriſtiani promouere.Ibi cum aliquandiù ſubſtitiſſet,diribitorium occupata Eſechuuega,Allendorfio, & Vviſſenhuſio inſtituit.ac nonnunquam cum Chriſtiani Brunſuicenſis militibus velitationes,quæ tamen inſolentiæ militum potius adſcribebantur,permiſit,Bis Chriſtianus Cęſareos milites primo inſolentes aggreſſus,ſemel Franciſci Alberti Lauuēburgenſis Ducis legionem in viarum anguſtias coniectam afflixit,eiquè omnia impedimenta ademit.Alias Einatenſis Tribuni legionẽ opprimere tentauit; ſed ipſe aliquot ſigna ſatis magna clade ſuorum amiſit.

Cum Bethlemo conſpirantur.

Alberſtadius primo aggreditur Cæſareos.

Cum interim hæ clades,& pericula Cæſari adhuc Pragę hærenti renunciarentur;iamquè fama percrebuiſſet de Bethlemij Gaboris apparatu;inconſultum iudicans loco minus tuto diutius hærere, Viennam feſtinauit,vbi mihi cæterum Bohemiæ,nec non partem Morauiæ videre licuit, ſicut & aliam partem omninò deſolatam;&,quod maximè deflebã, totaliter hæreſi infectam,è qua non ita pridem prędicantes hęreticorum migrauerant,& populus nunc à Religioſo Polono,aut Germano in defectum Bohemorum ſobriè ſatis inſtruebatur; tum ob defectum ſcientię,probę vitę, parui reſpectus,paupertatis,diffidētię , tũ vel maximè ob obſtinatã voluntatẽ incolarũ, quod patienter diſſimulandũ fuit, donec adeſſet in tãta meſſe maior maturitas, & operariorũ abũdantia Sacerdotum; interim tñ vt à teneris aſſueſcerent Catholicæ Religioni,in ſingulis locis ſcholis pręfici curaui

Cęſar habitum Praga parantur.

Cle-

Digitized by Google

Clericum Catholicum, cui etiam neceſſe erat in abſentia Sacerdotum nonnunquam ad tres, quatuor, vel plures leucas diſtantium, neceſſarium Baptiſmi Sacramentum miniſtrare, & Cathechiſmum diebus Dominicis loco concionis, ac Sacri perlegere. Antequam Praga diſceſſiſſem de reſtauranda principali Abbatia Hirsfeldenſi, nouiſſimè à Tillio recuperata deliberare, cœpi; illā enim inter hæreditaria ſua bona numerabat Mauritius Landgrauius Haſſiæ, qui eam filio ſuo ſecundo genito iurepatronatus, vel potius ſumma iniuria donauerat, neq; vnquam à Cęſare, vel à Sanctiſſima Sede tantæ Prælaturæ Eccleſiaſticæ confirmationem acceperat, ac nihilominus integris fructibus fruebatur. Commēdaui tunc Sanctiſſimo PP. Greegorio XV. Archiepiſcopum, & Electorem Moguntinum, cuius in Germania ob Cancellariatus officium eſt maxima auctoritas, quem etiam vti illi loco vicinum Principem, ac zelo Dei percitum, iudicaui facilius ad poſſeſſionem admittendum, iuraq; è Cancellaria Imperij eruta, quam commodiſſimè poſſe reſtaurare; prout ipſe Sanctiſſimus Dominus optimè conſiderauit, ac tanto beneficio, iure deuolutionis ad ipſam Sanctam Sedem ſpectante præfatum Moguntinenſem Electorem cōdecorauit. Et inſuper nè deficiente Archiepiſcopo Electore, iterum Abbatia occuparetur ab eodem Landgrauio, Coadiutorem in eadem cum futura ſucceſſione inſtituendum curaui Archiducem Carolum, vt cum ſua, & ſuæ domus potentia illā tueretur.

Abbatiæ Hirsfeldenſis diſpoſitio.

Cæſar etiam antequam è Bohemia decederet; ſingulariter opus reſtaurandæ Religionis Domino Archiepiſcopo commendauit, mandans, ſuo relicto Legato, vt ſolius Diuinę bonitatis, ac iuſtitiæ intuitu, nulli indulgeret; ſed in omnibus, & per omnia Catholicæ diſciplinæ præſentem manū adhiberet. Exemplo ſuo doctrinam, ac mandatum voluit ſtabilire: bis enim miraculoſam B. Virginis ædem Brandiſij tertio ab vrbe lapide voluit viſitare, atquè liberali dono aliquot millium ducatorum (quod multum erat in tanta egeſtate, nè dicam neceſſitate) Eccleſiæ illius ſtructurā promouere. Alterum decretum antequam abſcederet in fauorem

Decretum de Religione in Bohemia.

Cleri penè exciderat de reſtituendis bonis eccleſiaſticis; nã cum paſſim fortunæ reorum venderentur, eſſentquè inter illas, quæ ad ſacrum Ordinem quondam ſpectauerant, relictos Vicarios monuit, ne ſimiles venderentur, vel iam venditæ alio beneficio non inæquali compenſarentur. Hinc non ità poſt quoslibet totius Bohemiæ Prælatos requiri voluit, vt ſcripto conſignarent, quod, quale, quantum, quando, à quo fuiſſent bona Eccleſiæ ablata, & à quo tunc detinerentur, vt ſuo tempore poſſet Prorex à venditione talium abſtinere, vel ſimili beneficio compenſare.

Decretum de reſtit. bonorum Eccleſiæ.

Duodecimo poſt deceſſum die modicis itineribus Cæſar Viennam deuenit, vbi mox memor quanto incommodo, & periculo vitæ, ſuarumquè fortunarum in Bohemia, nec non in Germania eum viuere contigiſſet ob vnam hæreſim, quæ tantam excitauerat inter ſubditos, & hæreditarium Dominum diffidentiam, vt vix Dominus ſecurus, & vix ſubditus quietè dies ſuos poſſet tranſigere; de reſtauranda Religione ſaltem in hæreditarijs Prouincijs, ſeriò deliberauit, hortatuſquè eſt, eos ad, quos cura eccleſiarum ſpectabat, vt non minus doctos, quam probos animarum curiones, animabus præficerent. Deinde inquiſitione facta, an in locis non priuilegiatis, qualia erant oppida Auſtriæ, & maiores vici Cæſarei, alicubi eſſet exercitium ſectarium; vbi intellexit adhuc in Grauuenuuerdt, Langèloiſe, & Forthoff. diſſimulatum fuiſſe exercitium hereſeos; ſtatim Andreæ à Stadl. Caſparo à Nienhauſ, & libero Baroni Ioanni Ioachimo ab Alpan. reſpectiuè illorum locorum iure oppignorationis dominis, omne exercitium ſectarum interdixit; imò de facto Doctorem Schafflerum vna cum Patribus Societatis Ieſu è Collegio Cremſenſi Langeloiſium mitti voluit; ciuibus ſeueris mandatis præcipiens, vt inſtructi ſtatim Catholicam Religionem complecterentur; quia nunquam conceſſa fuerat Religionis libertas quarto ordini plebeio in minoribus oppidis, ac vicis, ſed ſolum nobilitati in proprijs arcibus, domibus, villis, & molendinis, aut in alijs locis proprio vſui deſtinatis.

Cæſar in Auſtriam red.

Diuerſæ prohibitiones hæretici exercitij.

Hinc ad minora oppida Cæſar conuerſus, omnes ciues, aut

Coguntur ad Religionẽ Catholicam incolæ Auſtriæ.

aut incolas Catholicæ Religioni nomen dare voluit, incipiẽs ab Entzeſtorfenſibus, Præterstorfenſibus, Modlingenſibus, Bandenſibus, ac DrasKirchijs, quibus in locis ius ciuium obſtinatis in hæreſi denegari mandauit. Nec minus de Styria Carinthia, & Carniola ſollicitus Epiſcopo Lauantino reſtaurationem diſciplinæ Catholicæ commendauit, eamq; vt ſatageret deſertis verbis præcepit. Et quia Iaurinenſes tã præſidiarij, quàm inſtitores plerumquè erant turpi hæreſis labe infecti, à quibus tàmen tanti momenti contra Turcas repaguli conſeruatio dependebat, ſeriò de reſtitutione Catholicæ Religionis ibidem agi voluit, mandans niſi id obtineretur, locum Catholicis præſidiarijs committi.

Bellum in Saxonia inferiori

Sæuiebat interim bellum in inferiori Saxonia, vbi Halberſtadienſis miles acriter ſeſe Tillianis opponebat; iamquè paſſim vicanis data fuerunt arma, vt milites pabulatores expedirent; & Tilliani vice uerſa incendio aliquot pagos caſtigarant. deinde arces duas in ditione Brunſuicenſis Ducis intercæperant, quas & munire, ibidemquè caſtrametari cœperant; tanto cõfluxu copiarum, vt Ordines inferioris Saxoniæ diem Luneburgi indixerint ad reſtinguendum incendium, quod alioquin, vt prudenter proſpeculabantur, integram viciniam erat peruaſurum.

Comitia Luneburgentia.

Sſcripſerat Cæſar ad præfatos Ordines congregatos, eoſq; rogauerat, vt Chriſtianum Brunſuicenſem intra modeſtiæ limites continerent, & ad acceptandam Suæ Maieſtatis gratiam iam pridem oblatam perducerent, vel omninò eliminarent, cum tam pernicioſo illius exercitu; ne cogeretur præter ſuam mentem contrarijs copijs illum proſequi, ac fidos ſibi ſocios à tot ruinis vindicando, etiam ipſis obeſſe. Quod cum Ordines Chriſtiano propoſuiſſent, nequè adhuc (aliter ſentiente Luneburgico) illi adhærere decreuiſſent, abſquè cunctatione Chriſtianus exercitum ſuum Viſurgim transduxit per pontem Hammelenſem; Comitatumquè Lippenſem tum infeſtare cœpit, incenſo prius in Eiſlia inſigni monaſterio Gerodienſi, quod ad Electorem Moguntinenſem attinebat. Cæſaris verò oblatam gratiam reſpuens, cum nondum conciliari voluiſſet; multa, quæ ſugillaret, inuenit.

Halberſt. Cæſaris gratiam reſpuitur.

quare

Digitized by Google

quare illa minime contentus vlteriorem veniam pro ſe, & pro omnibus illi militantibus,nec non ijs,& ſibi ſecundum illa omnia,quæ Daniæ Rex in nouiſſima Viennenſi Legatione à Cæſare petierat,ſatisfieri poſtulauit. Quibus verbis tecto nomine Palatini cauſam agens, illũ ex integro dignitati,& fortunis omnibus reſtitui,& de alijs tàm ſuis, quàm fratris ſui nondum ad inueſtituram Brunſuicenſis Ducatus abſolutè admiſſi,ob bona, de quibus diximus,Eccleſiæ Hildeſemienſi adempta;paciſci volebat ſicquè Cæſarem in ordinem redigere,atquè alia poſtmodum ſuæ familiæ, & ſibi ratione Halberſtadienſis Epiſcopatus impetrare cogitabat; ita vt ſine pugna victor diceretur Cæſaris;& plus commercio,quam armis profeciſſe cognoſceretur. Quæ cum præter Cæſareæ Maieſtatis dignitatem poſtularentur,eſſetq;periculum,nè illa ſimilibus commercijs degradaretur; Cæſar prudentiſſimè poſtulata diſtinxit;& ſingulariter ipſi Chriſtiano,eiuſq;militibus præſentibus,cuiuſcunq; tandem condictionis eſſent;gratiosè veniam indulgere promiſit; hac ſola reſeruata condictione,vt qui ex hæreditarijs prouincijs contra Suã Maieſtatẽ militaſſent;deinceps ex eiſdem prouincijs excederent, & oblata gratia infra octiduũ à die publicationis vterentur,in cæteris prudenter diſſimulauit abſq; alicuius perſonæ,cauſæ,aut occáſionis explicatione. *Cæſaris gratia oblata reſpuitur.*

Verũ Chriſtianus, qui nunq̃ paci animum applicuerat; his non contẽtus,inſanire perrexit,& exprobrato prius vniuerſo Circulo Saxonico,qui illius audaciæ particeps eſſe. noluerat,illũq;extra limitem reiecerat;quã ſocorditer cauſam ſuæ patriæ otioſi defenderẽt,& quanto periculo Cęſari, lõgè altiora cõtra ditionẽ illam cogitanti,ſe ſuaq;ſtolidè cõcrederent;exercitũ ſuum in ditionẽ Monaſterienſem, deinde Colonienſem,atq; ita in Belgium Hiſpanicum abducere cogitauit,Quò tandem ſpoliatis illis regionibus, & præciſo neruo Hiſpanicò,in Belgiũ militem Burgundicum ex Palatinatu reuocaret, ſuiquè brachij amiſſionem vindicaret; ac tandem per illam viam Palatinum proſcriptum patriæ ſuæ regnoq;Bohemię reſtitueret. Aſt Tillius cum ſuo exercitu fugientis veſtigia præmere cõſtituerat, & vt alicubi primas *Intenſio Halberſtadienſis.*

copias detineret; Anoltinum euocauerat cum aliquot copijs Burgundicis, quo vires coniungerent ad prælium, ſi ſeſe occaſio ferret in eundem, antequam Halberſtadius Rhenum attingeret, & Hollandorum copijs, prout diſpoſuerat, ſuas vniret Fauit Deus bonæ intentioni Tillij, qui 31. Iulij Horem appulit, & prima Auguſti per patentiſſimum campum Samen copias ſuas in ditionem Rauenſpurgenſem tranſtulit, ac tandem quarta die Anholtini copias in Greue ſuis coniunxit; cum paulò ante Halberſtadienſis etiam ſuas Embrsá traduxiſſet, Intellexerat tunc Tillius Halberſtadienſem prope Sternuordam conſiſtere, ſuoſq; ibidem in aciem conſtituiſſe; quare quò certior de ordine, loco, numero, & caſtris fieret; Tribunum Auandanium cum legione equitum aliquot Croatis exploratoribus adiunxit; ipſemet verò cum toto exercitu optimè diſpoſito ſubſequutus eſt. reperit, iam hoſtem primos ordines Auandanij inuaſiſſe, quibus continuò 500. ſclopetarios ſubmiſit, quorum virtute hoſtis retrocedere coactus eſt, non tamē ordines diſſoluit; nocte autē ſuccedente, data fuit vtrimquè quies, ſed Halberſtadiēſis tenebrarū beneficio vſus, vſq; ad ſyluam prope Statloo deuenit inter aquas, & vallum, vbi ſibi tutum fore refugium arbitrabatur. ſed Tillius circa meridiem locum proſpeculatus die 6. Auguſti (quo Romæ Sanctiſſ. D. Vrbanus VIII. Pontifex ad maximum Vrbis, & Orbis bonū electus fuerat) Equitatū Duci Adolphi de Holſtain, & Tribuni Herberſtorfij præcedere iuſſis, illiſq; ſuccedere legionem Iunioris Tillij; equitatum legionibus peditum Schonbergij; Furſtenbergij Ducis Henrici Iulij Lauuenburgenſis, & Eruuitij, ſuffulſit; quibus rurſus oppoſuit equitatum Linattenij, Lindloi, & Nucéhaimij. deinde ipſemet in medio totius exercitus cum cæteris legionibus conſiſtens, ſignum pugnæ dedit, ac mox ſpatio duarum horarum totum exercitum Halberſtadienſis, qui triginta circiter millibus armatis conſtabat, adeo diſſipauit, vt 6000. in ipſo loco ſint cęſa, quatuor mille ſeſe dederint, cęteri captiui, læſi, ac fugati fuerint. Inter captiuos numerati ſunt tres Duces, quatuor Comites, ſex Tribuni, & facile cētum Capitanei cum ducentis ſigniferis,

Prælium ad Stadlao contra Bruſuicenſem.

Fugit Halberſtadienſis.

Numerus occiſorum, & captiuorum.

feris, ac magni nominis miniſtris. Halberſtadius ipſe fuga ſibi conſuluit cum duabus equitum turmis, amiſſis duodecim tormentis bellicis, totoquè exercitus bellico apparatu.

Accidit autem hoc tempore, quod Religioſus quidam reformatę Religionis (cuius nomini parco) indiſcreto zelo cõiuncto cũ ſumma propenſione in domũ Bauaricã (licet inſcio Electore) tranſmiſerit ſociũ ſuũ eiuſdẽ Religionis ad Regem Anglię, illiq; in ſciptis offerre iuſſerit talem propoſitionem.

Propoſitio ad Regẽ Brittanię à Religioſo quodam.

Duplicem viam magnæ Brittaniæ Rex habet, vt negotiũ Palatini, & ſuorum filiorum terminet, vtquè rem ſui regni conſolidet. Prima quidem eſt cum Proteſtantibus ſe vnire, cumquè ijs, qui Proteſtantes ſequuntur. Secunda verò cum Catholicis bene conuenire. Ambæ quidem maximorum euentuũ capita eſſe poſſunt: quoniam ambæ potentes ſunt, & ſicuti Proteſtantes auxiliari poſſunt, quippe qui amici sũt; ſic etiam alij nocere poſſunt, quia inimici exiſtimãtur. Quęritur nunc, vtra harum viarum magis conferat ad eaſdem diſſentiones componendas, regnumq; firmandũ, an vt S. M. cum Proteſtantibus ſe vniat, an potiùs cum Catholicis benè conueniat.

Huius quæſiti veritas, ex qua bonum, aut malum regni dependere poteſt, ex tribus dependet. primò ex auxilijs, quæ Proteſtantes afferre poſſunt. ſecundo ex damnis, quæ in eos à Catholicis inferri poſſunt. tertio ex ſecuritate, quæ haberi ab ijs Catholicis poteſt.

De primorum auxilijs loqui poſſumus vel de facto, vel de poſſibili.

De poſſibili quidem multa eſſe, ac formidabilia affirmo; quoniam totus penè Septentrio poſſet S. Maieſtati fauere; Daniæ Rex, Saxo, Brandeburgicus, Hollandi, Vgonotti, Galliæ, Gabor, & Vngaria, & ſic videtur quod Angliarum Rex ex omnibus mundi partibus ipſo immoto manente, motus excitare poſſet. Et cum ipſe ſeſe mouere vellet, ſui regni viribus contrà quemlibet potentem Principem bellum gerere poſſet. De poſſibili ergo magna ſunt auxilia.

Quoniam vero argumentum de poſſibili ad eſſe minimè concludit, & in rebus publicis,& præcipuè in rebus bellicis multos Principes in errores intolerabiles ingeſſit, proinde videndum, qualia ſint auxilia de facto.

Ex quiete ad motum longior curſus, quam ex motu ad motũ. Catholici profectò ſunt in motu belli, & quod maximum eſt, belli, cui plaudit victoria. Qui auxilium ferre poſſunt, adhuc moti non ſunt, ac maiori impendio fiet ab ipſis, & maiori apparatu ſe ad bellum promouendum accingent, quam inimici ad bellum proſequendum. conſtat quantum diſpendij fuerit in militia componenda, quæ hinc in Palatinatum miſſa fuit.

Hinc aliquis fortaſſe dicet in eo caſu magis conferre Regi, quoniam eius arma recentia forent, aliorum verò omninò fatigata, at reſpondetur minimè fatigata eſſe, vel etiam ſi fatigata eſſent, in hoc præualent, quòd victricia ſunt. Quare aduerſę parti opus erit extraordinario conatu, ſuppoſito quod Catholici velint dimicare tanquam poſſeſſores ad ſimplicem defenſionem.

Verum quod magni refert, quippe victores volent etiã offenſiuum bellum inferre, & ideo de facto non concurrẽt multi eorum Principum, qui principalia auxilia poſſent ſubminiſtrare, & quorum momentum maximi faciendum eſt, tanquam maximè intrinſeci; ijquè ſunt Germaniæ Principes, quoniam præterquam, quod ſunt viribus exhauſti, territi ſunt etiam eorum exemplo, qui contra Catholicos inuecti sunt, non obſtante quod illis temporibus Catholici nec poſſeſſores erant, nec victores. immò viribus longè inferiores, & tamen in quem ſtatum deducti ſint, ignorat nemo. Quamobrem tãquam propriæ quietis amatores in indifferentia ſtare volent. immò eorum nonnulli; propter res priuatas contrarij efficientur, ſicuti viſum eſt, & adhuc etiam videtur. Sed his omnibus datis, & conceſſis, prudens ſane Princeps maximè in belli materia, in qua non minus timore, quàm ſpe vtendum eſt: nunquam fundamẽtũ ponet in alieno auxilio, ſed neceſſe eſt, cũ bonõ ærariorẽ agere magis in re, quàm in ſpe. et hac de cauſa Palatinus male

lè conſultus, peiorique adminiculo fultus, cum propter defectum pinguis ærarij illo conatu, quo cœpit, proſequi non potuerit, in eum ſtatum, in quo cernitur, redactus eſt. Nunc an regnum habeat plenum ærarium ad multos annos (certum enim eſt ad multos annos bellum gerendum eſſe) immò an regnum ad multos annos ſubminiſtrare queat illa auxilia, quæ ſupponuntur, qui benè nouit huius regni perfectiones; nec non defectus, iure optimo poteſt abnuere. Addo etiam bellicoſum Caput deficere, itemquè vnio, quæ adeo neceſſaria eſt inter Conſiliarios, & regni Primates, non reperitur. Deficientia ergo, & valde periculoſa ſunt auxilia per iſtam viam.

De damnis ſecundorum pariter loqui poſſumus de facto, vel de poſſibili.

De facto videtur illos bellum in Germania abſtuliſſe, & in vnum angulum propè mare illud conſtrinxiſſe, cum alieno ſtatu potiti fuerint. Tali ratione præcipuos bellatores ſuos hoſtes adeo humiliauerũt, vt non poſſint, amplius hi caput extollere. Et ſtantibus rebus, prout ſtant, talia hæc damna ſunt; vt ad ijs medendum, tametſi omnia auxilia, quæ de poſſibili ſunt, haberent; adhuc anceps res eſſet.

Et optimè conſiderandum eſt iſtos inimicos Catholicos eſſe defenſiuì belli magis, quàm offenſiui, magiſquè vi, quã electione. De poſſibili igitur bellum geri poteſt offenſiuum, & per electionem. Nec tamen poſſibilitas iſta à facto diſtabit, quoniam ingrediens Rex primam viam neceſſariò contra Catholicos bellum includit; quoniam fit ſtatim de Religione bellum; multi Catholici Principes vnientur, ac Papa ipſe primus erit. Nunc damna, quæ intulerit hæreticis, cum contra eos bellum actum eſt de Religione, quidque ſuas exerens vires, Papa potuerit; qui hiſtoria callet, optimè nouit.

Verùm in quem ſtatum redacti ſint Proteſtantes inimici, eorumquè ſequaces, cum contra ipſos Catholici vniti fuerint; videri poteſt. Nam Palatinus proprijs regionibus Cæſarem pœnè priuauerat, ac eum Viennæ aggreſſus fuerat, in

qua

Digitized by Google

qua quidem vrbe plures habebat inimicos Cæſar, quàm amicos. Verùm cum aliqui ex Catholicis Principibus ſimul vnà cōſpirarunt. eū & ex ijs, quas abſtulerat prouincijs reiecerūt, & ijs, quas iā proprias habebat, ſpoliauerunt. Quare quē admodum magna ſunt damna, quæ à Catholicis Regi illata ſunt in re Palatini; maiora eſſe poſſunt, cum non benè cum eiſdem Catholicis conuenit. Maiora, inquam (& hæc deberent à S.M. & præuideri, & magis quam alia timeri) & cum Palatinus ſua non habeat oppida ea exiſtimans ob Regis defectum ſe non recuperaſſe (vt perpetuò dicent, ac de facto omnes eius amici deblaterarāt, ac præcipuè regni Puritani in Regem, ac Principem malè affecti, ac adeo in eius amorē propendentes, vt eos non pudeat palam proferre à ſe in illo regno eum deſiderari) nunquam illud regnum internis diſſidijs agitari deſinet, propter magnam correſpondentiam, quam ille ibi retinet, quæ in Regis Principis, ac regni perniciem triſtem aliquam tragędiam poterunt excitare.

Ex duabus iſtis igitur hoc eſt ex debilibus auxilijs, quæ à Proteſtantibus habebuntur, & ex multis damnis, quæ à Catholicis inferentur, quaſi ex duabus præmiſſis poteſt abſque vlla dubitatione concludi, potius Regem cum Catholicis benè conuenire, quam ſe cum Proteſtantibus vnire debere.

Sed quia tota vis conſiſtit in hoc; quantum Rex poterit ſe Catholicis credere, tanquam inimicis exiſtimatis?

Dicitur tandem tertio, & vltimo loco duo Catholicorū genera exiſtere. Aliqui Maieſtatem Suam auxilio ſuſtentare poſſunt, ſed poſſunt pariter in eam zelotipiam inijcere in re maximè dominatui annexa. Alij vero Regi fauere, & auxiliari poſſunt directè, & indirectè; zelotipiam vero in eum inijcere non poſſunt. ſi S. M. volet cum primis conuenire, facere id poterit. poterit enim magna inde auxilia obtinere, omninò verò illis ſe credere non poterit. Si verò cum ſecundis benè conuenerit, quales ſunt Catholici Principes Germaniæ, alijque libertati Imperij adhærentes; dico Maieſtatem S. debere omni ratione; ſi finem excitatis diſſentionibus velit imponere, reſque ſui regni, conſolidare, cum his

benè

Digitized by Google

benè conuenire; nequè alia ſine periculo iniri poterit via. nam ſi ſe Proteſtantibus adiunget, eorumquè aſſeclis, vel omnino, vel magna ex parte, bene cum Catholicis conuenire, ac ab ipſis auxilia recipere non poterit. Sed ſi bene conueniat cum Catholicis, non tamen ideo cogeretur à Proteſtantibus diſſentire, cum poſſint vna omnes coire.

Declarauit poſtea oretenus bonus iſte Religioſus tam Regi, quàm ſuis Conſiliarijs. quod caput iſtorum minorum Principum Germaniæ quandoquè erat Dux Maximilianus Bauariæ; cum illo deberet tractari vnio, & compoſitio de negotio Palatini promouendo, licet inſcio Cæſare, promittens reconciliationem Cæſaream, dummodo Palatinus filio vellet dignitatem cedere, vel poſt obitum Ducis Maximiliani officium Electoris concredere, & ad totam rem componendam, Cæſaream certis pactis conditionibus de Catholica Religione aſſerenda, Archiduciſſam filiam Minorennē filio Palatini deſponſuram, qui educari deberet in Aula Bauarica, vel alterius Principis Catholici in Germania, & dum adoleſceret; ipſemet Fredericus Palatinus totum Palatinatū gubernaret, & regeret tutoris nomine. Iſta tractatio fuit inſtituta, & producta per aliquot hebdomadas, ſed euanuit priuſquam deueniſſet ad notitiam Cæſaris, & Regis Catholici; & ſi habuiſſet optatum finem, qui erat ſtabilire dignitatem Bauari quoquomodo poterat cum vnione eiuſdem Bauari cum inimicis Cæſaris, etiam ſi S. M. & Domus Auſtriaca noluiſſet; vtiq; origo fuiſſet diſcordiarum inter Domum Auſtriacam, & Bauaricam, & ruinæ vtriùſquè, quod ſemper procurarunt, & procurabunt hæretici; cùm vnio iſtarum duarum familiarum, ſit vnum ex principalibus fundamentis conſeruationis Religionis Catholicæ in Germania. ſed ſperandum eſt, quod bonitas diuina diſrumpet in futurum conſilia impiorum, quemadmodum diſrupit tractationem iſtam excæcando intellectum Regis, & Palatini, nè vellent conſentire, præter alia, vt eiuſdem Palatini filius educaretur in Aula Bauarica.

Bethlemius interim, vt addixerat, victoriæ ignarus arma in Vngaria mouerat, vna cum Turcis, & Tartaris, quos fidei

datæ

Digitized by Google

datæ oblitus magna ſumma ſibi coemerat; ideo Cæſar copias,quæ in Bohemia,ac Morauia erant ſub Hieronymo Carafa Marchione de Montenegro,ad reſiſtendum tanto exercitui quàm celerrimè collegit; conduxitq; ſex Coſaccorum millia,quæ prius in Morauia exauctorata fuerant. quem exercitum in Morauiam progredi iuſſit, ſed iam Bethlemius occupato oppido S. Andreæ, & accenſis ſuburbijs Fillechenſibus,Epporiſium, Tirnauiam,multaquè alia loca in ſuam poteſtatem redegerat,trucidatis quàm miſerrimè militibus,qui ad eorundem locorum præſidia ex legione Tietenbarſij excubabant.Excurrerat eodem impetu pars vna illius exercitus in ſuburbium Poſſenienſe, vt in Auſtriam peruaderet;illamq;prouinciam more ſuo incendijs vaſtaret, ſed Neuſelium,& Commorra,quam plurimum procedentem retardauit alia vero pars aditus omnes in Morauiam occuparat,quò poſtmodum integer hoſtilis exercitus,deuaſtata Vngaria, ſe recepit; vt ſimili calde Morauiam affligeret, vixquè tunc erat, qui tantis copijs ſe auderet opponere.

Motus Bethlemij in Vngaria

Quare in Bohemia,& Morauia timor maximus populos inuaſerat,qui paſſim Pragam deſerentes locis tutioribus ſe, ſuaſquè fortunas credebant,tanto ſtrepitu,& plauſu hæreticorum, vt iam eſſet,qui auderet Catholicam Religionem eiurare,irridere,ac rurſus Lutheranam,ac Caluinianam peſtem ſibi promittere. Sic ſuos conciues conſolabantur exules Bohemi,ſic conabantur perſuadere ſuis confederatis hæreticis,qui in Palatinatu ſuperiori in Franconia, & in Germania diſperſi, in oppidis, ac ciuitatibus Imperialibus hærebant;ſibiquè de Mansfeldij,Halberſtadienſis, & Bethlemij aduentu congratulabantur. Cæſar Viennæ ſollicitus de tanta irruptione, & tali hoſtium apparatu per ſingulas eccleſias preces indici petijt,& vota Deo, necnon Glorioſiſſimæ Virgini Mariæ obtulit: prout in huiuſmodi rebus mos eius erat,maximè cum Cæſareus exercitus impar hoſtibus illis ſe non auderet opponere,ſed cogeretur latere, & impunè latrocinia, incendia, deuaſtationes, & cædes tolerare. Prudentiſſimè tamen tunc Cæſaris exercitus ſelecto loco

Pragenſes, & Palatiniani gaudeant.

Ghe-

Digitized by Google

Ghedinenſi ſe incluſit, quo commeatum ſufficientem, & non ſpernendum belli apparatum contulerat. tumultuario etiam opere ſeſe ibidem munierat, vt hoſtem in Morauiam, & Bohemiam procedētem ſubſequens intercluderet, vel redeuntem exciperet. quod animaduertens Bethlemius in initio Morauiæ ſubſtitit, & quaſi victor condictiones pacis ſuperbiſſimas Cæſari præſcripſit, pacem ſtabiliturus ſi Cæſar præter duos Principatus Sileſiæ, omnes ciuitates montanas Vngariæ illi cederet, ſi illum Vngariæ Palatinum crearet, ſi belli ſumptus reſarciret; & horum ſufficientem cautionem præſtaret. cum autem haud ei pro voto reſponderetur, velletque potius Cæſar, vt quantocyus tota Vngaria excederet, damna ſarciret, & nexos omnes Chriſtianos ſolueret; Cęſareum exercitum Ghedini incluſum maximis copijs Turcarum, & Tartarorum, quæ ad 60. millia aſcendebant, obſedit. Verùm Cæſarei prudenter annonam diuidentes, & validè tormentis ſeſe contra obſidētes propugnātes; fortiſſimè obſidionem ſuſtinerunt; atq; interim Cæſar Tilliū cum aliquot legionibus ex inferiori Germania euocauerat, vt ſuos obſeſſos, & iā inediam sūmopere tollerantes liberaret. Bethlemius, vt aduenire ſubſidiarias copias intellexit, & obſidionē diutius ex cōpoſito protrahi cognouit, pertęſus inſtante iam hyeme de ſolutione eiuſdem deliberauit. Deliberantem, & nonnunquam graui dāno impetum facientem ad obſidionis ſolutionem coegerunt Turcæ, ac Tartari, qui impatientes frigoris, ac pluuiarum, etiā non obtenta facultate Bethlemij, imò maxima illius indignatione caſtra deſeruerūt: quorum magna pars in manus Comitis Eſterhaſij ſtationem Neuhuſelianam conſtanter defendentis, cecidit; & prędam adductam, quæ non exigua fuit, vnà cū vita plurimorū amiſit. ſecunda, & tertia die Eſterhaſius contra hos elabētes vnà cum præſidiarijs Commorenſibus excurrit, & abrupto ponte ad Neutram pluſquam 300. Turcas in fluuium adegit, qui frigore rigētes, & aquis hauſtis perierunt, præter 1200. captiuos liberatos, adeptos octo camelos prætioſiſſimo panno Turcico, & argēteis vaſis onuſtos, Prætorium vexillum, & Vexilliferum vna cum pluribus nobilibus, inter quos

Cæſaris exercitus Ghedinij.

Obſiditur Ghedinum.

Soluitur obſidio Ghedinēſi.

duo erant Budenſis Baſſæ, alteriuſquè purpurati filij, tanto cum Turcarum terrore; vt fugientes per ignotam ſibi viam, in manus Preineriorum militum ſeſe ipſos pręcipitauerint. Quod idem cum Bethlemius ſibi vereretur, & contigiſſet, maximè ſi obſeſſi tergis fugientium inſtitiſſent; ſatius duxit cum obſeſſis, ac Cęſareis inducias paciſci, quę tanto facilius admiſſę ſunt, quanto illi maiori inedia premebantur, nam vix per aliquot dies arctum panem, & aquam breuem, vt dici ſolet, habuerant. Neq; multũ Bethlemius poſtea à pace conſtituenda abhorrebat, nam & Turcas, & Tartaros ſpe ſua fruſtratos infeſtos habuit, illiq; non ſemel objiciebant lanienam, ad quam fuerant conducti; quã nõ minus Vngari exprobrabant, & Poloni vindictam illaturi; omnem occaſionem quærentes, ſolum Cæſaris mandatum expectabant.

In inferiori Saxonia cum Tillius magnam partem exercitus adduxiſſet, iamquè limites Bohemiæ attigiſſet; noua conſilia contra Cæſarem cudebantur; Daniæ Rex, qui paulò ante celebrem, de qua diximus, victoriam, milites aliquot ſuperato Albi in diſtrictum Saxonicum deduxerat & Altenam, vbi Catholici Hamburgenſes ſuis exercitijs intenti diuina celebrabant; per ſuos cum oppreſſione eorundem Catholicorum expugnauerat; nouam Legationem ad Cæſarem adornandam duxit, vt eum vel ad moderate vtendum victoria hortaretur, vel ad ſerium bellum prouocaret. Diſplicebat ſummopere Regi, quod miles Cæſareus peracto prælio Lipſtadium ſerio obſediſſet, & locum tam munitum expugnaſſet; ſed magis, quod totam illam viciniam Spurenburgum, Herfordum, Rauenſpurgum aliaquè loca verſus Paterbornenſem, & Hildeſemienſem diæceſim occupaſſet, imò maximè quod miles omnis in hyberna, Haſſiam ad limitem inferioris Saxoniæ deduceretur. quare non parum ſibi, ſuiſquè, quos pro filijs prenſauerat, Epiſcopatibus, metuebat; iamquè non contentus Ferdenſi, Halberſtadienſem, Bremenſem, Lubecenſem, ac Oſnaburgenſem, vt tantò commodius conſtitueret ſuum regnum Interamniſticum, ambiebat. Hinc tranſmiſſo Comite

Daniæ Regis conſilia.

Legatio Oldeburgici.

Oldem-

Oldemburgenſi ad Cæſarem, qui veniam Palatino impetraret ipſemet Rex ad Ducem Brunſuicenſem excurrit, & Magdeburgenſem phſeudadminiſtratorem primo, deinde alios illius diſtrictus Regulos, præpotentes ciuitates ad arma cogenda ſub alio prætextu prouocauit.

Quæ dum præpararentur non feriabatur Mansfeldius in Friſia orientali apud Endam (quem locum ſibi pro refugio delegerat) Emdenſes exercere; ab illis enim magnam pecuniæ ſummam exigebat, quam vt impetrare non potuit loca pleraquè, vnitis Ordinibus Ollandiæ, oppignorauit, & cum illis agens de vniendo ſuo milite Saxonicis inferioribus varias deliberationes Imperio noxias inſtituit, quibus poſſet fortuna Chriſtiani Brunſuicenſis reſtitui; verùm proprius accedens, dum illas ex Monaſterienſi diœceſi putaſſet executioni demandare; iamquè in eum finem ter millia peditum, & mille equites tàm ex ſuis, quam ex reliquijs exercitus Chriſtiani Brunſuicenſis collectis, in Vveſtphaliam deduxiſſet, à Comite de Anholt, & Eruittio non procul à Vvarendorfio inuaſus amiſſis quindecim vexillis, proſtratiſquè quingentis equitibus, & fugatis cęteris omni pene militia exutus eſt; itaut cum paucis Lacunas Emdenſium debuerit repetere; ibidemq; donec aſpiraret aura fęlicior, quæ illum in Hollandiam, Angliam, & Galliam deueheret, latitare. Eruittius interim cum commiſſa ſibi parte exercitus Comitatum Hoienſem, pro hybernis deſumpſit, maioremquè metum Daniæ Regi incuſſit. *Mansfeldius in Friſia orientali.*

Tot vnius anni victoriæ, ac victorijs præmiſſa pericula, quibus tota Bohemia, Morauia, Vngaria, Auſtria, totũq; deniq; Imperium occupatum trepidauit; aliquãtum Religionis Catholicæ progreſſum vbiq; retardarunt: inter arma etenim ambigua feriabantur leges, nec quiſquam audebat quicquam innouare, aut ſua maiori impetu pertentare. Paucis ex Imperio per ſententiam obtigerat bonorum Eccleſiaſticorum reſtitutio adiudicata, vt Præpoſito Eluuacenſi contra Oppidum Dagenfeldt ratione concionatoris hæretici in Eybac; quem iuſſit Cæſar auocari, & ſubſtituto *Remora reformationi facta.*

Digitized by Google

Catholico curione, ritus antiquatos reſtitui. Quod etiam in fauorem Epiſcopi Auguſtani, Abbatis Campidonenſis, & Decani Gronenbacenſis, Volfango Chriſtoforo Apoppenheim detinenti bona omnia Collegiatæ Eccleſiæ Gronnenbacenſis præceptum fuerat cum obligatione reſtitutionis Catholicæ Religionis, vt olim paulò poſt pacem Religionis fuerat. et pariter in fauorem Epiſcopi Eiſtatenſis contra Marchionem de Onolſbach occupátem Eccleſiam de Galleroneuetz cum omnibus decimis, prouentibus, mobilibus, & immobilibus ordinatum fuerat. verùm hæc, vti & alia in fauorem Equitum S. Ioannis contra Comites de Hanou ciuitatis de DincKelspull, contra Comitem de Oetinghen passim intrudentem prædicantes, & antiquantem Catholicam Religionem; contra Comites de Stolberg pro reſtitutione monaſterij de Vvaſſersloſt, à Cæſare decreta; poſtquā Cæſareus miles ex Imperio fuiſſet 'auocatus, ſerius executioni demandata fuerunt; immò aliqui horum neque iſto, nec ſequenti anno in ſua iura vendicare potuerunt.

Sententiæ diuerſæ contra hæreticos

Pariter ſufflaminatum fuit per Bethlemij tumultuarias irruptiones id, quod Cæſar ad promouendam Catholicam Religionem, & ad extirpandam hæreſim ordinauerat in Morauia per eiectionem Anabaptiſtarum, ſeriò Cardinali à Dietrichſtain, & Principi de Liechſtain commendatam; ſolum ea, quæ Epiſcopo Labacenſi pro reſtauratione Catholicæ Religionis in Carniola ſcripta fuerant, quamuis adhuc ſobriè ob viciniam turbatam, locum habuerunt. In Bohemia, vbi multi inceperant apud ſuos ſubditos Catholicæ Religionis inſtaurationem, cum ſubſtitutione Catholicorum, quibus templa fuerant aliquibus in locis conſignata; vix Catholici Sacerdotes ſecuri poterant officijs Eccleſiaſticis defungi, tum ob vicanorum inſolentias ad nomen Mansfeldij, Halberſtadij, Bethlemij, aliorumq; exultantium; tum ob trepidationem Catholicorum, paſſim cum prætioſioribus emigrantium.

Differtur eiectio Anabaptiſt.

Reformatio in Carniola.

Neque Catholicæ Religioni multo fęlicior fuit annus ſubſequens, 1624. quamuis tunc à grauiſſimis bellis Germania, & Bohemia vacaret, quæ plerumquè in Belgium in

1624

Al-

Digitized by Google

Alpes,& vltra illas in Galliam videbantur adducta; nam tacitus quidam metus omnium animos inuaſerat,quod miles in hyberna deductus, primo verè inſolentior vbiquè per Bohemiam,& Morauiam ſtipendia efflagitaturus; atquè nō ab ſimilem ruinam ipſe amicus miles, quam hoſtis alias inuſſerat eſſet inuſſurus. Attamen in Bohemia Archiepiſcopus non ſolum ſua ſumma vigilantia,& prudentia, ſed etiā præſtantiſſimorum virorum,opera ſpecialiter P. Valeriani Magni ex ſtrictiori Ordine Cappuccinorum, vere viri magni,verbo opere, & corpore, quod hæreſis fomes erat, extinguere cæpit. nam facultatem libros hæreticos imprimēdi & vendendi ſubſtulit bibliothecas Pragenſium viſitari,& ſcrutari per certos doctos viros mandauit; Decanis, Parochis, Rectoribus,& alijs curam animarum habentibus, vt à funeribus hæreticorum celebrandis omnino abſtinerent indixit.Per totam Archidioceſim ſuam ordinauit,& conſtituit præclaros,& ſelectos commiſſarios,quos cum ampliſſima facultate,& ſeuerioribus mandatis per amplum regnū Bohemiæ miſit, qui omnes,ac ſingulas totius regni eccleſias eorumquè miniſtros, Archidioceſi Pragenſi ſubiectos, perſonaliter viſitarent,admonerent,corrigerent,& Clerum, quo ad fieri poterat,priſtinæ morum grauitati,& ſanctimoniæ reſtituerent; laborarēt præterea, vt omnium Parochiarum iura, bona,redditus inuentarium,& theſaurum eccleſiæ referrent, vt in archiuio Archiepiſcopali potuiſſent deponi;inſuper quod vacantibus Eccleſijs,ex quibus prædicātes Huſſitæ,Caluiniſtæ,& Lutherani,ſeu alij per publicum decretum Cæſareum fuerant expulſi,& proſcripti, Catholicis Parochis,ſeu alijs Regularibus perſonis impoſitis optimè conſulerent;aſſignantes pro neceſſitate adminiſtrandorum Sacramentorum,vni viro Eccleſiaſtico docto, & pio plurium Parochiarum exercenda munia Eccleſiaſtica; quæ commiſſio, vſquè ad annum 1625. incluſiuè protracta fuit.quare ad ſupplendam iſtam penuriam Parochorū quantum fieri potuit obtinui à Sanctiſſimo Domino, & ab Eminentiſſimis Cardinalibus Sacræ Congregationis de propaganda Fide,vt mandaretur omnibus Generalibus Regula-

Inſolentia militis Cæſarei.

gula-

gularium, vt tranſmitterent perſonas idoneas ad excolendá vineam Domini in tam amplo regno, vt poſtea factum eſt, & ſic Regulares monaſteria olim ab hæreticis ablata recuperarunt, & multę Parochiæ Pragẽſes quarum ius ad S. Maieſtatem Cæſaream deuolutum erat, in monaſteria conuerſa fuere.

Ex tota Morauia Cæſar mandauit per publicum decretum, vt eijcerentur omnes prædicantes hæretici, prout ex Iglauia, & ex multis alijs ciuitatibus, & locis fuerat exequutum. Duo Collegia Societatis Ieſu fuerunt de nouo conſtituta, alterum Znoimę, alterum Iglauiæ, fundatore Comite Adolfo ab Altheim, viro nobilitate, & pietate præclariſſimo, maximè ob inſtitutionem cum alijs duobus Principibus Religionis militiæ Chriſtianæ. Hoc eodem anno Imperator ſeminarium Olumucenſe condidit; quod Ferdinandeũ vocauit, in quo alerentur trecenti iuuenes nobiles, ſed egeni, qui ad Sacerdotium aſpirarent.

In Imperio aliquantulum audaciores Eccleſiaſtici executionem præcedenti anno omiſſam promouerunt. Archiepiſcopus Moguntinus propter decreta facta à S. M. in Conuentu Ratiſbonenſi ad noſtras preces, & beneficio Hiſpaniarum copiarum Stradam montanam, quam olim anteceſſores illius Palatinis oppignorauerant, & recenter Regis exercitus inuaſerat, recuperauit; moxq; in illa exercitium Catholicæ Religionis magno animo inſtaurauit, idem fecit Epiſcopus Spirenſis in aliquot oppidis paulò ante recuperatis, & Herbipolenſis Epiſcopus contra Comitem de Hanoo apud Cæſarem reſtitutionem aliquot monaſteriorũ iſto interim impetrauit. Roma mihi Breue Apoſtolicum venerat ad Cæſarem, quo Sanctiſſimus D. Suæ Maieſtatis brachium implorabat ad tuenda iura Sedis Apoſtolicæ in Præpoſitura Eccleſiæ Halberſtadienſis, quam contra Iura Sedis Apoſtolicæ, & concordata Germaniæ Rex Daniæ filio ſuo etiam emptis votis ſacrilege addixerat, admotaq; vi propugnare ſtudebat. cuius violentiæ cum Cæſarem monuiſſem, magna diligentia Tillio imperauit, vt satageret iura Eccleſiæ Romanæ; & licet multos parati exercitus inferioris Saxoniæ

Moguntinus recuperat Stradammontanũ.

deter-

deterrerent; non deterruerunt tamen Cæſarem, neque Tillium, qui officij ſui memor ſedulò rem Catholicam promouit. & Cæſar non ſolum Regem, vt à concepto beneficio deſiſteret; monuit: ſed Legato ipſius in Conuentu, non ita poſt Vlmæ celebrando iuxta Electorum, aliorumq; Principum mentem, omnia ſedanda promiſit; & nè videretur timuiſſe inferioris Circuli minas, Halberſtadienſi Capitulo reuocationem temerarij decreti imperans; Canonicos, ac Propoſitum propter tale decretum reiectos admitti mandauit; Religioſos S. Franciſci Halberſtadii monaſterio ſuo reſtitui voluit, ac tandem Pſeudarchiepiſcopum Magdeburgenſem ad reſtituendam Præpoſituram in Altenbaldensleben, eijciendumq; intruſum condemnauit, & Abbatiſſam ibidem in Catholica Religione vnà cum toto virginum cœnobio ſeruandam, nihilq; innouandum ſtrictiſſimè præcepit.

Non ita poſt, ex decreto tamen Cæſaris exequutioni demandata fuit ſententia, alias contra Landgrauium Mauritium ratione Marpurgenſis ditionis lata, contradicente, ac intercedente, quantum poterat *L*ãdgrauio Guillelmo Mauritii filio, inquem pater (qui iam tunc in Hollandiam abierat) diſcedens dominium tranſtulerat; in quo tantùm cõpendii Catholica Religio fecit, quod ditiones illæ ſtatim à Caluiniſmo ad *L*utheraniſmum deuenerint, vix vllo ſe opponente; ita enim facilè Germani de Religione Principibus ſuis cedunt, cum non agitur de aſſumenda Pontificia, quã maximè hoc nomine, quod Pontificia ſit, odio proſequuntur; non ita abhorrentes doctrinam, quam vti non valde profundè ſcrutantur, ita non multum curare videntur. *Mutatio ſectæ Marpurgi in Haſſia.*

Magno bono Germaniæ ſequenti menſe Sleuſingæ conuenerunt Elector Saxoniæ, Elector Moguntinus, *L*andgrauius, *L*udouicus, & nomine Electoris Bauariæ Tillius cum aliquot familiæ Saxoniæ Principibus; à quibus cum ſeriò pericula Germaniæ examinata, & nonnullæ diffidentiæ ob Electoratus translationem in Bauariæ Ducem a Moguntino remotæ fuiſſent; confirmatus eſt Saxoniæ Elector in obſequio Cæſaris; itaut non ſolum Bauarum in Electoralis *Elector Bauariæ admittitur a Saxonia.*

Con-

Collegii fratrem,ac ſocium admitteret,ſed deinceps ad conſeruandam Cæſareæ Maieſtatis auctoritatem operam ſuam addiceret. Hanc vt Cæſar rependeret,Fredericum Saxoniæ Ducem Altenburgicum,& Guillelmum etiam Saxonię Ducem Vinarienſem, vnà cum Chriſtiano Principe Analtino læſæ Maieſtatis reos clementiſſimè in gratiam recepit,duoſque alios Saxoniæ Duces è Neoſtadiano carcere liberatos, eidem Electori gratis remiſit.

Liberantur capti.

Bellum Germaniæ, vt diximus totum in Belgium deriuatum fuit; ibi magni nominis ciuitas Bredana à Marchione Spinola obſidebatur, quamvt propugnarent Hollandi, vndiq; copias euocarunt. Huc Mauritius Hollandici exercitus præfectus deſcenderat, ſuaque caſtra caſtris Hiſpanorum oppoſuerat, itaut vix medio miliari à ſe inuicem diſtarent. Sed quia ſerius venerat,excitatis iam circum circa munimentis Hiſpanicis; illa peruadere non potuit,vt obſeſſos liberaret, quare obſidentibus incommodare, commeatum arcere, ſubſidia præpedire ſategit,ſed fruſtra;ita etiam impetu quodam caſtra Hiſpanorum diſſoluere conatus, cũ incaſſum ſucceſſiſſet, vndique poſtea in auxilijs conquirendis laborauit. Importunè paulò ante Rex Angliæ telam Matrimonij per aliquot annos inter filium illius, & Regis Hiſpaniæ germanam tractati abruperat, poſtquam de reſtitutione Palatini deſperaſſet. quare inito nouo fœdere cum Rege Galliæ, (cuius Regis ſororem, pro filio ambiebat,) & cum Hollandis de oppugnando Rege Hiſpaniæ,vel ſaltem de reſtituendo Palatino deliberauit;nunc Mansfeldi, nunc Regis Daniæ, & quotquot Domui Auſtriacæ officere poterant auxilia,imploraturus. quæ tamen facilius, tùm à Cæſare,tum à Rege Hiſpaniæ tolerata,quia in ſequentem annum reiecta fuere.nam Rex in Italia impeditus Vallem Tellinam propugnabat,ſuamque Bredam,niſi cum ſummo dedecore deſerere non audebat. Hinc ne præpediretur à Copijs Germanicis Spinola, Henricus Bergenſum Comitem arma in Marcam circumferre iuſſerat,& ipſo interim in reſtagnantibus aquis coercendis, & in militibus,ac commeatibus acquirendis, hoſtibuſque omnibus vijs inſidiantibus

Obſidio Bredana.

Fœdus inter Angulam. & Gallum.

repel-

repellendis, à quibus plurimum negotij præbebatur; ſumma induſtria, ac ſolertia ſe exercuit; Mauritius vallum ſuorũ caſtrorum ferè vſq; ad caſtra Spinolæ promouit; eaq; magnis operibus muniuit Raſennthalij, quo etiã Mansfeldium euocauerat; quẽ cum Spinola negligeret, in Angliam ad ſollicitanda auxilia tranſmiſit, & vt diuergijs ab obſidione ipſũ Spinolã deterreret, ſtratagẽmate induſtrioſo Antuerpiã tentauit; miſſis eò aliquot peditum copijs, quæ intempeſta nocte lembos in foſſam arcis ſubduxerunt, & inuſitatis inſtrumentis bellicis mænia penè defenſoribus vacua, inuadere niſi ſunt. quod ſtratagẽma cum non ſucceſſiſſet ob ventũ vehementius flantem, atquè ſcaphas vno loco conſiſtere nõ patiẽtẽ; alias artes, ſed fruſtra excogitauit. ex Anglia etenim, Gallia, & Hollandia copias in partẽ Flandricã apud portum Caleſenſem diſpoſuit; quas Rex Angliæ in Palatinatũ, ad occupandum FrancKandalliam, vbi induciarum terminus expiraſſet, mittendas curauit. verum & illæ copię, partim à tempeſtate afflictæ, partim inter ſe non ſatis conuenientes, ibidẽ renitentibus indigenis parum effecerunt. Ne tamen alias aliquid efficirent, Belgarum Infans, à Cæſare aliquot legiones peditum, & equitum impetrauit; quæ in Bohemia, & Morauia diſperſæ, tardè quidem motæ, ſequenti tamen anno Belgium ab inuaſione hoſtium ſecurum reddiderunt.

Antuerpia tentata.

Cæſaris copia

Proficiebat jnterim Cęſar tam in Bohemia, quam in Morauia contra hæreticos edictis; nam proſcriptos prædicãtes, tamen in Bohemia latitantes, ſeriò per Principem de Liechtenſtein ad noſtram inſtantiã perquiri, & arceri iuſſit. Archiepiſcopus Pragenſis in ſingulis diſtrictibus alios reformationis Commiſſarios inſtituit, qui euocatis in ſinodum Parochis, ſingulorum grauamina adnotarunt, ſubdolè latitantes pſeudominiſtros detexerunt, loca propinquiora inter ſe pro adminiſtrandis Sacramentis ſaltem ad tempus diſtinxerũt, & modum reformandi diſcutientes, eundem cõmodiſſimum ſuggeſſerunt. vix ſcio diſtrictũ fuiſſe, in quo tres, vel quatuor miniſtri diabolici ad mẽſem eiurata hæreſi non redierint. Præter hęc ſpiritualia auxilia, quoniam ſic tempuſ requirebat, ad temporalia magis ſenſi-

Nouis litteris vrgetur proſcriptorum exilium.

Digitized by Google

bilia cóſugimus,& à Cæſare alia pręter ſupradicta rigidiora decreta impetrauimus,quibus Principi de Lichtenſtein mādauit,nè deinceps in Regis Bohemiæ oppidis aliquē ciuē nō Catholicum adſcriberet. Deinde,vt vbiq; Catholici ſoli, vel vbi aliter fieri nō poterat,ſaltem modeſtiores hæretici in Senatū ciuitatū adſciſcerentur.& quia in Morauia, necnon in nonnullis etiā Bohemiæ locis prædicantes à ſæcularibus dominis defendebantur;vixq;erat,qui auderet,illis inuitis,tales Pſeudeuangelij miniſtros arcere;Cardinali de Dietrichſtein 27.Decembris præceptum fuit, vt,non habita ratione quorūcunq; pręđicantes omnes arceret,& recalcitrantes per militarem manum(quam iuſſus eſt Maximilianus à Lichtenſtein Cardinali præbere)ad perpetuæ emigrationis triſtè,ſed iuſtum officium compelleret.

Decreta Cæſarea proficua.

Maximus tunc in Morauia ſtrepitus fuit contra Anabaptiſtas,quos paulò ante Cæſar aſſignatis aliquot terminis pſcripſerat;cum pluſquā vigintimillia illa labe infecti reperirentur,dominis ſuis in œconomia,in curandis agris, in matrimonijs,officijs hoſpitijs,& opera manuū valde vtiles;quare grauatim illos dimittebant,præcipuè qui patriæ imperabant. Verū Cæſar conſtanter etiam ipſis Principibus,niſi parerent,& ſuos Anabaptiſtas ſtatim dimitterent,ſuæ indignationis comminationē indixit;quod vt Anabaptiſtæ viderūt, dum difficulter à patrijs bonis,& ab officijs diuellerentur; pluſquam decem mille Catholicæ Religionis ſeſe ſubmiſerunt.cœteri in Vngariam,in Tranſyluaniam,Vallachiā, & ad Siculos perrexerunt,pauci ad Polonos peruenerunt,ibiq; minus grati nouo exilio mulctati manſerūt.

Arcētur Anabaptiſtæ.

Admirans laudaui hoc ipſo anno feruentem Cæſaris in Auſtria reducenda zelum ; in quo tñ nequaquā modeſtia deſiderabatur nā;per ordinarios Magiſtratus,monitis prius ciuibus,vt qui Religioni Catholicæ nollent adſcribi , liberè ſolū verterēt;prædicantes hæreticos arceri voluit, qbus ipſe alias nōnullis in locis more maiorū ſecuritatē pbuerat;tunc verò ob nouas inſolētiās diutius tolerare nō poterat. Itaq; de tacito Cęſaris cōſēſu,Senatus vrbis Viēnēſis in ipſa vrbe,ſub ſpecie q̄ſtionis Parochorū,qbus emolumēta ad ſuſtētādā digni-

Prohibentur Prædicātes intrare Viēnam.

gni-

Digitized by Google

gnitatem Sacerdotalem neceſſaria detrahebantur, & ciues corrumpebantur, prædicantibus Lutheranis exercitium Sacramentorum interdixit, ſolebant enim non procul à ciuitate commorantes in ipſa vrbe hæreticos baptizare, matrimonijs intereſſe, & alia ſua putatiua Sacramenta ſecreto infirmis adminiſtrare. Deinde ne ad ciuitatem etiam ſine miſterio venirent; militibus ad ſingulas portas conſtitutis, cautum fuit, illiſquè mandatum, vt aduigilarent in tam perniciolas perſonas, eaſquè vel reijcerent, vel ad ſuperiores deferrent.

Seuerius Cæſar in Auſtria ſuperiori, armis Ducis Bauariç iam dudum recuperata, & etiam tunc pignoris loco detenta; cum prædicantibus egit, bonis etenim mandatis 30. Auguſti, & 4. Octobris Viennæ editis, omnes Pſeudeuangelij miniſtros e tota prouincia eliminari iuſſit abſque maiori dilatione, non aliam cauſam addens, quam quod priſtinæ, ac nouiſſimæ rebellionis non parum anſã præbuiſſent quapropter ordinati fuere nouæ diſciplinæ Catholicæ inſtauratores D. Abbas Gotuicenſis, & Doct Spinlerus.

Tranſmiſerat Cæſar præterito anno *L*egatum ſuum D. Iacobũ Curtium ad portã Ottomanicam cũ ſolemni *Legatione*, ac ſolitis muneribus ad pacem ſtabiliendã; contra quã, quia nihilominus Bethlemius recenter adhuc Turcarũ auxilia impetrauerat, habens tñ Cæſar hoc anno nouas Sultani excuſationes, & incitamenta, condeſcẽdit, certos *L*egatos in Vngariã tranſmittere; quibus cõmiſit, vt vna cum deſtinatis ab eodẽ Sultano in locũ vnũ conuenirent, illis indicarent Rom. Imperatorẽ aliquam cauſam habuiſſe, & quidẽ adhuc habere mouendi bellũ contra Ottomanum; cum iã ſæpè ſæpius ſiuè illius, ſiue alterius culpa deluſus, & à militibus præſidiarijs Budenſibus, & Strigonienſibus, alijſuè, ipſius regiones præter induciarũ articulos fuiſsẽt iniquè ſatis deuaſtatç, atq; in extremã ferè perniciẽ deductç; nihilominus S. M. declarare ꝓ innata ſua bonitate nõ parũ ſe ad pacẽ affici, nõ vt noua aliqua pax conduceretur, ſed vt illa quæ an. 1606. in SithuuarocK fuerat concluſa, & anno 1616. explicata, ac confirmata, rurſus ratificaretur; modo tamen conditiones *Cõmercia varia cũ Turcis rõe induciarũ.*

diligenter obſeruarentur, & nonnullæ clarius interpretarentur,& corrigerentur cum hactenus in eorundem obſeruantia fuiſſet peccatum.

Inſtructio pro Legatis Cæſaris.

Querebatur enim Cæſar de tranſgreſſione pactorũ circa pagos deditios, de diuaſtationib⁹ de captiuis,de iurepatronatus Tranſyluaniæ, de ſubſidijs præſtitis rebellibus,ac denique, quod Vazzium vi fuiſſet occupatum. quibus omnibus per contrarios articulos, & iuſtam compenſationem Cæſarei deinceps mederi poſtularunt. Sed tractatio iſta in aliud tempus dilata, ſæpius interrupta,ac rurſus anno ſequẽti concepta,non niſi tertio ab hinc anno ſtabilita fuit; nam Turcæ ſemper difficiliores ſe præbuerunt, quá anno 1624. quando Ottomannicum Imperium quorundam Conſiliariorum imprudentia in præſentiſſimum periculum conjectum fuit ſtrangulato Imperatore Olmãno, & reaſſumpto, ac rurſus octauo menſe deſtituto Muſtafa, & euecto Achmat,& eiecto Mehometto Giraio qui Caffæ,quæ eſt Regia Tartarorum ſedes,rerum potiebatur, ac ſuffecto nouo ibidem Rege,quem frater Mehometis,occiſo Turcico Præfecto,ſeu Veſirio,fugere cogerat,Quæ inter Turcas ſeditiones rem Chriſtianam hoc anno 1624. & 1625. non parum quietam reddiderunt,donec compoſitis iſtis turbis, & auctis Chriſtianorum bellis, rurſus Turcæ difficiliores ſeſe erga Chriſtianos præbuerunt,vt poſtea recenſebimus.

Turcarum mutatio.

Nec minus feriantibus in Germania armis,Cæſar res ſuę familiæ Auſtriacæ conſtituere ſatagit;diuiſa inter fratres hęreditate à Deo poſt obitum omnium filiorum Maximiliani Cæſaris ad filios Caroli deuoluta; omiſſa etenim ceſſione Regis Hiſpaniæ in iure Bohemico ad ſolum Ferdinandum, eiuſquè filios maſculos pertinentes(de qua forte adhuc inter iuriſconſultos fuiſſet quæſtio)omiſſis etiam iuribus Ferdinandi,iam ante firmatis in prouincijs Tiriæ, Carinthiæ, Corniolæ,& Friuli, nec non in Archiducatu Auſtrię; totus Comitatus Tirolenſis,Landgrauiatus Alſatię, prouincia Burſgouię, & alię circumcirca ibidem adiacentes ditiones in tres partes fuerunt diuiſę, quarum vna Ferdinando Cęſari,altera Archiduci Leopoldo, tertia Archiduci Carolo obtigit

Digitized by Google

tigit: qui tamen ſacro voto obſtrictus nullo modo de ineũdo matrimonio cogitans hoc ſuum ius poſtea reliquit Cæſari, contentus Marchionatu de Burgàus, & nonnullis alijs dominijs in Morauia, & Sileſia, dũ viueret, prẹter annuam penſionem multorum millium florenorum. Cęſar etiam pro ſua innata liberalitatę, & animi magnitudine addixit liberè hanc donationem Caroli eidem Leopoldo, ſuiſquè ex ſui corporis hæredibus, & ſucceſſoribus, eũmquè conſtituit Gubernatorem, dum viueret alterius portionis, quę ſibi obtigerat. Pacta autem huius conuentionis fuerunt prẹter alia vt vna parte inuaſa, eidem opitularetur; eam reſponere, oppignorare, & pro ſuſtinenda familię dignitate vendere, ſi neceſſe foret cogerentur. inſuper ad maiorem natu familię, non extante alia prole maſcula, deuolueretur. Non omittam addere quod tunc temporis in Curia Cęſarea mirum fuit tã grauis tractationis prius fuiſſe detectam concluſionem, quã aliquam diſcrepãtiam ob dexteritatem, & ſummam prudẽtiam Ioannis Vlrici Ducis Cromauij Principis de Echemberg Directoris ſecreti Conſilij Cęſarei, adiuuante Ioãnne Baptiſta Verde libero Barone de Vvertemberg, &c. per quos ſolos fuit directum, & concluſum tam arduum negotium. quare hac occaſione ſumpta, liberè liceat mihi affirmare, tãquam teſti oculato (cui multa fuerunt cognita per octeniũ tamquam Nuntio Sedis Apoſtolicæ; etſi alijs ignota) Principem quemlibet in tota Europa (quæ potiſſima pars eſt Orbis) miniſtros pietatis, prudentiæ, ſapientiæ, & expęrientiæ, meliores his duobus non poſſe habere, ſimiles vix, & cum ſumma difficultate. Horum potiſſimum induſtriæ (nequè tamen aliorum laboribus derogo) Sedes Apoſtolica, & Germanicũ Imperium euentus fęlices negotiorum politicorum, & Religionis poſt Deum, & Cæſarem debent vna cum poſteritate tribuere.

Difficilis omnino annus fuit Cæſari 1625. cuius nunc deſcriptionem aggredior, maximè ſi illius finem conſideremus; initium enim non niſi in inſtaurationibus corruptę diſciplinæ peractum fuit: nam Cæſar de inſtauratione Religionis conſilia initurus, me audito, & euocatis Antonio

Abba-

Abbate Chrimphahienſe, Doctore Schaflero, Spindlero, alijſq; præcipui nominis, Conſiliarijs mandauit Præfecto Auſtriæ ſuperioris (monito prius Maximiliano Bauariæ Duce illarum ditionum detentore) reformatione Religionis in tota prouincia, monitis prius omnibus incolis, vt maturè ſeſe ad illam diſponerent vel patrium ſolum verterent; quare vt reformatio melius ſuum ſortiretur effectum non ita poſt diœceſis Paſſauienſis Ordinario, eiusquè ſubſtitutis Vicarijs ſignificauit, vt amotis Pſeudeuangelij ſeminatoribus; alios magis idoneos ſufficerent. Deinde *Lintzienſi* Gubernatori Comiti de Herberſtorf iniunxit, vt abrogato magiſtratu hæretico, omnino Catholicum inſtitueret, imponens Prælato in Gotuuirs Georgio Falbio V. I. D. vt ſerio prouinciam ſibi ſuiſquê commilitonibus impoſitam aggrederetur; in qua dum, vicani, & oppidani tergiuerſarentur, & in longum ſuam reductionem vna cum inſtructione neceſſaria differri rogarent; alia ſeſe incommoda obtulerunt, quæ Cæſarem etiam quamuis auidiſſimum nouæ diſciplinæ, detinuerunt.

Præcipitur reformatio in Auſtria ſuperiori.

Bohemicam reformationem huius anni plurimum impediuit contagionis morbus adeo in illo regno vehemens, vt poſt hominum memoriam nunquam vehementior fuerit, ob quem fere toto anno paucis primis menſibus exceptis, Prælati, & præcipui Proceres è Bohemia exceſſerunt: varia tamen media ante contagionis malum ad extirpationem hæreſeos adhibita fuerant; inter quæ non infimum fuit interdictum matrimonium non Catholicis, & interdictæ bonorum permutationes, emptiones, & contractus commerciorum, ijs, qui obſtinatè Catholicam Fidem reijcerent, ſed inuenta lege, inuenta fuit malitia; notatumquè fuit plures matrimonia clandeſtina contraxiſſe; alios ſcortum aluiſſe, vel feciſſe; itaut nequè hoc remedium ſufficere viſum eſt. Profecerat tamen in aliquibus alicuius nominis Bohemis, qui vt ad matrimonia honeſtiora pertingerēt, aut filias ſuas elocarent grauioribus perſonis, Catholicam Religionem admiſerunt. Magis profuit bonorum per Cæſarem venditio, quæ non niſi Catholicis vendebantur, & ſi forte poſſeſſor,

Peſtis in Bohemia.

Prohibentur matrimonia.

aut

aut præuaricator ad Catholicam Religionem poſthabito errore reuerteretur; pœnarum, & mulctarum imminutio. His etenim legibus nonnulli, vt bona ſua ſeruarent, & mulctam euaderent Catholicam Religionem amplexi ſunt; vt vidimus in Bohemja, vbi tertia pars regni fiſco adiudicata non niſi ad Catholicorum manus peruenit; quæ ratio politica rem Catholicam vehementer auxit; ſed in reducendis ſubditis plebeis, proletarijs, & ciuibus maximè opificibus, maxima fuit difficultas, illi enim ſine ſolo, ambulones ſolam ſuam artem circumferentes obſtinatiſſimi, rigidioribus mandatis preſſi, vrbes vacuas dominis ſuis reliquerunt; vt non ſemel, neque vno in loco accidit, nonnulli etenim incenſis proprijs ædibus, cum vxoribus, & liberis in ſyluas ſe receperunt, alij verò ſcipionem manu geſtantes, ſolum verterunt. Non procul à finibus Saxoniæ in vico Marquesdorf vicani omnes aliquot pagorum ferè ſexcenti numero, dum illorum dominus Henricus Ottho à Vvartenberg rigidius introductioni Catholicæ Religionis inſiſteret, & alioqui ob alias cauſas ſuos ſubditos infenſos haberet, ex condicto ipſa die SS. Simonis, & Iudæ caſtrum inuaſerunt, & eum cum paulò ante Sacro interfuiſſet vna cum Domina à libera Baronũ de Gloſen Bauarica familia aggreſſi nocte tota arctiſſimè obſederunt; mane vero vi facta irrumpentes illum vna cum vxore ex propria arce extrahentes ad fimarium, palis, contis, & fuſtibus miſerrimè trucidarunt, nequè propterea quiſquam illorum locum deſeruit, ſed mox alios pagos tentantes, an idem ſuis Dominis vellent præſtare; ferè ad duos menſes obſtinatiſſimè præſtiterunt, donec Cæſareus miles à Tribuno Præinero conductus vicum circundedit, & ſimul omnes delicti reos intercepit; ex his poſtea viginti coriphæi capti, alijs diſperſis crudeliſſimas ſupplicij pœnas Pragæ ſubierunt: ciues verò emigrantes in Saxoniam, vel in ciuitates Imperiales ſe reciperũt, & ſic perijt expectatus fructus animarum, auctumquè malum alibi non facilè ſuperandum, quod cum in multis Cõgregationibus de regni reformatione inſtitutis, animaduertiſſemus, adhuc aliquandiù ſuperſedendum duximus, & Cathechiſtas ſingulis locis

Bona venduntur ſolis Catholicis.

Deſperatio Bohemorum.

Tumultus ruſticori in Bohemia.

inſti

inſtituimus donec fælicior aura opportune rem veheret.

Obitus Sereniſſimi Caroli.

Calamitatum illarum partium additamentum fuit inopinata mors Caroli Archiducis,fratris Cęſaris,Epiſcopi Brixinenſis,& Vratislauienſis,qui etiam poſt obitum Archiducis Maximiliani Ordinem Equitum Teutonicorū Germanię titulo Magni Magiſtri gubernauit. is cum in Hiſpaniam fuiſſet euocatus,vt Luſitaniæ regno præeſſet, aliquando in Belgio ſubſtituendus;primis diebus,quib.in Hiſpaniam appulit infirmat⁹,piè deceſſit.vacarunt itaquè poſt illius obitū Epiſcopatus præfati,& Generalatus Teutonicorum Equitū, de quo non leuis inter Equites fuit controuerſia; Domus enim Auſtriaca plerumquè illo Magiſterio vſa ob magnas expenſas pro liberatione Pruſſiæ, & conſeruatione bonorū illius Ordinis,aliaquè beneficia præſtita,non libenter talem dignitatem ſibi eripi patiebatur; fueratq; Archidux Carolus nonnunquam illius mentis, vt ſibi nepotem Archiducē Leopoldum Guillelmum in coadiutorem adſciſceret. quod tamen propter ætatis defectum omiſſum fuerat. vacante ergo Magiſterio, Ordini Equitū liberam electionem Cæſar reliquit,non tamen omninò filium excludi cupiens, & ideo ad obtemperandum S.M.deſiderio quidā, ex Ordine propoſuerunt Magiſterium cuiquam benemerito poſſe cōferri; Archiduci vero quotannis penſionem duodecim millia florenorum inde ſolui vſquè ad annum ætatis decimum octauum,quo electus, ſi ſuperſtes foret, locum Archiduci cederet,& tantundem pro ſui ſuſtentatione ab eodem Archiduce reciperet.Ordo itaquè matura deliberatione præhabita,conſentientibus ſuffragijs, Dominum à Vveſternach alias Ordinis Vicarium ad Principatum euexit. & ille non ita poſt clauo aſſidens,multa bona Ordinis reſtaurauit; ſingulariter notaui in huius Archiducis deceſſu Cæſaris modeſtiam;non ſolum quando æquiſſimè mortem fratris, & quidem fratris chariſſimi pluſquam patienter tulit;ſed quādo Ordini Teutonico repetenti bona mobilia Ordinis,defunctiquè Archiducis;ea omnia conceſſit, quæ Cruce Ordinis ſignata reperta ſunt quam diſtinctionem tum in arce Neuſtadienſi, tum in Epiſcopatu Vratislauienſi, Niſſæ, &

Ordinis Teutonici Magiſterium.

in

Digitized by Google

in Burgauico Marchionatu,vbi ſuas ſedes habuerat Archidux,clementiſſimè admiſit.

Non exigua fuit difficultas ratione Epiſcopatus Vratislauienſis, quem Canonici, ad quos libera ſpectabat electio, non illibenter Archiduci Leopoldo Guillelmo detuliſſent, ea ſpe firmati, quod ipſius patrocinio tuti in Sileſia poſſent inſtantes tumultus euadere, & præteritas clades reſarcire: erat etiam; qui illam dignitatem tenuiori Canonico addicere volebat,quod ciuibus Vratislauienſibus hæreticis, & egregiè ſuperbis, non parum placebat;vt tanto liberius virgam Epiſcopi,quę adhuc exiguè illos premit, poſſent excutere,vnà cum inſtauratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ſi forte imperaretur, iamquè non ſemel Canonici tantę dignitatis auidi conuenerant,ſocioquè ſubarrhauerant: verùm Cæſar ſepoſito priuato commodo, per Legatum Federicum à Tallemberg Dicaſterij Bohemici Præſidē, difficultates iuriſpatronatus, aliaſquè non exiguas ingerens,etiam ad mentem Summi Pontificis talem dignitatem filio Regis Poloniæ Carolo Ferd.deferri maluit, diſſuadentibus etiam hoc idem nonullis Conſiliarijs,qui ex tali poſſeſſione poſſe innouari iura Polonica,quondam in Sileſios habita, verebantur. Aegrius etiam hanc promotionem ferebant Sileſitę cū Vratislauienſibus tanti Regis ſplēdorem extimeſcentibus, cui difficulter poteſt reſiſtere Sileſia,ſi ſemel vti inceperat, manum reſtaurationi Catholicæ diſciplinæ admoueret; quod vti frequenter monui, ſucceſſiſſet; niſi Mansfeldij miles pertinacior,& poſtea Cæſareus,vt alterum repelleret, (de quibus poſtea latius) adeo illas prouincias infeſtaſſet. *Epiſcopatus Vratislauiēſis.*

De Epiſcopatu Brixinenſi leuior fuit difficultas, illius enim vt extra periculum electio Dominis Canonicis relicta, non ità poſt pacificè valde ſucceſſit; fuitq; illa dignitas vni Canonico ex Capitularibus iam pridem Collegij Decano conſenſientibus ſuffragijs collata; cuius confirmationem Romæ nos ipſi procurauimus.

Vix res Vratislauienſes compoſitæ fuerant,quando certo nobis conſtitit obitus Cardin. de Hogenzolre Oſnaburgi *Obitus Card. Hogenzolre.*

quem adeo immaturè ereptum Cæſar, & Imperij Principes grauiſſimè tulerunt; nam vix in toto Imperio fuerat Princeps rebus tractandis aptior, & in rebus Imperatoris, Catholicique fœderis magis exercitatus. Amiſit illa Eccleſia præcipue optimum Paſtorem, cuius opera paulò ante, Nobilitate excepta, ad gremium Sanctæ Matris Eccleſiæ redierat, abſquè vllo ſtrepitu; quod non parum fuit in meditullio Imperij, ſeu Circuli Veſtphalici, ad oram Circuli Saxonici, & in oculis ferè Hollandorum frequentiſſimè excurrentium. acerbam hanc mortem; paulò poſt ſenſit diœceſis, quando Sede vacante à Mansfeldij milite ſub fine Auguſti hoc eodem anno inuaſa, graui mulcta damnata fuit, & aliquot Canonicos nobiles, ac ciues abductos deplorauit. Magis tamen, quando quarto menſe in electione noui Prælati ſchiſma locum habere cœpit inter Canonicos eligentes, pars enim Metropolitano Archiepiſcopo obſequens Franciſcum Guillelmum Comitem à VVartemberg, Ferdinandi fratris Guglielmi Bauariæ Ducis filium elegerat. Pars verò nequè infima eundem, quia nondum capitularem, repudiarat; quare tũ apud Cæſarem, tũ apud Sedem Apoſtolicã: hæc cõtrouerſia decidi debuit, & nõ niſi auxilio armorũ Comitis Tillij deciſa, quietẽ accepit nõ ſine periculo ne Daniæ Rex, qui Epiſcopatũ illum pro filio ambierat, obtineret.

Mansfeldij irruptio.

Controuerſia de Epiſcopo inter Electores Canonicas.

Alia controuerſia.

Eodem menſe Imperator, cum tota curia ob ſæuiſſimam peſtem, quæ Viennæ graſſabatur, Neuſtadiũ ſe contulit; vbi paulò poſt propè portam quæ Styriam reſpicit, cum acceſus in quadam parua domo fuiſſet ignis mox mirãtibus omnibus, ante horam, totam medietatem ciuitatis ex parte dextera ab ingreſſu portæ Viennenſis combuſſit; cauſam tã magni, ac repentini incendij nonnulli ventis validè flantibus tribuerunt; alij perfidiæ hæreticorum; cum eodem momento temporis fuerit accenſus ignis in quatuor multũ inter ſe diſtantibus locis ciuitatis, præſertim in domo Epiſcopali, in qua ego inabitabam; ſed illa combuſta aliquot tallarorum millia de meis mobilibus deperdidi, meamq, vicem ſe doluiſſe ex benignitate, & mente Sanctiſſimi D. N. Vrbani poſtea Eminentiſſimus Cardinalis Barbarinus, literis ſignificauit.

Illo

Iſto interim operā dedi, vt omninò Lutheranæ ſectæ exercitiū Viennæ intercideretur; nam poſtquam vrbe prohibiti fuerant prædicantes illi animarum ſeductores; noua ſeſe obtulerat occaſio, illorum exercitium perturbandi. habebant enim illi vno miliari Italico circiter ab vrbe, in loco Hernols, qui vicus ad Helmhardum Iergerum in iſtis rebellionibus ferè primarium rebellem, ſpectabat; de cuius cauſa, ac delictis, cum dudum diſceptatum fuiſſet; tandem illo mortis ſententia damnato, ſed poſtea vitæ gratia impetrata, bona omnia fiſco adiudicata, ſubditiq; de menſe Aprilis huius anni in fidem, tutelamquè Cæſaris recepti fuerant. Tunc ſubito concionatoribus Lutheranis iniunctum fuit, vt loco cederent, illaquè dinaſtia paulò poſt Cathedralis eccleſiæ Viennenſis Canonicis ad S. Stephanum tradita fuit, qui ſtatim ibidem Religionem mutarunt, ſubditoſq; omnes illorū locorum ad Catholicam Religionem perduxerunt. Quoad hæreticorum exercitium, omnes decepti fuimus. nam illi deliberantes de loco ſui exercitij, proximum vrbi pagum, triplo tamen diſtantiorem ab vrbe Viennenſi, ad alium Baronem hæreticum, non reum alioquin ſpectātem, pernicioſiſſimum illud tranſtulerunt, verum eſt locum fuiſſe tali exercitio dignum. nam proximum habebat vrbis Viennenſis patibulum, quod loco imminebat, & quod præteriri non poterat, talem ſinagogam frequentare volentibus. Hoc tamē opprobrium non deterrebat, quominus ſingulis Dominicis diebus mille, & aliquando plures eò confluerent. quod nō ſine cordis anxietate vidimus, & ingemuimus frequenter remediū quęrentes, & non inueniētes, nondū maturo flagello, quod ſibi ipſis hæretici tandē tali ſuo zelo ꝓpararūt.

Adimitur hereticis Hernols.

Hæretici transferunt ſuum exercitium in Enzersdorf.

Senatus interim Viennenſis in nullo ſuis ſubditis obligatus, cum animaduertiſſet ex decreto alias facto non paucos ciues loco ceſſiſſe, plures etiam ad maturandum diſceſſum in præcinctu eſſe; nullū deinceps a præſtito iuramēto abſoluere voluerunt: ſed aliā viam ineundam arbitrantes, omnibus alienæ Fidei profeſſoribus iniunxerunt, vt cum vxoribus, liberis, & domeſticis ſuis, conciones Catholicorum, eorūq; templa frequētarent; abſentibus verò primo Dominico

Decreta Senatus de frequentandis Eccleſijs.

conſtitutam pœnam, ſecundo duplicem, & tertio iterum duplicem indixerunt, quæ mulctæ non paruum tumultum, ac odium ſeditioni proximum frequenter excitarunt; dum hi excuſationes, illi abſentias, & rurſus iſti præſentiam in diuerſis eccleſijs allegarent alij vero, vt bruta animalia ſeſe concionatoribus, & eccleſijs magis ad offendiculum, quam ad fructum offerebant,

Reformationes in Styria, & Charinthia.

In Styria, Carinthia, & Carniola multo fęlicius reformationes ſucceſſerunt; illarum etenim regionum Epiſcopis Gurcenſi Lauantino, Labacenſi, Seccouienſi, nec non Archiepiſcopo Salisburgenſi, ferè eodem tempore, cum Auſtriaci, Bohemi, & Morauı durius reſiſterent; calcar additũ fuit, vt diligentiſſimè reformationem ſuarum diœceſium promouerent; eaquè omnia quæ ad ſæculare etiam officium ſpectarẽt, promotione Catholicæ Religionis adhiberent. Inſuper Cæſar ſuis Legatis Gretzij relictis, ſeriò imperauit, vt diligentiſſimè, ac promptiſſimè manum, tam ſancto operi auxiliatricem præſtarent, & quia tam in illis partibus, quam ferè in vniuerſa Germania plus ſæculari poteſtati propter violentiam, & potentiam hæreticorum, etiam in Religionis negotio defertur, ipſe Cæſar qui alias dum adhuc Archiducis tantum titulo illis ditionibus imperaret; euulſa hæreſi, Catholicam Religionem plantauerat, ſuoſquè ſubditos ad ſuſcipiendam Religionem armata manu adegerat; etiam modo irrepentes hæreticos, ac præcipuè in nobilium Dynaſtarum, ac Baronum regionibus, apud quos Epiſcopi minus audiebantur, profligare debuit. Hinc ſolemni ſcripto 26. Aprilis huius anni edito in Styria, & Carinthia

Puncta reformanda à Cæſare præſcribuntur.

Reformatores ordinauit Leonardum Epiſcopum Leuantinum, Chriſtophanum Vrſenleeckium, & Ioannem Baptiſtã Viſcherum, quibus etiam normam in expurgandis ditionibus præſcripſit, ad quam Magiſtratus vrbium, aduocatos, procuratores, curiales, opifices, fœminas, tutores, pupillos, ſcholas, diſcipulos, ac pueros reducerent. Per illos iuxta Cæſaris præſcriptum mandatum, de libris prohibitis, de feſtorum obſeruantia, & ieiuniorum, de abſtinentia ciborum, de eccleſiarum conſeruationibus, de hoſpitalibus, Xenodochijs

Digitized by Google

chijs,de bonis Eccleſiaſticis, de Collegiorum fundationibus, de Parochijs,de Confeſſionibus; & Communione circa feſtum Paſchatis, de reuocatione adoleſcentum,qui in partibus ſuſpectis, aut hæreticis litteris operam nauabant, aut ſeruiebant;ac tandem de collaturis,& fęudatarijs actum fuit ſingulisq;iuxta ordinationes Eccleſiæ Catholicæ, & maximè Concilij Tridentini,vt ipſe examinaui,prouiſum fuit, tanto Imperatoris optimi zelo,quantounquam in primitiua Eccleſia Conſtantini,Theodoſij,Iuſtiniani, aut Caroli Magni ſanctiſſimas leges ſancientium. Inſuper vt rem Catholicam promoueret Cæſar adhortatus eſt Epiſcopos Bambergenſem,& Herbipolenſem; qui nonnullos dinaſtias in Styria,& Carinthia obtinēt;in quibus plerumquè ſolebant vulpeculæ deliteſcere,vt etiam ipſi ſua loca expurgarent,& vnita manu lollium eijcerent.

Zelus Cæſaris

Reformatio Religionis, hiſce annis eum in Vngaria fęlicitatis curſum,quem in alijs prouincijs tenere non potuit. nam conceſſio libertatis Religionis promiſſionibus, ac diplomatibus regijs roborata perfringi non potuit. Nequè enim Vngaria armis reducta,ſed incolarum conſenſu,dictā Religionis libertatem præferentium, ad obſequium Regis acceſſit. quoniam ferè ſingulis annis à 1619. vſquè ad præſentem Vngaria ipſa à Gabrielis,Bethlemij armis ſubacta fuit. ibiquè tanta perſecutionis procella Eccleſiaſticos, ac Catholicam Religionem preſſit, vt quamplures Sacerdotes vel gladijs,ac tormentis, vel fame; & frigore in montibus interierint;ſicquè Miniſtrorum eccleſiæ numerus mirum in modum fuerit imminutus.Et quoniam ſcholę Catholicę toto hoc tempore ſublatæ fuerāt,nè quidem ſubcreſcere potuerunt,qui Sacerdotio idonei eſſent,atquè hæc vna res fuit, quæ maximas,atquè arduas in progreſſu Religionis difficultates obiecit. tantum enim abfuit, vt ad loca hæreſibus infecta Sacerdotes mitti potuiſſent,vt nè quidem in locis Catholicis decima quæque Parochia Curatos haberet. ſed vel vnus Sacerdos ſubinde huc, illucq;diſcurrerit, vel ſcholares ſæculares poſtillasvernacula lingua perlegendo,& baptizādo;Catholicos in Fide conſeruarunt; idq; ex Ordinariorum

Excuſantur Vngari.

licen-

licentia, vnde Licentiatorum nomen habuerũt. Inter tot tamen, & tantas Religionis clades diuina bonitas ſuprà omnẽ humanam spem magna ſuppeditauit auxilia, quibus Religio Catholica in regno ſubleuata fuit. Nam in primis magnorum virorum facta eſt ad Catholicam Fidem acceſſio, in quorum amplisſimis dominijs Sacerdotes Catholici collocati fuerunt, expulſis hæreſum ſeminatoribus; adeò vt ſolus Comes Georgius Zrim in locum pluſquam viginti hæreticorum prædicantium Catholicos Parochos collocauit. Similiter Nicolaus Forgach, Comes Georgius Erdordij, tota familia IaKoſith, Andreas Balaſſa, & complures alij ex primis Comitum, & Baronum familijs ad Catholiciſmũ redacti, ſuas partes ſtrenuè pſtitere. Deindè effectũ eſt, vt omnia maiora officia, & regni Magiſtratus adminiſtrarẽtur per Catholicos, qui & ipſi Religionis rem potenter promouerũt. Ad hæc cũ antea in Vngaria Academiæ, & ſcholę nullæ, immò nè mediocres litterarum exercitationes reperirentur; hiſce annis aliquot introductæ sunt. Petrus enim Paſmanus Archiepiſcopus Strigonienſis, nunc Cardinalis Eminentiſſimus, vir pietate, litteris, & prudentia nemini in tota Europa ſecundus Collegium, Tirnauienſe, in quo plus quam mille ſcholaſtici numerantur (prout egomet præſens vidi) fundauit, tribus millibus Vngaricis tallaris attributis. Inſtituit præterea in eadem ciuitate Seminarium nobilium puerorum Vngarici regni, qui in Catholica Religione erudirentur. Contubernium quoque ibidem erexit pro pauperibus ſtudioſis, ſcholas R. PP. è Societates Ieſu frequentantibus, quibus ad numerum viginti quinque, tunc aſcendentibus, alimoniam præſtabat. Præter hæc Collegium Paſſouienſe ſub ipſorum Ieſuitarum diſciplina, ab eodem Cardinali, ac vero Vngariæ Apoſtolo fundatum eſt, depoſitis Viẽnæ quinquaginta millibus florenis ad cenſum perpetuum, è quibus ſingulis annis tria millia Collegio tribuuntur. Domus inſuper, quæ fuerat Sancti Adalberti, primi Strigonenſis Archiepiſcopi, à quo D. Stefanus Vngariæ Rex baptiſmate initiatus eſt. pauperum Vngariæ ſtudioſorum habitationi ab Eminẽtiſſimo eodẽ in pdicta vrbe addicata eſt.

Petrus Cardinalis Strigonienſis fundationes

Sed

Sed integræ nobilium, ac pauperum ſimul æducationi; ac diſciplinæ, ſe prouidiſſe Eminentiſſimo eidem ſatis non fuiſſet; ni etiam Sacerdotum inopiæ ſubueniſſet. ac proinde Viennæ Clericorum Collegium inſtituit; eique partim in cenſu, partim in donis centum triginta millia florenorum in perpetuum dedit. in hoc quadraginta circiter Clerici alũtur, & iam annis ſingulis noui Sacerdotes ſubmitti ſolent. In loco limitaneo præſidio, nempè Iauaricenſi, vulgo Rab Dominus de dabs Epiſcopus eiuſdem ciuitatis Collegium PP. Societatis Ieſu erexit, applicatis inter alia etiam bonis deſerti cuiuſdam in finibus Turcicis monaſterij monialiũ. vbi monaſterium etiam fratrum Minorum Sancti Franciſci conſtructum fuit. Duo quoquè alia fundanda Collegia præ manibus ſunt; nimirum Scepuſienſe ex diuerſis Eccleſiaſticis bonis à ſæcularibus recuperatis, & Humanaienſe per bellicos tumultus interruptum. verùm hoc, vt diù mecum egit Comes Humanaius non ſolum perfici[illegible], ſed in eo, quod iam factum eſt, reparari, ac reædificari debet. Talibus incrementis ſtatus Eccleſiaſticus notabiliter corroboratus eſt. ſed nec minus, cùm multa beneficia Eccleſiaſtica, ſicut Abbatia *Leſcenſis*, & Præpoſitura veteris Budæ, quæ longum tempus in ſæcularium manibus occupata permanſerat, recuperata ſunt, & in dies aliæ recuperãtur. Nec Imperatoris pietas non maximam ſe prętulit in Eccleſiaſticæ rei promotionẽ. multa enim, & pergrauia onera Eccleſiaſtici ſtatus ſubſtulit, me precante, & cum antea bona Eccleſiaſtica à fiſco paſſim hypotecarentur; ſua Maieſtas ſuo, ac ſucceſſorum nomine promiſit, nunquam in poſterum beneficia vlla oppignoranda. Ac pariter pernicioſa conſuetudo, quæ ab annis ſexaginta irrepſerat, vt mortuo Prælato, Fiſcus omnia mobilia ad ſe raperet. Cæſar ſubſtulit, ac vt ſeminarijs erigendis mobilia huiuſmodi applicarentur mandauit. Inſuper cum recenti, ſed tantundem intolerabili grauamine Reges abſtrinxiſſent Pręlatos ad certum militum numerum eorum ſumptu in cõfinijs alendum. quo facto omnes redditus Eccleſiarum in milite alendo impendebantur, nec vlla Eccleſias iuuandi facultas remane-

Cæſaris piiſſimæ conceſſiones.

mane-

manebat. hoc quoque inconueniens per Cæſaream pietatẽ ſublatum eſt.Denique cum aliquas obuentiones Prælatorũ Camera ſibi vſurpaſſet; eas Sua Maieſtas remittens, nominatim ſupradicto Cardinali, tamquam Archiepiſcopo Strigonienſi,redditus conſignauit ex cuſſione monetæ debitos; qui vocantur Piſetum,quod eſt quadrageſima octaua pars cuſſionis monetæ aureæ,vel argenteę in mineralibus Vngariæ locis.

Ex his alijſquè multis Cæſaris erga regnum Vngaricum beneficijs natus fuit illius nationis erga ſuam Maieſtatem ſummus affectus;itaut viuo adhuc,& vegete illo, de ſubſtituendo in Regem ſucceſſorem Vngarię filio Ferdinando III.primò Eccleſiaſtici ſponte ſua,deinde ſęculares Catholici,nec non politici à Catholicis,& Clero inducti cogitauerint; eâquè admiſſionem adhuc hoc anno perficere maturauerunt;vt ſuo loco dicemus,poſtquam de bellis huius anni,quæ maximè extra hæreditaria Cæſaris regna, ſingulari tamen beneficio Catholicę Religionis pluſquam ſperauerá. geſta ſunt;diuina magis,quàm humana gratia tot calamitatibus Germaniæ,per hæreſim diſſipatæ, finem fortiter præparante.Pręteritis etenim bellis Italiæ Vallis Tellinæ,Sabaudiæ,& Liguriæ;quæ ad noſtrum inſtitutum parum faciunt; non parum tamen progreſſum bellorum Germaniæ detinuerunt.Belgicorum,quæ etiam ab exercitibus regijs, & Cæſareis geſta ſunt;libet meminiſſe. Nam Legiones Saxonicæ Henrici Iulij,Naſſouicæ,Collalti,& Hollteynij in Belgium euocatæ, ſub initium huius anni appulerunt. Inibi verò ſingulari vſui fuerunt ad repellendas Angliæ, Daniæ, Regum,& Ordinum Hollandiæ copias,ad liberandam Bredam, & irruendum in Palatinatum ſubmiſſas; quibus, vt victoria non ſucceſſit, mortuo iam Comite Mauritio,& ferè eodem menſe Iacobo Rege Angliæ,Iunior Rex Carolus deſponſata ſibi ſorore Regis Galliæ,nouum fœdus,prout fama erat,cum Galliæ,& Daniæ Rege,& cum Ordinibus fœderatis Belgij ſanciuit ad reſtituendum Palatinum,& impugnãdum Regem Hiſpaniæ.quod fœdus,vt validius eſſet,ſeparatum fœdus maritimum inter Angliæ Regem, & pręfatos

Affectus Vngarorum erga Cęſarem.

Legationes Cęſaris in Belgiũ

Fœdus inter Galliũ Angliã,& Hollãdis

Digitized by Google

ſatos Ordines Hollandiæ initum fuit; quo integra armatorum claſſis communibus expenſis ordinata fuit, quæ Regem Hiſpaniæ in ipſa Hiſpania, aut Luſitania inuaderet, illiuſquè vires vnà cum viris conſumeret. Sic ſtatim inſtructa fuit claſſis centum, & triginta nauium, commeatu, rebuſquè omnibus ad irruptionem neceſſarijs refertiſſima, quam vt exciperet Rex Hiſpaniæ, quamuis in Italia graui bello implicatus, & in Belgio, nec non in Germania, immò quartò in Indijs detenctus maritima loca ſuorũ regnorũ firmis extructis propugnaculis, excitatiſquè pręſidijs, ac finitimis populis muniri mãdauit. ſed Deus ipſe pro Rege, & Religione pugnare viſus eſt; nã vix claſſis adornata littus exierat, quãdo iterum portum petere coacta eſt, ventorum verbere repercuſſa, vbi naues inter ſe colliſæ inæſtimabile damnum dominis intulerunt. *Quatuor in locis Rex Hiſpaniæ bella habet.*

Terra Rex Daniæ cum ſubſidio aliorum Regum, & auxilio totius diſtrictus Saxoniæ inferioris, cautè ad hoc bellum perducendæ, Palatinum in locũ, quo exciderat reponere decreuit. Hinc indictis illius diſtrictus Comitijs, varijs per ſuos, quos ſeduxerat, grauaminibus diſſimulatis, cum ſemper cauſam Palatini, & aliam, quæ propriæ ambitioni ſeruiebat, Ordinibus non propoſuiſſet; oſtendit, quàm graui iugo Cæſar decreuiſſet illum diſtrictum ſibi ſubijcere, viſitationes inſtituere, Catholicam Religionem introducere, Epiſcopatus non Catholicis adimere; imò fęudatarios more maiorum ab inueſtitura excludere, aliaquè in non leue præiudicium illius diſtrictus perficere. prolixo inſuper ſermone ipſe Rex Daniæ hoc ipſum alias Tillium voluiſſe, quando in Brunſuicenſem ditionem irruperat, teſtatus eſt, ac deinde à præcipuis Ordinibus, ſe in Præfectum Circuli eligi voluit, deſtituto ſeniore Duce Luneburgenſi, tanquam ad defenſionem Circuli non idoneo. quod cum ſucceſſiſſet, quo magis intenſio illus celaretur, Legatione ad Cæſarem omiſſa, Tillio non procul ab illo limite excubanti ſignificauit, præfati diſtrictus Ordines, ac Principes velle in Cæſareæ Maieſtatis deuotione, *Regis Daniæ apparatus.* *Cauſę belli inuete.*

Digitized by Google

& obſequio conſtanter perſeuerare, nec contrarias præparationes bellicas admittere: quare obteſtatus eſt eundem Tillium, ne aliquam vim inferret, qua tam deuotorum Principum arma prouocaret. Interea vero ipſe in ipſa Dania præparationes bellicas fecit, & annuentibus Ordinibus inferioris Saxoniæ, plurimas copias collegit, quæ etiam ne ſtrepitum facerent; partim in Holſatia, partim vltra mare in Dania aſſeruabantur. Euocauerat etiam ille Chriſtianum Brunſuicenſem, ac Mansfeldium, adhuc quidem in Brædanæ vrbis liberatione impeditos, ſed illos ſibi arrha veluti mãciparat; vt liberata, vel deſerta vrbe in Saxoniam accelerarent. Interim vt non tantum Tillio, ſed & Cæſari imponeret; ad Cæſarem litteras dedit, quibus præparata Comitia Electorum Vlmam improbabat, & reſtitutis illis, qui Bohemiæ tragediæ auctores fuerant; etiam deceptum Palatinum priſtino loco reſtitui optabat; vt ſic Romanum Imperum quieti reſtitueretur, & clementia Cæſaris ſemper apud Palatini gentiles, affines, & conſanguineos, laudaretur. ſubiunxit paulò poſt alias litteras, quibus ſignificabat Ordines inferioris Saxoniæ ipſum vti Ducem Holſatiæ, ac membrum illius Circuli in Præfectum, & belli Ducem elegiſſe; nihil autem ſe velle moliri, quod Cæſareæ auctoritati officeret, ſed ſolum Ordines ſuos, illumquè diſtrictum à tot incurſionibus, & deuaſtationibus, quas nonnulli minitabantur, velle defendere, maximè à Tillio, quem viderat, nec petitione Principum vicinorum, nec Cæſaris mandatis locum vllum intactum reliquiſſe; adeoquè ſuis per ludibrium reſpondiſſe Cæſarianum militem aere viuere non poſſe. ad quas litteras Regis primo Tillius reſpondit, maiores belli præparationes, numeroſum militem contra leges Imperij, inſcio Cæſare regnante, conſcriptum; & cæterorum Ordinum legatos, ſuſpicionem inieciſſe longe maioris momenti, quam eſſet illarum prouinciarum defenſio, quibus tum Cæſar, tum ipſe vellet aſſiſtere; ſi contingeret prouinciam à quolibet hoſtiliter inuadi, rogans, vt ab alijs expeditionibus non ſatis prudenter, & cum

Decipula Tillio paratur.

Renocatur Mansfeldius.

Regis Daniæ litteræ ad Cæſarem.

Digitized by Google

& cum maximo prouinciarum detrimento ſuſceptis abſtineret. Cæſar verò illius nouam miratus dignitatem rogauit, & auctoritate, qua valebat in Germania, mandauit, vt inſo- *Cæſaris reſponſum.* tam externis Regibus dignitatē Præfecturæ Circuli deponeret, eamquè curam Duci Luneburgenſi, qui eam multis annis optimè adminiſtrauerat, committeret: verum hæc fruſtra fuere apud illum, qui bellum adornabat; quare ſtatim nomine totius inferioris Saxonici diſtrictus, quorum Legati Brunſuigam conuenerant ad ſuperioris Saxonici Circuli Electores Principes, & Ordines ſcripſit, eorumquè operam in repellendis Coſaccis implorauit, quos in Poloniæ limite conueniſſe, & per illas ditiones velle irrumpere finxit. quod eo fine facit, vt etiam illum Circulum in belli ſocietatem pertraheret, & ipſis Ordinibus ſuperioris Saxoniæ metum externorum militum incuteret, & ſuos Ordines nullo alio fine bellum gerere, neque alterius culpæ participēs ſe reddere aſſereret. ſed Saxoniæ Elector, illiuſquè prouinciæ Ordines melius moniti, ſuam quidem prouinciam ſeruare promiſerunt; ipſumq; Regem Daniæ hortati ſunt, vt idem faceret, & a vi contra Cæſarem abſtineret. Bello hoc ingruente ad ſolamen Cæſaris, & Catholicorum pax Turcica menſe *Pax Turcica.* Maio huius anni ſtabilita fuit in aperto campo propè Gyarmatam, ſeptem articulos comprehendens. & quia hi poſtea ſemel, atquè iterum fuerūt corrupti, & rurſus correpti, melius infra recenſentur. nunc vero ſufficiat dixiſſe hanc pacem non parum ſaltem ad famam Cæſari profuiſſe; cum à nouis exercitibus oppeteretur; præterquam quod non niſi anno ſequenti Turcarum inuaſionem ſenſerit, quare hęc pax verè plurimum rebus Cæſareis conduxit.

Soluta interim per deditionem vrbis Bredanæ obſidione, & obſidentibus hinc inde diſperſis; etiam defendentes vr- *Breda deditur* bem cum exercitu Hollandorum, qui fruſtra liberationem procurauerant, dimiſſi ſunt. quare Mansfeldius cum magna parte exercitus ad Regem Daniæ profecturus, duodecim *Iter, & expeditio Mansfeldij* mille pedites, & mille equites Gennppæ Moſam tranſiens ad Cliuiam deduxit, deinde propè Emmericam nauibus Rhenum traiciens, ibidem aliquandiù inter Reſam, & Ve-

Digitized by Google

ſaliam ſubſtitit, vbi Chriſtianus Halberſtadienſis cum equitibus obambulans integram patriam diœceſis Colonienſis, exactionibus infeſtauit; donèc Anholtinus cum octo equitum, peditumquè millibus prædones inſequutus; eos fugauit. qui dilabentibus hinc, inde ſuis militibus, cum octo circiter millibus verſus Monaſterium, & Oſnaburgam ſe receperunt. Cæſaris interim copiæ non minus, quàm Regis Daniæ auctæ ſunt; nam non ſolum legiones, quæ in Belgio fuerant, redierunt; ſed Anoltinus, & Tillius ex Haſſia Veterauia, & Paterbornenſi ditione in proximam Viſurgi ſtationem deuenerunt; vt hoſtilibus copijs ſi ita neceſſe foret, ſeſe opponerent. imò ne præuenirentur, Hoxteram, & Holczmūdam, qui inſignes ſunt vltra Viſurgim aditus occuparunt, incolaſque arma deponere coegerunt. quod vt Danus intellexit, Hāmelium, & Mindam ſuum exercitum deduxit; ibiquè aliquandiù ſubſiſtens, vt Tillij molimen expectaret; Hammeli inter luſtrandas noctu excubias ex crepidine mœniorum in foſſam cum equo lapſus, non exiguum vitæ periculum ſubijt, quare poſtea, tàm Hammeliam, quam Mindam deſerens, vt maiores copias expectaret, in Verdenſem diœceſim ſeceſſit. Tillius vero deſertam Hammeliam occupans, Mindam, exiguo præſidio trecentorum tantum militum immiſſo, ſui juris fecit; illamq; vrbem poſtea magis, ac magis muniuit. cum vero Danicus exercitus in dies excreſceret, conſtaretquè; iam ex Anglia magnam vim pecuniæ fuiſſe ſubminiſtratam; eiquè præter Mansfeldij, & Chriſtiani Halberſtadienſis copias in proxima Oſnaburgenſi ditione graſſantes; Vinarienſis Ducis ter mille equites, quorum *Legatus* erat Fuchſius, item Obertrautij Equitū Magiſtri duas legiones acceſſiſſe; moxquè maiores copias ab Hollandia, & Gallia expectari. voluit Cæſar etiam altero exercitu Tillio multis præſidijs extenuato, ſuccurrere. Vvalleſteinio, itaquè Principi curam dedit, vt nouas copias conſcriberet, illiſquè militem veteranum ex Bohemia, & Morauia in formam integri exercitus vniret. quod quā citiſſimè exequutus, ſpatio duorum menſium exercitum viginti trium millium ad limitem Bohemiæ propè Aegram dedu-

Lapſus Regis.

Noua copia Vvalleſteinij.

deduxit; illoquè ibidem luſtrato, mox relicta ad leuam Norimberga in Franconiam optimo ordine perrexit, ſextiſquè caſtris Magdeburgentium, & Brunſuicenſium fines attigit. occurrit huic exercitui in viarum anguſtijs difficillimis Dux Brunſuicenſis euocata Nobilitate, & vicanis quàmplurimis militibus mixtis, per quos aliquantulum repulſus Vvalleſteinius ad Gottingham ottiduo ſubſiſtere coactus fuit; donec aduenient Tillij milite, ad ſex millia, & viam ſternente tutiorem, aditum inuenit. Tunc ſuperatis ſemel ſyluis, & anfractibus, plenis greſſibus in inferiorem Saxoniam, non ab ea parte, qua Tillius caſtra fixerat, ſed verſus Halberſtadium irrupit; atquè non ita poſt Halberſtadium, Halam, & totam Magdeburgenſem ditionem inuaſit. *Reſiſtit Dux Brunſuicenſis.*

Interim Tillius maiori ſecuritate, poſtquam fruſtra Nieemburgum oppugnaſſet, & Regi Daniæ negotium faceſſere non deſtitiſſet; in ſuis expeditionibus progrediebatur, hoſte non parum metuente nouum exercitum, Iamq; ſemel Tillius ſatis magna clade afflictus, non ſolum cum Gardum, & Grottum Ducum Legatos amiſiſſet; ſed cum ſequientes ruſtici aliquot turmas Croatorum, & Vvallorum diſſipaſſent; ſeſe debuerat ſubducere, verum ad Vvalleſteini acceſſum rurſus irrumpens inſignem victoriam non procul ab Hannobria 4. Nouemb. retulit: quando in conflictu cecidit Fredericus Dux Saxoniæ Altenburgenſis perfidus, qui dudum Neoſtadij captus, Cæſariquè conciliatus ſanctè ſpoponderat, ſe non amplius contra Suam Maieſtatem militaturum; & Oberntrautius Danici exercitus inter equites Tribunus præcipuus, cuius obitu non parum Danici conſternati, pacis mentionem fecerunt; quæ tamen, vt patuit ex decurſu non niſi ad colligendas vires, tempuſquè extrahendum ordinata fuit. *Tillius cæditur* *Cædit hoſtem.*

Conſolabatur Regem Daniç Conuentus propediem in Hollandia inſtituendus Legatorum Regum Angliæ, Suetiæ Bethlemij, ipſorum Ordinum Hollandiæ, & aliorum inimicorum Domus Auſtriacæ, qui omnes in Palatini reſtitutionem erant conſpiraturi. Liceat mihi hoc loco ſubiûgere id, quod vulgo dicebatur de Chriſtianiſſimo Rege, (quam

verè

Digitized by Google

vere alij viderint,nam me horum ſententiæ non ſubſcribo) dicebant enim ipſius Legatum apud Hollandos egiſſe, ne nouæ induciæ inter Hollandos,& Hiſpanos, de quibus iam aliqua fama fuerat, locum haberent; in quem finem etiam Regem Hollandis ſubmiſiſſe quinquaginta mille libras flandricas, aliaſquè promiſiſſe in tractatu Compinienſi; quod ſiiſta non ſufficerent pro eorundem ſociorum conſeruatione,multa plura obtuliſſe. Dicebatur inſuper quod Rex per eundem ſuum Legatum Dominum Deſpeſſe monuerat Hollandos,vt curarent diligenter 80000. aureos ſolui à Rege Angliæ pro Mansfeldicis copijs quatuor menſium, cũ firma ſponſione, ſe ad dictam ſummam pro eorundem menſium ſtipendio ſubminiſtraturum. poterat enim dubitari,quod ſi Danus deſereretur,& addicta ſtipendia ſtatuto tempore non repræſentarentur cum Cæſare conueniret, & Cæſari cederet loca omnia inferioris Saxoniæ; quod non niſi, cum periculo reliqui Orbis fieri poſſe exiſtimabatur.

Conuentus fœderis.

Eadem ratio poſtea in Conuentu præfatorum Principũ propoſita fuit,atque ideo Cæſar reprimendus, & ne potentia Auſtriacorum creſceret,in ordinem redigendus iudicatum.nihilominus adhuc in illo Conuentu menſe Decembri inſtituto, nihil concludi potuit; Bethlemij enim Legatus ſine ſufficientibus mandatis comparuerat, alia tamen expectabat Suecus,nec dum aduenerant Legati aliorum inimicorum Principum Domus Auſtriacæ.Interim conditiones fœderis ſanciendi perpendebant; & quia remotiores minoribus periculis,ac odijs ſuberant, minoraquè commoda expectabant,hinc minoribus ſumptibus grauari volebant.Alij etiam in fœdere faciendo ſegniores eo tempore, quo adhuc dubitabatur de commercio diſtrictus Saxonici, Branſuici inſtituto,manum cohibuerant;& rem communem paratiori animo tractandam in ſubſequentem Martium remiſerãt, Interea Angli [illegible] ſuſceperunt Legationem ad Regem Galliæ; & Daniæ ad Saxonicũ, & Brandeburgicum Electores; Hollandi ad ciuitates Hanſiaticas, Cammerarius ab exule Palatino ad Regem Suetiæ; & cuncti in vigeſimum diem

Mar-

Martij cum paratiſſimis mandatis ad feriendũ fœdus comparere debebant.

Dum hęc in inferiori Saxonia varia adhuc fortuna agerentur,& viderentur magis Cæſari fore propitia, quam aduerſa;Cæſar ſuæ Auſtriæ non oblitus conceptam aliquando inſtaurationem diſciplinæ Catholicæ ſeriò promouẽndam duxit,euocato itaquè, D.Georgio Falbio Gottuuicenſium Abbate viro præſtantiſſimo, & meo amiciſſimo, alijſquè Commiſſarijs ad reformationem Superioris Auſtriæ conſtitutis; eoſdem progredi voluit.ne autem in tam difficili opera titubarent, diploma diligenter à me, alijſquè Eccleſiaſticis examinatum, ſuperioribus Auſtriæ populis tranſmiſſum,& 10 Octobris Lintzij publicatum fuit.Cuius longè prolixior à Gubernatore,& Reformàtoribus nomine Cęſareo talis facta eſt publicatio.

Reformatio Superioris Auſtriæ.

Cum omnibus ſatis, ſemperquè notum ſit, quo pacto maxima pars trium Ordinum, virorum illuſtrium, Equitum, & ciuitatum Archiducatus Auſtriæ ſupra Onaſum, nulla ipſis data occaſione, grauiter deliquerint, & in recenti hæreditariorum regnorum,ac prouinciarum ſuæ Cæſ.Maieſtatis rebellione, omnis generis hoſtalitates, ſumptis armis, contra naturalem hæreditarium ſuum Dominum, ac Principem exercere non ſint veriti,In primis autem fidem ipſi dare,neglectis ampliſſimis legationibus, paterniſquè admonitionibus, & exortationibus inſolenter,& proteruè detractarint; ius adminiſtrandi prouinciã cum rebellibus, & hoſtibus iniuerint,edita,& mandata pro arbitrio publicarint, itinera, domos, & arces occuparint. Infra Onaſum Rappliſtenij præſidium impoſuerint. MelcKam Deo dicatam domum obſederint,& tormentis quaſſarint. Aiſium diripuerint,multas ædes Parochiales expilarint,rebellibus Bohemis,& Morauis, vt copijs Cæſareis tanto melius reſiſtere, immò illas oppugnare poſſent; Legionem ter mille peditum,& aliquot alas equitum tradiderint, quibusdam rebellibus Ordinibus infra Onaſum permiſerint, vt apertè militem conſcriberent,arma,pecuniam,hoſpitia, & diribitoria in prouincia illis conceſſerint;magnam pecuniæ ſummam con-

contra Suam Cæſaream Maieſtatem commodarint: rebellibus in Bohemia commeatum, & annonā militarē ſubmiſerint à Principe Trāſiluaniæ auxilium, & militē cōtra Cæſarē petierint, eumq; inſtigarint, vt regnum Vngarię, & Styriam, Cæſaris prouinciā hæreditariā occuparet; Legatos ad Hūgaricam electionē miſerint electo putatiuo, ſicut & ante nouo Regi in Bohemia gratulati erāt; in omnibus rebelliū cōſultationibus Pragę, Paſſonij, Prunnæ, Hornæ, Rele, Neuenſolij, & alibi legatos habuerint; cum fœderatis Oratorē ad Turcicam portam miſerint, integrum Ordinem in Archiducatu ſupra Onaſum extirparint, imo alium dominum adſciſcere conati ſunt. quod non tantum in ſuæ Cæſareæ Maieſtatis, totiuſquè inclytæ Domus Auſtriacæ detrimentū vertebatur, ſed etiam in omnium vicinorum Electorū Principum, & prouinciarum cum magna ipſorum inquietudine, ſumptibus, curis, & moleſtijs, ac totius Romani Imperij perniciem, cum ſumma perturbatione multorū millium Chriſtianorum cęde, & pernicie, & vniuerſi Orbis Chriſtiani periculoſa concuſſione, vaſtatione, ac ruina, vertebatur. ob quam cauſam in pœnam lęſæ Maieſtatis, & amiſſionis omnium priuilegiorum, vitæ, ac fortunarum incurrerint. Cæſarem ad conſeruandum ſibi à Deo demandatum Archiducatum ſupra Onaſum, & tuendam inclytæ Domus Auſtriacæ dignitatem, & exiſtimationem commotum fuiſſe, vt Illuſtriſſimo, & Excellentiſſimo Principi Maximiliano, Comiti Palatino ad Rhenum, Duci ſuperioris, & inferioris Bauariæ, Sacri Romani Imperij Archidaphifero dilecto ſuo cognato, affini, & Electori mandata dederit, eumquè iuſſerit peruicaces illos refractarios ſubigere, & ad obedientiam ſibi debitam reducere: quod etiam ipſe Elector, & Dux Bauariæ perfecerit, & exequutus ſit.

Inſuper non obſcurum eſſe ſupradictæ rebellionis, & cōtumaciæ non poſtremam cauſam fuiſſe prædicantes, & qui hinc inde in prouincia calumnioſis, & ſeditioſis ſuis concionibus populum excitauerint, & animos auditorum contra ſuum magiſtratum exacerbarint, à quibus tribunitijs, concionibus, nec dum ſibi temperare, ſed audacter non ceſ-

ſare

ſare ſacramenta ſalutiferam Religionem exagitare, & traducere.

Quoniam igitur officij, & conſcientiæ ratione Cæſar huiuſmodi auctores,& inuentores turbarum in hæreditaria ſua prouincia, & Archiducatu ſupra Onaſum diutius tolerare, nec, ſi id fecerit,eius rationem Deo reddere poſſit; ſuã Cæſaream Maieſtatem grauibus de cauſis ad ſtabiliendum tutum quietum, & firmum regimen, omnes, & ſingulos ſupradictos concionatores ex tota prouincia ſupra Onaſum eijcere,& Religionis ipſorum exercitium prorſus abrogare, & intercludere conſtituiſſe.

In quem finem Suam Cæſaream Maieſtatem omnibus, & ſingulis prouinciæ,incolis, cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus, & condictionis ſint,apud quos ſupradicti cõcionatores ſiue in arcibus, vrbibus,oppidis,pagis,ſiue in agris,& villis commorentur jniungere, & ſeriò mandare, vt intra proximos octo dies poſt publicatum hoc generale decretum omnes, & ſingulos concionatores, eorumq; ludimagiſtros dimittant,qui etiam confeſtim cum ſuis facultatibus certo,& infallibiliter ex prouincia migrabunt, neq; vnquam in eã ſub pœnam carceris,alijſq;certis pœnis, reuertentur. Illuſtri vero Adamo,Comiti Herbersdorff Sac.Cęſ.Maieſtatis dilecto, & fideli Conſiliario & Cubiculario,nec non Electoris Bauariæ equitum Tribuno,atq, hoc tẽpore Lintzij Præfecto, plena poteſtas confertur, quæ etiam hoc publico diplomate, & Cæſareæ Archiducalis poteſtatis plenitudine,& certa ſciẽtia ipſi datur,vt hoc mandatum omni obſequio obſeruandum curet,& eos,qui ei nõ paruerint, nec concionatores, & ludimagiſtros dimiſerint, vel aliquid, etſi minimum contra illud mandatũ tẽtauerint,pro re cõperta, & qualitate delicti,in horrorẽ, & exẽplũ aliorũ,nullius perſonæ habita rõe vitæ,fortunarũ pœna afficiat. ꝙ vnuſquiſq; ſibi dictũ putet.

Huius decreti publicatio multum diuerſorum animos torſit,qui in dies conſilia inierunt,vt Cæſaris animum omnitò conſtantem euerterẽt.quare aduenientibus reformatoribus omnem lapidem mouerunt;vt rem impedirent, ac tandem adulta hyeme illos audiuerunt, vbi iam de bello Saxonico,

Digitized by Google

& de aduentu Bethlemij deſperaſſent; ſed parum ex auditu profecerunt, nam aures, vt aſpides ſurdæ obturauerunt, ſuosque concionatores in annum ſequentem remiſerunt.

Plurimú vniuerſæ Eccleſiæ, & cauſæ familiæ Auſtriacæ profuerunt tunc Comitia in Vngaria habita, ad quæ Cæſar ſeſe præparauerat, & Ordines Vngariæ in menſem Septembris, ac poſtea in 13. Octobris conuocauerat, vt de imminentibus Vngariæ periculis de Cæſareis mandatis impoſterum promouendis, eorumq; violatoribus puniendis, de poligamia matrimonium dehoneſtante de Turcicis Ganiſienſis præſidij excurſionibus refrenandis, de prædonibus caſtigandis, de Arrabonis fluuio purgando, aliiſq; regno neceſſariis conſulerent. Cum autem Neoſtadii nuncium de Saxoniæ inferioris exercitu percepiſſet, & de Gabrielis Bethlemii bellicis apparatib. varius hactenus rumor fuiſſet, de quo pauci dubitabant; cum conſtaret, eum à Regibus, ac Rebuſpub. ad arma contra Auſtriacorum Domum ſumenda fuiſſe ſollicitatum, Cæſar vndiquè copias ad tuendam Suam Maieſtatem conſcribi voluit, inter cætera Bethlemij animum tam de Comitijs, quàm de belli ſocietate iam ſuſpecta tentare placuit, atquè ideo Georgium Nozzatoth, Legatum miſit, qui in illius ditionibus nomine Cæſaris facultatem, militem conſcribendi, peteret, eumquè ad Comitia conuocaret. Ad quæ Bethlemius Cæſari adhuc Neoſtadij hærenti æquè cautè reſpondit, ampliſſimis verbis gratias agens pro titulo Sereniſſimi recenter oblato, dans etiam non ſolum dictam facultatem militem conſcribendi, ſed mandans Generali militiæ ſuæ Præfecto, vt Cæſareis Miniſtris in conſcriptione militum omnem operam præſtaret. Comitia indicta eodem contextu, opportune fuiſſe indicta teſtatus, ſeque ſuos Commiſſarios iuxta priſtinam regni Conſuetudinem tranſmiſſurum promiſit. Ferebatur Bethlemius paulò ante Cæſaris filiam in Matrimonium ambiuiſſe, tecto quidem nomine, ita tamen, vt non deeſſet, qui ambitionem notaret; nam per Legatum Cæſari ſignificauerat, ſe iam ſtatuiſſe ſecundas nuptias inire, atque ideo ſe rogare Maieſtatem Suam, vt dignaretur illi aliquam, ex Imperij

Comitia Vngarica.

Propoſitiones Comitiorum.

Prin-

Digitized by Google

Principibus inuenire. cum vero Cæſar dubitaret, erga quã inclinaret, litteras ad Electorem Brandeburgicum impetrauit, vnà cum facultate illius ſororẽ liberè per Imperij limitẽ conducendi, ex quibus tantorum verborũ ornamentis pleriq; ſibi omnia ſincera pollicebantur, prudentiores tamẽ aliquoties decepti, nihil non ſiniſtri latere augurabantur.

Interim Cæſar in dicta die vna cum Auguſtiſſima Imperatrice filijs, & filiabus, totaquè Aula Neoſtadio mouens, Sopronium verſus iter inſtituit, habens pro cuſtodia præter Prætorianos equites, ac pedites, mille Cathaphractos, & Legionem integram Germanorum. exceptus autem fuit ab vniuerſa nobilitate Vngarica lętiſſimo aſpectu; quæ media ferè hora antequam Sopronium attigiſſet, Suæ Maieſtati occurrit, vbi Cardinalis Paſmanus Archiepiſcopus Strigoniẽſis elegantiſſima oratione latina fęliciſſimum aduentum Suæ Maieſtatis nomine totius regni adgratulatus; communem omnium plauſum expreſſit, rogauitq; dignaretur hũc occurſum regni, loco deuotæ ſubiectionis recipere, & ciuitatem ſuam attingere, vniuerſamquè Vngariam ſplendore ſuæ Maieſtatis recreare.

Cæſar Sopronii proficiſcitur.

Occurſus Vngarorum.

Ad quæ cùm Cæſar gratiſſima voce reſpondiſſet conſcẽſo equo præcedentem nobilitatem, ſolemniter incedentem ſũma grauitate ſubſequutus eſt. præmiſſis pretioſioribus equis, Ephebis, nobilibus, Baronibus, Conſiliarijs, Principibus, me, & Legatis Hiſpanico, & Florẽtino, & penes nos erãt feciales ſingulorum regnorum trabeis ſuis, tunicisq; ſignatis, & ſingularibus cuiuslibet regni inſignijs, quos ſequebatur Aulæ Mariſcalcus cum denudato gladio iuſtitiam repręſentante, qui immediatè præcedebat Archiducem Ferdinandum Erneſtum; & penes eum Cæſar ipſe eques, nec non Imperatrix cum Archiduce Leopoldo Guglielmo, & vtraq; filia in ſplendida Rheda, quam ſequebantur quinquaginta aliæ cũ mũdo muliebri, & penes illas Prætoriana cohors.

Cæſaris ingreſſus Sopronium

Ad portã vrbis Magiſtratus ciuitatis rurſus Cæſarẽ perhonorificią oratione excepit, cui cum S.M. reſpondiſſet; vrbẽ ingreſſus, ad eccleſiam Patrũ S. Franciſci de obſeruantia deſcẽdit, dictoq; laudis cantico DD. Ambroſij, & Auguſtini;

Comitiorum Propoſitio. ornatum palatium ſubijt, in quo die ſequenti coram Ordinibus regni poſt inuocatam gratiam Spiritus ſancti, Supremus Aulæ Cancellarius Ordinibus præpoſuit: Sacratiſſimã Rom. Cæſaream Vngariæ, Bohemiæquè Maieſtatẽ Dominum clementiſſimũ omnino ſibi perſuadere, inter tot vniuerſi penè Imperij factiones, deſtructis regnis, & ditionibus Maieſtatis ſuæ hęreditarijs per grauiſſima bella ciuilia; nihil eſſe quò opportunis remedium adferri poſſet ad conciliandam turbatæ reipublicæ tranquillitatem; quam Comitia indicere, quæ cum vbiquè habuerit, maximè tamen ſollicitudinem, curas, & cogitationes, omneſquè tractatus, & conſilia ſua eo direxiſſe, vt inclytum; ſibiquè cariſſimum Vngariæ regnum Orbis Chriſtiani antemurale, tot annorum ſæuis, & inteſtinis contentionibus agitatum, quocunq; modo reſpirare; iactiſquè ſolidis, & in multos annos duraturę pacis fundamentis, ſtabiliri poſſet. *Cæſaris liberalis indulgẽtia.* Quem in finem nequè ſumptũ, nequè laborum diſpendia ſubterfugiens Sua Maieſtas, etiam temporum, in quæ inciderat, calamitati indulgens, factas olim inducias cum Turcarum Imperatore fęliciter renouauit; motus, cum extremo Vngariæ periculo excitatos, compoſuit; & ſincero, ſerioquè affectu ad pacem reſtituendam adlaborauit. Nunc verò eiſdem ſollicitudinibus inſiſtens; ne quid ad regni Vngarici conſeruationem pertinens, deſideraretur; fidelibus Ordinibus generalem regni conuentum in hac vrbe Sopronienſi indixit clementiſſimè confidens, futurum, vt quemadmodum Ordines iſthuc promptè confluxerant; ita quoque de negotijs ad ſicuritatem, & incolumitatem publicam ſpectantibus, prout patriæ, & poſteritatis ſuæ amantes ciues decet; quàm maximè neceſſariam, & ſalutarem deliberationem inſtituerent; vt nihil diſſidijs, ſimultatibus, vel id genus animi affectionibus tribuentes, quin potius ſincerè, & candidè ſolum Deũ, & regni conſeruationem præ oculis habentes, circa ſtrepitus, & pretioſiſſimi temporis iacturam ad ea, quæ neceſſaria eſſent, non modo conſilia, ſed etiam opem, operamque ſuam libenter impenderent.

Et prius quidem habita conſideratione, quod in regno

Vngariæ peculiari fortaſſis infęlicitate hactenus rariſſimè pax ſemel facta, diù conſeruata fuerit, nullumquè ſatis firmum, validumquè videretur habere fundamentum, quibus modis eadem conſeruari poſſet, actum eſt; ne tam facilè ab excurſionibus, infeſtationibus, depredationibus, alijſq; eius generis calamitatibus turbaretur. ex quo poſtea regnicolæ dum ſæcula aurea ſibi pollicentur, improuiſo opprimi ſolent. quod annis proximè ſuperioribus luctuoſus docuit euentus. Ideò ſtatus, & Ordines regni maturas rationes diſquirerent. atquè Maieſtati ſuæ ſuggererent quomodo à perpetua formidine, damno, & periculis regno ſufficienter caueri, & aduerſus turbatores pacis publicæ ſtabilem ſecuritatem parari poſſe exiſtimarent. nihil viciſim eorum, quę ad hũc finem aſſequendum videbuntur opportuna, Maieſtatem Cæſ. Regiamquè ſua ex parte intermiſſuram. *Primum punctũ inobediẽtia*

Ante omnia vero, primo per quam neceſſarium iudicare, vt auctoritatis, & mandatorum regiorum accuratior, quam hactenus à nonullis factum ſit, ratio haberetur; & acerrimæ pœnæ contra præuaricatores decernerentur, de præſidijs etiam Caniſſa excurrentibus, vnde Turcarum infeſtationes ſiuè induciarum, ſiue belli tempore cohiberi poſſent; probe recordari Suam Maieſtatem Cæſ. Regiamquè, quod ſtatus anni 1618. ſua ex parte ſeſe facturos promiſerint. ac proinde confidere ea omnia, quæ ablegatus commiſſarius, vt oculatus teſtis de loci, ſitu, & opportunitate retulerit. illos citra moram operis laboribus, ac ſumptibus neceſſarijs proſpectis, eſſe facturos. cum verò vniuerſą regni ſalus in eo ſita eſſet, vt arcibus limitaneis; & confinario milite de ſumptibus in reſtauratione, de commeatu, ſtipendijs, alijſquè neceſſarijs debito modo, & tempore prouideretur. & cum in hos à tempore ſuſcepti regiminis Sua Maieſtas Cæſarea vltra ditionum ſuarum ſubſidia cùm ordinaria, tũ extraordinaria, ex propriæ Cameræ, Menſęquè ſuæ redditibus, ingentes pecuniarum ſummas affectu paterno erogarit; clementiſſimè requirere, vt Status, & Ordines, deſcriptis, liberiſquè fortunis ſuis liberalem contributionem vſque ad futura Comitia inſtituerent. ita de frumento, alijſquè com- *Auctoritas Regia ſtabiliẽda.* *Annonæ prouiſio.*

mea-

meatibus in alimēta conniniorū prouiderent ordinarēt etiā labores ad reparanda,& munienda confinia, ante hac quidē limitata, ſed neglecta. quare & pœnas contra eos ponerent, qui hoc in fraudem auderent, ſupradictorumquè annorum decreta innouarent.

Additum etiā,vſu compertum eſſe nimiam familiaritatē regnicolarum cum Turcis,ex qua correſpondentia, tractatus,machinationes iniri ſolerent; regno plerumquè fuiſſe perniciosam. quare articulum alias conditum aduerſus illius farinæ homines non modo renouari, ſed & cōtra tranſgreſſores certam pœnam ſuperaddi, ſuſpectoſquè inquiri, & reos repertos acriter puniri publicè intereſſe.

Familiaritas Turcica vitanda.

Nec minus conſtare vagabundos,& prædones,qui in cōfinijs, totoquè regno rapinas exercebant, & latrocinijs vias, & itinera reddebant infeſta;quotidianis querelis, & ſubinde etiam ipſis Turcis ſpecioſi prætextus occaſionem præbere. quaſi illorum iniurijs laceſſiti in vltionem meritò exurgerent.ex quo facillimè fieri poterat, vt tanto labore, ac ſtudio, concluſæ induciæ tempore importuniſſimo diſſoluerentur; cogitare igitur debere Status,& Ordines de rigoroſis pœnis ac medijs quemadmodum alias quoquè fuit ſancitum, & vt contra illos, qui poſt vltimas factas inducias hac in parte noxij fuerānt depræhenſi, in aliorum terrorem procederetur.

Prædones coercendi.

Quò commodius,& minori cum diſpendio arcibus, & præſidijs limitaneis de puluere tormentareo, qui plerumq; ex Imperio magnis ſumptibus,& ob itinera non ſatis ſecura haud abſquè periculo curari deberet; impoſterum per Maieſtatem Suam Cæſaream,Regiamquè poſſet prouideri. benigniſſimè poſtulare, vt articuli alias conditi de ſalnitro, cuius regnum ferax eſt, nequaquam extrahendo,ſed in vſus regni imponendo;renouarentur.

Puluis nitratus.

Obſtructus fluuij Rabæ alueus propter diuerſa molendina aggeribus congeſtis,ab aliquot annis in eodem erecta, cum maximo præſidij Iaurinenſis incommodo,necnon pagorum, è quibus ſolebat Iaurinenſibus de commeatu proſpici;nunc in Paludes redactorum,neceſſario,debere inſpici,

Fluuius Arrabonus purgandus.

Digitized by Google

acq remedium adhiberi, ſicut alias fuerat decretum; hinc Suam Maieſtatem poſtulare, vt aliquis ſerius ad medelam tantorum malorum ordinaretur, eiquè de modo, & medijs proſpiceretur, vt aggeres deſtruerentur, quo conſtantem, & antiquū ſuum alueum fluuius haberet, & tum beneficio pagorum, tùm etiam præſidio tanti loci conſuleretur.

Adlaborandum etiam eſſe, vt articuli alias conditi contra eos, qui varijs colluſionibus trigeſimorum prouentus defraudare ſatagebant, renouarentur, & in effectum deducerentur. Multum præterea incommodi emerſiſſe ex dicatoribus Communitatum, quorum nonnulli tardius comparebant, alij ſegnius munus ſuum abſoluebant, vel omninò negligebant Hinc videri, & illis terminum indicendum iuxta articulum anni 1542. videlicet, vt ex prima ſtatim die, poſt Dietam in Comitatu celebrandam, omni dilatione ſemota, dicatores emitterētur, proinde ſupradicti articuli renouationem, & obſeruationem videri quam maximè neceſſariam. *Vectigalia integrè ſeruāda.*

Itinerum & viarum ſecuritatem, quę plurimum conferebat emolumenti, tùm commercijs, tùm commeatibus, trigeſimis, alijſq; prouentibus, ſpectare ad officium ſupremorū Comitum, vel illorum Vicecomitum, quemadmodum ea cura ſæpius per regni decreta, eſt commiſſa; nihilominus tamen experientia quotidiana conſtare, prædones paſſim debacchantes itinerantium mercatorum fortunis, & ſanguini inſidiari, quod cauſa erat, vt periculis hiſce abſterriti, ab omni negatione abſtinere, vel in alias regiones mercimonia ſua transferre cogerentur, cum ingenti iactura prouentuum regiorum. Proinde articulos in hac re ſancitos, non modo repetendos, verum etiam contra præuaricatores pœnas exequutioni mandandas. *Securitate commerciorum cōſulendum.*

Porrò Sacratiſſimam Cæſ. Maieſtatem clementer nonnullas adhuc regni conſtitutiones ſuperiori Dieta ſancitas, quas ad effectum deduci licebat, pro ſatisfactione regnicolarum magnopere conſiderare; quia tamen varia interceſſerant impedimenta; motus in regno excitari, tractatus cum Turca de pace coſtituenda, occupationes in Imperio, Com

miſſa-

Digitized by Google

miſſariorum defectus, multaq; alia idcirco hiſce in Comitijs præſentem Suam Maieſtatem benignè prouiſuram, omniaquè, quam citiſſimè expedituram. Eoquè magis confidere fideles regni huius Status, & Ordines officio ſuo facturos ſatis, prædicta omnia prudenter expenſuros, & ſe nihil neglecturum, quod ad commodum regni fore cognouerit.

Grauamina.

Dum his de rebus Ordines diuiſis inter ſe partibus, ac factionibus conſulebant; exigua quædam grauamina à nonnullis propoſita fuere, quæ potius particulares perſonas, militum licentiam, iniqua tempora, Bethlemij infidam viciñitatem, & Turcarum proteruam libidinem; quam Cæſaris officium inculpabant; quibus tamen omnibus Cæſar quantum fieri potuit, pro innatæ ſuæ clementiæ bonitate, & prudentia ad votum ipſorum Vngarorum prouidit, maxima omnium etiam eorum, qui aliquando auerſi fuerant ſatisfactione, vt nihil in Sua Maieſtate amplius deſideraretur.

Vngari aliqui filium Cæſaris in Regem poſtulant.

Optabant vice verſa Ordines Cæſari in omnibus ſatisfacere, & quia per paucos proponebatur ſucceſſio Archiducis Ferdinandi Erneſti (quam ſolus Archiepiſcopus Strigonienſis, Epiſcopus Quinqueccleſienſis Vngariæ Cancellarius, & Comes Eſterhaſius Cæſari placere intellexerant) multi hanc ſucceſſionem (repugnantibus omninò hæreticis) maioris molis, ac difficultatis fore arbitrabantur. Non enim Catholici omnes aduenerant, & hæretici pares, aut ſuperiores in votis facilè propoſitionem reieciſſent. Legati etiam

Legati Bethlemij ſe opponūt

Bethlemij ſubodorantes ſimile quid eſſe præ manibus apertè tali electioni ſe oppoſuerunt, multoſquè in ſuam ſententiam etiam vſque ad ſtrepitum, & minas pertraxerunt. ſubmiſerat etiam Bethlemius præter illos deſtinatos ad Comitia ſolemnem legationem, vnà cum Secretario, vt Principes viros omnes, & procerum præcipuos ad inſtantia ſuarum nuptiarum ſolemnia inuitaret, per hos itaquè extra ordinē ſingulis electionem Ferdinandi diſſuadens, correſpōdentibus ſuis, ac hæreticis ſuggeſſit, hoc fore contra regni iura, contra libertatem voti, & contra decorum, ſingulis Polo-

norum

Digitized by Google

norum exemplum quaſi ſpeculum apponebat, vt inibi fortunam ſuam periclitantem intuerentur. Illi etenim, vt ferebat, rigidiſſimi ſui iuris obſeruantes, quamuis quarto requiſiti à Rege pro filij promotione viuente Rege, ſemper eius poſtulata, & Vladiſlai electionem repudiauerant, ne libertati, & ſuæ fortunæ cederent, quàm forte poſt obitum parentis in filio non reperirent. Hæc inquiebant Legati Bethlemij eſt veſtræ fortunæ imago, nunc ad oculum ſeruientes, adorabitis, quem poſtea adoraſſe pęnitebit, quando adultior, & defuncto parente, non veſtris votis, ſed parenti ſuo electionem ſe debere arbitrabitur. Accedebat & alia non minor difficultas ratione Legatorum Comitatuum, & ditionum, penes quos erat votum, ſed reſtrictum ad propoſitionem; cum autem hæc electio propoſitioni non fuiſſet inſerta, neque delegantibus ſignificata, non poterant delegati ſuam auctoritatem maioris expendere. quare plures ob has, aliaſq; rationes de electione Archiducis deſperabãt, Cæſar ipſe quaſi horum omnium ignarus, promotionem filij prudentiſſimè diſſimulabat. *Exemplum Polonorum adducitur.* *Legatorũ inſufficiens auctoritas ad votandum.*

Laborabant tñ in illa Archiepiſcopus Strigonienſis, Cancellarius Vngariæ, & Eſterhaſius, qui apud ſuos iã de ſucceſſu electionis deſperantes, viuis rõnibus neceſſitatẽ imminẽtẽ, periculũ euidẽs, & decentiſſimã actionem electionis promouebãt, ne defuncto Rege, periculoſũ interregnũ nemini niſi his, qui cõmodũ è tumultibus q̃rebant vtile cõtingeret, ne Bethlemius aliquãdo aſpiraret, vel Turca minus potentẽ inuaderet. Quæ omnia quã maximè regno cauenda prolixè diſſerebant, eadẽq; opera contraria argumẽta ſoluebãt. Neq; enim, vt benè illi inquiebant, eadem eſt ratio regni Polonię, atquè Vngarię cum nunquam in Polonia viuente patre, filiũ coronatum acceperimus; quod frequenter in Vngaria contigiſſe conſtabat. Addidiſſet alius longe maiorem eſſe libertatem electionis Poloniæ, quam ſit Vngariæ, cum hęc ad proximum ſanguinis, ſi aptus fuerit, & ſi aliquis è Domo Auſtriaca extiterit, vigore pactorum, & meritorum reſtringeretur; illa etiam externum, Gallum, Belgam, Germanum, Vngarum autq; Tranſyluanum, & Bohemum, aut alium *Conatus Catholicorum.*

Digitized by Google

Differentia inter Polonicam & Vngaricam coronam.

quemlibet complecti poterat. Quod attinebat ad Legatorũ Comitatuũ commiſſionem, ea multorum iudicio ſufficientiſſima videbatur: nam præter propoſitionis reſponſa, quilibet ex vi generalis clauſulæ cõmiſſioni inſertæ poterat vnà cum alijs ſuffragari rebus in vtilitatem regni tendentibus. cum autem hæc electio in euidentem regni vtilitatẽ foret, ad ſopiendas aliquando enaſcituras difficultates, nullus non ſe auctoritate munitum ad tam ſanctum opus electionis arbitrabatur, quod facillimè ſibi Catholici omnes perſuadebant, & modeſtiores hæretici non contradicebant. Creſcebat omnibus ad electionem animus; iamq; audebant propalam de illa ſibi aliquid certi promittere, quando deſtinati regnorum Sclauoniæ, Croatiæ, & Dalmatię Catholici ferè omnes acceſſerunt; itaut Cæſariani fortiores plurimis votis alias renitentes ſuperarent. Nihilominus quia res erat ſummi momenti, ex qua fere integra Cæſaris auctoritas dependebat; non videbatur expedire abſq; maiori cautione fortunã experiri in Archiduce; ſed prudentiores electionem Palatini præmittendam cenſebant firmam ſpem concipientes, ſi ad placitum Cæſaris Palatinus eligeretur, longe certius regiã electionem Archiduci Ferdinando obuenturam.

Electio Palatini.

In experimentum itaquè grauioris electionis proponebatur Ordinibus Palatinus eligẽdus vnus quidẽ ex quatuor nominatis. nominauerat n. Cæſar duos Catholicos, & duos hæreticos iuxta cõſtitutiones, & cõſuetudines inuiolabiles regni, cõmendaueratq; ex Catholicis vnũ præcipue Comitem Eſterhaſiũ cui facto ſcrutinio, ceſſerunt centũ, & quinquaginta vota propitia, ſexaginta vero contraria. Hinc ſecurius de electione regis licuit cõijcere; quæ tñ, vt ſecurius obueniret in re tanta, maiori nixu curatũ fuit à nõnullis, vt etiã ex illis ſexaginta, nõnulli (certa aliqua diligẽtia adhibita) ĩpetrarent ꝙ ſucceſſit, itaut null⁹ ãplius electioni futurę diffideret

Budeani viduę oppoſitio.

Soli Bethlemiani cum paucis alijs ſeſe opponebant, & ꝙ mireris, audaci fronte fęmina Budeani quondã vidua, & Iunioris Budeani mater; vtq; præcipiti rotę baculum inijceret, Auguſtiſſimæ Imperatrici periculũ priuatæ ſuæ cauſæ ſuggeſſit: ſi hæc electio admitteretur decideret Sua Maieſtas

à ſuo

à ſuo iure regio, ac regiminis, quo alioquin poterat gaudere vidua vſquè ad noui Regis coronationem, ac confirmationẽ ſi poſt obitum Cæſaris ſuperfuiſſet. verum Impetratrix prudentiſſima in hoc, ſicut & in alijs, habitis gratijs pro beni-gniſſimo affectu, poſt Cæſarem nolle viuere, multo minus regnare, totumq; illud filijs Cæſareæ Maieſtatis ſe velle conferre aſſeruit, ac de facto contulit.

Electione igitur in animis eligentium firmata, & iã, vt apparebat, certiſſima, tamen differri debuit ad aliquot dies; nã inter arcanos Cæſaris miniſtros non ſatis conuenit de coronatione Regis, electioni indubiè addenda. nam aliqui differendã, alii maturandam cenſebant vocatiq; fuere ad huius difficultatis diſcuſſionẽ prçter arcani Cõſilii præcipuos, Archiepiſcopus Strigonienſis, Cãcellari⁹ Vngariæ, Eſterhaſius recẽter factus Palatinus, Legatus Hiſpaniæ, & ego Sedis Apoſtol. Nũtius, quia argumẽta pleraq; Religionẽ concernebãt; neq; illa deerant in vtrãq; partẽ, quibus ſuaderetur ꝑmotio coronç, & quibus eadem diſſuaderetur; Conſiliarij qui coronationem immediatè adijciendam dicebant; exiſtimabant, illa omiſſa, Archiducem nõ ſecure Regem fore. illam enim ob cauſam Bethlemo Gaborio regiũ titulum fuiſſe detractũ nam quamuis electus, nunquam tamen Rex coronatus fuerat. apud Vngaros enim inconſtantes multum proderat coronatio, iuramentũ, & externa illa pompa animis hominum longè profundius infixa. addebant hi coronationem proficuã fore Archiduci ſi forte ad Comitia Imperialia deueniretur; deinde ad ineundum matrimoniũ cum infanta Hiſpaniæ videbatur coronatio neceſſaria, vt illa non electo Regi, ſed coronato deſponſaretur. Imò electus Regis, titulus Auſtriacis Principibus hæreditariè regnum ſibi adſcribentibus non parum diſplicebat; ne quod iuris eſſet, gratiæ adſcriberetur. alij tamen aliter ſentiebant; nam præproperam iſtam pompam oderant, non quod inuiderent debitum hũc honorem Regi. aut Cæſari; ſed quod Religioni Catholicç timerent non enim admiſiſſent Ordines Regem ad coronam niſi eadem priuilegia, iura, immunitates, ac Religionis præſtitutæ libertates iuraſſet, quas parens ſa-

Diſcutitur Regis coronatio.

argumẽta pro coronatione.

Argumẽta cõtra coronationem.

Digitized by Google

cramento ſuo firmauerat illo tempore, cum in maximis verſaretur periculis, quando neceſſitate quadam cópulſus coactus fuit maioris boni ergo, aliquo modo cedere grauiora vrgentibus, ad quæ adeo enormia, nunc nulla ad id neceſſitas filium adigebat. ſuperabant in dies, vel per obitum Bethlemij, vel per continuatas victorias meliora tempora ſucceſ-

Argumentum Camerale. ſura, & ſic expunctis ijs, quæ Catholicam Religionem præpediebant, poſſe aliquando mitius iuramentum præſtari, neque certè aliquis illorum audebat, tam teneram conſciétiam adoleſcentis tàm fœdo vinculo adulteratæ Religionis irretire, quo perpetuò irretitus, forte aliquando ſuſpiraſſet, & ſuę ætatis Conſiliarijs culpam proſtitutæ libertatis adſcripſiſſet Qui ærario præerant coronationem ob ingentes ſumptus erogandos, & ampliorem Aulã, quæ Coronatũ Regem decebat, deinceps alendam, differri volebant, maximè inſtátibus iam Comitijs Vlmenſibus, quæ ſi à coronato Rege frequentarentur, ingentem ſummam requirebant; verum hæc Cæſari ſemper liberali exigua videbantur, ſuamque Maieſtatem ſolum vrgebat res conſcientiæ, quam [redacted] nullo modo grauari volens, omninò coronationem pro nunc omittendam fore indixit, atquè ita per Palatinum Ordinibus regni ſolam electionem filij concedendam inſinuauit. Aſt Ordines regni, vel conſilium animaduertétes, vel forte caſu prout magis credidimus, electionem fecerunt cum

Ordinũ Vngariæ ſententia. iſta condictione, vt ab Archiduce promiſſa; ac iuramentó firmata fuiſſent regni priuilegia tàm ſacra, quam profana; cum tamen iuramentum iſtud ſoleret fieri in coronatione Regis. Itaquè ex arena Cócilium deſumendum fuit, periclitabatur enim non ſolum electio, ſed multorum etiam bonorum auerſio; qui priuilegia, ſua tenaciter ſatagentes potius electionem, & regnum, quam iura amiſiſſent. imò iam aliqui potius ad Bethlemum, & quemlibet alium; quam ad tergiuerſantem Ferdinandum conuerti volebant. quare omnium ſententia iudicata fuit neceſſaria priuilegiorum iurata ſtipulatio. Illám tamen in communi factam minimè Re-

Palatini Vngariæ votum. gem obligaturum ſperabant, Palatinus ipſe omnem nobis anxietatem in rebus Religionis exémit, aſſerens etiam iura-

tos

ros regni articulos, ſeruatis ſeruandis poſſe euerti; ſi Rex vnà cum regnicolis mutationi decretorum aſſentiretur. In ſpeciali inquiebat, res Religionis facilè corrigendas, ſi plures Catholici fierent, & vna cum Rege Religionis incommoda, aut dedecora abrogarent, quod non tam facile fieret in ciuilibus priuilegijs quorum conſeruationi omnes inhiabant; dum numquam proprium commodum exuebant. His rationibus permotus Cæſar non ſolum in electionem, ſed in coronationem (quæ pondus addit auctoritati, multumq; mouet ad conſtantiam Vngarorum animos, dum Regẽ ſuũ vident corona S. Stephani redimitum) præmiſſa priuilegiorum confirmatione non ſecus à filio, quam à patre facienda, conſenſit. Quare Ordines die S. Catherinæ ſacro frequentes Cæſarẽ adierunt, conſiliumquè ſuum de ſucceſſore (poſt tamen obitum Suę Maieſtatis) eligendo expoſuerunt. quod minimè abſurdum videri debere aſſeruit Archiepiſcopus Strigonienſis, cum mors æquo pede pulſet pauperum tabernas, regumquè turres, hoc ad totius regni tranquillitatem ſpectare, ſi certum, ac deſignatum ſucceſſorem haberet regnum. Itaquè Cæſar gratias agens Ordinibus, pro ea beneuolentia, qua filium in patre, & patrem in filio proſequebãtur; ſibi hanc Ordinum mentem non diſplicere oſtendit; ratumq; habuit, quicquid in hoc diſponerent, dũmodo filius, non niſi defuncto, aut laſſato parente, regni gubernacula aſſumeret. Poſtero itaquè die proceres, & Ordines in Curia, magna frequentia congregati, poſtquã per Archiepiſcopũ Collocenſem Sereniſſimo Ferdinando Archiduci denunciatus fuiſſet, quo illum Ordines proſequerentur affectu, quo deſiderabant illius patrocinium, ac tutelã regia corona inſignire; & Archidux ipſe inuictiſſimo Patri morem gerere decreuiſſet; peractiſquè gratijs Ordinibus, tàm propitiã in ſe voluntatem agnouiſſet. conſenſientibus votis illũ in Vngariæ Regem elegerunt, ſimulquè ante publicatam, peractamquè electionem, reuerſales litteras ab eadem de ſeruandis eorũ priuilegijs receperunt; quem poſtea populo Regem propoſuerunt ingeminatis vocibus, viuat Rex, Rex viuat. quas voces deinde bombardarum ſtrepitus, tormento- *Offertur Cæſari electio filij.*

rum

rum,& tympanorum ſonus, gratiſſimusquè totius populi clamor excepit.

Hoc ſtrepitu non nihil remiſſo Ordines, præeunte ſemper Archiepiſcopo Strigonienſi, Cæſarem ſub tribunali ſedentem ſalutarunt, coram Archiduce adhuc in pedes ante parentem conſiſtente; dixeruntquè Ordinibus Vngariæ complacuiſſe S.C.Maieſtatis filium Ferdinandum Erneſtum Archiducem in Regem ſuum eligere, quod ſi placeret Cæſareę Maieſtati, eidem vellent hoc ſignificare. Id cum Cæſar annuiſſet, Archiepiſcopus conuerſus ad Archiducem, altius exorſus eſt telam electionis ab Ordinibus in fauorem illius factam exponere, rogans vt tali electioni pro bono patriæ, pro fęlici regimine, & familiæ augmento vellet conſensũ præbere. quo habito Archiepiſcopus Archiducem primo Regem nominauit, & grandibus verbis omnia fauſta nouo Regi ſuo comprecatus eſt, quod idem præſtiterunt nobiles omnes, ac Barones. Rex verò ſuum patrocinium, & fauorem omnibus deferens, non minori humanitate, quàm præparata eloquentia, vitam longiſſimam Auguſtiſſimo ſuo parenti, & deuotam eidem obedientiam, vt vtriuſquè Spiritus ſancti aſſiſtentiam ad regendum in pace populos ſibi à Deo commiſſos, comprecatus; ſolium ſibi præparatum appræhẽdit, & tunc prius ſupremus regni Cancellarius Vngarico idiomate totam electionis, promotionis, & obtenti conſenſus decurſum Ordinibus vniuerſis, nobilitati, & populo explicauit. Accurrerunt poſtea ſingulari ſtudio omnes, vt dexteram Regiam exoſcularentur, quæ ceremonia in longam noctem protracta fuiſſet; niſi Auguſtiſſima Imperatrix cũ Archiduce Leopoldo Guglielmo ſuperueniens, & nouo Regi fęlicia præcans; turbam ab illo ſeparaſſet, eundemque vna cum Cæſare ad proximam eccleſiam deduxiſſet. In illa ſolemni pompa Deo actæ ſunt gratiæ, choreis muſicorum, tympanis, tubis, & organis mira harmonia reſonantibus. Reboarunt poſtea ſingula oppida, ac ciuitates magno tormentorum ſtrepitu; & vbiquè ſolemniter extructi fuere ignes lętitiæ indices itaut viderentur omnia tali electioni applaudere, & præ gaudio nouos dies exilire. Fama autem huius electionis

Electionis denunciatio.

Plauſus populi.

Laudes Diuinæ.

Digitized by Google

ctionis Strigoniam,& Budam vſquè perlata, vbi Turcis nō minor,quam Bethlemio inuidia,& indignatione laborantibus,animus deſidit.

Viēna mox,& alijs è locis,quæ ad coronationem faciebāt, allata ſunt: miſſi quoque e præcipuis proceribus, qui regiū Diadema cum regalibus inſignijs Poſſonio aſportarent,quę omnia ſolemniſſimo ritu Sopronium vltimo Nouemb.illata ſunt.Tuncq; primum mihi videre licuit mirabilem illam coronam,quam Benedictus VII. Pontifex Romæ pro Meſcone,ſeu Menceslao Poloniæ Principe præparauerat,ſed diuino monitu Stephano Principi Vngariæ, primo ibidem Regi Chriſtiano tranſmiſerat,qua idem Stephanus poſtea propter vitæ innocentiam Cathalogo ſanctorum adſcriptus perpetuo vſus fuerat.Miratus fui in illa corona non artem, quæ rudis eſt,ſed gemmatum aurum, varijſquè pauci pretij carbunculis miro artificio diſtinctum, & quod omnibus eſt admirationi eſt,coronæ additum. eſt paludamentū regium byſſinis, aureiſquè filis intertextum,ab annis ſeptingentis adhuc integerrimum;ſceptrum inſuper, gladius, & globus,quæ omnia D.Stephano anno 960.ſeruierunt,& tūc Ferdinando Erneſto conſignanda delata ſunt, Toti agmini deferentium regalia inſignia præcedebant Germani tubicines,harmoniam facientes; ſequebātur Baro Aurſpergius, Lebelius,& alij equitum Magiſtri cum ſuis ſignis cataphractorum. deinde Vngaricorum procerum præcipui cum magno nobilium comitatu. quos ſequebantur tres gubernatores regnorum Dalmatiæ,Croatiæ,& Sclauoniæ,qui Bāni dicuntur.inde equitabant quinquaginta circiter e Palatini Vngarici miniſtris, leopardorum, tigrium, aliorumq; animalium pellibus tecti. Palatinus deinde ipſe medius inter Germanicos,atquè Vngaricos Barones,Conſiliarios, & Principes. Poſt hos corona regia,currui Cæſareo impoſita, & à cuſtodibus aſſeruata,vehebatur, quam quadraginta Reges iam geſtarant, tanta grauitate; ac ſi Rex ipſe rhedæ inſediſſet.Agmen claudebant rhedæ quinquaginta,'partim ad ſolam pompam vacuæ,partim Prælatorum vectioni ſeruientes,vnà cum Prætoriano milite,& perpetuò, cuſtodiæ

Corona delatio.

Coronę deſcriptio.

Ordo præcedentium.

coro-

coronae... aſſignato præſidio,& tres aliæ turmæ cataphra-ctorum Germanorum.

Dies octauus Decẽbris, qui Glorioſiſſ. Dei Matri Virgini ſine labe conceptæ ſacer eſt, deſtinatus fuit coronationi Regis publicato prius edicto ſub pœna capitis, omnibus,ac ſingulis,vt tumultus euitarent,& quilibet ſuo officio intẽderet. eius diei sũmo mane,dato ſigno maiori tormẽto, omnis nobilitas conuenit, regem inaugurandum comitatura ad ipsã Regiam.Imperator,Imperatrix,& filia vna cum ſolito famulitio.quos comitabãtur ego,Legatiq;Regis Catholici,& Magni Ducis Etruriæ deſcenderunt in templum ſolemni ritu deducti à fęcialibus Imperij, Bohemiæ,Auſtriæ , ſingulisq; miniſtris cum Imperatorijs,ac regijs inſignijs. poſtquam vero Cæſar corona Cæſarea redimitus cum Imperatrice coronata ſub Vraniſco conſederunt ad ſiniſtram chori partẽ; acceſſit Rex inaugurandus cum ſua quàm maxima pompa ad thronum in dextera parte chori præparatum;diuiſis hinc inde nobilibus, ac geniceo miniſtris Imperatori ſeruientibus penes Suam Maieſtatem Cæſaream manentibus. Venerunt diſtincti miniſtri regij, qui ſoli hoc die miniſterium ſuum exercere ſolent.præcedebat fecialis Vngaricus, & decem vexilliferi decem regnorum Vngariæ incorporatorũ præferentes inſignia, vexillis impreſſa ; penes hos Comes Zirius nudatum enſem,Terſchetius Francipani Crucem,Allegius ſceptrum,Nadaſtius gladium S.Stephani, Palfius pomum regium geſtantes;quos ſequutus eſt Eſteraſius Palatinus regni,totius actionis ſupremus director;poſtea rex, quẽ venientem mox Archiepiſcopus Colocenſis, & Epiſcopus Agrienſis excepturi occurrerunt in habitu Eccleſiaſtico, & ad fores Eccleſiæ data aqua benedicta illum attaljca veſte Vngarorum more indutum,exceperunt ; eumquè ad præparatum thronum deduxerunt, inde poſt paululum quietis dum ſinguli ornamenta regia altari imponerent ; rurſus Regem ad altare coram Archiepiſcopo Strigonienſi Epiſcopalibus ornamentis induto, & Prælatis miniſtrantibus circundato,deduxerunt;rogantes clariori voce Archiepiſcopũ, vt hunc in Regem regni Vngarici coram vniuerſis regni

Regis coronatio.

Rex preſentatur cõſecrati.

Ordi-

Digitized by Google

Ordinibus cōſacraret. Querēti verò Archiepiſcopo, an Principem oblatū idoneum agnoſcerent, atq; ita fieri vellent; omnibus acclamantibus ſe velle; Archiepiſcopus ſurgens Sacrū celebrauit, ſub quo ſolitis cæremonijs, vt Pontificale Romanum illas exprimit, Rex inauguratus fuit; extra has cæremonias Rex ipſe aſcendens primum altaris gradum, gladium S. Stephani euaginauit, & Palatinus ante coronæ impoſitionē ad cornu Euangelij conſiſtens, coronamq; de manu Archiepiſcopi accipiens; ad populum cōuerſus, Vngarico idiomate tertiò ſtentoria voce clamauit: ò regnum inclytum, ò Vngari, quotquot eſtis; vultis ne Sereniſſ. Ferdinandum Erneſtum Archiducem Auſtriæ ſacra corona S. Stephani ſolemniter inaugurare? reſpondentibus omnibus conſtantiſſima voce, volumus. omnis nobilitas dixit; amen, viuat Rex, viuat Rex. & Archiepiſcopus coronam recipiens de manu Palatini illam Regio capiti impoſuit, Rex vero clamidatus, coronatus, cœteriſquè regalibus inſignis redimitus nō procul à ſede Maieſtatis Cæſareæ ſeceſſit ad aliam ſedem, quæ maiorem aram reſpiciebat pro offertorio, oblata magna quantitate auri, exoſculataque manu Archiepiſcopi; ibiquè toto tempore ſolemnis Sacrificijs manſit. vbi etiam deuotiſſimè Sanctiſſimæ Euchariſtiæ Sacramento ſub vna ſpecie abſq; ablutione, ne forte aliquis aliud ſibi perſuaderet, refectus fuit; & paulò poſt Chriſto plenus verſa ſede ad populū viginti quatuor equites quemlibet ter pecutiendo cum gladio S. Stephani creauit.

Rex inauguratur.

Abſolutis omnibus ſacris cæremonijs, totaq; pōpa eodē ordine è templo egreſſa, nouus Rex regio adhuc ornatu condecoratus, extra oppidum in cliuum, qui à dextera parte eſt proximior rectæ viæ, qua itur Viennam; equum adegit. vbi educto gladio, vt illi genti Vngariæ mos eſt quatuor ictibus verſus quatuor mundi plagas auram diuerberans; ſuæ dignitatis, ac conſeruationis regni ſpeciem dedit, & in ſignum liberalitatis futuræ pecuniam recenter ſuo nomine cuſam trutinaquè, ac verbis iuſtitiæ, & æquitatis inſcriptam in populum frequentiſſimum aliquoties per duos ſuos miniſtros ſparſit; In palatium deinde regreſſus regali conuiuio vniuerſam aulam excepit; quod

Cæremonia Vngarica.

non pigebit hic adſcribere, vt & ſeſſionis ordo, & ſobria frugalitas cum liberalitate notetur.

In maiori aula Palatij ſub vraniſco erat oblonga mēſa cuius ſola prima pars vraniſco tegebatur, caput mēſæ occupabat Imperator cū Imperatrice, ad latus dextrū ipſo Rex a-huc ſub vraniſco ab eadē parte tñ extra tegumentum vraniſci, ſed paruo interuallo mihi locus fuit aſſignatus; vacuū autem ab alia parte locum implebat Baro Vngarus dapibus Cæſari, ac Regi ſcindendis deſtinatus, qualē etiam habebā ſubtus ad latus dexterum noſtrę menſæ deſeruiturum, deinde ſedebant Archiepiſcopus Strigonienſis, & Colocenſis, ab alia vero parte menſæ iuxta Baronem Architiclinum mihi è regione erat Legatus Hiſpaniæ, & Legatus Magni Ducis Etruriæ cum Palatino Vngariæ, Rex clamide Regia indutus, & corona ornatus veſcebatur, ſed ad primum hauſtum coronam Regiam pateri impoſuit, eamq; ad dexteram ſuā toto tempore conuiui ſeruauit. miniſtrabant, & aſſiſtebant menſæ Cæſareæ, Regiæ, ac noſtræ præcipui Barones Vngariæ. in alia aula minori excepti fuere cæteri Ordines Vngariæ, qui voto ſua Comitia ornauerant; multiquè ex illis vxores conduxerant vna cum alijs Germanicis; reliquaq; aula in quinquaginta menſis extra ordinem præparatis apes opiparæ magnificè ornatę præbitæ ſunt, plerumq; tamen Vngarico modo excultæ, ac tali ordine diſpoſitæ, vt vix patenæ mappam alicubi vacuam relinquerent, ſed ſibi inuicē duplici gradu ſuper impoſitæ; & tertio mutatæ, totā mensā tegerēt ſoloq; ferè odore hominē explerent. Aues non niſi cētū quinquaginta diuerſi generis; rara tñ ſobrietate vinū guſtabatur ab omnibus, ſexquihoræ ſpatio, quo ſuauiſſimo cōcētu paucarū vocū elegantia magis, quā ciborum varietate, q̄ tñ nō deerat, recreati ſumus. Excepit conuiuium ſplendidiſſimum de nocte tripudium ab octo equitibus, totidemquè nobilibus, quę Imperatrici in cubiculo ſeruiebant, rubra holoſerica veſtè indutis, ab omnibus alijs diſtinctis, inſtitutum, quod ad multam noctem productum eſt.

Seſſionis ordo.

Muſica in conuiuio.

Octiduo poſt peractis, ad quæ veneramus Viennam, adulta iam hieme, per niues rediimus. Gratias Deo in Chriſti

Na-

Digitized by Google

Natalitijs perſoluētes de Comitijs pacificè peractis, quod cū rariſſimū eſſet, ſingulariter Diuino Numini adſcripſimus, nam ab annis ſexaginta vix vlla Comitia habita fuerant; in quibus non Ordines inter ſe digladiati, tum miniſtri Germanici cum Vngaricis decertantes, non aliquot vita priuaſſent, vel vitam ibidem amiſiſſent. *Comitia pacifica.*

Enituit præcipuè hoc anno in Morauia pietas Cardinalis à Dietrichſtain, cum illius opera ciues omnes Olomucenſes præter vnum tātum ad Catholicam Religionem redierint; ſicut etiam ciues multarum aliarum ciuitatum, & locorum particularium dominorum; ex ciuitate verò Sterberga, quæ eſt ſub dominio Principis Munſterbergenſis (licet Lutherani, & de progenie Regis Bohemiæ Poccibracci) fuerunt eiecti omnes prædicantes hæretici; Præterea ad augendam pietatem, & Religionem Catholicam in populis illis, tam ampli Marchionatus idem Eminentiſſimus Cardinalis ædificari fecit eodem anno, in ciuitate ſua Nicolsburgenſi ſacellū ædificijs, picturis, & menſuris ſimillimum Sacroſancto Sacello Lauretano, obtinuitq; à Sanctiſſ. D.N. Vrbano Indulgētias in forma Iubilei, quas ij omnes conſequerētur, qui deuotè illā viſitaſſent in feſto eiuſdē Matris Dei in Cœlos Aſſumptæ, quare conuolarūt ad illā ex Vngaria, ex Auſtria, Morauia, & ex alijs remotis partibus innumeri populi, omnes ciuitates Morauiæ, & in vicinia ſitæ prælatis Crucibus, vexilliſq; venerunt; pagi itidem viciq; inſignibus, agminibusq, diſcreti, alij nudis pedibus, alij explicatis brachijs inceſſerunt, omnes Deo, & Beatiſſ. Deiparæ non ſine ſymphonia, laudes, & carmina canentes. in quibusdā etiā agminibus; multi flagris nuda, & cruenta ſibi terga verberarūt numerus iniri non potuit: initus tñ eſt vtcūq; numerus eorum, qui ad Sacrā Menſā acceſſerūt, fuitq; decē millia hominū, Quę pietas imo illis inſedit pectore, ex illo etenim cęperunt Nicolsburgū cōfluere tāto numero, vt nec ciuitas, nec ſuburbia eos caperent prę ſertim in diebus Beatiſſ. Virgin. ſacris ſeptē, octo, nouē, nonnunquam etiam decem integræ ciuitates, labaris ſacris ſplendentibus venerunt; tantoq; pietatis ſenſu modulati fuere, vt multorū ex oculis, prout ipſe vidi lacrimę ſpiritualis

iubili teſtes vbertim fluerent, nec modo venerunt, quos vel fortuna, vel natura ſuis opibus cumulauit vt cumquè; ſed Principes ipſi Imperator, & Imperatrix; prole Auguſta comitante. Frequentiam, & celebritatem auxerunt miracula; multi enim, quorũ vita deſperata iã erat implorata Beatiſſima Virgine Lauretana Nicolburgenſi, conualuerunt, Virginis etiam opem ſenſere, alij varijs calamitatibus implicati; infans mortuus vitam, & ſpiritum recepit, ſtatim vt mater vouit, ſe filio rediuiuo, Nicolsburgum Beatiſſimam Virginem ſalutandi cauſa venturam. Omitto cætera, quæ à viris præſtantiſſimis, & doctiſſimis veteri more diligenter examinata candido calculo approbata ſunt, nam publicis literarum monumentis ab alijs mandabuntur.

Rex Daniæ occupat Stolzenauium.

Sed ex Morauia in inferiorem Saxoniam properandum eſt, vbi ſub niue, ardẽtibus bellis, vt ſupra tetigimus; Rex Daniæ Stolzenauium recuperauerat, magna Tillianorũ clade; qua victoria inſolentior; euaſit maxime vbi intellexit, Mansfeldium Stadenſem ciuitatem attigiſſe, atquè ibi multorum tormentorum bellicorum apparatu inſtructum copias velle cum ſuis coniungere, cum tamen Tillius, impetrato Kalembergio, ac tunc Hannoueram ambiens; magno conatu ſtudebat præpedire. ꝙ Danus animaduertens, Hannouerã præſidio ſex millium firmans, ipſum Mansfeldium in agrũ Bremenſem cum decem millibus hyberna molientem expectauit. Habebatur interim Conuentus Ordinum Brunſuici, quo Saxoniæ elector, nec non Brandeburgenſis, & Pomeranus ſuos Legatos miſerant, vt Ordinibus inferioris Saxoniæ, maiora bella adornãtibus pacem perſuaderent; quam cum difficile foret apud bello incenſos animos; vndiquè tympana pulſabantur. Magdeburgenſes ciuitatem ſuam feſtinatis operibus munierunt, & commeatum ſufficientem ad annum integrum collegerunt, duorumquè millium præſidiũ conſcripſerunt; quo inſoleſcente, ac nonnunquam comminante, Cæſaris, multoties velitationes, militari potius licentia, quàm ex hoſtilitate contigerunt. Ne autem tamdiù Magdeburgenſium fides dubia Cæſareis incommodaret, Cæſar fecialem Magdeburgum tranſmiſit, ac per eum mo-

Magdeburgenſes monẽtur à Cæſare.

neri

neri iuſſit Magiſtratum ſuæ fidei,& officij,vel omnino hoſtilitatem publicari mandauit.ciues verò ad fecialem, & adiunctorum tubicinum aduentum conſternati,Cęſaris deuotioni ſeſe commiſerunt; nihilquè hoſtibus ſubſidij ab ipſis præbendũ fore ſanctè addixerunt.Multum detrahebatur Cęſaris exercitui per vicanos in Hertzcinia ſylua, qui integras equitum turmas proſternauerant, & iam militibus ſimiles, profeſſique militum hoſtes fomidandi, non niſi legionibus aliquot poterant compeſci, quare tam Cæſarei à vicanis afflicti,quã Regis Daniæ. atquè Ordinum inferioris Saxoniæ milites à Cæſareis,& Bauaricis,omnem regionem infeſtantibus perterriti; ad pacem, vel ad inducias aliquas cogebantur.

Inſolentia ruſticorum in Nariz.

In illarum conſtitutione laborabant Legati Brandeburgici, ac Saxonici; nequè iam multum ab illis abhorrebat (quantum colligi poterat) inſtante hyeme Rex Daniæ; qui vt rebus Danicis,propter illius abſentiam periclitantibus,cõſuleret;in Daniam,& Hollatiam properare volebat quapropter non ita poſt in inducias quindecim dierum ad tractandum de longioribus inducijs conſenſit;poſtea vero inducię trium menſium conſtitui debebant,in quibus coram Brandeburgicis,& Saxonicis Legatis tota ditionis inferioris Saxoniæ cõtrouerſia diſcutienda,& cum voto Saxonici Ducis,& Brandeburgici (conſenſu tamen partium) terminanda erat. verum has Mansfeldius totam ferè Luneburgenſem ditionem fęliciter occupans,præpediuit;benignitate tamen Cæ-ris poſtea reparata eſt.

Tractatio de pace.

Magna interim auxilia Rex Daniæ ab Hollandis, Anglis & Gallis expectabat; dubius poſtea de eorũ fide Legatos expediuit; apud illos tamen tarda erant omnia, Rex Galliæ quidem pecuniam aliquam per Epeſſeum Legatum ſuum, prout fama vulgatum fuerat,transmiſerat: ſed Angliæ, & Hollandiæ Ordines tergiuerſabantur, nã infęliciter Anglicana claſſis cum decem mille peditibus,& aliquot equitibus in centum, & quinquaginta nauibus inſolitis inſtrumentis bene inſtructa, & in Hiſpaniã ad portum Caletẽſem delata, ibidemquè expoſita,male pugnauerat; acriter ſtationem

Rex Daniæ ſollicita auxilia.

ſibi

Digitized by Google

ſibi commiſſam defendente D.Ferdinando de Giron, cuius induſtria,& fortitudine in vno prælio octingenti Angli, & 300.equi interierant,acquiſitis octo tormentis bellicis; poſt quam victoriam fere totidem diſperſi milites in terra profugi perierant: cæteri verò exiguo ſatis numero in reditu, tempeſtatis iniuria perculsi,& commeatu deſtituti,infirmiquè in Angliam ſub finem huius anni redierant, nullo omnino fructu ſuæ expeditionis collecto.quare poſtea non modica regni,Ordinum,& particularium mercatorum, partē in hac expeditione habētium lis orta fuit;quam vt Rex ſedaret;ſuos aliquandiù domi continere,vt vires reſumerēt,omnino debuit.Ex hac etiam infelici expeditione non parua inter Angliç Regem, & Hollandiæ Ordines controuerſia, diffidentiaquè nata eſt; quam excreſcentem aliquoties Rex Daniæ,& Galliæ voluerunt componere,vt fęlicius fœdus cōtra Cæſarem initum pro reſtitutione Palatini,ſuccederet,ſed ſerius illa compoſita fuerunt,& Rex Daniæ tanto faciljus in præparatas inducias conſenſit. pactis inducijs miles Cæſareus partim in Hirtsfeldenſem, partim in Haſſiæ hyberna deductus fuit, vt commeatum ſufficientem obtineret. Rex verò Daniæ ſuos ad iuſtam diſciplinam militarem 140. articulis complexam conſtrinxit,& nulla habita ratione induciarum,eos ad Lauuenburgenſem ditionem perduxit. Halberſtadius verò,& Mansfeldius luſtratis ſuis copijs de aggrediendis Vvalleſteinianis deliberarunt; & paulatim cum eſſent Lubecenſibus oneri,non aliter quam ſi hoſtis diſtrictū ciuitatis graſſaretur Lubecenſes occiſione aliquorum hoſtilitatem mulctarunt.

Infelix expeditio classis Anglicanæ.

Pacis tractatio.

In pacis autem trattatione ſtrenuiſſimè laborabant Saxonici,& Brandeburgici Legati, Brunſuici vtriuſque partis Legatos ſufficienter inſtructos examinantes, & audientes: propoſuerāt enim inferioris Saxoniæ Prouinciales alia media ad ſtabiliendam pacem, petentes,vt Comes Tillius exercitum ex Saxoniæ inferioris locis occupatis abduceret,dāna illata reſarciret, prouincias illas ab armorum metu etiam inpoſterum liberaret, atquè harum rerum idoneam cautionem præſtaret, quare voluerant, vt Tillius nomine Cæſa

Digitized by Google

ris promitteret,quod in Principatibus ſuis tàm hæreditarijs· quàm libera electione acquiſitis, contra Imperij de pace Religionis,aliaſquè conſtitutiones;in primis circa liberum exercitium Auguſtanæ Confeſſionis Principes non perturbarentur.quare non ſolum Bauaricum, & Fridlandicum exercitum abduci,ſed in electionibus, poſtulationibus, ac decretis ſuis liberi,atquè à Cæſareis ſententijs, pœnalibuſq; clauſulis immunes in causa Religionis eſſe. Voluerãt enim, vt à monaſteriorum viſitationibus per peregrinos Abbates aliquando factis ſine conſenſu, ac præſcitu Principum liberarentur,& vt in male poſſeſſis prouincijs,ac regionibus Eccleſiaſtici iuris ſtabilirẽtur, Quæ omnia ſi Tillius præſtitiſſet ſpondebant ſe exercitum ſuum dimiſſuros; ſed hæc vt valde iniqua poſtulata, vt diſcuterentur,inducias concedere detrectabant,immo potius eadem imperare præſumebant, verum cum illa poſtulata prima fronte multis acerbiora viderentur,vt Saxoniæ Dux ipſe iudicauerat,(& vere ſi Cæſar illa concedere voluiſſet, iam victas manus præbuiſſet, & Cæſareæ auctoritati quamplurimum detraxiſſet.) tam Cæſar, quam Saxoniæ Dux tali petitioni irridentes, alias pacis propoſitiones fieri, & ſufficientes inducias conſtitui paſtularunt. quas vt Saxoniæ, & Brandeburgici electores auidè pararent,Cęſar ampliſſima ipſis mandata conceſſit, quæ vt intimata fuerunt, vtrinquè à prima Decembris in dies quatuordecim proximos,deinde in tres menſes fuerunt conſtitutæ. poſtea quaſi alijs pacis articulis editis, petierunt, vt conſtitutis die,noctequè inducijs, nulla inuaſione, aut oppreſſione violandis;nullæ etiam exactiones fierent, nullas antea iam debitas exigerent, nulla præſidia inueherent,nullas hoſtilitates exercerent, depredationes, & depopulationes viarum vitarent,præuaricatores punirẽtur, & in principali cauſa articulos alios propoſitos, rurſus produxerunt,& vrſerunt.Cæſarei è contra ægreferentes articulorum arrogantiam,poſtularunt, vt Regis Daniæ,Ordinũq; inferioris Saxoniæ copias exauctorarentur minimè Manſfeldic,aut Chriſtiano Brunſuicenſi, alijsquè contra Cæſarem,arma ferre geſtientibus,traderetur cautio, quod dein-

Poſtulata ordinum inferioris Saxoniæ.

Articuli induciarum.

Poſtulata Cæſaris.

ceps

ceps nunquam Imperialis Aquilæ patrocinium ſubterfugerent,nequè quicquam contra illam agitarent. Nulli etiam milites abſquè expreſſa Cæſaris licentia conſcriberentur,nulli exercitui ſuppeditaretur contra Cæſarem commeatus,annona,aut tranſitus.Præterea vt damna Cæſareę Maieſtati,& Principibus eius Imperium venerantibus illata refunderent; maximè, quæ Chriſtiano Seniori Duci Luneburgenſi illata fuerant.Tandem vt occupatos Comitatus Hoienſem, Diepholtzanum BrucKherſanum, aliaſquè vrbes, & arces reſtituerent, præſidia impoſita demitterent; ac paci Religionis conformiter viuentes, ſerio obtemperarent.ſed de hoc poſteriori puncto, vti de prioribus ferè omnibus, non leuis orta fuit quæſtio, quæ nã pro pacis Religionis obſeruãtia intelligi deberet. Cæſarei enim ad iura ſeſe referentes, facillimè ſe ab iſta quęſtione explicabant.Danici verò,& inferioris Saxoniæ Ordines in abuſibus conſiſtentes, vti hactenus conſueuerant,tutos, & immunes in omnibus libidinibus ſeſe fore putabant.idoneam deinde cautionem à Cæſare de non vexanda amplius prouincia, exigentes; & Manſfeldij ſocietatem diſſimulantes, defenſionis prouinciæ modum ſibi reſeruare præſumebant. nequè vnquam promiſſione Tillij,aut Vvalleſteinij,aut ipſius Cæſaris verbalis ſpõſione contenti eſſe voluerunt. quod cum indignè tuliſſent Cæſariani, nullo modo copias ſuas primo è prouincia abducere ſtatuerunt,nec ante Mindam, vel Hoxteram reſtituere,niſi prius Rex Daniæ militem ſuum abduxiſſet. damnarunt etiam Principes,& Ordines Saxoniæ,quod nunquã ad articulum illorum principalem de iuramentis Halberſtadii,& alibi contra iura,& leges editis,reſpondere voluiſſent; ac tandem omnẽ compoſitionem deſperantes Mindam,& Hoclteram,tanquam extra Saxoniæ ditionis diſtrictum oppida,reſtituere noluerunt, nequè aliam cautionem Cæſaris dare potuerunt,præter eam,quæ Imperialem Maieſtatem deceret.imò clarè reſpondentes, nihil Principibus inferioris Saxoniæ in cauſis Epiſcopatuum, Collegiorum, Capitulorum promittere voluerunt,& ea omnia in antiquis terminis Duci Brunſuicẽſi minus addicti, Cæſari reſeruarũt.

Diſceptatio de pace Religionis.

Renitentia Cæſareanorum.

Poſtulata Principum.

E contrario verò Principes liberum Religionis exercitium, & iuriſdictionem in ſuis ditionibus tàm hæreditarijs quàm acquiſitis,ſalua libertate Germanica, iuxta priſtinum ſtatum pertinaciter poſtularunt. quare ſperata pax obtineri non potuit,& quilibet peracta ferè hyeme,arma præparauit.Daniæ Rex maiori ſpe fultus nihil audebat,(nam peractum erat fœdus,de quo ſupra diximus inter Anglos,Batauos, Suuedos, & alios ad reprimendam Domus Auſtriacę potentiam; in quo ſinguli ſua ſubſidia pecuniæ,militum, & inſtrumentorum addixerant. in hoc fœdere expectatus fuit Legatus Bethlemij cum amplioribus mandatis; ſed is non niſi tertio menſe poſtea aduenit. & Rex quo ſecurior eſſet de fœdere, & de Brunſuicenſi ditione, loco ad belli impetũ ſuſtinendum delecto,ſuſpectum Ducem Vlricum Fridericum Brunſuicenſem maiorem natu,ad ſe in Holſatiam euocatum ditione propria ſpoliauit; eiquè animoſiorem Chriſtianum Halberſtadienſem Pſeudepiſcopum ſubſtituit non ſine Ordinum Ducatus Brunſuicenſis aliqua indignatione; eo quod non Chriſtiano,ſed Vlrico ſacramentum dixiſſent; neq; facilè ludum iſtum pilæ inſtar admitterent;ſed Rex factum ex neceſſitate,& ad tempus tantum, cui ſeruire oporteret,excuſauit.

Cæſar interim quo hoc commercium fuit inſtitutum, rebus ſuæ familiæ intentus,poſtquam iam dudum ante de Archiducis Leopoldi matrimonio ad propagationem prolis deliberatum fuiſſet;demiſſo Archiduce Romam;vt neceſſarias Pontificis diſpenſationes obtineret,& ſponſam Florentiæ præparatam deduceret; factis iam ante renunciationibus Epiſcopatus Patauienſis, & Argentinenſis, nec non Præpoſituræ Conſtantienſis; quàm liberè ad manus Pontificis in fauorem filij Alberti Bauariæ Ducis depoſuerat; de Epiſcopatibus Patauienſi, & Argentinenſi pro Leopoldo Guillelmo, vna cum capitulis Cathedralibus vtriuſq;Eccleſiæ agere cœpit. neq, enim inuitus Canonicis electoribus Cæſar filio dignitatem aliquam paciſci cogitabat; ſed propoſita neceſſitate Eccleſiarũ, ære alieno grauatarum,& periculorum in medijs Germanię turbis in dies

Ff magis

magis,ac magis excreſcentibus,necnon congruentijs, quæ maximè locum pro Auſtriaco Principe in diœceſi Paſſauienſi habebant;Canonicorum vota præſentabat,eaq;à Canonicis honeſtatem, decentiam, & neceſſitatem ſuarum Eccleſiarum expendentibus obtinuit;itaut paulo poſt in vtraquè Eccleſia Leopoldus, Guillelmus Epiſcopus electus fuerit,vt Cæſar apud ipſas Eccleſias promeretur cum vtroquè Capitulo conuenit, vt ſtante minorennitate filij vſquè ad annum decimum octauum ætatis(decimum tertium enim tunc agebat) omnes Eccleſiarum redditus ad extinctionem debitorum applicarentur, & Capitulum interim gubernaret,quaque ad promotionem eſſent Eccleſiarum, ſatageret. Paſſauienſis Epiſcopatus adminiſtratio demandata fuit Marquardo Suuendio; Argentinenſis verò Comiti Hermano à Solms, illius Epiſcopatus iam pridem contra Mansfeldium,& Brunſuicenſem conſeruatori.

Reſignatio Leopoldi, & promotio Guillelmi Leopol.

Cæſar etiam,vt proximiorem Eccleſiā Patauienſem promoueret ſub initium anni 1626. intermiſſam aliquantulū inſtaurationem diſciplinæ Fidei Catholicæ ob Vngarciam coronationem, & grauiores belli tumultus;vrgere perſeuerauit nouis litteris compellans Abbatem Gotuicenſē, alioſq; reformationi deſtinatos,vt ſedulam manum operi reformationis adhiberent;quæ vt facilior eſſet rurſus ſub initium Februarij Ordinibus Politicis ſcripſit; vt reformationi quę tā proficua paci,ac neceſſaria ſaluti animarū morē, eſt gererēt, ac prioribus decretis ſerio factis promptè obedirent,quæ cū Prouinciales ſolitis ſuis excuſationibus protrahere voluiſsēt, atquè ſub initium Martij longiorem pro inſtructione terminum dilationem poſtularent,eundem omninò præſcidit, quod Bauariæ Duci,adhuc Auſtriā loco pignoris obtinenti, eiuſq; miniſtris Auſtriam ſuperiorem regentibus, necnon deſignatis reformatoribus ſignificauit,ne quouis modo in officio incepto præpedirentur,vel hæretici ſpe longioris dilationis luctarentur.

Reformatio Auſtriæ ſuperioris.

In Auſtria vero inferiori Cæſar non minus de Religione ſollicitus,minorū oppidorum ciues ferè omnes ad Catholicam Religionē perductos,à ſuis Magiſtratibus tā Politicis,

Auſtriæ inferioris reformatio.

quam

Digitized by Google

quam ſacris in eadem Religione ſeruari iuſſit. quare Vien-nenſi vniuerſitati ſerio imperauit, vt expunctis ijs, qui hæreſim ſapiebant, vniuerſitatem ex ſolis Catholicis membris conſtituerent. nam præter iuriſtas aliquot, & pragmaticos plusquam viginti erant in ciuitate Viennenſi Medicinæ Doctores, qui Lutheranam doctrinam profitebantur, quorum nonnulli in conſilijs vniuerſitatis votum habebant, & non infrequenter bacillum Rectoris Magnifici, aut Decani munus in ſuo Collegio gerebāt. Hæc vt totaliter deinceps cauerentur, Sua Maieſtas vniuerſitatem cum omnibus Collegijs hoc anno Collegio Patrum Societatis Ieſu vniuit, ſolas duas profeſſionis Theologicæ lectiones, Ordinibus mendicantibus S. Dominici, & S. Franciſci reliquit. de Collegio Auſtriaco Patribus Dominicanis annexo, ac ferè in ipſo Monaſterij fundo ædificato, atquè hactenus ab ipſis Patribus Dominicanis, quaſi pedagogis gubernato non leuis fuit difficultas, maior erat ratione officij Cancellariatus, quod Ordinario Viennenſi hactenus debebatur, illudquè validè propugnabat, ſed qui Cancellariatum obtinere non potuerunt, Vicarium munus reportarunt. Ex his contentionibus nata fuerat alia controuerſia ambitioni proxima, quæ in omnibus locis membra vniuerſitatis, alijs omnibus quamuis eruditiſſimis, antiquiſſimis, religioſiſſimis, ac digniſſimis præferebat ita, ut non ſolum in actibus vniuerſitatis, ſed etiam in alijs exercitijs alibi etiam in Eccleſijs aliquando habendis, cūcti & litterarum profeſſores poſtremo vniuerſitatis membro debuiſſent cedere, ex quo iurgia, contentiones, inuidiæ, ſimultates, & ſcandala oriebantur eo periculoſiora, quo inter doctiores, qui ſe inuicem poterant ſugillare, & ingenium aliquando in perniciem Chriſtianæ charitatis exercere. Sed hoc decretum reuocaui, & mandaui, vt ſinguli locum ſuæ profeſſionis, ac Ordinis extra actus vniuerſitatis nullo habito reſpectu eiuſdem ſeruarent; quod etiam publico edicto in ſingulis Monaſteriorum Archiuijs perpetuo aſſeruando nomine Sanctiſſimi Domini Noſtri Papæ Vrbani VIII. declaraui.

Vniuerſitatis reformatio.

Lites vniuerſitatis.

Digitized by Google

Saniori conſilio etiam hoc ipſo anno laborarunt in ipſa vrbe Viénenſi pro ſua admiſſione Patres, ac Fratres S. Franciſci de Paula ſummo rigore ſingularium Ordinis ſui abſtinentiam ſeruantes, quorum admiſſioni non vnus, neque infimus ſe oppoſuit; quare nec vno in loco debui eorundem protectionem aſſumere, quos ſciebam, & Cæſareæ Maieſtati gratos, & Eccleſiæ Dei proficuos fore. Locus itaq; illis obtigit extra portam Italiæ in celebriori ſuburbio, vbi anno ſubſequenti fundamenta Eccleſiæ fodit ipſa ſua Maieſtas Cęſarea, & Regia Vngariæ, & nunc celebre monaſterium ex ædificatur.

Admiſſio minimorum.

In Bohemia hic annus Religioni Catholicæ fuiſſet longè fęlicior, niſi bellla proxima, de quibus infra, iuſtas moras inieciſſent; nam & Archiepiſcopus illius regni Erneſtus Adalbertus ab Harràcch primis diebus anni 1626. ad Cardinalitiam dignitatem euectus, diligentiſſimam operam Eccleſiæ ſuæ impendere decreuerat; in quem finem Theologorum Congregationem ſingulis hebdomadis coram ipſo habendam inſtituerat; & aliunde non ſine expenſis viros animarum ſaluti præficiendos impetrauerat; verum vicanorũ in Auſtria rebellio, & Sileſiorum, Morauorumq; ab alia parte Bohemiæ oppreſſio, medios Bohemos deterruit, ſtrictamquè reformationem in aliud tempus reiecit. In eadem tamen Bohemia tũc cæteris animoſior Magnus Prior equitum Melitenſium, omnes ſuos ſubditos, quorum non pauci erant in ciuitate Pragenſi, ad Fidem Catholicam perduxit, duobus exceptis, quos etiam à ſuo fundo eliminauit. paulò ante idem fecerat Abbas Strohutenſis, & ad illius imitationem nonnulli alij Religioſi. ſed hoc cũ extra ciuitatem attẽtaſſet in Beniſſauij vicinia Comes Paulus Michna, vix non ditiones vnà cum vita, exorta periculoſiſſima ſeditione, omiſit.

Promotio Cardinalis de Harrach.

Imperium procul ab iſtis turbis aliquantulum pacatiori tempore non parum in Religione Catholica profecit, præeunte; & minoribus regulis animum faciente ſerẽ: Bauariæ Electore in Palatinatu Heidelbergenſi; vbi poſt duorum annorum tolerantiam, caſtigata iam ſatis ciuium fortuna,

Reformatio Palatinatus.

Ca-

Catholicę Religionis profeſſionem, primo diligenti inſtructione ſeductorum, deinde minis propoſitione immunitatis, præpoſitis prętmijs, deniq; obſtinatorum electione; poſtliminio reuocauit; Bauarię Electorem imitari voluit Comes Ioannes de Naſſau in Belgica Regis Hiſpanię militia educatus, ibidemquè Principis Lignaici gener factus, non procul à Moguntia Principatum obtinens hęreditarium per deceſſum ſui parentis Caluiniana, hęreſi, infecti verum conſtantia bonę voluntati deerat, & nimius metus bono Principi oberat, animum itaquè non ſemel volenti addidi, & à Cęſare aliquoties litteras tum ad Principem talia imperia anhelantem; tùm ad ſubditos à mutatione Religionis abhorrentes: procuraui; quibus tandem effectum fuit, vt omnes illius ſubditi ad Religionem Catholicam deuenerint, lepidè quidem, ſed verè; Princeps enim is Catholicus, ſuos ex Caluiniſmo ad Lutheraniſmum pro tunc perducere moliebatur, aut ſaltem ſe hoc moliri fingebat; ne, inquit, tam procul abeſſent à ſuo Catholico ritu, & vt Religioni in Imperio admiſſę obtemperarent cum ſpe, & minis, ſe alias faciliori modo Catholicam Religionem inducturum. Quod cum à ſubditis intelligeretur, ipſimet pertęſi tam frequentē mutationē, potius ad Catholicam Religionem, tūc transferri deſiderarunt; ne prout dicebant, infra paucos annos iterum cogamur Religionem mutare, & ſemper pueri eſſe. quam gratiam à Comite Catholico facillimè impetrarunt, paucoſq; diſſentientes ipſimet in vicinam Galliam eiecerunt.

Reformatio ditionū Comitis de Naſſau.

Hortabatur eadem opera Cęſar Comitē de MarcKa Ordinis Theutonici Magiſtrū, & plures alios Principes Catholicos, vt animoſius, & feruentius de inſtauranda Religione cogitarent, illo tēpore, quo fęlicior, & facilior fieret ꝓgreſſus; ſi non ab vno, ſed à pluribus opus tàm arduum promoueretur. Ipſe Cæſar, vt ſuis exemplo eſſet, quamuis vndiquè bellicorum tumultuum mole preſſus, hoc tempore affligeretur; iuſtitię tamen, & Religionis curam non deponens, nouam Concilij aulici faciem, & ordinationem inſtituit, & Conſiliarios ad Catholicam Religionem, pauciſſimis exceptis, qui

Præfertur Catholica Religio Lutheraniſmo

Digitized by Google

ob libertatem Imperij tolerabantur perduxit. Hinc conuerſiſio D. Melandri Vvendolij, & aliorum.

Magnam conſtantiam multis indidit victoria Vvalleſteiniana à Deo ipſa D. Marci feſtiuitate ad pontem Deſſauienſem conceſſa, Poſtquam enim, vt ſupra retulimus, pacis commercium inter Daniæ Regem, & Cæſarem euanuiſſet, Rex nouis Hollandorum, Mansfeldij, & Halberſtadij copijs auctus; ſexaginta millia militum in ſuo exercitu numerabat; illoſquè in tres turmas, tribus exercitibus ſimiles diuiſit. vnā Halberſtadius regebat, & cum illa Epiſcopatum Olnaburgēſem, Hildeſemienſem, Mindenſem, alioſquè infeſtabat, vt commeatum, & pecuniam extorqueret, alterā Rex ipſe iuxta Vveſeram gubernabat, quæ Tillio ibidem progredienti opponebatur; eratquè illa inter duas alias media, vt cæteris laborantibus conſilio, & auxilio adeſſet. tertia turma viginti millium Mansfeldio commiſſa fuerat ad Albim, triginta habens tormenta bellica, & quingentos currus annonæ, cū qua caſtrametatus fuerat deſerto Lauueburgo, & Agelsberga, totumq; tractum Albis fere Magdeburgu vſque occupapauerat, vt Vvalleſteinium e tota Magdeburgenſi ditione pelleret; & Sileſiam ad euocationem Bethlemij contenderet. Summopere autem illius intentioni oberat munimentum Vvalleſteinij ad Deſſauium, vbi pontem per quem commodè poſſet tranſmitti exercitus, Cæſarei muniuerant. Quare poſtquam Sandauium, Rathenauium, & Brandeburgum tranſijſſet, totamquè illam ditionem Ducis Megapolitani, atquè Electoris Brandeburgici miſerè deuaſtaſſet; ad præfatum pontis munimentum exercitum applicuit, occupato prius Serbſtio, quod Analtini Principis erat. Duos dies in oppugnatione munimenti inſumpſit, & fruſtra quidem ſexcentos tormentorum ictus exploſit, ſtrenuè munitionem Daſſauienſem defendente Ioanne Aldringero; ipſa verò Paſchatis die, reuerſus oppugnationem vrſit, tertio locum illum ſummo impetu aggreſſus. Quæ cum à Vvalleſteinio Fridlandiæ Duce perciperentur, Comitem SlicKium cum turmis aliquot equitum ad præfatum Aldringherum ablegauit, demandans vniuerſis copijs, vt 25. Aprilis iuxta pontē

Prælium ad Deſſauium.

Oppugnatur munimentum.

conue-

conuenirent, & pontem tela linea tentorijs deſeruienti obnubilari præcipiens, vt ſi quæ copiæ traducerentur, nec numerari, nec cognoſci poſſent. Mansfeldius verò 25. Aprilis ſummo conatu pontem aggreſſus Cæſarianos omni ex parte oppugnauit, ſed fortiter reſiſtentibus præſidiarijs, omnis oppugnatio irrita fuit; ita vt occiſo Hollandicarum copiarũ Præfecto Nienhouio, & magna clade exercitus accepta; oppugnationem deſerere cogerentur. Quare Vvalleſteimus hora matutina, non expectatis reliquis copijs, cum ijs tantũ, quæ aduenerant ſummo ſilentio, pontem traduxit, & munitionem, quam Mansfeldius tantopere oppugnauerat, egreſſus, aciem inſtruxit, præparatamquè Mansfeldij aciem adorſus; eum locum deſerere coegit. reſtaurare niſus eſt Mansfeldius turbatos ordines, ſed equites ſimul cùm ipſo in fugam verſi, & pedeſtres copias omnes turpiter deſerentes, (quæ omnes fuerunt cęſæ,) victoriam Cæſarianis inſignem reliquerunt; trucidatis viginti tribus turmarum Præfectis, & ſignis militaribus triginta quatuor, tribus equeſtribus, tormentis ſex, & impedimentis omnibus omiſſis. *Diſſipatur Mãsfeldius.*

Hac tam celebri victoria incenſi Vvalleſteiniani, ſubito ciuitatem Serueſtanam ſibi dedi poſtularunt, eamquè parũ renitentibus ciuibus, fugientibus duabus equitum turmis, ibidem pro præſidio relictis obtinuerunt. Inter captiuos fuere Kniphuſius cum vigiliarum Præfecto, & duobus Bohemis Michalotuitz, Chukouulkio, qui alias Cæſareas partes deſeruerant; ſigna autem cum Queſtembergio Viennam Cæſari tranſmiſſa ſũt. Interim Comes Anholtinus, & Lindlous, Bauaricarum copiarum Præfecti Oſnaburgum cum ſuis copijs profecti, vt inde Chriſtianum Halberſtadenſem fugarent; Vvindeburgum ſtrenuè oppugnarunt; quo reddito, nihil de Oſnaburgo erat dubitandum; verum non tantundem Chriſtianus expectauit, ſed fuga ſibi conſulens, etiam iſtam ditionem egregiè afflictam reliquit. Suas vero copias Regis Daniæ copijs coniunxit, vt Horcheimienſem ciuitatem obſeſſam liberarent, Gottingã annonam inferrẽt, & Tillij copijs reſiſterent. quod dum molirentur, monaſterium Steinherims diœceſis Moguntinenſis, & nobilium *Oſnabruk recuperanda* *Damna danorum.*

cæno-

cænobium Hoclılein Haſſiæ ditionis. oppidum etiam cum arce Naumburg Altſtalter, aliaquè loca omnia vſquè Vviſurgim incenderunt. parumquè abfuiſſet, quin magnam partem exercitus Tilliani rupto ponte ad Vviſurgim perdidiſſent, niſi Tillius beneficio vicani cuiusdam vado reperto copias ſuas inſigni equitatu ſtipaſſet. Mansfeldio fugitiuo ſeſe coniunxit adminiſtrator Hallenſis, ſeu Pſeudarchiepiſcopus; Magdeburgenſis cum non contemnendis copijs, qui nouum exercitum inſtruxerat, & diſperſas copias collegerat Brandeburgi, atquè in tota Brandeburgenſi Marchia additi ſunt pretore Mansfeldio ter mille pedites, qui paulo ante Nauburgum, appulerant; & equitatus tribuni Fuchſij; itaut vnius menſis ſpatio rurſus exercitum quindecim millium collegerit, quo rurſus fortunam Serueſti, & Daſſauij tentare decreuerat, ſed tantus tremor adhuc equites detinebat, vt ab illis locis abhorrentes, aliò ſe cõuertere maluerint, quod animaduertens Mansfeldius, & ipſe conſternatus erecta munitione ad Tagermundã, verſus Hauelsbergã duxit; totamquè ditionem Mechelburgenſem, & Brandeburgenſem Marchiam depopulatus, vires ſui militis reparauit. Hærente autem Mansfeldio diutius in ditione Brandeburgenſi, cũctis infeſto deprędatore, & æqualiter hoſte, Elector Brandeburgicus copias ſuas miniſterio Præfecti Kracſſen Brandeburgum, Stendelã, Garbelium, & alia in loca introduxit: vt copias eiuſdem Mansfeldij protũderet, voluiſſentquè, incolæ vltionem ſpirantes, fortunas ſuas deperditas vindicare, verum renuente Præfecto omnes impuniti manſerunt, ſic non in paruam ſuſpicionem temerariæ colluſionis Elector incurrit: quam Legatio Regis Daniæ ad ipſum Electorem Bethlemii cognatum auxit, maximè vbi nonnulli ex illius copijs ad Mansfeldios acceſſerunt, & paſſim eiſdẽ tutum iter, cum abundanti commeatu in Sileſiam progredientibus, Rotemburgij ad Tuberam, & per totam Marchiam præbitum fuit.

Mansfeldius inſtaurat exercitum.

Diximus ſupra, quomodo Rex Daniæ deſtituto Vlrico Frederico Principe, ac Duce Brunſuicenſe iuniorem fratrẽ in præcipua arce Vvolfenbuteliana ſubſtituerit, vt tempori

ſer-

Digitized by Google

ſeruiret, quod factum præterquam, quod Ordinibus diſplicuerat, etiam Deo viſum fuit diſplicuiſſe, nam Chriſtianus ſubſtitutus licet initio more ſuo feruidus in Haſſia militem conſcripſiſſet; ex quo rurſus Mauritius Haſſius, & Haſſiaci perfidia notati ſunt, nihilominus ſecundo ſui dominij menſe infirmitate percuſſus, inter extremos dolores tyrannis iconoclaſtis ſacrilegis Eccleſiam Dei infeſtantibus familiares, ex hac vita deſperabundus, deceſſit; euiſcerato corpore, præter maculata inteſtina vermis inuentus fuit in corpore viuus aliquot vulnarum; qui in illo anno, nec ex vna cauſa prognatus vitam adoleſcentis vix vigeſimum nonum ætatis annum attingentis prematuræ abſumpſit, cæteriſquè Eccleſiam Dei ſacra *Lipſana*, & ſacras fortunas infeſtantibus horrorem incuſſit. *Obitus Alberſtadienſis pſeudepiſcopi.*

Aduenerat paulò ante expectatus Bethlemij Legatus, qui ad diem vigeſimam Martij adeſſe debuerat, & tunc ſoluto Conuentu Regum, ac Principum, ad Regem Daniæ, Ducem Chriſtianum, Ordinumquè inferioris Saxoniæ delectos, admiſſus eleganti oratione ſubſidia præcipuè peditum aliquot legiones, ingentem pecuniæ ſummam, & Legationem nomine omnium ad portam Ottomannicam, ſuperbè non minus, quam pro Chriſtianis impiè poſtulauit, quibus habitis inſignem Cæſari cladem non in Imperio, ſed in hæreditarijs prouincijs Auſtriæ Morauiæ, Bohæmiæ, & Styriæ inferendam pollicebatur. Hæc cum Rex Daniæ, cæteriquè Principes, & Ordines inferioris diſtrictus non parum probaſſent Legatum cum oratore ad Ordines Batauiæ, & ad Regem Angliæ dimiſerunt; ipſi verò interim Mansfeldio iter in Sileſiam impoſuerunt. Quæ omnia cum ſint Chriſtiano nomini probroſa dedecora, vt melius intelligantur libet eandem orationem Legati Bethlemij hic de verbo ad verbum correctam, non vitiatam, qualis illa fuit, inſerere. *Bethlemij Legatus.*

Illuſtriſſimi, ac prępotentes Confęderati Belgij Ordines Domini Obſeruandiſſimi. A quo Sereniſſ. Sac. Roman. Imperij, ac regni Tranſyluaniæ Princeps Dominus meus

Digitized by Google

clementiſsimus ad hoſt ſublime regiumquè faſtigium â Deo euectus eſt, nihil quicquam prius, nihil antiquius habuit, quam vt languenti Reipublicæ Chriſtianæ inſeruire, oppresſis, ac ſub iugum miſerè redactis ſubſidio, & auxilio eſſe posſit. Maiores enim ipſius cum ex libero populo oriundi, ſua Serenisſima etiam Celſitudo in libero regno nata, & educata ſit ab ipso ſupremo Numine natura, ac ſanguine maiorum ebibit libertatis amorem, vt hinc earum gentium vices non posſit non dolere; imo pro viribus eas ope, & conſilio iuuare, quæ patrum, ac maiorum laboribus acquiſita, in libertate moleſtiam, & iniuriam indignè pati coguntur. Cuius eximiæ voluntatis ipſa facta, diuerſęquè in hunc finem ſuſceptæ ipſius, ac notæ expeditiones teſtimonium perhibere poterunt. Præſentem itaquè Europæ ſtatum cum ſæpius animo reuoluat, vniuſquè regnatricis Domus aſtu, & ambitione tam varijs caſibus plenum, prælijs atrocem, ſeditionibus diſcordem ipſa etiam pace ſæuum animaduertere; & omnia hoc fine, vt Regibus, Principibus, cæteriſquè liberis populis ſub iugum intolerandum misſis, illa vniuerſalem, quàm tandiù in animo concepit, in familia ſua tandem conſtituat Monarchiam. Initio nunc facto, ſi fas eſt dicere ab ipſo Sacr. Roman. Germaniæ Imperio.

Huius enim pro dolor, quæ eſt facies? quis regionum habitus? quis procerum, Principumquè ſtatus? liberæ ditiones, & prouinciæ, quamplurimæ vni Domui Auſtriacæ ſubiugatæ, plurimæ depopulationibus, & incendijs deuaſtatæ, reliquæ calliditate, & inſidioſæ pacis, ocijquè libertate captæ ad libidinem, & ſeruitutem paratæ; proceres alij bonis, & ditionibus exuti, in exilium misſi; alij belli iniuria ad extrema redacti, cæteri, qui vel tempeſtatis inclementiam, ſubiugationiſquè ſæuitiam, & ſi paucisſimi effugere; ita illius potentiæ metu, & terrore ſunt fracti, vt vix hiſcere audeant. Vt iam nihil præter antiquæ libertatis, Imperijque iurium, & Maieſtatis varia nomina, & omnium eorum vmbram

bram ſtatibus, & Imperij columnis ſit reliquum. Et hoc quidem in nouo Principatu prudenter ad exemplum Auguſti, & Tiberij aſtutia, & Iberica calliditate imitatum. Verum cum adoleuerit, erumpet, & nemine aduerſante paulatim inſurget, & quicquid hactenus intactum, munia Senatus, & Magiſtratuum, legum, Principum, & Electorum in ſe palam trahere, & victam armis libertatem in dominationem vertere non intermittet. Subacta autem Germania, conuulſo hoc Imperio, & tanto robore auctæ Auſtriæ vires, quid Galliæ? quid Britanniæ? quid Daniæ regnis? quid cœteris vicinis? quid deniquè, & in primis veſtræ inclytæ Reipublicæ diſcriminis id illaturum putamus? certè hæc tantorum annorum virtute, & induſtria maiorum coalita compages, conuelli, vel ſub vnius abſoluto dominatu redigi ſine vicinorum exitio non poteſt. Hunc itaquè concuſſi Orbis motum, Imperijquè ruinam, & ex hac omnium vicinorum certum periculum, cum Sereniſſima ſua Celſitudo ſecum conſiderat, & imminenti tanto malo remedium cum requirit, nullam aptius; ſalubriuſquè inueniri, adhiberiquè poſſe exiſtimat; quam vt omnes, qui in immenſum vnius creſcentis potentiam meritò ſuſpectam habent, exemplum Hiſpani, Auſtriacorum imitantes conſilia, vires, & opes conſocient, & ſeſe in ſui, ſuorumquè amicorum, & oppreſſorum mutuam defenſionem inuiolabili fœdere, ac nexu colligent; commune periculum, communem hoſtem concordia, communibusquè viribus ſubmoueant. ſinguli enim vt hactenus dum pugnant, omnes victòs in nullum eſſe dubium. Et in hunc finem Sereniſſimus Principes meus cum huic communi negotio vt ſua etiam ope aſſiſtere velit, ſæpius eſſet interpellatus; me præterito anno ad Sereniſſimos Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ Reges, & Brandeburgicum Electorem allegauerat inſcius tamen. quod in hoc ſalutari conſilio à dictis Regibus cogitationes ipſius eſſent præuentæ, & Conuentum ob id Hagæ Comitum indictum. Itaquè ex relatione mea, & mandato à Se-

reniſſ. Regum, Illuſtriſſimorũq; veſtrorũ Ordinũ Legatis, & deputatis hic Hagæ tunc temporis mihi dato; ſummam omnium beneuolentiam, ſingulare ſtudium, confidentiam, & in ſe affectum, quo coniunctionem, fœduſquè cum Sereniſſima ſua Celſitudine inire, & propoſitis tunc à me conditionibus confœderationem illam recipere deſiderabant. grato admodum animo percepit. Cum autem tum ob vtriuſquè partis mandatorum, plenipotentiæquè tabularũ defectus; tùm propter Ioannis Rurgelchi, Sereniſſimi Regis Sueciæ Reſidentis, ex hac vita diſceſſum; negotium ad optatum finem perduci non potuiſſet. Et hiſce, alijſq; de cauſis nouum Conuentus diem nimirum 20. elapſi menſis Martij eodem in loco indicere neceſſarium dicti Legati exiſtimauerint; Sereniſſimam etiam Celſitudinem eius, vt *Legatum* ſufficienti cum mandato, & inſtructione, quo cum agi, concludiquè omnia poſſint; eò ablegare vellet; petierũt. Id Sereniſſima ſua Celſitudo gratè agnouit, indequè, quanti perſonam eius confęderati faciant diiudicans, ſummas cũ cæteris, tùm vobis, Illuſtriſſ. ac potentes vnitarum prouinciarum Belgij Ordines, pro hac veſtra in Serenitatem ſuam propenſa voluntate gratias habet; ſuaquè ſtudia, & ſinceri animi reciprocam voluntatem cum propenſiſſimis in Rempub veſtram, remquè communem officijs, per me vobis offert. valde ſibi gratulans, ac partem ſuæ fęlicitatis exiſtimans, hac tempeſtate tam propitiam commoditatem, occaſionemquè ſibi oblatam, qua cupiti ſui, votiquè diù deſiderati compotem ſe fieri poſſe videat; vt cum inclytæ, ac totius Orbis facilè celeberrimæ Reipublicæ prudentiſſimis Senatoribus, & Statibus notitiam, & amicitiam inire, fœduſquè, tractare poſſit. Nihilq; magis deſiderauit ſua Serenitas, quam vt ſtatuto tempore quiſpiam è ſuis huc redire potuiſſet, verum tùm nuptiarum ſolemnia, multaq; ſuæ Serenitatis negotia; tùm ingens locorum, terrarumq; diſtantia, & euidens interceptionis periculum, moram hanc iniecere coegerunt, & ad dictum diem redeundi non ſat temporis dedere. Ne tamen quidquam in ſe Sereniſſima ſua Celſitudo deſiderari pateretur, & præclarum in rem communem

totius

totius Orbis Chriſtiani affectum, ſingularemq; ſuam ea in re voluntatem palam teſtaretur; haud prætermittendum putauit, perſonam meam cum ſufficienti mandato ad vos Illuſtriſſimi Ordines ablegare; vt ſi quid deliberationes, & publica conſilia iuuare poſſet, quilibet ſuæ Serenitatis pro ſalute communi, extrema etiam obeundi promptitudinem re ipſa depræhenderet. Quod etiam eò euidẽtius apparet, quod licet Sereniſſimam Celſit. ſuam ab hac confęderatione prætertita tempora, & ſucceſſus, cæteraquè incommoda, plurimę etiam, æquitisſimęquè rationes maximè, & meritò abſterrere poſſent, quas hic enarrare ſuperuacuum duco. & quis quis ſtatus Tranſyluaniæ moderari non ignarus, neutiquã inficiabitur; ita vt Sereniſſima ſua Celſitudo alta pace in florentiſſimo ſuo regno, cæteriſq; prouincijs fruens (Deo in primis, & tanto Monarcha, quem qui viribus hiſce noſtris temporibus æquet, reperiatur nemo; protectoribus) horum bellorum finem, & exitum expectare quietè poſſet. In primis etiam, cum ex hac coniunctione parum vtilitatis, & ſecuritatis, tam in ſuam perſonam, quam in ditiones redundare poſſit; vtpote confęderatis maximo terrarum, mariſq; ſpatio à ſua Serenitate, prouincijſq; remotis, periculo aliquã do imminente, quod hoc fœdere neceſſario in ſe, ſuaſquè ditiones prouocat; eidem vel ſerio, vel nunquam auxilio eſſe poſſint. Tamen ne vnius Domus inſolentia, & faſtu ſumma imis, diuina humanis contundantur; pro communi Orbis Chriſtiani ſalute, & libertate, amicorumq; oppreſſorum defenſione, omnibus incommodis, proprijſq; periculis poſtpoſitis, minimè illis defuturum; ſed ſe operam ſuam, & vires libentiſſimo animo Reip. cauſa impenſurum, promittit, & pollicetur, admiſſis eis, quæ antea à me propoſitæ fuerunt, condictionibus. Quibus vt etiam nũ Sereniſſima ſua Celſitudo inhæreat, tum rationes æquiſſimæ, tum maxima, plurimaq; rerum incommoda ſuadent; & primo vt hoc inito fundamento, aliquorum ſcilicet potentiſſimorum Europæ Regum, & Principum Rerumpublicarum, belli tam inferendi, quam ſuſtinendi confœderatione, res tanti momenti, & periculi aggrediatur; perſuadendi cauſas nullas eſſe putat,

ſed

ſed commune periculum communibus viribus propulſandum arbitratur. Itaquè vltra modo confęderatos, etiam Chriſtianiſſ. Galliarum Regem, Sereniſſimum Sabaudiæ Ducē, Venetorumquè Rempub. huic fœderi vt ſe iungant, milite, & pecunia in communi collata ad hoc publicum commodum pro viribus promouendum; ſeriò inuitandos eſſe, aut illud facere ſi grauentur; ſaltem eò inducendos, vt in Italia bellum continuent, nequè hoſtium vires inde egredi patiātur. In primis etiam illa, quæ nuper de ſolemni confęderatorum Legatione ad Portam Ottomanicam inſtituenda, Imperatoremq; in partes noſtras omni conatu, & viribus protrahendo; vt confęderatis proponerem, Sereniſſima ſua Celſitudo in mandatis mihi dederat. nunc vt denuo repeterem, ſerio mihi iniungere pro ſingulari ſuo in Rempub. ardore, & vigilantia præterire nullo modo potuit. Vt ſi vnquam, vtilem, & neceſſariam illam Legationem iudicauerint, nūc vtiliſſimam, ſummequè neceſſariam iudicent. Etenim cum ſuæ Serenitati per homines ſecretos, ac fide dignos tam Vienna, quàm Conſtantinopoli iteratis vicib. innotuerit, Domum Auſtriacam Hiſpanicam, conſiderata imminentium periculorum magnitudine, modis omnibus anniti, vt potentiſſimam gentem Ottomanicam in partes ſuas pertrahant, & ſi venales Vizirios mira calliditate ad libidines ſuos diſponant. nunc etſi Sereniſſima ſua Celſitudo non omni aura moueatur, leuibuſquè rumuſculis fidem adhibeat, diligentius tamen inueſtigans, & conſiderans, quos ſub hac coniunctione, Domus Auſtriaca ſibi fines pręſcriptura, quot partiū noſtrarum Regib. mala procreatura ſit, de ipſa Germania, totiuſquè Chriſtiani Orbis deſtructione non iniuſta ſollicitudo mentem eius ſubijt. Nam cum noſtris temporibus nemo reperiatur, qui Turcam viribus æquet, ac tam numeroſo milite, alijſquè ad bella neceſſarijs Auſtriacorum fines potentius inuadere, aut etiam Regum noſtrorum conatus impedire, et vt adiunctus ſocius, vel aduerſus, grande momentum rebus afferre poſſit. nullum eſt dubium, quin Domus Auſtriaca validum Principem arctiori amicitia, ac fœdere ſibi deuincire velit, vt regna ſemper ferro, flammiſque expoſita

poſita à tam potente hoſte tuta reddat, ipſiuſq; tela in ſuos aduerſarios vibret, ac detorqueat. Nec à vero quidquam abhorret, Cæſarem Catholicum, & afflicti Orbis Chriſtiani caput tali modo crudeliter in propria membra deſęuire. Cum toti mundo conſtet, quàm grauiter non ita pridem dę clandeſtinis Ferdinândi cum Domo Ottomanica, cóſilijs regni Bohemiæ ſtatus conqueſti ſunt. Cui accedit quod ante paucos menſes, fama percrebruit, etiam Hiſpaniarum Regem hactenus de ſanctitate ſua, & acerrimo cótra infideles odio magnifica iactare ſolitum, cum Muſulmanis, nunc in communis Euangelicæ rei exitum tractare, pacemq; emendicare. Quod eò credebilius eſt; quo gentis Ibericæ vſu probatú axioma clarius innotuit: Nihil turpe, ſi conſeruandæ dominationi conducat, Imperijq; molem ſuſtentet. Præterquam quod Pontificijs Principibus alias ſolemne ſit, vt in extrema neceſſitate paganorum auxilium promptè admodum implorent, qđ Arragones, & Sforzas, & alios feciſſe liquido cóſtat. vnde in primis neceſſarium eſt, vt emolumenta, quæ ex inito cum Turcis fœdere ad Auſtriacam Domum redundant; accuratè ponderemus, & tàm publici diſcriminis magnitudinem metiri, quàm periculi noſtri cauſas inueſtigare non prætermittamus. Nam apud peritos rerum extra dubium eſt, pace inter Cæſarem, & Ottomanicam gentem ſtabilita, Vngariam, vtramq; Auſtriam, Carinthiam, Stiriam, Carniolam, Bohemiam, item Morauiam, & Sileſiam ſemper tutas, ac pacatas; ſimulq; bello in regnis noſtris accendendo fomitem, alendo materiam fore, cum e contra turbato ſtatu ipſa Vienna, cor, ac ſedes Cæſaris parum ſecura, & magna auri copia, ingens militum numerus, ac omnis conſiliorum, actionumq; vis contra Turcas vertenda, & proprio Auſtriacorum patrimonio hoſtis adeò potens, & immanis arcendus ſit; vt prætereamus, quod Muſulmanorum gens Romano Imperio, cæteriſquè Regibus, & Principibus tot horrendis factionibus diuiſis, præſtare non valeat præſertim ſi fato promittente, Auſtriaci nobiſcum aliquando infęliciter pugnarent, & appropinquante, tam diuturnæ dominationis periodo, finem, ac interitum familiæ ſuæ ante

oculos

oculos haberent,& ſic in deſperationem acti, ruinæ ſuæ totius Orbis Chriſtiani exitio parentare velint.Qua ipſa rabie Hungariæ regnum maiori ex parte amiſſum, & Trapezuntini Imperij magnitudo tandem proſtrata. Accedit ad hæc quod prudenter animaduertendum pacta confęderatione cum Domo Ottomanica,inclytæ vnionis fœdus ex parte cõceſſũ iri.dubio enim procul Veneta tunc Reſpub. ab amicitia noſtra abſtinere,ac Sereniſſimum Tranſyluaniæ Principem ab hac coniunctione dehortari non intermittet.Hiſpanorum quoq;littora ſua claſſe infeſtare deſinet, maritimiſq; viribus vos oppugnabit. Quibus omnibus accuratè obſeruatis nullum aliud tanti mali remedium eſſe ſua Serenitas putat, quam vt Auſtriacos conſilij celeritate præueniamus, eoſquè,qui in porta Ottomanica,ad clauum verum ſedent, quã maxime nobis addictos reddamus,& ſic fędus, quo aduerſarij partibus noſtris exitium intẽtare ſtudent, legitimo modo præoccupemus, ac in propriam ipſorum perniciem vertamus.Et licet bello Aſſiatico hoc tempore Turcam occupatum eſſe negari non poſſit;attamen ijs viribus,quas in Europam educere conſueuit,minimè eſt exhauſtus.ſed numeroſę ab ipſo in Europa copiæ domi relictæ;itaut ſufficiẽtes vires in campum educere quàm commodiſſimè poſſit. In primis cum Tartarorum gens numeroſa, quæ ad minimum centum millia equitum efficere poteſt,ipſius auſpicia ſequatur,& vna cum Rege circa mare hoc etiam tempore excubet. Fœdus igitur amplectendum, non vt in viſcera noſtra aliorum ferro ipſi crudeles ſimus, ſed quo alienas fraudes promptius,celeriuſquè confundamus, eò hac ratione parta,conſilio,ſeueritate, publicis ceruicibus imminens exitium prudenter, & fortiter amoliamur; cum in primis occaſione data hoſtium voluntas certa,noſtrum periculum graue,& modus tam ſæuos conatus impediendi, expeditus ſit. et poſito,quod domus Auſtriaca,quæ ante actis temporibus ſub imagine pietatis,& fama belli Turcici,Germaniã grauiſſimis exactionibus crebrò diuexarat, & poſthabita Chriſtiani nominis reuerentia,aucto terrore infidelium patriàm exhaurire non erubuit, hoc fœdere ficta potius ſan-

ctitate,

ctitatè alijſquè de cauſis,quàm voluntate,abſtinuit. præter ipſam tamen neceſſitatem,infinitæ ſunt rationes, illæq; piæ, & ſanctæ,ob quas confęderati omnibus modis annuere debent,vt certo pacto,ſeu fędere Ottomanicum Imperatorem ſolemni etiã adhoc miſſa Legatione, partibus ſuis obligare poſſint. Hic enim quò potentior,& cæteris vicinior, eo magis hoſti formidabilior futurus erit, & maximum commodum huic noſtro fœderi accedet. verum præmanibus opus eſt,& omni conatu agendum, vt quantò citius Legatio talis decernatur,quam tantam apud Turcicum Imperatorem auctoritatem, & pondus habituram,ſua Sereniſſima Celſitudo promittit;vt certo ſperandum ſit eum facilè in hoc fędus conſenſurum,in quem finem ſua Serenitas Legatum eſſet expeditura.& quoniam hoc negotium tanti momenti eſſe animaduertit, vt abſq; maximo Reip.incommodo,& rerum agendarum impedimento prætermitti nequaquam debeat,intermittere etiam Sereniſſima ſua Celſit. non potuit,quin certum hominem ad Budenſem Præfectum tranſmitteret,per quem voluntatem eius in hac re tentaret, & pro captu illorum hominum rationes bellicas illi inculcaret,qui in dies rediturus erat quod ſi nunc ſua Serenitas de confęderatorũ hac in re voluntate certior fieri poſſet;idem etiam Conſtantinopoli apud præcipuum Aulæ Turcicæ hoc tempore Moderatorem per fidos homines,quàm commodiſſimè actura eſſet,vt hoc pacto & conſilia explorata habere, & voluntates etiam eorum in tempore præparare, & diſponere poſſet.atq;ita negotium hoc optatum finem ſortiturũ minimè dubitandum eſſe,ſua Serenitas putat; dummodo confœderati tàm ſalubri, & præſentiſſimo conſilio aures, voluntateſquè præbere non dedignentur. interim tamen ſi in hoc præſenti negotio ſuæ Serenitatis ope,vti confœderati deſiderant,ante omnia inceptum fœdus ad finem producatur,tabulæquè,quibus & ſua Serenitas directè comprehẽdatur,quanto citius conficiantur,& erigantur; hęc afflicta Reſp.& periculum cum exigat,tum Sereniſſ.ſua Celſitudo, propter ingentem locorum diſtantiam, itinerumquè pericula, quæ forſan vlteriorem Legatorum expeditionem

Digitized by Google

impedire poſſent, valde rogat. ſecundo cum hæc in Imperio bella, ſtatumquè totius rei altius ſecum Sereniſſima Celſitud. perpenderit; & quid magis vtile, & hoſti maioris incōmodi eſſe poſſit, ſecum conſideraret; longam rerum iſtarū experientiam edocta, & conſultiſſimum, certiſſimumquè eſſe iudicat, vt vbi præcipua belli cauſa, eo etiam omnis vis transferatur. quandiù enim in longinquioribus à Serenitate ſua regionibus, & in ipſis Romani Imp. viſceribus bellum alatur, non ideo Cæſari noceri, quam intentioni eius, vt ſcilicet omnes Imperij Principes, ac vniti funditus intereant inſeruiri palam, ac manifeſtum eſſe. quid enim bella illa proximè hiſce annis in Imperio Romano geſta effecerint? quid tanti ſumptus expenſi valuerint? quid denique tot fortiſſimarum gentium auxilia profecerint? ipſam experientiam docere pulcherrimas ciuitates, opulenta oppida, & florentiſſimas, omniumquè Imperij prouinciarum ditiſſimas regiones expilatas, dirutas incendio, flammiſque conſumptas, & confectas eſſe, Principum, & Statuum plurimos eo anguſtiarum, & miſeriarum redactos, vt ferè familiari vix iam quotidiani ſumptus ſuperſint. & ita qui rem communem adiuuare debebant, ipſi auxilio egeant. exteros, ſua quæquè priuata maiori ex parte proſequendo, remquè in longum trahi animaduertentes; ad continuanda, & præſtanda auxilia langueſcere. Ad hæc cum loca pleraquè, & ditiones in Imperio ab hoſtibus occupatæ, validiſſimiſquè copijs munitæ ſint: Duces etiam expertiſſimi, & longa militia in Imperio inueterati, multi beneuoli, & Cæſaris partibus addicti minimè deſint; haud facile factu eſſe videtur, vt abſquè maiori virium conatu inde expelli, deijciquè poſſint, quamdiù præſertim domi illius vires pacatæ, & ſubſidia ſuperſint. illud igitur præ omnibus agendum, & vt maiorem, faciliorem què exitum ſortiatur neceſſarium; ſua Serenitas exiſtimat. vt quantocius copiæ aliquæ educantur, atque ipſum bellum in viſceribus hoſtium geri aggrediatur. quod eo etiam commodius, vtiliuſquè futurum putat, cum iſti populi maxime oppreſſi, & omiſſa omni libertate indigniſſimis modis,

hacte-

Digitized by Google

hactenus tractati fuerint, viſis iuſtis copijs, ſtatim res nouas moliri, & grauiſſimum iugum excutere incipient, modo miles ab exercenda in eos inſolentia contineatur. & hoc pacto ex voluntarijs ijs, qui cauſæ noſtræ fauent, exercitum, copiaſquè noſtras augeri maiorem belli molem transferri, & hoſtes maximè conſternari, viribuſquè deſtitui videbimus. in Imperio autem, Statibus, & Principibus ſpiritum reſumendi, vires recolligendi, & ſeſe cum fructu, & effectu aliquo fœderi coniungendi ſpatium dabitur. Accedit huc quod inter Sereniſſ. ſuam Celſitudinem, & cęteros confœderatos amplæ regiones hoſtium Imperio ſubiectæ interiaceant. vires autem diſtractę; & alterius auxilio deſtitutę, periculo, & incommodis haud careant. quare & hic ſubueniendum, in primis vero cum iſtarum gentium vires, omniſquè militia in equitatu conſiſtant; & peditatu, cui non vti hæ nationes ſtudent, deſtituantur: in hac autem coniunctione, & expeditione eiuſmodi peditatum phalanges ſua Serenitas admodum neceſſe habet; ita ſi huic communi negotio in auxilium venire debet; omninò eo laborandum erit, vt exercitus aliquis iuſtus proprius iſtis regionibus admoueatur, quo equitatui ſuo robur Germanorum peditum adiungere, illiuſquè præſidio omnia aggredi, & effectum illum, quem optamus conſequi ſua Sereniſſima Celſitudo poſſit. & quamquam in hunc finem à Sereniſſimo Daniæ Rege, pro temporis, & exercitus eius ſtatu copias obtinuerim, quæ ſub Generalis Mansfeldij, & Principis Ioanis Erneſti Saxoniæ Ducis ductu, & regimine eo viam ingreſſæ ſint: attamen an numerus iſtarum, vel ad fallendum hoſtem, vel ad penetrandum aptus, dies docebit. interim iteratis vicibus ad Sereniſſimam ſuam Celſitudinē à me proſcriptum, vt ille 20. Menſis Iulij in Sileſia, aduentū eius Serenitatis præſtolātibus occurrat. itaq; admodum ſubmiſsè rogare, vt ne vlla cunctatione ſua diſcrimen, vel periculum hiſce rebus obijci poſſit; properare dignaretur fidemquè meam reddere, cæteriſquè etiam conditionibus poſtulatis ſatisfacere. Quod cum nunc Serenitatem ſuam ſummo etiam cū ſuo periculo, & incommodo nequicquā

neglecturum ſciam, ita eo magis etiam mihi ſollicitandum; & inclytis confœderatis annitendum erit, ne fruſtra hoc tãtum iter ſuſcipiat, & ante tempus abſquè vllo Reipub. fructu ſe hoſti prodat, & ſi tam parua manu per hoſtes vadere non poſſit, validiore vt prorumpant, cum etiam, vt ſuis exercitibus hoſtium copijs, terra, mariq; ſe opponant, atquè in eo pro viribus laborent, ne à tergo in iſtas regiones deſtinatum exercitum aggredi, & ab incepto reuocare poſſent. vtquè ita hoſtes pluribus validiſſimarum gentium, potentiſſimorumq; Orbis Chriſtiani Regum, & Principum viribus diſtracti, in vnum ſuas conferre nequaquam poterunt. Sereniſſima etiam ſua Celſit. poſtea quam omnia ita conſtituta animaduerterent, maiori alacritate conatus ſuos promouere ſuſcipiet. Tertio cum regiones ſuæ Serenitatis pecunijs, & belli ſumptibus non adeò nunc abundent, vt tanto exercitui alendo per ſe ſufficiant; ſua Serenitas etiam fere quinquennis belli ſumptus ſola, omnium auxilijs deſtituta, ſuſtinuerit; vt hac ratione ærarium eius magna ex parte defecerit, fateri cogitur, ſe neceſſaria ad hoc bellum pecunia minimè prouiſam. Itaquè ſubſidium aliquod à confœderatis, nempe 40. milliũ tallerorum Imperial. ſingulis menſibus durante bello, vt ſibi præſtetur. petere coactum eſſe, quod non ita magnum, vel multum cuiquam videri poſſe putat, ſi conſiderauerit, quod ad minus 40. millia Hũgarorum militum, modo tuto hoc bellum ſuſciperet ſua Serenitas, vellet conſcribere, & continuò alere. Regiones enim illę cum ab hiſce ſatis remotæ, & vndequaquè hoſtibus, & maleuolis ſint cinctæ, ex ijs in perſona cum ipſo exercitus flore exire; illumquè per tot inimicorum locorum ſpatia, inuias vias, per aſperos, & anguſtos aditus in hoſtile ſolum deducere; ſtatum, patriamquè poſt tergum militaribus hominibus nudatam relinquere opinione ſanè grauius eſſe, quis non videt? itaq; ea media neceſſario exquiri debent, quibus illarum regionum indemnitati conſuli, & ex illis publicè omnium vtilitati occurri poſſit. Quod alia ratione fieri non poteſt, quàm vt ſua Serenitas præter dictum exercitum, cum quo ipſamet ire contendit, tres alios haud minores finium cuſtodien-

diendorum gratia conſtituat,illoſq;circa Caſſouiam partim contra Polonum,partim in inferiori Hungaria contra Generalatum nouæ arcis Archiepiſcopalis, & Hungaros circa Tyrnauiam,partim contra Cæſarianos Viennenſes diſponat.ex quibus facile quiſquis diiudicare poterit,quanto milite opus habeat,quoſque ſumptus vltra petitum ſubſidium facere ſua Serenitas debeat. verum & in primis nulli magnum videbitur, ſi commodum, & fructum,quem ex hac ſuæ Serenitatis confœderatione vniti,& Reip.Chriſtianæ,& ſibi promittere poſſunt maximum, certiſſimumquè;qui ſecum ponderauerit.Nemo enim hac tempeſtate propter locorum, Regionumq; ſitum,infinitaſquè alias commoditates,maiores vires,& robur ſua Serenitate (pace aliorum dixerim) habet ad mortale Domui Auſtriæ infligendum vulnus,vt taceam prudentiam,animi magnitudinem, alacritatem,notiſſimumq;illius.& ſummum rei communis ſtudiũ, vt hinc ſpes non poſſit eſſe, niſi certa magni alicuius boni. Cum autem abſquè ſumptibus nihil ardui, & in bellis præſertim effici poſſit,rogat ſua Sereniſſima Celſit.vt de his,ipſi prouideatur.& cum propter maximam locorum diſtantiã, ita commodè ſingulis menſibus tranſmiſſio illa, ſiue ſolutio fieri non poſſit;ne ab eius defectu periculum aliquod incurrere,& irrecuperabile damnum pati neceſſe ſit confœderatos; peramicè rogat, vt trimeſtre ſtipendium, hoc eſt, 120.milla tallerorum per cambium in vrbe Alba Græca, vel Conſtantinopoli deponãtur, quæ per Oratores,& Legatos Chriſtianorum Regum,& Rerumpub. ordinariè ibi reſidentes abſquè vllo defectu perſoluantur,& nunc mihi ratione huius trimeſtris cambij litteras aſſignare dignentur. Hæc niſi fiant tum propter ipſam pecuniæ inopiam, tum propter rationes ſupradictas; parum, vel nihil Sereniſſimam ſuam Celſitudinem facere poſſe exiſtimandum eſt.

Cum itaquè, ex hiſce Illuſtrisſimi ac præpotentes confœderati Belgij Ordines Serenisſimi Principis mei conſiliũ, mens,& promptum, ac ſingulare Remp.iuuandi ſtudium, æquisſimæq; cõdictiònes appareant, Serenisſimus etiam, ac Potentisſimus Daniæ Rex nihil quicquam ſalutari magis

con-

conſilio ſuſcipi poſſe exiſtimet,quam vt pro communi cauſa coniunctio quanto citius perficiatur, cœteri inuitentur. Itaq;quicquid hac ratione in communis rei,labentiſq; Chriſtianæ Reipub.commodum,& emolumentum cum Sereniſſima ſua Celſit.reliqui confœderati tractaturi, concluſuriq;ſint,ijs acquieturum,ac ratum habiturum,pro certo habeo quantum etiam ad Legationem ad portam Ottomanicam mittendam, à cœteris minimè ſe ſeparaturum ſub ſigillo regio promiſit, cæteriſq; etiam conditiones, quoad ſuam Sereniſſimam Regiæ Maieſtatis perſonam attinet, quantum fieri poteſt adimplere ſtudebit, vt Illuſtriſſimi D. Ordines ex litteris Regijs videre poſſunt. Nullum igitur eſt dubiũ, quin & vos, inclytæ huius Belgarum Reipub. Status pro ſummo veſtro in rem communem zelo, & ſingulari, totiquè Orbi cognita prudentia, tùm amicè, & promptè pro communi Orbis Chriſtiani ſalute,& libertate (cui & veſtram coniunctiam ſcitis)ſe,ſuaq; offerenti Principi ſatisfieri vt posſit, omni ſpe ſitis annixuri;& hac concepta ſpe veſtram conuenientem, amicamq; animi promptitudinem expectat, Illuſtrisſimi, ac præpotentes confœderati Belgij Ordines; vos interim officiosè colens Gabriel Bethlemius.

Hæc oratio cùm coram Ordinibus Hollandiæ in Hagæ Comitis recitata placuiſſet,cæteris confęderatorum Legatis adhuc Hagæ ſubſiſtentibus communicata fuit. mox collatione inſtituta, certa ſumma Norimbergæ pro Bethlemio fuit deſtinata, legationem vero pro tunc viſum fuit per Ordinarios Angliæ,Galliæ,Batauorum,aliorumq;Conſtãtinopoli reſidentes ſupplere,donec vel maior necesſitas, vel euidentior vtilitas ſingulorum aliquam Legationem requireret.

Legatio ſuppletur.

Placebat omnibus, quod iam Mansfeldius itineri accinctus,indictam diem ſeruare ſtatuiſſet in Sileſia, ne fruſtra Bethlemius ad excipiendum ſocium accederet. quare etiam Legatum feſtinatis itineribus redire voluerunt, quo ſingularis omnium intentio, & conſtantisſima mens Bethlemio innoteſceret.Mansfeldius etiam non expectato reditu Legati,

Mansfeldius in Sileſiã proficiſcitur.

gati, aſſumpto ſocio itineris, & expeditionis Ioanne Erneſto Duce Saxoniæ Vinarienſi, loco Fucſij Magiſtri equitum (cum quo non ſatis Mansfeldius conueniebat) iter ingreſſus eſt verſus Sileſiam, numerans ſub ſuis ſignis viginti mille milites, inter quos erat Palatinus à Birckéfelt cum mille equitibus, & pleriq; exules Bohemiæ, ac Morauiæ ad reſtitutionem patriæ anhelantes, quibus Rotembergam perductis, & conſtituta, attributaq; cuilibet duorũ dierum annona, magni itineris biduum fuit indictum, cum ſpe vlterioris quietis peracto triduo obtinendæ. illo itaque biduo miles fere viginti miliaria conficiens, Groſſenſem Ducatum, qui limitaneus, & fęudus eſt Sileſiæ. fœliciter attigit, eumquè vacuum inuenit. Nam Vvalleſteinius cum iter Mansfeldij in Sileſiam percepiſſet, Tribunum Pechmannum cum tribus fere millibus equitibus ſubmiſerat: ſed is modicis itineribus incedens à Mansfeldio præuentus fuit; & cum poſtea maximè in locorum anguſtijs, eos potuiſſet deprælendere, peditatu deſtitutus, itinerantibus, locum cedere debuit. Ad primum motum Mansfeldij, vel conceptum, vel intellectum vicani in Auſtria ſuperiori ſe mouerunt; & cum acrius ad Religionem cogerentur, obedientiæ, iugum excuſſerunt; primum in poſteriori parte, quæ Bohemiam ſpectat, qui octo mille ſimul incedentes, arces obuias inuaſerunt, Præfectos captiuarunt, & arma vndiquè collegerunt; Danubiũ deinde tranſeuntes, eam partem, quæ Paſſauio proxima eſt, ad ſimilem rebellionem prouocarunt, & nobiles quoſdam ad ſumenda arma pro defenſione patriæ, quam dicebant tot decretis, tot exactionibus, & imperijs contaminatam, adegerunt. Præfectus ditionis Comes ab Herberſtorf, vt inſanientes ruſticos vidit, adiuncto ſibi carnifice, e primaria vrbe Lintziaca, egreſſus eſt cũ aliquali militia vrbis pręſidio deſtinata. ſed vix non deprælenſus inſidijs, in vrbem profligatus, redijt; moxquè tanto facinore audaciores, cœteras ferè arces omnes minora oppida, & limitaneas domus occuparunt; Vvelſium, Styram, Lambachiacum vi adhibita ſtatim ſui iuris fecerunt; fruſtra Cæſare de vi facta, & iniuria illata proteſtante per quatuor è Conſiliarijs Enſium, ac

Rebellio Ruſticorum in Auſtria.

Conatus Gubernatoris.

Lintzium

Lintzium deſtinatos,vt turbatam patriam ſedarent, quo vicani ex Cremphanienſi Monaſterio paulò ante inuaſo venientes interceperunt,& Eberbegam,ac poſtea Styram abduxerunt.

Legati Cæſaris captiuãtur.

Mirabilis certè erat vbique rerum facies,quando nec Cæſaris Legati à furore populi ſeſe eximere potuerunt. inter cœteros legatos erat Reu. D. Ignatius, Abbas Vallis liliorũ, qui non paruum vitæ diſcrimen adijt, quando accuſatus de fortunis Iergeri coemptis,rationem ſui ambitus reddere, & vitam fœcundiſſimis verbis deprecari coactus fuit.Sacri Ordinis interim aliqui cæſi fuerunt à vicanis Præfecti nobiliũ profligati,primarij Ordinis adducti,& tota colluuies ruſticorum contis, fuſtibus,haſtis,bipennibus, alijſquè noui generis inſtrumentis armata, multa tormenta maiora ex diuerſis arcibus nobilium in vſum belli futuri collegit.

Diſciplina ruſticorum.

Ducem creant

Credebatur eſſe inter illos,multos equeſtris, & militaris ordinis viros;nam vno fere tenore barba raſi,& ad certam normam capillos inflexerant,multiſq; pullam veſtem iniecerant. certum eſt,quod primo rebellionis menſe,tranſitus omnes munierint, Danubij oſtia occluſerint, & viatores quoſcunque ad bellandum aptos armauerint, tanta diſciplina,vt non ruſtici, ſed milites exercitati viderentur ſummum Prçfectum ſibi delegerunt Stephanum Feidingher illinc oriundum opificio pilearium, qui Abbatia præcipua Cremphanienſi ſubſiſtens, ibidem ſibi Prætorium conſtituerat,& cubicula quondam Cæſaris Matthiæ hoſpitio deſtinata;inhabitauit,ſequè iam Cæſarem arbitrabatur. idq; non vnquam ſe decere gloriatus.

Querelæ ruſticorum plerũq; falſæ.

Cum Cæſar Delegatos ſubmiſiſſet,ipſi detentis illis ſex alios non e ſuis,ſed ex vicinia exoratos,Viennam ad Cæſarẽ miſerunt,vt grauamina deferrent,& pœnitentiam à Cæſare extorquerent, querebãtur enim,Gubernatorem prouinciæ reformationem exercitij Religionis inſtituiſſe, & verbi Diuini miniſtros(ſic ſuos blaterones appellabant) alioſq;Euágelicos è prouincia exigiſſe.pro defunctorum ſuorum corporibus tumulandis magnas à Catholicis ſummas fuiſſe exactas,eiectis è prouincia grauiſſimas exactiones fuiſſe

impo-

Digitized by Google

impoſitas, multos è ſubditis ob Religionis Auguſtanæ Confeſſionem fuiſſe demiſſos, & metuendum ne poſitis armis plures demitterentur. prouinciam menſtruis exactionibus fuiſſe grauatam; milites præſidiarios excurſionibus prouinciam grauaſſe, iumenta abduxiſſe, & pecunias quã plurimas imperaſſe. hinc per ſubmiſſos Legatos volebant, quantocius ſibi Auguſtanæ Confeſſionis Paſtores, & ſcholarum præfectos reſtitui; milites è prouincia abduci; nullos alios ſubmitti; exactiones menſtruas tolli; atquè ſeditionis factæ indulgentiam non fucatam, ſed ſeriam tam à Bauariæ Duce, quam à Cæſare data deſuper cautione omnibus, publicari. Quibus obtentis in omnibus, & legitimis caſibus Cæſareæ Maieſtati ſe ſubiectiſſimos ad extremum vitæ ſpiritum permansuros, promittebant. aliquin extrema minabantur. Quæ vt optimo ordine ab omnibus ſtudioſè peragerentur, ad defenſionem ſuæ prouinciæ, regionem omnem in quatuor partes diuiſerunt; & indicto Generali Conuentu in ſingulis partibus contra vicinos Styrios, Bauaros, Bohemos, & Auſtricos inferiores, loca Congregationis, numerum accurrentium, arma, ſigna, & modum præſcripſerunt; neque iam ſua prouincia contenti, in inferiori Auſtria exploratores, & ſubdolos inſtigatores habuerunt, qui plebem contra dominos, ac Magiſtratus incitarent.

In grauiſſimis iſto interim verſabamur periculis; expectabatur in Sileſia Mansfeldius; armabat ſuos Tranſyluanos Bethlemius; pruriebant ad arma Vngari otioſi; & in ipſa Auſtria inferiori parum ſecuri viuebamus; Cæſar arma plebeis, ac ruſticis non audebat imperare, metu ne & ipſi deficerent; militem omnem habebat in inferiori Saxonia; miles in prouincia reliquus à longo tempore non exercitus, neqnè in tanto numero, vt præſidijs ſufficeret: nam & Turcæ ſua præſidia auxerant, ac propediem cum Bethlemio dicebantur limitibus ſuis egreſſuri. in Bohemia etiam, & in vicina Morauia trepidabatur magna Magiſtratus cura, ne vicani exacerbati ob comminatam,

Facies Auſtriæ miſerabilis.

Bohemia turbata.

Digitized by Google

& nonnullis in locis rigidius inceptam reformationem Religionis, ſumptis armis, deficerent. vt non ſemel modò iuxta Kuttenbergam, modò ad Litomeritium, & in valle Ioachimi, quæ Saxoniam reſpicit cæptum fuerat; quibus in locis ſeditio pullulabat, quæ alibi abſcondita latebat, & alibi æſtuabat.

Decreta Cæſaris.

Inter has anguſtias Cæſar rurſus ad preces conuerſus, diuina auxilia imploraturus, habita diligenti cura ciuitatis Viennenſis, & Neoſtadienſis, vigilias oculatas Vngaris fidelibus præcepit. in Auſtria inferiori rigidis decretis conuenticula ruſticorum interdixit. vias omnes à milite patrio, cui Catholici Ordines ſub Mariſchalco Auſtriæ viritim imperauerant, obſeruari voluit; maximè nè ambulones, aut externi vicani internis miſcerentur; moxquè; miſſis aliquot turmis equitum, aliquot è ſeditioſis ruſticis Viennam perduci curauit; quos catenis innexos, cœteris ad exemplum foſſis vrbis incluſos, operibus onerauit, mortiquè non ita poſt addicendos ſparſit. quorum exemplo cœteri vicani in officio ſatis retenti ſunt; Bohemiam compeſcuit miles præſidiarius Pragenſis; ciues Pilnenſes, Crumlouienſes, Buduicenſes, Regiogregenſes, & alij, qui iam plerique ad Catholicam Religionem prouecti, ſaltem vigilantes Magiſtratus obtinuerunt, maximè tamen proceres Catholici, ante biennium arcibus impoſiti, quorum prudens cura ruſticorum ſæuitiam temperauit.

Expugnatur Minda.

Interim fœliciora nuntia ex inferiori Saxonia aduenerunt, vbi Tillius ciuitatem Mindenſem ad Vveſſeram iam pridem obſidione cinctam, ac fortiter reſiſtentem non ſine ſtrage ſuorum in tribus caſtris obſtinate mœnia oppugnantium inuaſerat, trucidatis, ferè omnibus, quà ciuibus, quà militibus, nullo modo deditionem facientibus; itaut tota area ciuitatis corporibus mortuis oppleta fuerit, quæ poſtea plauſtris vicinorum ſepulturæ tranſmiſſa ſunt. Cæſaris etiam exercitus ſub Vvalleſteinio iuxta Magdeburgum excubans, habito prius mitiori Magdeburgentium reſpõſo, quod caduceator Cæſareus ſolemni habitu, cum duodecim

æneato-

æneatoribus vrbem ingreſſus, Cæſariſque mandata publicans, à Magiſtratu, & ciuibus exceperat; in Brandeburgenſem ditionem ſe mouere cępit, vt ibidem ſi quę inſidiæ laterent, quibus vel Bethlemij, vel Regis Daniæ expeditiones promoueri poſſent; detegerentur, & impedirentur. Harum autem copiarum intuitu Elector Brandeburgicus miſit è ſuis, qui Cæſaris exercitum hoſpitio exciperent, & vim deprecarentur cum certa verbali, atque ſcripturali cautione, ſe in fide Cæſaris permanſurum, quod vt magis Cæſar crederet, hactenus dilatum aſſenſum ad promotionem Electoratus Ducis Bauariæ, tunc perlibenter ſubmiſit, ſeque in omnibus Cæſari cum Electore Saxoniæ pariturum ſanctè promiſit. Hinc tanto ſecurius Vvalleſteinius legiones peditum proficiſcienti Mansfeldio ſubſequentes, dimiſit; quæ eundem in Sileſia detinerent, & equitib. adiunctæ in formam exercitus, illam prouinciam tuerentur, verum ſerius illæ appulerunt; nam Mansfeldius Vratislauiam tranſierat, imparatumquè Pechmannum dum peditatu careret, quamuis non ſine amiſſione multorum, eluſerat. In qua expeditione multi non parum fidem Vratislauienſium, aliorumquè Sileſiorum plus Mansfeldio, quàm Cæſari addictorum deſiderarunt, quæ ſi conſtantior erga Cæſaris obſequium fuiſſet; ſolis ſclopetarijs patriæ euocatis, nequè Mansfeldium admiſiſſent, nequè Cæſaris equitatum, tam turpiter deſeruiſſent. rependit tamen propitij affectus mercedem ipſe Mansfeldius, qui paſſim minores vrbes, & oppida diuaſtauit. In vrbe Gurenſi erant abundantes nundinæ, eas Mansfeldius cum ſuo milite frequentare voluit; ſed ciuibus, & mercatoribus, de quorum fortuna agebatur, acriter ſe defendentibus; & inter cœteros duos equitum præfectos occidentibus, vehementior impreſſio facta fuit; vrbs vero expugnationem verita, de Lytro 30000. florenorum conuenit, eoquè perſoluto, ne dum deprędationem euaſit. ſimili caſu perculſa fuit Gloggonia, Suinſtzuim, Oppauia, & fere vniuerſa Sileſia; quem initio facillimè præcauere potuiſſent, ſi graſſantibus ſe oppoſuiſſent.

Tyrannis Mansfeldij.

Obſidebat interim Tillius, caſtigata iam Mindenſi ciuitatem Gottingam, perductis ad illam oppugnandam viginti duobus tormentis bellicis, vineis, vallo, & munimentis ad vrbem vſquè erectis; è quibus nonnunquam per præſidia erumpentia eiectus fuit, magna vtriuſquè partis occiſione; quam tamen Tillius tormentorum exploſione fortiter vindicauit; ac tandem deditionem impetrauit, ea conditione; vt milites, & Duces cum expanſis ſignis vrbe egrederentur, ſaluis impedimentis, modo illa cum fortunis ciuium non permiſcerentur, neq; transfugæ inter alios occultarentur, hos .n. Tillius puniendos depopoſcit. Daniæ interim Rex, vt obſeſſos liberaret Vvolfenbultelo mouens viginti millia circumduxit Fuchſij turmas expectans; quæ circa Calembergam illius loci obſidionem fruſtra attentauerant, ſed ante illius aduentum iam Gottingenſes præſidiarij deſerto loco alia ſtatiua quæſiuerant, & Tillius de Northeimienſi obſidione deliberans; illi quidem ſufficiens videbatur, ſed Regis Daniæ copias multo numeroſiores, non parum verebatur, maximè eo tempore', quo Vvalleſteinius totum ſuum exercitum excepto octòmillibus, qui in præſidijs Halberſtadienſium, & Magdeburgenſium remanſerãt, duplici via in Sileſiam deduxerat. illius enim exercitus pars ex Brandeburgenſi Marchia, pars vero Zeruaſto directè in Bohemiam, vt faciliorem annonam inuenirent, & Bohemiã tuerentur; inceſſerat; non tam propter Mansfeldianos, quàm propter Auſtriacos rebelles, de quibus iam fama erat, quod Mansfeldium per Morauiam aditu patefacto expectarent; quodque in illius occurſum ſummo impetu contenderent, neque omnino vanus fuerat rumor. nam Regis Daniæ Legati nonnulli in Auſtriam profecti, prenſationibus, & aſſiduis concionibus eoſdem ad ſeditionem continuandam animauerant, vt reiectis conditionibus, Cæſarem indeſinenter oppugnarent.

Obſeſſio Gottinga.

Rex Daniæ cũ exercitu.

Tres legiones Vvalleſt. in Bohemiam mittũtur.

Dudum ergo in biuio Mansfeldius in Silesia, & apud Teſcinium erecto vallo hærens; ſtetit expectaturus occurſum Bethlemij promiſſum, ſed illo dilato, de fide illius dubitans, plura munimenta erexit, & non ſemel de inuadenda Mora-

Digitized by Google

uia,attingendaquè Auſtria conſilium habuit. verum inſequentes copiæ,& collaterales in Bohemiam delatæ, metum inijcientes, illum ab huiuſmodi inuaſionibus cõtinuerunt; ſicquè diutius tergiuerſantem Morauia,& Sileſia ingratum hoſpitem magno onere ſuſtinuit.

Ne Polonia Sileſijs, aut Cæſari ſuccurreret eodem tempore;Suuedus ex compoſito Polonis ad Dantiſcum bellum intulit,& Bethlemius per Poloniam in Sileſiam irruere decreuit; vt medius inter Mansfeldium , & Suuedum Polonos occuparet,factoq;impetu in Bohemiam , Palatinum ditionibus deperditis reſtitueret. quæ conſilia non ita poſt,intercepto Legato, à Cæſareis intellecta, ac præpedita,longe aliam mentem Bethlemio ingeſſerunt;eumquè in Vngariá detinuerunt.Ruſtici interea in ſua Auſtria occupabantur in obſidione Lintziana,ſummo ardore, ac numero triginta octo millium obſidentium aliquandiù continuata,vbi iam Præfectus jllorum glande plumbea interfectus obierat,& loco illius ſutorem quendam Achatium Vvellingherum ſubſtituerant, ſicquè obſidionem vſq, ad trigeſimum menſis Auguſti protraxerant,obſeſſoſq;quotidianis oppugnationibus exercuerant , & ferè extrema penuria laborantes expugnauerant;ciues tuebatur Adamus ab Herberdorf,ad quos, vti ad Ordines comminatorias litteras dederant rebelles ruſtici, minitantes,quod niſi infra paucos dies deſignatos, oppidum traderent;ferro, & igne omnes conſumpturi eſſent, quod verentes ij,qui ex Ordinibus in vrbe erant, Gubernatorẽ ſupplicarunt,vt conditionibus ageret,& ſuæ, ſuorumq; vitæ conſuleret, verum Gubernator maiori. quàm vnquam animo,obſidionem ſuſtinere cogitans; Ordines omnes in arce aſſeruauit , & niſi obſidentes deſiſterent ab oppugnatione, illos primo loco ad excipiendos hoſtiles ictus exponere promiſit.exinde ſtratagemate quodam,per nauem cõmeatus aliqualis in vrbem delatus fuit ; & Loebelius cum aliquot equitum turmis ruſticos prope Enzium ſtatiua habentes aggreſſus, magna virtute 900. occidit,duodecim millibus fuga dilapſis, tantoquè terrore ex hac clade correptis,vt Ducis ſui imperium aſpernari,& domum ſuam redire

Suedus Polonos affligit.

Obſidio Lintziana.

Stratagemma Herbeſtadij.

re

Freyſtadium occupatur. re velle viderentur. verum ab alia parte Danubij Freyſtadij occupatio illos adhuc cōtinuit; illic enim mortuo Præfecto vrbis Catholico, hæretici conſpirantes proditore quodam lanione; Ruſticos ad vrbem admiſerunt, vt vero ſe à direptione ſeruarent, ſingulis feneſtris hæreticorum inſcijs Catholicis linteum candidum appoſuerunt, atque ita furorem euaſerunt. vrbis Magiſtratus cuſtodiæ traditus fuit, duo Sodales Cappuccinorum arctæ cuſtodiæ mancipati ſunt. vnus illorum naſo mutilatus, & in ſtabulum ferinum reiectus; Conſul vero oppidi ſpoliata domo interfectus, & arx Comitis Elfridij Meggauij ſuppellectile priuata, Eccleſiaq; prætioſioribus omnibus denudata fuit.

Daniæ interim Rex contra Tillium Northeimium obſidentem proficiſcens, primò per Fucſium aliquot loca Halberſtadienſis ditionis recuperauerat, qui Fucsius poſtea in Præfecturam Hotensleuem arcem Schlaen, Sommersburgum, & in plures ſimiles admiſſus, Regi ſe coniunxerat. Tillius verò adhuc Northemienſem oppugnationē admittens, aliquot legiones Comiti de Furſtemberg, non procul à Calembergo periculum patienti, ſubmiſit, iuſſitq; Dominum de Four, & Eruittium cum octo equitum turmis ſuis, decemquè alijs cataphractorum, quas Schonburgicus ducebat, ſubſequi. ſed Dani virtuti ſuę diffidentes, pedibus ſalutē crediderunt: fugientes tamen in vltimas turmas Cronenbergicas inciderunt, à quibus dum oppeterentur, ſuperuenientes reliquæ phalanges præter militum Tribunum, Feyrtugium, ſex præfectos, & octingentos equites perimerunt, cæteri in arcem Guelphorum (quæ Vvolfenbuttela dicitur) deuenerunt.

Fucſius recuperat loca Halberſtadienſia.

Cæduntur Danica copiæ.

Præſagium fuit hæc victoria longe maioris eodem menſe ſucceſſuræ, de qua antequam ſcribamus, libet Mansfeldiū prius in Vngariam deducere; poſt longam enim deliberationem, in qua non parum de fide Bethlemij non comparētis, ut addixerat, dubitans; cum dudum Teſchij ſecurus hæſiſſet, inter Marckam, & Vuagam munitionibus incluſus; iamquè aliquot legiones Cæſareæ Pechmanni Iſolani, & Comitis Zrinij ſeſe non procul ab illius copijs addidiſſent,

Mansfeldius in Vngariam.

moxquè

moxquè expectarentur copiæ Vvällesteinij, cum toto exercitu; vt nullus amplius dubitaret, quin ipſe vndiquè concluſus, deberet vel fame interire, vel proficuis Cæſari conditionibus ſeſe cum ſuis dedere; obtento ab Eliasharzio Comite nunquam Cæsari ſatis fideli, etiam tunc & patriæ ſuæ infido, ad Trenſchinium ſaltum Vngaricum aditu doloſè, nunc pacem fingens, nunc Sileſiam repetere ſe velle ſimulans; vna nocte, ſtrato pōte, per Vvagenſem fluuium ad mōtem, & ſyluam, quæ Vngariam à Morauia ſeparat, feſtinatis itineribus contendit. ne vero Cæſarei, nihil minus cogitantes illius veſtigia ſequerētur ponti ignem iniecit; & eo tempore, quo illi ſibi de lignis ad transducendum exercitum, prouidebant; iam montes attingerat, in quibus deliteſcens, mox ſyluam, per quam tranſierat, occluſit; ibidemq; donec venirent Bethlemica, & Turcia auxilia, quorum opera è manibus Vngarorum eripi debebat, vires reparauit; ſemper de loco, per quem Vngariam intrauerat, ſollicitus, vt per eundem, Sileſiam repeteret, in quem finem ibidem in præſidijs decem millia reliquerat, facultatemq; plures, quæ in dies conceſſa liberiori præda, ſe offerebant; copias ſcribendi ſuis Legatis mandauerat; qui paulò poſt Rati boriā, & Oppellium inuaſerūt, vt ſpolijs aliquot Principatuum diteſcerent. quare cum Sileſiæ Gubernator publico ædicto auxiliares ruſticos patrios euocaſſet, illi talibus hoſpitibus delectati obſequium detrectarunt, & potius Mansfeldianis, quàm Cæſarianis iterum adhærere voluerunt.

Mansfeldius deijcit, & ascēdit pontem

Tillius interim liberatis copijs ad Calemburgum, dum Rex Daniæ deſtructas colligeret propè arcem Guelphorū, & Duderſtadium; Northeimium obſidere cœpit, at priuſquam inſtructum eſſet vallum, & admota tormenta ad ſecuriora loca recedere debuit ob aduentum Regis, qui vrbē ab obſidione liberauit, illamquè inſtrumentis bellicis, & annona neceſſaria muniuit poſtea in Eisfeldium, quod Electoris Moguntini ditione comprehenditur, ſuum exercitum deduxit, vt in Turingiam Electoris Saxonici, & in alias ditiones Principum, Cæſari fidelium, deueniret. mox tamen illius itineris deliberationem reuocans, & Duderſtadiam retroce-

Tillius verſus Northeimum proficiſcitur.

Digitized by Google

troccdens in Bruuſuicenſem ditionem regreſſus eſt. Tillius autem euocatis copijs Cæſareis, ad illius ſubſidium relictis, legionibus ſcilicet equitum Saxonicorum de Four, Huyſmam, & ſex turmis Croatorum; legionibus inſuper peditum duabus, quæ ſimul octo millibus conſtabant; Regis Daniæ veſtigia eſt inſequutus triduo, poſteriora agmina, & nonnunquam per emiſſarios lateralia attentans. at ille fugienti ſimilis ſemel ad Seeſenſem vicum conſiſtens; ſed loco diffiſus rurſus recedens, & collem quendam paruulum, & vallem tranſiens; tandem prælij aleam expectare decreuit iuxta montes Barenbergenſes, non procul à munito caſtro Luherenſi. ibi commodum locum ſiſtendi pedem nactum ſe ratus, dum ab vna parte montes, ab alia riuulum, & ſpongioſam terram inueniſſet; ſuos in aciem diſpoſuit, tormenta bellica in editiore loco collocauit; ibidemq; horis aliquot quieuit. Tillius verò eo ordine, quo pridie aciẽ diſpoſuerat, ſubſequutus; non procul inde ſuos ad pugnandum animauit: ſed adhuc longius diſtabat vterque exercitus, quam vt poſſent ſeſe inuicem offendere. nihilominus Rex confiſus loci commoditate poſt meridiem paululum, montes deſerens contra Tillium aciem iuſtruxit at ille ad aliquot paſſus procedens, pariter inſtructa acie occurrentem excepit, dubia certè victoria, quæ initio poſt tormentorum exploſionem aliquandiù ad partes Regis inclinauit, nam adeo fortẽ impreſſionem equitatus Danicus fecerat, vt ſecundo Tilliani retrocedere coacti ſint, penes ſpongioſum quendam locũ conſiſtentes, hic cum vlterius non poſſent ex neceſſitate vim fecerũt, & reintegrata fortuna non nihil ad dexterã declinantes, in leuiores alas equitum inciderunt, quæ retrocedentes proximos hoſtiles ordines turbarunt, quod cum vidiſſent pedites legionis Lehoſanæ, Lindlauij, & Kaſſij, ſtatim ſtationem ſibi concreditam rupto ordine deſeruerunt; & perfugium in arce Lutherenſi inuenerunt, alij etiam ex ſtrepitu fugientium conterriti, partim in ſyluis, partim in abditis locis latibulum quæſierunt; ita vt pedites fere omnes vel occiſi, vel diſperſi, equites quamplurimi in loco conflictus occubuerint, inter quos Generalis equitũ Magiſter

Pugna ad Lutram.

Turbantur Ordines.

Fucſius

Digitized by Google

Fuchſius, tribunus Beiſabeç, Pentzius, Philippus, Landgrauij Haſſiæ filius, & totius exercitus annonæ Pręfectus Poyuuitz. captiui facti ſunt tribuni ſeptem cum capitaneis viginti, & capitaneorum Legatis, necnon vexilliferis ſexaginta; quorum nonnulli ſeſe ipſos cum arce Lutherana vitam pacti dediderunt; alij vulnerati, & inter præliandum capti, victas manus præbuerunt. Rex inter pugnandum penes vltimos ordines viſus eſt conſiſtere, diciturquè ter equum mutaſſe, bis pugnam reſtituiſſe, atque ad ſudorem, & raucedinem vſque fortiter dimicaſſe; cum paucis tamen euaſit verſus arcem Guelphonis, vbi minus gratus Vlrico Friderico Duci Brunſuicenſi aliquandiu delituit, ac poſtmodum in ditionem Lauuenburgenſem, vt vicinior ſuæ Holſatiæ contendit.

Alia loca à Filio occupātur.

Poſt tantam victoriam Tillius ſtatim victorem exercitum tranſmittens Northeimium, Daderſtadium, Pintzium, Gulzenſium, & ad alia loca, quę à conſternatis abſq. grauioribus pactis facillimè obtinuit.

Mansfeldius tunc temporis hærēs inter montana Vngariæ; Bethlemij, & Turcarum copias pro ſui liberatione habuit: nam Bethlemius ter mille equites ſub ductu fratris ſui, & Stephani Charuuotti tranſmiſit; & Turca, Chriſtianis impeditis, præter mille haſtatos ſubmiſſos, ſpretis conditionibus pacis ante annum pactis, Neutriā cum ſuo diſtrictu, accenſis viginti circiter pagis, depopulatus; Damaſſum inuaſit, & Nouigradum obſedit, verum vix obſidione poſita Vvalleſteinius, cui occluſum fuerat iter Syluarum, aliunde in Vngariam pęnetrans, & illuc contendens, relicto tantiſper Mansfeldio in locis montanis, periclitantem ciuitatem liberauit. Illa liberata, Turcarum copiæ ſeſe Bethlemicis coniunxerunt. Vvalleſteinius autem infęliciore quam vnquam ſorte, cum maximo exercitu militans, non ſolum à Turcis, Bethlemicis, & Mansfeldianis, verum etiam ab Vngaris Cæſari addictis, ſibi cauere coactus fuit. etenim illi militem externum exoſi, ſi non fuerit ſub illorum imperio, nequè ſufficientem annonam ſubminiſtrare, nequè ſuis copijs milites

Nouigradum obſidet Turca.

Vvalleſteinij infortunia.

Cæſareos tueri, nec ſatis patienter pabulatores ferre voluerunt. Hinc Vvalleſteinio ſuperuenit alius caſus captiuitatis ſui Legati Generalis Slickij, & Laurẽtij de Magiſtris Tribuni, aliorumquè quos exploratum hoſtium molitiones emiſerat; cum idoneos Vngaros, quibus potuiſſet confidere, non haberet. ex quo nata eſt diffidentia, & tanta quidem; vt Vngari nullum locum, vbi Vvalleſteinius eſſet, vellent frequentare, nec ipſius copijs ſe adiungere. propterea ex inedia, locorumque inidoneorum anguſtia orta fuit in exercitu Vvalleſteiniano ſumma militũ infirmitas ad inſtar contagionis, qua gregarij pleriquè, turmatim caſtra deſeruerunt, vel mortui comſumptiq. fuerũt. paulo minor fuit cõfuſio in caſtris Bethlemij, & Mansfeldij; hic enim ciuitates montanas deſerere noluit præ timore; ille verò quamuis Turcis vnitus, ita ad præſentiam Valleſteinij trepidauit, vt non procul ab exercitu Cæſareo conſiſtens cum æqualibus, aut maioribus copijs inducias vnius noctis deprecatus ſit; illiſquè obtentis, imò inter ipſa commercia relictis impedimentis, euaſit; neq. vnquam amplius ſe illi auſus eſt concredere.

Militum infirmitas.

Metus Bethlemij.

Ruſtici ſuperioris Auſtriæ non nihil placati, poſtquam Lintzij parum effecerunt, & pluſquam quatuor millia ex ſuis perdiderunt; Delegatos à Cæſare ad reconciliationem D. Abbatem Chremphanienſem, & Comitem Elfridum à Meckauo præſtantiſſimos viros, idemquè prudentiſſimos petierunt, eoſque, (quibus plurimum confidebant, quia integras ſuas fortunas inter illos habebant) quaſi minus ſuſpectos adulto iam Septembre audire voluerunt. ſed nihil diſſimulationis in Religione obtinentes, rurſus ad antiquam ſeditionem deſperabundi, quamuis iam ſemel conueniſſent, & culpam ſuam deprecari voluiſſent, redierunt. quod inconſtantiæ vitium, multi in ruſticos, plures in Bauaricos, & longè plures in Cæſareos milites, feruentiores ipſo tempore pacifici commercij coniecerunt. Nam cum ruſtici per deſtinatos ſuos ad diem reconciliationis coram præfatis Commiſſarijs conueniſſent, obtuliſſentquè ſe domum ad labores redituros,

Cum ruſticis tractatur.

ac Cæ-

ac Cæſari duodecim ex ſuis in habitu pœnitentis, fune ad collum ligato deſtinaturos; eſſentq. in eo pararij, vt cœteris æqualia iſta pacta referrent. Bauarici milites, ſupra Paſſa-uium excubantes, & legio Holſteiniana à Sueuicis partibus recẽter conſcripta, à metatoribus hoſpitium propè Hiuerz-zellam Heokirckij habens, morẽ militari liberiores genio, crapulæ, ac clamoribus prima nocte indulſere, quare ruſtici inde fugati, ſociorum operam inuocãtes, eorumquè auxilijs aucti, ſub crepuſculum venientes, milites inermes, ſemiſopi tos, nudos, adhuc in palea extenſos inuenerunt; eoſquè fere omnes, ablatis paratioribus, occiderunt. pauci vna cum Duce, omnem ſuam ſupellectilem deferente, beneficio aliquot nauigiorum, quibus pridiè venerant, quæq tunc à littore ſubduxerant, vitam redemerunt, ruſtici vero, vt ſeſe apud alios de violentia militibus illata excuſarent, inſolentiam, libidinem, & crudelitatem militibus iſtis adſcripſerũt, iſtaquè omnia dolo Cæſarianorum de pace tractantium, atquè interim patriam occupantium, facta fuiſſe interpretati ſunt: alij tamen obſtinationi ruſticorum, minima victoria obtenta ſæuientium, & faciliimè pacem corrumpentiũ, irritam pacem attribuerunt. Non deerat etiam, qui Bauaris magis ad hanc expeditionem belli, quàm ad pacem anhelantibus, bellorum vlteriorem decurſum adſcriberet, ſcilicet dudum Bauariæ Electorem potuiſſe vicanos iſtos compeſcere, ſi modo voluiſſet ſine priuato commodo, operam ſuam huic expeditioni impendere. cur autem hoc vicino Cæſari præſtare voluiſſet, facilius erat conijcere, quam referre. huic obmurmurationi dederat cauſam Helleborgerus Tribunus; nam obtulerat Cæſari nomine Electoris nouam Auſtriæ recuperationem, ſi Cæſareis ſumptibus, priſtino credito adiungendis, eam facere potuiſſet. hoc cum Cæſar noluiſſet, nè Auſtria perpetuo pignori ſubiaceret; culpa omnis in Legatum, & male intellectum mandatum coniecta fuit. Bauariç vero Elector poſtea, vt ſe purgaret, ſuumquè candidum oſtenderet animum, nonnullas copias, Cæſaris tamen ſtipendio, Cæſareis coniunxit, & ſeriò ruſticorum ſeditiones, Cæſariſquè

Cædunt Hoſteiniani à ruſticis

Excuſant ſe ruſtici.

Bauariæ Ducis excuſatio.

Digitized by Google

iura copioſiori, quam vnquam effuſo ruſticorum ſanguine fęliciter vindicauit. initium fecit Hubnerus, & Mauritius Smeltzerius ad montem Succari, vbi ducentos ruſticos proſtrauerunt; ſed mox octomille accurentes ipſum Tribunũ Hubnerum cum octingentis Bauaricis caſtigarunt, inter quos octo fuere Capitanei, quos rurſus Lindlous fortiore eruptione puniuit.

Danus recuperat vires.

Fęlicius etiam in inferiori Saxonia poſt eam inſignem victoriam ad Lutram res Cæſaris gerebantur; nam Danus difficulter nouum militem, vt inſtauraret exercitum, & repararet amiſſum bellatoris nomen, colligebat; quamuis multum Lauuenburgi, & in ditione Mechelburgenſi liberaliter aliquot menſium ſtipendia inter ſuos diuidens, laboraret, non parum illum ſolatus eſt Hallenſis Adminiſtrator, qui vt alias infęlicem Manſfeldij fortunam, ſic nunc caſum Regis ſuis copijs ſex mille peditum, & mille equitum auxit, nouas ad Hamburgum, & Lubeccam in fauorem eiuſdem conſcribens. e contra ei ſummè diſplicuit, quod Ordines, & equites Brunſuicenſes vnà cum Brunſuicenſi, ac Luneburgenſi Ducibus coram Tillio, fidem & obſequium ipſius eiuraſſent, & in poſterũ ſemper Cæſari adhærere, eũq. defendere, eiquè in omnibus parere decreuiſſent ſub pœnis amiſſionis honoris, dignitatis, beneficiorum, & regalium, ſi vel in minimo Suam Maieſtatem deinceps offenderent, ideoq. iuſſiſſent Brunſuicenſes, ac Luneburgenſes, vt ille ſuas copias è ditionibus præfatorum Ducũ reuocaret quapropter Rex Vlricum Fredericum, Brunſuicenſem Ducem non ſolũ ab illa ſententia dehortatus eſt, verum etiam militare ſacramentum, alias ab ipſo præſidiarijs datum, ſoluère noluit; imò illum à VVolfenbuttelio, & è proprijs locis repellens totum Brunſuicenſem Ducatum occupauit. facilius tamen Tillius in occupatione locorum, reconciliata regione, proceſſit. quare paulo poſt SteinbrucKium, munitiſſimum, alioquin munimentum poſt ſex dierum oppugnationem, deditione impetrauit; cęterumquè Luneburgenſis ditionis abſq. graui cura poſſedit. Hinc etiam natum fuit Gorgij Ducis Luneburgenſis obſequium, quod poſt hunc diem aper-

Brunſuicenſis Dux cum Ordinibus reuertitur ad obſequium Cæſaris

Luneburgẽſis Dux pro Cæſare militat.

tiſſimè

tiſſimè, cum integra legione ſuis impendiis conſcripta, Cæſari non minus liberaliter, quam conſtantiſſimè impendit.

Similem pœnitentiam Cæſar paulo ante impetrauerat à Georgio Landgrauio Haſſiæ, Mauritij filio, hactenus ſeditioſo, & nolenti parere ſententiæ, ante biennium datæ in fauorem Ludouici patruelis præfati Mauritij, quoad reſtitutionem Marpurgenſis ditionis, quam executores ſententiæ Cæſareæ ſub initiū Auguſti proximè præteriti, per ſubdelegatos conati fuerant executioni demandare; ſed renitentes aliquot præfectos inuenerant, præcipuè Reinfelſianæ arcis, qui pertinaciter arcem tradere recuſauerat. Quare Electoris Colonienſis milites partim à Tillio, partim à Rege Hiſpaniæ mutuati S. Goarini oppidum è regione arcis obſederāt; ac poſtea actis cuniculis, exploſiq. ignitis globis, cum nullā amplius haberent ſpem liberationis obſeſſi, ipsam arcem certis pactis dediderant, illo tempore, quo Ludouicus Landgrauius homo Lutheranus, ſed pacificus, & Cæſari fidelis Princeps è viuis deceſſit. pariterquè Elector Moguntinus Ioannes Suſicardius à Crontaburg, qui ſeptuageſimo quinto ſuæ ætatis anno, & vigeſimo tertio Electoratus magno omnium luctu expirauit Aſclaffenburgi, cuius opera plures ſimiles controuerſiæ frequenter in Imperio fuerant compoſitæ; eo quod Electorum omnium ſenior, & dignitate officij Archicancellarij, & ingenio, comitate, nec non prudentia etiam à Lutheranis Principibus appretiata, omnibus antecelleret. quare poſtea in multis occaſionibus deſiderata eſt maximè in reſtauratione diſciplinæ Eccleſiaſticæ, quæ multis in locis frequentiſſima fuit;

Exequutio cōtra Landgrauium.

Obitus Electoris Mogūtini.

Parta enim victoria poſtrema contra Danum, & exterrito Bethlemio, omnes Imperij Principes, paulatim ſeſe ſubmiſerunt, & Imperator in reſtitutionem Religionis Catholicæ propenſiſſimus poſt ſuperatos inferioris Saxoniæ Regulos, ad cauſam Religionis contra tranſactionem Paſſauiēſem perperam defendentes, quaſi à longo ſomno excitatus, animum adiecit, atq. ad totam Germaniam ad initam quondam pacem Religionis conducendam, quaſi liberatus magno metu, quo hactenus tam ipſe, quam ipſius anteceſſores

Fructus victoriæ ad Lutrā.

Cæſa-

Cæſares coacti fuerant,dum bellum effugere ſatagebant, in longe grauiſſimis cauſis diſſimulare;liberaliſſimum in ſententijs fractæ pacis ſe oſtendit;ad inſtantiam enim Epiſcopi Auguſtani,non ita poſt victoriam mandauit Comiti Ludouico de Oetinga , vt poſſeſſionem Monaſterij de Múſerott, dudum ab illo poſſeſſi, cum omnibus emolumentis , clenodijs paramentis,parata pecunia,vniuerſaquè ſuppellectile Catholica promptè reſtitueret, ſub pœna proſcriptionis. inſuper ad inſtantiam Epiſcopi Conſtantienſis decretum edixit contra Magiſtratum Vlmenſem ad comparendum , & videndum, illos incidiſſe in pœnam fractæ pacis , cum expreſſo præcepto,vt deſiſteret ab omni regimine Eccleſiarū, Monaſteriorum,ac piarum fundationum ; cui annexa fuit ſententia condemnationis in quinquaginta marcas auri ob recenter impeditum ſacramentorum vſum oppidanis Monaſterij de Vangen,qnos non tantum ob Catholicæ Religionis habitum exercitium,à celebratione feſtorum, ab erigendis ſcholis,ſed à fundanda Catholicis propria ſepoltura, temerariè excluſerant. Immò Cæſar vlterius procedens, Comiti à Suartzenburg reſtaurationem Catholicæ Religionis optanti,mandatum liberrimè conceſſit contra tutores Marchionis Onalsbacenſis vicini, & in aliquot locis cohæredis, ne reformationem impedirent , ſed in omnibus , & per omnia pacem Germaniæ Paſſauij initam,ad vnguem obſeruarent. contra Norimbergenſes plura ſimilia decreta inſtāte Epiſcopo Bamberbengi,& Eyſtadienſi prolata ſunt , vt iā vbiquè noua ſpes reſtituendæ Religionis appareret , quam anno ſequenti omnes Proteſtantes ſummè vereri demoſtrarunt.

Diuerſa præcepta Cæſaris cōtra fractā pacē

Hanc Catholicæ Religionis reſtaurationem , non amplius bello,ſed callida verſutia corrumpere,& illius ſplendore tenebras offendere ingenti ſumma pecunię Ordines Sueuiæ,bonis Eccleſiaſticis vſurpatis,niſi ſunt; quando non ſolū proficienti Vvalleſteinio Norimbergā,aliquot centena millia talerorum numerarunt,ſed Cæſari ingentem ſummam pecuniæ contra irrumpentes Turcas ſubmiſerunt; ſed dolus recidit in doloſos;nam hac via ſemel aperta in Germania,

Dolus in Proteſtantium liberalitate.

non

non fuit Cæſari amplius opus,celebrare periculoſa non minus,quam ſumptuoſa Comitia,in quibus ſemper cogi ſolebat,ab Ordinibus Germaniæ magna conceſſione priuilegiorum, atquè imminutione propriæ auctoritatis, ſubſidia etiam iuſtiſſima ignauo quodam ſtylo emendicare; ſed poſtea potuit ſolis mandatis papyraceis exactiones impetrare, & imperare. Quare cum Cæſar hac pecunia ad opprimendos Protestantes, & Turcas repellendos liberè vteretur; nequè mandatis contra Principes poſſidentes bona Eccleſiæ deſiſteret; in tantum augeri cæpit ſua auctoritas,& fortuna, vt etiam apud amiciſſimos aliquos Germaniæ Principes inuidiam ſubiuerit;fuerintq. qui fœdus quoddam ſolemne inter Catholicos,Germanos, & cœteros Principes ad cōtinendam fortunam Domus Auſtriacę vouerint;& ad illud in effectum deducendum,nonnullos Reges ſollicitarint hoc;fœdus,multaq. alia contra Cęſarem machinamenta præpediuit recens exorta inter Anglos, & Gallos diffidentia ob Reginam Angliæ, quæ ante annum nupſerat, & nondum integram dotem à fratre Rege Galliæ obtinuerat,quęq.in matrimonio male habebatur à marito Catholicam Religionē in regno minus tolerante,atquè ideo familiam Catholicam Reginæ inter pacta ſponſalia conceſſam dimittente; cui acceſſit commerciorum quædam difficultas, primum inter primates exorta; deinde ad publicum vtriuſquè regni bonum deriuata.quam vt ſopirent Galli,frequenter Anglis ſcripſerunt; & cum nihil benignè reſponderetur, iure ſuo naues mercatorum ſexaginta in Galliæ portubus detinuerunt. quam iniuriam vt Rex Anglię vindicaretur; pari violentia naues omnes Gallorum non ſolum in ſuis portubus ſiſti, ſed etiam alias Oceano excurrentes in Angliam deduci præcepit; quæ cum rurſus à Gallis repeterentur, ſemina belli iacta ſunt domi, itaut externorum vel obliuiſcerentur, vel minus in illa inclinarent,multaſq. inuidias Principum præterire deberent. *Inuidia non nullorum.*

His inuidijs diſſimulatis, Cæſar in reducendis ad officium vicanis Auſtiacis progreſſus eſt, in quem finem copias Bohemiæ exiſtentes euocauit; & Prærinerum cum

Loche.

Loebelio, aliaſquè Valleſteinij ex Vngaria mutuatas conduxit,quod ne ſolus faceret Bauariæ Dux (ſumma etiam diſſimulatione alterius cogitati fęderis) Pappenheimium ſuum cum octo millibus ſubmiſit, qui ſub fine Octobris vnitis viribus ruſticos aggreſſi; tribus prælijs proſtrauerũt; vno tamen maxime inſigni ad S. Annæ montem,in quo ter mille occubuerunt,cœteri poſtea ſeparatim Cæſaris clemẽtiam implorarunt.Primi,qui ſocios deſerere,atquè ideo mitius à Cæſare habiti ſunt fuerunt Cremphanienſis Cœnobij ſubditi,qui durius habiti à ruſticis ſocijs , ad priſtinos dominos ſuſpirabant. contra illos poſtea rebelles ruſtici quidẽ arma mouerunt;ſed à Cæſareis adiuti fortiter eos repulerunt;cum paulo ante ijdem Cæſarei milites à pœnitentibus ruſticis in Langueol catenam ferream,qua Danubium occluſerant , violenter extorſiſſent,& reſiſtentes ruſticos in quatuor nauibus congeſtos Viennam miſiſſent, quos Cæſar partim ad operas Viennenſes, partim vero ad Iaurinenſem, & Commorenſem arcem condemnauit . interim Loebeliani milites Monaſterium Lambacenſe recuperarunt, & in illa expugnatione pluſquam ſeptingentos ruſticos occiderunt,cœteri verò quatuor mille certis munimentis defenſi, eadem deſerentes,Gemundum fugerunt, ac rurſus in Papponnianos inciderunt; itaut tandem illis ſeditionem perpeſſis,duæ partes Auſtriæ ſeſe omnino Cæſaris clementiæ ſubmiſerint ; quamuis aliæ,quæ Paſſauium, & Bauariam attingunt adhuc fortiter reſtiterint.

Ruſtici ſuperãtur.

Lãbacenſe monaſterium recuperatur.

Interim vigeſima Octobris Moguntiæ noui Electoris electio à capitularibus,qui aderant ſolemni ritu celebrata fuit,& communi conſenſu D.Georgius Fredericus antiquiſſimæ,nobiliſſimæq. proſapiæ Greiffenclamenſis, à Volratz, qui iam Epiſcopus Vuormacienſis erat in Archiepiſcopum Moguntinum,& S.R.I. Electorem electus fuit, atquè à Capituli Decano è SiKingorum familia , è Choro templi Cathredalis renunciatus,& poſt factam promulgationem Altari impoſitus, ſymphoniacis Te Deum Laudamus concinentibus, & toto Capitulo,Nuntio Apoſtolico Petro Aloyſio Carafa Epiſcopo Tricarichenſi, & Cæſareis Legatis ipſi

gratu-

gratulantibus,ex templo in arcem,quæ S. Martini Caſtellũ appellatur,curru vectus,atq. eleganti ordine deductus fuit, veſpere artificioſis ignib,alijſq.id generis ludis concepta è noua electione gaudia declarata ſunt.

In Morauia,licet inimico,& amico milite propter crudelitatem in incolas exercitam impediente,creuit tamen Religio,tãquam ſemen hominũ animis commixtũ; etenim Cæſar me ſuggerente plurima mandauit, vt Religio Catholica in dicto Marchionatu æternum admitteretur.nam duobus dominijs aſſignatis, domus probationis Societatis Ieſu Brunæ erecta eſt,& Collegiũ Olomucenſe lectione Scholaſticæ Theologiæ ornatum pariter,magnificentia optimi Imperatoris mirabiliter locupletatum,Collegium Znoymæ,Collegium Iglauiæ;vtrumq.quaſi firmamen,& ſtabilimẽ Catholicæ Religionis;habitat enim in illis Societas Ieſu, magiſtra morum,hæreſum vindex,vitiorũ expultrix, præceptrix virtutis,iuuentutis nutrix.Præter Seminarium Olomucenſe in ijſdem ciuitatibus Olomutij,Brunæ,& Iglauiæ,fuerunt à C. M. deſtinatæ domus,in quibus adoloſcentes pauperes alerentur,nimirum etiam in illis aliquid, quale priſca illa ſæcula viderunt,& etiam noſtra ætate deſideramus, credimus euaſurum; Znoymæ monaſterium Patrum Cappuccinorum inceptum fuit ædificari, eorumdem Olomutij templum, & monaſterium funditus deiectum,funditus reædificatum . ita etiam Nicolsburgi Patribus Franciſcanis, ad ædificia reſtauranda numerata pecunia; Cartuſianis, & Præmonſtratenſibus circa Brunam multum opis allatum eſt. ſicut & alijs Religioſis in alijs ciuitatibus,vno verbo Ferdinandus Imperator tanquam ſol omnibus illuxit,nec fuit qui ſe abſconderet à calore eius.

Proficiebatur interim à Cæſareis hoſtibus in Sileſia;illi .n. quos Mansfeldius ibi reliquerat,Opelium, Troppauiam, & Iagendorfiũ Teſchium occupantes,libero tranſitu ſe in Vngariã extenderunt.Miſſi fuerunt aduerſus illos pręter legionẽ à Dona,& legionẽ Coloreti,&Henrici Hertebij,ac ſeptẽdecim turmas equitũ,quatuor mille Poloni Coſacci, qui prima velitatione vano timore correpti, ſciſſis turmis euale- *Proficiũt Vulnarienſis Ducis milites in Sileſia.*

runt,Cæſariſq.militem in non leue periculum coniecerunt, nam hoſte paſſim totam Sileſiam deuaſtante, & iam Niſſenſi ciuitati inhiante, vix erat, qui tot illius copijs poſſet reſiſtere,niſi Saxoniæ Dux Sileſiæ miſeratus, quatuor mille ſclopetarios ſub Comite Vvolfango Mansfeldio illarum copiarum præfecto ſubmiſiſſet;quorum deinde opera,& Donauij non parum excurſiones repreſſæ ſunt: obſidiones tamen ob ingruentem hyemem in proximam æſtatem differri debuerunt;nam quamprimum illi Vinarienſes, ſeu Mãsfeldici locum aliquem occupabant,taliter eum muniebant agefta terra ad normam recentiſſimæ diſciplinæ, vt non niſi integro exercitu eſſet expugnandus. ſic munita fuit Troppauia,Leiptniſziū,Iagendorfiū,& alia loca,quæ nō niſi ſequenti anno cū integro exercitu fuerunt expugnata.

Saxoniæ Ducis auxilia.

Fęliciter in eo erat nonnihil Vngaria, in qua quamuis Cæſaris miles morbo grauatus miſerrimè viueret, ac non infrequenter turmatim diffugeret; tamen Mansfeldius, & Vinarienſis non audebant, ciuitatibus montanis egredi, ne vel in Ducis Fridlandij, vel in Vngarorum manus inciderent; qui duo exercitus diſtincti Cæſari militantes, ſi coniunctis animis, & integris viribus hoſtem oppetijſſent, Turcam in conſpectu Bethlemij,& Mansfeldij Conſtantinopolim vſquè profligaſſent. Obfuit itaquè non ſolum militum grauiſſima contagio,ſed diſſidium,inter Vngaros, & Germanos longe maximum, propter quod Vngari libertati aſſueti, illiuſquè amantes, & verentes Turcicum bellum, cui perpetuò deberent ſubeſſe, non ſemel pugnam detrectarunt,commeatum Vvalleſteiniano militi denegarunt,& ſi occaſio fuiſſent, Vvalleſtiniana caſtra inuaſiſſent. è contrario Vvalleſteinius ne inedia interiret, obuia quæque rapuit, & duritiem Vngarorum nonunquam caſtigauit, & nè grauior eſſet, à Cæſare ex Auſtria panis, ac vini commeatum ſecundo nauigio impetrauit, atque ita diutius inter hoſtes, infidos amicos,frigora,pluuias,morbos,pericula, & mille incommoditates ad ſtuporem omnium diutius perſtitit.

Incōmoda Cæſarei exercitus in Vngaria.

Verum eſt,quod ſimiles etiam diſſentiones caſtra hoſtiū deti-

Diſſidia hoſtium.

detinuerunt, neq.enim Mansfeldio benè conueniebat cum Vinarienſi,nec illi multum fidebat Bethlemius, multo minus Turcæ, nam quilibet rem ſuam agens, & ſocio diffidebat. Diſplicebat Bethlemio, & Mansfeldio,quod Turcæ Vngariæ vim inferebant.Turcis quod non amplius Trãſyluaniæ dominus;ipſis confideret; & vtrisquè,quod Mansfeldius, ac Vinarienſis, non amplius ipſis ſincera fide adhæreret,imo inter Mansfeldium, & Vinarienſem certa diffidentia, inſtigante Bethlemio (vt ab euocatis liberaretur) exorta; non paruum vtriſquè metum inijciebat, quæ iam Mansfeldium ad infirmitatem cogeret, & Vinarienſem ad omnia minus aptum redderet; illi enim miles conductus difficulter parebat ſine ſtipendio, & rapinarum libertate, quæ duo militi in ſolo externo à rigidioribus Vngaris non permittebantur. quare nec è ciuitatibus montanis migrare, nec pugnare volentes ad reditum aſpirabant; quem tamen Vinarienſis Dux denegabat, niſi à Bethlemio ſtipendia penderentur.Inter hæc adoleſcente hyeme Turcę aliquoties à Comite Zrinio grauiter caſtigati,inter ſe ipſos à Duce ſuo diſſentientes, incenſis aliquot pagis, & abductis captiuis elapſi ſunt, miles Cæſareus in præſidium Scuttanæ inſulæ multis calamitatibus afflictus deductus eſt; & Bethlemius in ſuam Tranſiluaniam receſſit. immo tam Mansfeldius,quam Turcas pertæſus pacem exoptans, nequis de mente eius dubitaret, longe meliores conditiones obtulit, quam vnquam obtulerat. Mansfeldius interim ad turmas Vngaricas curandus delatus,Budæ partim Turcas, partim milites ſuos in hæredes impedimentorum ſcripſit. in quo peſſimo ſtatu ſalutis(prout mihi ex Vngaria,tunc temporis fuit ſcriptum) conuenit illum Moffti Budenſis, qui eſt ibidem ſupremus Machumettanæ ſectæ Antiſtes, & conſolatus eſt eum,deferendo illi cartã Turcicis literis ſcriptam in forma (prout vulgo dicitur) paſſaportus ad Machumettum, vt introduceret illum in Cœlum, quamuis non eſſet Muſulanus, ob multa merita ipſius in ſectam Machumettanam; res ridicola, ſed certè lacrimabilis pro homine Chriſtiano.

Bethlemius diceb.tur cauſa diſſidionis.

Pax offertur à Bethlemio.

Digitized by Google

Danus de Sileſiis ſollicitus.

Daniæ Rex paulo ante Mansfeldium, & Vinarienſem etiam conſolatus fuerat; ſcripſeratq. ſe copias suas reſtauraſſe, & nouam expeditionem moliri, ad quam non parum, vt inquiebat, prodeſſe poterant Sileſiæ, & Vngaricæ copiæ, ſi Cæſar ibidem detineretur, vinceretur, vel ad iniquas aliquas conditiones, etiam Saxonicos complectentes adigeretur. Quod de reſtauratis copijs ſcripſit, ita fuit; Hollandi, enim Angli, & Galli ſub fine æſtatis octo mille ſubmiſerant pedites, quibus filius ipſius Regis ex Holſatia, & Dania quinque mille tranſmiſerat; qui vna cū copijs phſeudadminiſtratoris Hallenſis, ſtatim poſt victoriam coniunctis, exercitum quindecim millium efficiebant; cum quo Rex Hoyam oppugnare decreuerat; nec hoc difficile erat; nam tribunum Lenebachium adhuc in vicinia Neoburgum benè præſidiatum Oppidum retinens, ſe eidem cum ſexcentis expeditis coniunxerat. quare decimo quarto die Rex oppidum Hoyenſe expugnauit, vbi non leue periculum adijt, ſclopeto in ſiniſtro humero petitus, filius autem ipſius duobus in locis vulneratus in Holſatiam deportari debuit. Obſidere nitebatur etiam tunc Rex Ferdam cum pluribus adiacentibus locis, quæ ita ſpe deuorauerat, vt videretur adhuc ante hyemem magnam partem ditionis Ferdenſis, & Epiſcopatus Mindenſis recuperaturus. verum Tillius quatuor legionibus ex Haſſia iam in Hyberna deductis, euocatis; ſtrenuam operam in illo reijciendo præſtitit. quare Rex mox ſpe ſua fruſtratus, ſuas copias in Bremenſi Archidiœceſi hybernaturas, demiſit; & Tillius, cum ſuis Neoburgum obſedit, & Cæſarei Vvinarienſem ditionem inuaſerunt, vt illam præſidijs munirent; verum paulo poſt eò ex Vngaria Ducis cadauer deportatum eſt.

Expugnatur Hoyēſe caſtrū.

Magdeburgenſium diſſidia.

Grauiter illo tempore torquebantur Magdeburgenſes Eccleſiaſtici, inter ſe ſummopere diuiſi in tres, ſeu quatuor factiones; Catholici quidē pauciſſimi, ſed Lutherani partim, partim feruētiores Caluiniſti; & inter hos nonnulli Adminiſtratori addicti, alij verò minus illius cauſæ affecti, optimè iudicabant illum magna iniuria Cæſarem proſequi, quare quo tuti redderentur, celebratis Hallæ Comitijs dudum de

ipſius

Digitized by Google

ipſius armis contra Cęſarem aſſumptis deliberarunt,& quia noluit reſipiſcere. fidēpleud'archiepiſcopo datæ, renuntiarunt;deinde publicè ipſius obſequium detractarunt, & Cæſareos, aut omninò neutros ſe declararunt. Altera diſſidij cauſa orta fuit,tam inter Canonicos, quam inter Magiſtratuum Ordines ob ſacra lipſana D. Norimberti Archiepiſcopi Magdeburgenſis, & Ordinis Præmonſtratenſis fundatoris,quæ inibi anno Domini MCXLV. recondita vilipendebantur,atquè nunc ab Ordine Præmonſtratenſi, per Abbatem Pragenſis vrbis Strohofienſem Cæſareis litteris inſtructum repetebantur. In illarum conceſſionem non pauci è Senatu, plures è Canonicis conſenſiebant;nam & Lutherani libenter illis oſſibus carebant, & Catholici maiorē honorem D.Norimberto non inuidebant.Qui ex plebe rogabantur,nonnulli hæretici oppreſſionem vrbis ſubſequuturam, ſi talibus oſſibus priuarentur, conijciebant, illudq adhuc traditione ſpargi ferebant;ſed his inanibus pleriquè grauiores, & iniquiores hęretici ridebant, & potius metuebant,ne ex tali conceſſione Catholicorum alibi ſuperſtitioſa,vt loquebantur,& ſtulta pietas augeretur;atquè ideo ſcrupulosè oſſa iſta abſcondenda, aut igni tradenda iudicabant. Terrebat omnes(ne hoc agerent) Cæſaris gladius, & in proximo miles,qui ſæuam vindictam minitabatur,ni precibus Cæſareis locus daretur, & ſacra Lipſana integrè conſignarētur,nequè enim(vt bene Magiſtratus plebeios corrigebat) ad vllum ſpectabat, leges Catholicis præſcribere, quomodo Sanctos ſuos venerari deberent; ſolum ad illos ſpectabat cō modo ſuæ vrbis prouidere, quod per amiſſionem paucorū oſſium, ſordidæq.pellis in pulucrem redactæ, nihil pateretur,itaq illa vicit ſententia,quæ Lipſana tradenda ſenſiebat, ad ſacrum ergo ſepulchrum inuitatus, & tertio euocatus Abbas 3.Decembris comparuit;à ſodalibus tamen loci hæreticis prædicantibus inquam(nam illis monaſterium Sanctæ Mariæ, vbi ſacratiſſimæ reliquiæ ſeruabantur,iam pridem ceſſerat)nō libenter admiſſus eſt: verebantur enim iſti phleudadminiſtratoris minas, quas poſtea Magiſtratus ciuicus in ſe ſuſcepit. Deſtinatis igitur duobus, qui adeſſent,

D.Norimberti Lipſana.

Diſceptatio de illarum dimiſſione.

Abbas

Abbas Strohouienſis. D. Gaſparus à Queſtemberg, vna cum D. Criſpino Fuckio eiuſdem Ordinis Præpoſito Doxanenſi, necnon D. Martino Stricerio, & Rudolpho de Sbroiauack militiæ Cæſareæ Hallæ præfecto, aſſumpto famulitio, ac nonnullis cæmentarijs, pauciſquè admiſſis, vt curioſitati ſatisfacerent; templum B. Mariæ Virginis ingreſſi ſunt, & altare S. Crucis ſub quo ſacrum corpus latebat, demoliri cęperunt, ac in profundo ſatis loco lapideum ſacrophagum, inuenientes lapide latiore tectum, illumq; depoſuentes ſanctiſſimum corpus repererunt integrum, ſi ſitum, & compagem ſpectemus; quod tamen vbi moueri cæpit, conſumptis tendoribus, illico in partes concidit, fueruntq. partes ordine debito notatæ, ac ſuper oblongam menſam ſacra mappa tectam loco ſuo depoſitæ, & poſtea in ſimilis lõgitudinis capſam mundiſſima ſyndone ornatam collocatæ, bonaquè Magiſtratus venia in Bohemiam delata fuerunt, & primo in Monaſterio Doxanenſi, quod eiuſdem Ordinis eſt celebre virginum cænobium non procul à Litomeritio, per ſex ferè menſes magna deuotione venerata ſunt; donec decentiſſimus locus Pragæ in monaſterio montis Sion, & ſolemnes ornatus ſacratiſſimæ translationi, præpararetur, quod ſuo loco recenſebimus.

Locus ſepulturæ.

Daniæ interim Rex in Holſatia Ordinum Conuentum indixerat, ſatiſq; exiguam ſummam tanto bello reliquo impetrarat. quare Legatos ſuos in Hollandiam, Angliam, & Galliam ablegarat, vt in proximam æſtatem ſubſidia pro inſtaurando bello decernerentur, videbaturq; maior ſpes eſſe: nam Angli, & Galli recenter conuenerant ſopitis differentijs ratione Reginæ alias exortis. verum minus animosè Galli concurrerunt; nam & miles, & pecunia illis in incepto bello neceſſaria erat. quare Roſen Krantzium Regis Daniç Legatum vix non vacuum dimiſerunt, propinquius aliquod bellum cupientes. Inuenerat illius belli modum Rex Angliæ, qui Marchionem Durlacenſem ſeniorem ſubornauerat, vt Anglicana, & Gallicana pecunia exercitum in Alſatia conſcriberet ex Gallis, & Heluetijs, cum quo partes Rheni inuadere, & Palatinatum priſtino domino aſſerere

Conuentus Ordinum in Holſatia.

tene-

Digitized by Google

tenebatur. coniunxerat ſeſe Marchioni Durlacenſi ciuitas Baſileenſis (vbi iam domicilium fixerat) & tympanum pulſauerat; eratquè, qui vereretur, ne vniuerſi Heluetij tali bello implicarentur, quamobrem Cæſar tranſmiſſis in Alſatiam aliquot legionibus peditum, & equitum, Leopoldum illuc migrare voluit; & Baſileenſes moneri, nè contrarium militem in Alſatia maturè conſcriberent. propter quæ tale molimen citiſſimè euanuit; maiori tamen fundamento Rex Daniæ circa idem tempus copijs in Sileſia pecuniam ſubmiſerat, illaſquè inſtaurari deſiderabat, vt Cæſar quam maximè in Vngaria, ac Sileſia affligeretur. Hinc ſubſidium trium legionum clam in Pomerania, & Mechelburgenſi ditione detinenda, conſtituerat cum mille equitibus; quæ per Brandeburgenſem ditionem Sileſiæ immitteret, atquè Vngaros ad nouam ſeditionem prouocaret. ſed huic expeditioni ſummè oberat præcipitata mors Mansfeldij miſerabili modo, dum ex Vngaria per Turcarum ditiones in Dalmatiam, Venetias verſus contenderet. quam non ita poſt ſequuta eſt mors Ioannis Erneſti Ducis Saxoniæ Vinarienſis inter ciuitates Montanas expirantis, ac militem Germanum in Vngaria deſerentis, ob quas duorum Ducum mortes, Cæſari fortunatiſſimas, miles Vngariam deſeruit, & in Sileſiam contendit. oberat etiam Sileſiticæ expeditionis ſubſidiarijs, per Meckelburgēſem ditionem ſubmittendis, occupatio fluuij Hauellenſis, Aldringero, & Duci Luneburgenſi imperata; ita ut inexpectata occupatio ciuitatis Auelbergenſis, Brandeburgenſis, & Francofurtanæ ad Oederam, per Cæſarē adulta hyeme maturata, conſcriptas copias impediret, ne in Sileſiam perrumperent. Sileſiacas verò Daniæ Regis copias ſub diuerſis Ducibus Carpezzono, Palatino Birckenfeldio, Sbobna, alijſq; incommodabat hyems, & Cæſareus miles etiam ex Vngaria in Sileſiam conductus; quamuis etiam illo præſente, aliquot loca, vt Koſellam, Heburgum, aliaq; ob infidam Cæſarianorum cuſtodiam impetraſſent, & ſub niuibus pluſquam Cæſarei profeciſſent.

Durlacenſi non expeditio cō tra Cæſarem.

Sileſiæ copia.

Cæſaris miles in ditione Brādeburgenſi.

Annum 1626. claudo, cum ſæpius deſiderata, procurata, & ſem- *Reformatio in Auſtria* 1626

& ſemper impedita reformatione Auſtriç ſuperioris, quam Cæſar intermiſſam, victis iam ruſticis, atque in carcerem compactis, ferè ſeptuaginta ex corypheis, omninò proſequẽdam duxit; atquè ideo ſub fine anni per miniſtros Epiſcopi Paſſauienſis, alioſquè deſtinatos ad reſtaurandam Catholicã Fidem indeſinenter progredi voluit ſine aliquo alicuius intuitu. quod non difficulter à vicanis reliquis, quorum ferè octomillia in iſto ſex menſium tumultu occubuerant; impetrauit. nam illi poſtremò bello egregiè caſtigati, extenuati, ſibiquè metuentes, vt gratiam obtinerent; nihil non obtulerunt, verum in nobilibus erat difficultas, pauci enim, aut nulli ex illis huic poſtremæ ſeditioni ſeſe immiſuerant, quare ſolis plebeis præfectis aliquot, & vno prædicantium, à quo nonnunquam fuerant inſtigati idiotæ, extremo ſupplicio condemnati, exiſtimabant proceres, ſe libertatem Religionis conſeruaturos. Sed Cæſar aliquandiù quidem rigorem differre, eumquè temperare, nullo tamen modo illum omittere voluit.

Hyberna militum præſidia nunc in Haſſiam, nunc in Franconiam ad Rhenum, & fere per vniuerſam bellum iam pertæſam Germaniam deducta cum oppreſſione multorũ: Electorum, aliorumquè Principum animos exacerbauerãt; vt ſerio de pace aliquali modo conſtituenda deliberare decreuerint. Hinc Electores, & Principes fœderis Catholici ſibi ipſis diem Herbipoli indixerunt, vt opportuno conſilio maximis incommodis occurreretur. In eo primum (prout vulgatũ fuit, licet certi nihil affirmare potuerit ob ſecretiſſima, quæ in iſto Conuentu fuerunt inſtituta comercia) ventilata fuit Cæſaris fortuna, & auctoritas nimium potens, quæ vni Vvalleſteinio commiſſa ſingulis fere Germanicis prouincijs ad nutum imperabat. quod cum omnibus diſpliceret, tum vel maxime his, qui non nihil ſibi, ſuæq. familiæ detrahi exiſtimabant; nec tamen omnino huic poteſtati audebant ſeſe opponere: nam non parum res Catholica videbatur promouenda, ſi victoriæ iam obtentæ poſſent continuari. De modo ergo continuationis actum fuit; nec iſte omnibus occurrit vniformiter. aliquos enim proprius affectus

Cruentus deputatorum ab electoribus Herbipoli.

Diſcutiuntur Comitia.

ctus transferebat ad particulare commodum. alijs Comitia Generalia Imperij placebant,quæ rurſus alij iudicabant cõuocari non poſſe;cum nec Imperator illa poſtulaſſet; neque præſens Imperij ſtatus illa pateretur,videreturq. iam Cæſar plus armis,quam legibus non ab omnibus admittendis,aut obſeruandis poſſe proficere.quare in præfato Conuentu Deputatorum parum in publicis deliberationibus viſum eſt effectum fuiſſe, niſi quod Legati ad Cæſarem deſtinati ſunt Meltherníchius Electoris Moguntini, & Curſius Electoris Bauarici Conſiliarij;qui querelas de militum exactionibus, grauaminibus,& corrupta diſciplina inſtituerent. Præparatorius tamen fuit hic Conuentus alterius poſt aliquot menſes Mulhuſium euocati,in quo Electores perſonaliter debebant,adeſſe,& Cæſarem rogare, vt & ipſe ſuos deſtinaret, qui de Imperio in commue conſulerent.re vera tamẽ ſecreto,& principaliter,vt potentiam Cæſaris deprimerent, & illorum,aliorumq.Principum Imperij libertas, & priuilegia non ſolum conſeruarentur.ſed augerentur; contrarium tamen accidit,vt poſtea dicemus;ſed is Conuentus aliquoties dilatus,non niſi in principio hyemis habitus fuit.paulo poſt hunc Conuentum Deputatorum Rex Daniæ per Comitem de Oldenburg ſolemnes conditiones pacis propoſuit Cęſari;obtulitq.ſe velle in Daniã retrocedere,ſi Maieſtas Cæſarea è diuerſo,locis omnibus occupatis in inferiori Circulo Saxoniæ cederet,& priſtino ſtatui cuncta reſtitueret,aut ſaltẽ illũ immunem in omnibus redderet,ſeruato iure ſuo,ſuorũq. filiorũ ad Epiſcopatus prætenſos.hæc vbi obtinere non potuit,ſe ſuasq.controuerſias Electorũ Collegio dejudicandas propoſuit;cũ vero nec iſta ſuccederent,& Vvalleſteinius illi nomine Cæſaris lõgè alias cõditiones ꝓpoſuiſſet,quę ſolũ regnũ Danicũ ipſi relinquerẽt,& eidẽ totũ ius in Imperiũ abrogarẽt expenſas reſtituere,& ꝑpetuo Epiſcopatibus ꝑtenſis cedere iuberent;in dictis nouis ſui regni,ditionumq.Comitijs multò violentius ſeſe ad arma præparauit.

Indicitur Conuentus Mulhuſii.

Pax à Dano propoſita.

Conditiones Cæſaris.

Palatinus inter illa perpetuò exul infęlicitatem ſuam metuens de reconciliatione cogitauit, & aliquas conditiones componens, rogauit Ducem Lotharingiæ, nec

Palatini conſ... Colmariæ.

Mm non

non Ducem Vvittenbergenſem, vt ſuas vices in reconciliatione interponerent; dicta igitur fuit dies Colmariæ, ad quam Legati Palatini cum plena commiſſione parendi adeſſe debebant, verum cum ſatis diffideret ſuæ cauſæ, in tradendis plenipotentiarijs litteris, non exigua fuit difficultas, quæ in plures menſes extracta fuit; ita vt multi dolo illam adſcripſerint, iudicarintque Palatinum tantum voluiſſe mentionem reconciliationis inijcere, atquè interim euentũ Sileſiorum militum, nec non pacis Bethlemianæ opperiri. Illa primis hebdomadis anni 1627. per Palatinum, & Archiepiſcopum Strigoniensem ex parte Cæſaris, per Miconem Firentium, & Sigiſmundum Lomaij ex parte Bethlemij, præmiſſis inducijs paucorum dierum, nec ita difficulter coaleſcebat. nam nec inſolentes conditiones præter eas, quas alias obtinuerat, impetrabat, in fauorem Cæſaris ſpondebat Bethlemius, ſicut alias ſpoponderat, ſe nunquam amplius, cõtra Cæſarem arma moturum; Tartari amicitijs valedicturum; copias demiſſurum; ciuitates montanas reſtituturum; Mansfeldij copias turmatim demiſſurum, ita tamen, vt Cæſaris hoſtibus non coniungerentur. Ad ipſum Bethlemium etiam ſpectabat cum Turcis agere, vt Damaſſum paulo ante occupatum desererent; captiuos reſtituerent; imò vt de nouo incolæ omnium locorum ad vitam Bethlemij conceſſorum, ad iuramentum innouandum cogerentur. Cæſari pariter nonnullorum ciuium maleuolorum caſtigatio reſeruabatur, cæteris tamen, qui hinc inde militauerant vtrinque indulgebatur; & alia omnia tranſactionis Nicolusburgenſis membra ſeruanda ordinabantur.

Pax Bethlemiana.

Conditiones pacis.

De horum tamen ſtabili fide etiam tunc, vti ſemper dubitatum fuit. imò ſub ipſis initijs non velde ſcrupuloſè ſingula à Bethlemio obſeruabantur, mortuo etenim Mãsfeldio, & Vinarienſi Duce, ipſorum copiæ præter pacta Cęſaris hoſtibus additæ ſunt; & quod magis fuit aliquot millia Vngarorum, qui Bethlemio militauerant ſub Herbet Georgio in Sileſiam tranſierant, cæteriſque copijs hoſtium ſeſe coniunxerant, quare etiã ipſorum auxilio paulo poſt ingreſ-

Progreſſus Regis in Sileſia.

ſum

ſum in Morauiam arx Stembergica cum oppido inuaſa fuit. Regis Daniæ copijs Olmutzium vſq. graſſantibus, atque in dies loca plura, vel oppugnabantibus, vel attentantibus. Quod animaduertens VValleſteinius inita pace Turcica, integrum exercitum in Sileſiam tranſtulit, ſingulaſquè legiones in ſingulis Principatibus, cum debitis equitum turmis, etiam inuitis Sileſiticis Principibus hoſpitio excipi præcepit, vt primo vere temere ibi conſiſtentes Danicas copias expelleret. Illę vero è contrario egregiè ſeſe vbique munierunt, ſperabantes, ſe poſſe Cæſaris militiæ reſiſtere, ſi vel ab infido Bethlemio, vel ab exercitu Regis Daniæ Pomeraniā penetrante ſperata auxilia obtinerent. *Exercitus Cæſaris in Sileſiā*

In hunc finem Rex celebratis Comitijs in Holſatia, ab Ordinibus bis mille equites, & ſex mille pedites obtinens Ducem Megapolitanum vnà cum tota ſua ditione in ipſius obſequium nouo ſacramento fidelitatis, & ſocietatis fruſtra aliter monente Cæſare adegit. Verum eſt Megapolitanum aliquando dubium fuiſſe, & non infrequenter præſagijſſe tum ſuas ditiones, tum Holſaticas periculum ſubituras, ſed in Suuetiæ Regem omnem ſpem collocans, aliquot naues bellicas ad VViſmarienſem portum cuſtodiēdum petierat, & illius præſidia libenter intromiſerat. Hollandi eodem tempore Legatos ad eundem Regem Daniæ miſerunt, vt pro re male geſta aliter res ſui exercitus ordinaret, aſſumptis Hollandorum aliquot militiæ præfectis, & Anglorum, Scottorum, Hollandorumquè copijs, ac præcipuè conſiliarijs, ſine quibus vix putabant poſſe rem ſuam reſtituere. Inter alia conſilia illorum mens erat, vt Rex ſolum bellum defenſiuum gereret, & portubus ſuis, arcibuſquè ſecurus, Cæſaris militem inopia ſtipendij laborantem, ac proprias prouincias deſtruentem conſumeret, cui conſilio acquieſcebant, Ordines Holſatiæ, qui recenter loca ſuæ ditionis munierant, & iam præſidia ibidem detinenda præparant, viritim pro conſeruatione ſuarum fortunarum pugnaturi. Verum Rex impatientiſſimus poſt habita Comitia, Coppenhagæ in Dania, & in Sleſuikia rurſus *Rex Daniæ vrget Holſatos & Mechelburgicos ad ſocietatem.* *Hollandorum conſilia.*

Digitized by Google

Kilæ in inferiori Holſatia,& Renburgi in ſuperiori Conuē tum agere voluit, cognitaq. tanta ſuorum liberalitate fines ſuos egredi;Lauuemburgum etiam inuito Duce propugnare,omnia loca ad Albim vſquè inuadere;& Mechelburgenſem Ducatum ſuis armis vnire ſategit.quare populi illi miſerrimi,quamuis alias Henrico Vſano Cæſaris Conſiliario, & Legato pluries,per ſuos Mareſcalcos Reſtocchij congregatos ſignificaſſent,ſe omnia obedientiæ,ſubiectionis, & fidelitatis officia S.Cæſ. Maieſtati deferre:nihilominus turbulentis conſilijs,& perſuaſionibus Regis ceſſerunt; Cæſaréq. ſuis contributionibus,ſubſidijs, aduerſarijſquè auxilijs oppugnarunt.miro certe Dei iudicio, vt populi Aquilonares qui alioquin nunquam ad fidem Catholicam perueniſſent, profundius ſeſe rebellioni immergerent, atque ita Cæſari occaſionem expugnationis,ac reparandæ Religionis præberent.Sic alias fecerunt Bohemi,qui ſi initio regiminis S.Maieſtatis ſeſe compoſuiſſent; omīa ſua priuilegia, etiam quæ ſecundum litteras Maieſtatis Religionem inuoluebant,confirmata habuiſſent; at poſtea vi ad officium perducti; non niſi parere imperanti debuerunt, quorum quidem reformatio in hunc vſque annum ſæpius tentata, & fere ſingulis annis per internum,aut externum militem, præſenſquè periculum impedita ſuſpenſa fuit; quam tamen etiam tunc fere Sileſiaticæ turbæ præpediuiſſent; niſi Cæſaris exercitus potentiſſimus, ſibi certam victoriam promiſiſſet, & reductionis Sileſiæ,ſicut & Bohemiæ ſpem inieciſſet.quare poſtquam totis ſex annis,quibus Bohemia fuit recuperata,diuerſæ fuiſſent adhibitæ ad inſtaurandam Catholicam Religionem normæ; tandem Cæſar pio zelo ad repurgationem regni videns,ſe apud duros Bohemos parum profecere, multo minus loci ordinarium,alioſque Eccleſiaſticos exhortationibus, obſecrationibus,increpationibus effeciſſe; illos ad Religionem fortiori manu(vtpote quia iuriſdictio Eccleſiaſtica non erat ſufficiens contra potentiam, et violentiam hæreticorum)compellendos duxit,atquè ideo præter Eminentiſſimū Cardinalem Erneſtum ab Harrach ciuitatis Pragenſis,totiuſquè regni Archiepiſcopum, etiam Iaroſlaum Bor-

Michelburgenſes deficiunt.

Reformatio Bohemiæ.

Reformationis commiſſarij.

Borzitam Comitem de Martinitz ſupremum Prouincialem, Camerarium Fredericum de Tallemberg ſupremum Prouincialem Iudicem, & Chriſtophorum Vratislaum ſupremum regni Scribam in commiſſarios Cæſareos, & ſeculares reformatores regni Bohemiæ delegit iliiſq. mandauit, vt omni cura in omnibus prouincijs hæreditarij regni Bohemiæ ſolam ſaluificam Religionem Catholicam toleratā in priſtinum ſtatum reſtitui, & ſubditos omnes ad rectam viam reduci curarent, vt ab iniectis multiplicibus erroribus regnum expurgaretur, & ſub vno Rege, Lege, & Deo vno, maiori pace, quam hactenus, poſſet gubernari.

Itaquè ſtatutum fuit, vt ante omnia Cardinalis, cæterique ad tantum opus deſignati ex Clero indiſcriminatim cuiuſcunquè ordinis optimos, doctiſſimos, & prudentiſſimos Theologos ſeligerent, in concionibus, & controuerſijs contra Catholicos hactenùs probatos, per quos in ſingulis diſtrictibus Bohemiæ incolæ præcipuè in celebrioribus oppidis, ac pagis, aliquot exhortationibus in Fide Catholica inſtruerentur; quorum etiam opera dubij in fide, ſolutis argumentorum remoris edocerentur, atque ex ſuperabundanti doctrina paternè ad reducendos in viam ſalutis monerentur. deinde præfatos deputatos, aſſumpto idoneo Secretario per hebdomadas aliquoties conuenire, decretum fuit, certo in loco, tempore, ac norma, ſacrum dicaſterium, ſeu tribunal formando ad quos euocari poſſent, & deberent toties, quoties vicinorum locorum Magiſtratus cum ſuis ſubditis, Parochis, Eccleſiaſticis, ac ſecularibus, quibus erat ab ijſdē deſignatis reformatoribus ſerio mens Cæſarea explicanda; mandandumq. omnibus, & ſingulis, vt ſtatim in Sac. Cæſ. Maieſtatis, illiuſq. Tribunalis ſubdelegatos commiſſarios, inſtructores, & Officiales reciperent, cū opportuna exhortatione, vt quilibet è Magiſtratu, & è ſubditis primo intuitu Dei, & ſecundo actoritatis Cæſareæ, & proprij commodi, ex tali obedientia euidentiſſimè redundantis, morem gereret Cæſareis mandatis, & ſuggereret, quouſque, quoue loco reformationis opus deductum fuiſſet; quæquè impedimenta obſtare, vel obſtitura in poſterum viderentur, quæ omnia

Clementia Cæſaris.

Mandatur inſtructio.

Officium reformatorum.

nia

Digitized by Google

nia à Parocho, vel à ſenioribus erant commodè percipienda.

Inobedientes, malignè mutos, & ſubdolos blaterones, aut obſtinatos debebant deſignati Reformatores prudenter penſata qualitate perſonæ, ac inſolentiæ caſtigare, certūq. tempus, & terminum ijſdem præſcribere, intra quem idiotæ vlteriorem informationem perciperent, & nomen ſuum inter Catholicos darent; ita tamen vt non æqualem omnibus, neque vniuſmodi vbique præfigerent. Iubebantur deinde reformatores ſingulorum locorum media, ac remedia malorum notare, parochis de competenti ſuſtentatione prouidere, & aliques inſtructores in locis præcipuis relinquere, ac locorum ſuperiores diligenter monere, vt inſtructoribus in omnibus, & per omnia aſſiſterent, ſubditos debito more ſeuerè compellerent, eoſquè acrioribus comminationibus ad ſuſcipiendam doctrinam perducerent. Præterea præcipiebatur ijſdem deſignatis Reformatoribus, vt de loco ad locum procederent, ſi rem ſemel in vno diſtrictu abſoluiſſent. Ne autem debita auctoritate deſtituerentur, quo minus reformationis opus promoueri poſſet, Cæſar ſæpe memoratis commiſſarijs in temperalibus plenariam poteſtatē tradidit, vt in quolibet diſtrictu vnum, vel plures ſubdelegatos poſſent inſtituere, quibus vti & inſtructoribus præcipuè incumberet, ſingulis menſibus, principalibus Reformatoribus relationem profectus ordine ſuo recenſere, quæuè remoræ occurrerent; quam relationem ipſi Reformatores Cæſari facere tenebantur, vna cum voti ſui declaratione, quo tutius, & quantocius poſſet incommodis ſucceſſum præpedientibus, obuiari.

Pœna inobedientia.

Poteſtas commiſſariorum.

Termini prolongationis in ſola Cardinalis cum deſignatis Reformatoribus voluntate relinquebantur; ita tamen, vt ſi illo termino elapſo conuerſio ad Religionem minimè ſubſequeretur; pertinaces citarentur, & punirentur in errore vero ex hac vita decedentes eccleſiaſtica ſepultura priuarentur, aliiſquè pœnis mulctarentur; omninò inobedientes per ſubmiſſionem militum arctarentur: quibus nihilominus modeſtia imperata fuit, nè tumultus excitaretur.

Prolongationes terminorū

Quo-

Quoniam verò ad Cæſarem relatum fuit eſſe, in regno nobiles, & Barones, qui poſt migrationem prædicantium, ijsdem, alijſquè ſeductoribus ſub ſpecie, quod eorum opera in alijs officijs foret neceſſaria, vterentur, ac penes se retinerent; à quibus deinde ruſtici idiotæ ab vno in alium errorē perducebantur, aut ad rebellionem, ſeditionem, inobedientiam, aliaquè facinora concitabantur. ideo Sua Maieſtas, mandauit vt diligens vbique, præcipue apud ſuſpectos, haberetur perquiſitio; & ſi tales alicubi reperirentur, vt ſtatim nobiles, vel Barones ad illos dimittendos ſub pœna amiſſionis feudi, deinde ſub mulcta, & proſcriptione partis, vel omnium ſuorum bonorum cogerentur. Quod ſi nè id quidem proficeret, Suam Maieſtatem monere iubebantur, vt executio ſtatutæ pœnæ potuiſſet in effectum deduci. Quoad ciues cuiuſque ciuitatis mandabatur, vt ſi poſt ſufficientem inſtructionem aliqui ſe pertinaciores monſtrarent, ex quo ſcandalum oriturum eſſet, illi ſtatim vrbibus ablegarentur; quietiores verò, præſertim ſi liberos, ac neceſſarios ſuos ad Religionem Catholicam erudiri paterentur, aliquanto diutius tolerandi iudicabantur, vt poſt longiorem conuerſionis terminum conceſſum, etiam ipſos pœniteret. Obedientibus incolis cuiuſcunquè tandem ciuitatis ſi Religionem Catholicam amplecti vellent, Cæſar ex ſingulari clementia omnis præteritæ, pernicioſæquè rebellionis crimen indulgebat, actio cognitoris Regij contra priuatos ciues ad Catholicam Religionem conuerſos ratione mulctę abolebatur; & ciuitatibus, ſeu oppidis bona antea poſſeſſa, niſi fuiſſent in alios diſtracta reſtituenda erant. Nobilium, ac Baronum ſubditi, ſiue illi in ciuitatibus degerent, ſiue in pagis, ſi poſt adhibitam inſtructionem in pertinacia perſeuerarent, à ſuis dominis per licita media compulſiua ad Catholicam Religionem erant perducendi, & eorum liberi in eadem Religione educandi; ſin minus, nullo habito diſcrimine, tam contra illos, quam contra alios, debebat paulatim, modeſtius tamen procedi.

Clancularij ſeductores.

Pœna inobedientia ciuium.

Beneficia pœnitentium.

Ne autem deeſſet, qui paruulis petentibus panem frangerent, Reformatorum cura relinquebatur, vt vbi-

què

què ludimagiſtri, vel ſaltem eccleſiarum ſcribæ Catholici alerentur, pueri etiam à Parochis Catholicis cathechiſmum edocerentur; ſi qui forent apud parentes hæreticos, & reſiſtẽtes, poterant pueri ab ipſis auelli, ac ex paratioribus facultatibus in ſchola Catholica educari; & quia curatores pupillorum dominijs ac bonis paſſim præpoſiti in ſuſpicionem deuenerant, quaſi & ipſi ſubditos ſeducerent, & propagationem Religionis præpedirent: Cæſar eos miſſos fieri decernebat, eorumq. loco Catholicos ſubrogari, tantum ea mora conceſſa, quæ ad prouiſionem aliorum Officialium ſufficeret. Eadem ratione agi debebat cum ijs, qui ſub nullo ſtatu compræhendebantur, erantque liberi cenſuarij emphyteutæ, & prædia libera poſſidentes, quibus ius ciuicum hac in re commune mandabatur obſeruandum.

Refecti curatores, ac officiales.

Cætera omnia, quæ ad ſepulturarum hæreticorum, copulationum matrimonialium, publicarum precum indictionem, ieiuniorum conſuetam obſeruantiam, librorum hæreticorum abolitionem, & aliorum Eccleſiaſticarum rerum curam attinebant iuxta Canones, & Apoſtolicas ſanctiones, vti ſacra, Archiepiſcopali curæ relinquebantur; habita tamen conſideratione, ne nimia exactio fieret ob neceſſarias ſepulturas, vel librorum etiam bonorum ablationem, malorumq. cremationem, neue ob præcipitatam violentiã peccaretur. Pariter Cæſaris pietas in Eccleſiaſticorum moribus nihil præcipiebat; ſed ſolum Eminentiſſimum Cardinalem memorem reddebat, quantum in vita exemplari Eccleſiaſticorum haud parum poſitum foret, quanta cura in illud deberet ab omnibus vigilari, vt illi tam pietate, quam timore Dei, & exteriore vitæ, conſeruationiſq. habitu, modeſtia, honeſtate, & vitæ emendatione omnibus præirent, ne potius diuino cultui inde obſtaculum poneretur.

Sacra relinquũtur Archiepiſcopo.

Similẽ reformationis modum Cæſar eodẽ menſe Carniolis imperauit, ibidẽq. loco ſui in ijs quæ ſęcularẽ poteſtatẽ requirerent. Thomam Epiſcopum Lubianenſem, Doctorem Barbo, & Octauium Pauicerellium ordinauit, qui omninò eandem normam, quam ante biennium Carinthijs præſcripſerat, obſeruarent; hoc addito, vt loco Latruncula-

Reformatio in Carniola.

toris

Digitized by Google

toris tam in Styria, quam in Carinthia, & Carniola, militum aliquis Dux ordinaretur;qui ſi aliquoties monitos prædicantes hæreticos depræhenderet, eoſdem quaſi ſeditioſos exploratores, & ſceleratos ad primam arborem abſquè longiore mora affigeret, laqueoq; abſq.remiſſione tam obſtinatum ſcelus caſtigaret. His tam acribus edictis paulatim effectum fuit,vt in prouincijs iſtis Styriæ,Carinthiæ,& Carniolæ nullus amplius infectus hæreſi reperiretur, niſi qui ex vicina Vngaria eò dilabebantur; quare, & ipſis, quo in poſterum tanto malo caueretur, omne commercium interdictum fuit cum Carinthijs; aut ſi vicinis commercium neceſſarium videretur, vt ſaltem nulli ad habitationem admitterentur,niſi ſincerè, & ſeriò Catholici; quod magiſtratibus ſub grauiſſimis pœnis iuſſum fuit.commercia verò ſine ſcandalo, malo exemplo, aut impietate modeſtiſſima tantum, & vix toleranda erant. *Pœna Prædicantium.*

Poſt hæc in ſuperiorem Auſtriam conuerſa cura Cæſaris ſeriò omnes præfectos, ſcribas, vicepræfectos, & ditionis miniſtros ad Catholicam Religionem perduci voluit, aut quantocius reſiſtentes dimitti; cum conſtaret ex eorum prauo exemplo miſeram plebeculam traduci, atquè frequentiſſime corrumpi. Verum cum hi ad nobiles confugiſſent, illorum patrocinio tutos ſeſe arbitrantes,Cæſar maiori zelo, ſuoquè grandi malo frequentiſſimæ ſeditionis, plerumquè ab hæreſi originem ducentis, edoctus;tranſmiſſis Commiſſarijs Antonino Abbate Kremphaniensi, & Georgio Teufelio, arcani Conſilij Conſiliarijs; nobiles etiam, & Barones Catholicæ Religioni nomen præbere,aut ſolo valedicere præcepit.hac tamē moderatione, vt pertinaces intra terminum trium menſium proximorum, niſi reſipiſcerent, omnino abſcedere cogerentur qui verò ſpem facerent, illi quidem abſcederent, ſe fortunas ſuas Catholicis præfectis vendendas permitterent, & infra anni ſpatium venderent. Auſtriacis tamen ſuperioribus, qui in inferiori Auſtria fortunas aliquas habebant, concedebatur eiuſdem Auſtriæ inferioris habitatio ſine aliquo exercitio ſuæ ſectæ, modo *Reformatio ſuperioris Auſtriæ.* *Decreta cōtra nobiles.*

Nn illud

illud ſuis inobedientijs non demerentur, vel nouas ſeditiones non molirentur. Hoc decretum Cæſaris multos commouit proceres, qui innocentia ſua tuti, longiorem Cæſaris tolerantiam ſperabant, & ſupplices deprecabantur, vt diutius indulgeret Religioni à maioribus per quinquaginta, & amplius, annos toleratæ. verum Cæſar recenſitis maiorum omnium moleſtijs, periculis, ſeditionibus toties per Lutheranæ Religioni addictos, maximo vicinorum Principum, vniuerſi Imperij, & totius Chriſtianitatis damnó, nihil à priori ſententia deceſſit, niſi quod terminum vnum ijs, qui promptæ fuerant voluntatis remiſerit, atque interim cum plebeis rigorosè procedi voluerit. Auſtria ſuperior in quatuor partes diuiſa, quarum vna adhuc præſentibus ſupranominatis Cæſareæ Maieſtatis delegatis veniam summo dolore, præmiſſaquè pœnitentia poſtulans, eandē impetrauit pauci verò ex reis *Lintzij* ſecuri percusſi ſunt, duo in furcam acti, & vnus poſt ſupplicium igne abſumptus fuit.

Preces nobilium.

Ciues Pragenſes duri in Religione.

In Bohemia inceperant delegati reſtaurationis Religionis: primò cum Pragenſibus, neque omnino illud ſine fructu fiebat; licet non is ſuccederet, qui expectabatur, de inſtructione enim nemo poterat conqueri; nam ad libitum regularis, aut ſæcularis Sacerdos concedebatur, qui horas, & dies inſumeret; ſed notatum fuit illam non deſiderari, neque valde appretiari, magis mouebantur ciues honeſtiores exilio, quod incommoditatem non vnam adducebat; nam durum erat ſua deſerere, durius ſuos, duriſsimum ad ingratos hoſpites proficiſci. hinc non pauci mouebantur initio facto à præcipuis, & maximè a prædictis, ad quorum exemplum multi rigidiores alioquin conuertebantur, quos præcedere pudebat. cæteri clauſis officinis, & commerciorum vſu interdicto, tempus extrahebant, & non nunquam pauci aliqui Chatholicis accedebant. Mirum certè fuit, tam parum fructum poſt tot labores, curas, & moleſtias Archiepiſcopi, cæterorumque Delegatorum, ſucceſſiſſe, multi tunc tarditatem obſtinationi Caluiniſtarum adſcripſerunt, quæ cauſa

Exiliū moleſtū

quam-

Digitized by Google

quamuis veriſſima, tamen ſola non ſufficiebat; nam & Huſſitæ Caluini doctrinam eiurantes, tergiuerſabantur; & Lutherani non minus à conuerſione abhorrebant. Huſſitas, & Lutheranos lactabat ſpes fęlicioris ſucceſſus exercitus Regis Daniæ, Ducis, & Electoris Saxoniæ noua interceſſio; ſed & has ſpes eluſit victoria Vvalletteinij ſequuta. Alij vero in nobilitatem adhuc decretorum rigore non comprehenſam, culpas conijcierunt, ſed horum adhuc coactionem Cęſar aliquandiù deliberationi ſubiecit, licet in aliud tempus differre coactus ſit.

Cauſæ obſtinationis.

Interim ad prima veris ſigna vndiquè miles erumpebat ex hybernis magna Cæſaris fęlicitate, eo quod poſt pactam cum Bethlemio pacem, Turcarum Imperator ſuos ſub graui indignationis pœna recedere iuſſiſſet, nulla amplius Chriſtianis illata iniuria; imò commiſſione tranſmiſſa Purpurato Budenſi, vt interruptum pacis Cæſareæ ordinem proſequeretur. nam copioſiſſimum exercitum in Perſarum Regem ſub Imperio Principis Purpuratorum educere conſtituerat, vt Babiloniam anteactis annis deperditam recuperaret; cui expeditioni tum plures Chriſtiani Cæſaris hoſtes, tum Ottomanici proceres, potius in vicinam Chriſtianitatem, quam in longe diſſitam, & fere deſertam Aſiam ſigna proferre geſtientes ſeſe oppoſuerunt, Imperator tamen Marathus ſingulariter à Deo inſtigatus illam probauit, & Chriſtianis parcendum duxit, quod nonnulli Caſillo Purpurato, Chriſtianis magis affecto, deberi affirmarunt. Poterat itaque ſecure Cęſar copias omnes in alios hoſtes ducere, quę quondam in Vngaria, & Auſtria militauerant, prout fecit in Danos, Sileſiam occupantes; contra quos præter octo legiones ſub finem Martij tranſmiſit turmas equitum Comitis de Montecuculi, legionem Preuneri & Ducis Holſatiæ, quas poſtea ſubſequutus eſt, Vvalleſteinius ipſe ſub fine Aprilis, cum prius Pechmannus copiarum Dux de Vratislauia aduolans, Niſſiam ab inuaſione liberaſſet; alijquè Duces Oppauiam, & Briegam, immiſſo Cæſaris præſidio, ſeruaſſent. Opportunè ante bellorum initia ob Iubileum vbique publicatum preces inter

Turcarum modeſtia.

Cæſaris copiæ in Sileſiam.

Preces Catholicorum.

Digitized by Google

Catholicos habitę ſũt ſolemnibus ſupplicationibus ieiunijs, & eleemoſinis fidelium, ac frequentationibus eccleſiarum ſaltem in tota Auſtria præcedentibus. Quas preces imitari geſtiens Rex Daniæ ſub initium anni, vt victoriam à Deo præpotente impetraret, præter ſingularem militibus præſcriptam modeſtiam, ieiuniorum, concionum, & precum habẽdarum tempus indixit, tanto rigore, ac frequentia, vt etiam ſingularum copiarum Duces, præfectos, & ductores in omnibus locis, villis, & oppidis hora decima ante meridiana in templo preces, & orationes habere voluerit; imo omnes homines, & iumenta à labore, potu etiam, & cibo ad horam vſquè veſpertinam certis diebus abſtinere præceperit.

Preces hæreticorum.

Brutales hæ preces riſum mouerunt Catholicis, qui tamẽ nè ab hæreticis ſuperarentur, paulo poſt Pragæ, translationem D. Norimberthi magna ſolemnitate celebrarunt. Statuta etenim die Reuerend. D. Abbas Strohofienſis vnà cum Præpoſito Doxanenſi, apud quem totis quinque menſibus, dum hæc pompa adornaretur, & Religioſi Ordinis Præmõſtratenſis conuocarentur, prout diximus quieuerant ciſio vecti, quod à ſex equis candidiſſimis, phaleris etiam eiuſdẽ nitoris trahebatur, quaſi triumphatores vrbem Pragenſem ingreſſi ſunt, ſubſequentibus duabus turmis cataphactorum cum turmis aliquot armatorum ciuium. Quos exceperunt ad portam Viennenſem multi viri equeſtris Ordinis cum Cæſareis Legatis, & Clero totius vrbis ſanctas reliquias geſtante. eoſq. deduxerunt ad eccleſiam Teinenſem, vbi reliqua pars diei, tota nox pſalmodijs ſacris viciſim à Religioſis cantatis conſumpta fuit.

Translatio Sãcti Norimberthi Pragæ.

Poſtero die rurſus Clerus, & populus in eadem æde ſolemne Sacrificium obtulerunt, atq. inſigni ordine ſacras reliquias ad monaſterium Ordinis Præmonſtratenſis magna deuotione deportarunt. Præcedebant agmen pueri nitidiſſime exculti, partim S. Norimbertũ, partim vero S. Gereonẽ, & Vrſulam repræſentantes, ſequebatur Clerus totus, omniũ monaſteriorum Religioſi, Parochi, ac Canonici cereis ardentibus inſtructi. pene illos Patres monaſterij Strohofienſis, & Religioſi Præmonſtratenſes ex vniuerſa fere Europa,

Digitized by Google

pa, illos præcedebant 19. vexilla inſignijs condecorata; primum locum obtinebat ſignum Vrbis veteris Pragenſis, ſecundum monaſterij in Strochoff, & Bruck Theiam, vrbis Colonienſis, vrbis Antuerpienſis Comitum Nagarolæ, Baronis à Tallemberg, Baronis à Furſtenberg, vrbis Magdeburgenſis, Comitis Slauuatæ, Comitis Smetſanski, ſupremi Burgrauij, D. Cardinalis à Dietrichſtain, D. Cardinalis ab Harrach, claudebat agmē vexillorum Cæſareæ, ac Regiæ Maieſtatis ſignum Prætorium, ſubſequebantur 12. Prælati Ordinis Ciſtercienſis. Arcam verò ipſam, in qua reliquiæ recondebantur 14. Prȩlati infulati Ordinis Præmonſtratenſis detulerunt ſubſequente Archiepiſcopo, & alijs quamplurimis Prælatis ac 300. viris illuſtribus cum cereis ardentibus. arcus triumphales à deuotis erecti fuere; ſparſa aurea, & argentea pecunia; veſtiti nudi aliquot, & integra plauſtra vini, ac ceruiſiæ in pauperes magna liberalitate effuſa ſunt. Per octo dies à ſingulis Ordinum Mendicantium Religioſis monaſterijs viſitata fuit, cātato Sacro, & concione habita, tanta populi per integrum octiduum frequentia, vt nihil celebritati, pietati, & reliquiarum cultui ſuperaddi potuerit.

Habet Ordo Præmonſtratenſis in Bohemia quatuor celeberrima Cœnobia, duo Monacorum, quibus Abbateſ præſident, & duo virginum Præpoſituris decorata. monaſteriū montis Sion inter illa eminet iuxta palatium Regium omninò Regale ſiue diſciplinam, ſiue ſtructuram, ſiue redditus, ſiue functiones, & officia ſpectemus. Alterum virorum eſt Teplenſe cœnobium in altiſſima Bohemiȩ parte ſitum, & fundatum à B. Hzrozanto Ottogari Regis Bohemiæ fratre, qui accepta voti Hieroſolymitani commutatione in erectionem monaſterij Prȩmonſtratenſis patrimonium ſuum impendit, aſſignatis monaſterio XXVII. pagis, aliquot oppidis, in quæ ſummum ius habet Abbas. præterea idem monaſterium habet duas fodinas, vnam argenti, alteram lapidū pretioſorum, ex quibus non modica vtilitas illi ſolet obuenire. Ab eodem Hzrozanto fundatum fuit, & alterum cœnobium virginum ſexto ab inde lapide, Hoſteſſauienſe, qua

dra-

Digitized by Google

draginta circiter habens pagos,& duo oppida ſui iuris. ſtricta ibidem eſt obſeruantia, & non exiguum Ordinis incrementum. Quartum eſt monaſterium Doxanenſe, cuius hic mentionem fecimus ex fundatione Geltrudis coniugis Vvladislai Regis, ampliſſimis etiam redditibus dotatum, & optima diſciplina inſtructum. Multa monaſteria in Vngaria interierunt; ex ſolo Ordine Præmonſtratenſium fuere quondam viginti ſex in diœceſi Vvaradinẽſi, Strigonienſi, Tauarinenſi, Veſprimienſi, Quinqueccleſienſi, Vvacienſi, Agrienſi, Colocenſi, & Sagabrienſi. Sed redeamus ad Regẽ Daniæ, q interim, celebratis vndiq. Comitijs, hæreditariarũ prouinciarum, receptiſq. magno applauſu promiſſis Hollandorum, Anglorum, Gallorum, Suecíorum, aliorumq. pro reſtaurando exercitu, & reparanda tam ſua, quam Palatini fortuna; annonam vndique præcipuè apud Hamburgum præparari iuſſit; pontes etiam, quibus ad libitum Albim tranſmitteret, inſtrui, & ſubditos omnes nouo iuramento adſtringi voluit.

Rex Daniæ in Bremenſi ditione.

Augetur Tillij exercitus.

His premiſſis copias ſuas in inferiori Saxonia, quæ 10000. equitum, & 24000. peditum numerum æquabant; eductas diuerſis in locis in ſtationibus collocauit, & in Archiepiſcopatus Bremenſis locis diſtribuit, excitatis duobus munimentis ad Achemium, ſtratoq. ponte Vviſurgi, vt inde hoc anno pugnare velle videretur, relictis aliquantiſper copijs, quæ trans Albim in ditione Mechelburgenſi excubabant. eò etiam ſuos conuocauerat Tillius, auctus copijs recenter per Haſſiam ex partibus Auſtriæ deſcendentibus; cum quibus non ſolum Regem Daniæ in ſuis munimentis continuit, nè vllo modo inſolenter erumperet: verum etiam Northeimiũ obſedit, quam tamen ciuitatem oppugnare noluit, donec liberaliores capiæ ex Bauaria, quæ in Auſtrios deſeruerant, adueniſſent. expectabatur enim, eratq. in proximo Pappenheimius cum 6000. tribunus Cortenburgius cum mille equitibus, & mille trecentis peditibus tribunus Schelroth, & Cratzius cum ſex millibus, qui omnes plenũ exercitum, quindecim millium efficiebant; cum quo Tillius nihil non auſurus erat contra eos, qui Northeimium commeatu in-

ſtruere

Digitized by Google

ſtruere, atque obſidionem ſoluere tentaſſent. verum eſt Halenſem Pſeudarchiepiſcopum cum tribus legionibus ex Mecheiburgenſi, & maritimis regionibus erumpentem circa idem tempus multum Hauelburgēſibus incommodaſſe, illiuſque eccleſiam Cathedralem, vti & Pellinum occupaſſe latjs ingenti clade Cæſarianorum, quam reſarcire ſtudebant cum Altringero tribunus Cerbonus Dux, Georgius Luneburgicus, & plures alij tribuni Cæſaris, quos aqua intermedia, & excitatæ tumultuariæ munitiunculæ non parū præpediebant.

Cæſaris exercitus ad Hauelbergam.

In Sileſia interim ad acceſſum Vvalleſteinij Regis Daniæ copiæ deſerto Teſchioſorauno, & Pleſſio, magis vires ſuas contrahentes, militem in munimentis ad Koſellam, Iagendorſium, & Troppauiam diſpoſuerunt Vvalleſteinius vero Liſchbitzium cum exercitu contendit, illumquè locū nouis operibus munitum obſedit. nec multo poſt, deiectis mœnibus, impetum militibus imperauit, infęlici omninò ſucceſſu; nam ob lubricitatem ſoli, neque męnia ſcandere, nequè in pedes conſiſtere poterant. quare amisſis quingentis, recedere coactus eſt. Poſtera tamen die oppidum impetratis conditionibus ſe dedidit; & milites omnes ſub tribus ſignis peditum cum vna cohorte equitum Cęſaris obſequio ſe ſubmiſere. ciues verò conſignatis armis ad armamentarium; domum remisſi, magiſtratum ſuum, & paucos milites Cæſaris ſubditos, vti rebelles, cuſtodiæ tradiderunt. Inde feſtinanter Vvalleſteinius copias ſuas Iagendorſium verſus deducens, eodem modo oppidum expugnauit, facta primis diebus acri tormentorum exploſione, vt pleræq. turres trepidantibus ſimiles ruinam minitarentur. quo ſpectaculo commoti præſidiarij deditionis conditiones propoſuerunt, eaſq. non niſi viles ſatis impetrarunt, ſingulari tamen Generalis Præfecti, gratia (cum prius ſolis bacillis armati migrare iuſſi fuiſſent,) gladio accincti receſſerunt, & poſtea plures Cæſaris obſequio ſeſe ſubmiſerunt.

Cæſaris exercitus in Sileſia.

Iagendorſium expugnatur.

Maioris molis erat obſeſſio Troppauienſis, quam immediate poſt ſuperatum Iagendorſium Vvalleſteinius aggreſſus eſt, miſſis prius ſex mille ſclopetarijs in Ducatum Groſ-

Troppauia obſidetur.

len-

ſenſem, qui irrumpentes Danos præpedirent, vel fugientes Sileſiaticos continerent. Troppauium, magna, & munita ciuitas Sileſiæ bis mille præſidiarios habebat pedites, & ſexcentos equites, qui frequenter erumpentes, non exiguum periculum Cæſareo exercitui inijciebant.

Erat tormẽtorum exploſio fruſtranea; nam vallo, & propugnaculis munitum oppidum, parum globorum ictus curabat. quare fame, aut deſperatione expugnari debebat. Cú itaquè obſidio protraheretur, Vvalleſteinius Koſellam ſubmiſerat, qui ibidem præſidiariorũ animos pertẽtaret. Hunc locum defendebat Carpenſonius, magni nominis aliquando militum præfectus: ſed ad Vvalleſteinij acceſſum poſt aliquot dies loco ceſſit, cum conditionibus, vt liceret cum omnibus alijs militum præfectis, concionatoribus, miniſtris, & impedimentis omnibus ad Regem Daniæ ſe recipere. & nè milites cogerentur ad Cæſaris obſequium, qui vice verſa iurarunt ſe ſpatio ſex menſium contra Maieſtatem Suam Cæſaream non militaturos. Exinde in ditionem Mechelburgenſem receſſere.

Koſella traditur.

Conditionis pacis.

Inopinatus fuit omnibus rei euentus, cum arx potuiſſet experiri multorum menſium obſidionem, tam ob ſitum loci fortiſſimum propter paludes, & flumen, & noua munimenta à Mansfeldianis circumcirca extructa, quam quia illam poterant defendere ſex mille pedites, cum exercitatiſſimo Duce, qui aderat; & ter mille equites, quorum tamen duo millia, & quingenti prima die obſidionis fugerũt verſus Vngariam. Miraculi loco rem habuit Imperator, nã vt mihi poſtea retulit, attribuit S.M. hanc gratiam cuidam decreto circa reformationem Religionis Auſtriæ, & Styriæ, facto à S.M. in ſecreto Conſilio illo eodem die quo arx ſe dedit. ex quo mihi non defuit tunc occaſio ſuggerendi, eſſe bonum politicum Imperij extirpationem hęreſum, non habito quocunque humano reſpectu, prout multoties S.M. experta fuerat; & quia ſemen cecidit in terram bonam, ſtatim fixit radices.

Cæſaris copiæ ad Hauelbergam.

Erant in ditione ad Hauelbergam tunc maximæ, & frequentiſſimæ velitationes, in quibus nunc Cæſaris, nunc Regis

gis

gis Daniæ copiæ ſuccumbebant. plerumq. tamen deteriori ſorte Cæſarianorum, qui & numero militum, & loco inter hoſtes, ſuperabantur; viſumquè fuerat nonnunquam de illorum fortuna ibidem conclamatum, præcipuè quando Regis Daniæ aliquotScotorum millia, & nouus exercitus ſub Comite ſeniore Turnio, & ſeniore Marchione Durlacenſi ex Hollandia in Holſatiam, & poſtea triginta nauigijs in Mechelburgenſem ditionem deductus, aduenerunt, Cæſareis tunc pertinaciter ſua munimenta defendentibus; & auxilia inuocantibus.

Interim in Sileſia res fęlicius ceſſerunt, nam Troppauia fortiter per viginti dies defenſa, poſt deſtructas quadraginta domos ignitis globis, & conſternatos ciues, accedente annonę, & aquæ penuria ſeſe arbitrio obſidentium permiſit, & deditionis conditiones accepit. Tunc ferè omnes copiæ Regis Daniæ ſub ductu Baudiſij ad quatuor mille equites, Vngariam verſus perrumpentes, occluſis aditibus, & inſequente illos equitatu Vvalleſteinij. cum aliquot millibus ſclopetarijs, partim in equos aſſumptis, partim in inſidias diſpoſitis relicta Vngaria, verſus Poloniam ſigna vertere coacti ſunt.

Troppauia deditionis conditionis accipit.

Cæſari fœliciter cedentibus rebus Sileſiacis, ad inſtaurandam diſciplinam vtriuſquè fori in Bohemia animum ſerius adiecit, quare poſtquam paulo ante nouas regni leges publicaſſet, quibus temporale illius dominium optimè poſſet conſiſti, & à ſeditionibus deinceps liberari; etiam de ſacris, & maximè de propaganda Fide ſollicitus, intellecta remora, quæ à nonnullis, imò ab omnibus ferè regni Baronibus Lutheranis injiciebatur ſubditorum conuerſioni; præhabita matura deliberatione, cui interfui, magno animo omnes etiam ipſos Barones ad Catholicam Religionem aſſumendam compellere decreuit; ita ut ordinatis certis terminis, omnes, aut gratis migrarent è regno, aut Fidei Catholicæ nomen darent. Quod decretum quamuis nonnullis rigoroſum videretur, eo quod aliter educati, vel parum, vel nihil de Religione audiuiſſent, vel ex eo, quod ſine rebellione in Cæſaris obſequio continua

Reformatio in Bohemia continuatur.

ſummaquè conſtantia perſtitiſſent, nihilominus penſatis Cęſaris rationibus, maiorumq. exemplis, nemini valde iniquum viſum eſt, quamuis aliam Religionem profiteretur; nam certo omnibus conſtabat, ſi victoria penes Bohemos fuſſet non tamdiù Catholici fuiſſẽt tolerati. Vt autem diſcretio, tolerantia, & prudentia Suæ Maieſtatis omnibus innoteſcat, libet ipſum tam proficuum decretum hic de verbo ad verbum inſerere.

De Religione Catholica in Bohemia.

Nos Ferdinandus II. Dei gratia Electus Romanus Imperator, &c. Omnibus, & ſingulis noſtris ſubditis, & incolis ex omnibus quatuor Ordinibus, hęreditarij noſtri regni Bohemiæ ſalutem dicimus. Dilecti, & fideles, notum eſt, & fatentur omnes hęreditarium noſtrum regnum Bohemię nunquam magis floruiſſe, & Deum propitiorem expertum eſſe, quam tempore Caroli IV. laudatiſſimę memorię anteceſſoris noſtri, ſummè honorandi, idquè ob eam pręcipuè cauſam, quod ex ſingulari, & paterna cura, atque amore erga maiores veſtros, & dilectam patriam pro ſumma ſua prudentia prouidit, diſcrepantiam in Religione nullam firmam, & conſtantem pacem, & ſinceram obedientiam, ac confidentiam tùm erga magiſtratum, tùm erga ſubditos in aliquo regno, aut regione afferre, aut conſeruare poſſe. Qua propter in regno Bohemiæ certas leges, & ſtatuta condidit, omnibuſquè ſuis tam Eccleſiaſticis, quam Politicis Officialibus, & Conſiliarijs mandauit, vt ante omnia ſummo ſtudio, & vigili oculo cauerent, ne præter S. Catholicam, Apoſtolicam, & ſolam ſaluificam Chriſtianam Romanam Religionem (nam ab eo tempore, quo regnum à paganiſmo ad Chriſtianam Fidem conuerſum fuit vſquè ad Regem Vvenceslaum IV. nulla alia, quam Romana Catholica Fides in eo viguit) vlli pernicioſi, & damnabiles errores, hæreſes, factiones, & ſectę in regnum introducerentur, aut in eo tolerarentur. Nec minus notum, ac manifeſtum eſt, cum poſt obitum ſupradicti Imperatoris Caroli, regnante Vvenceslao, oſcitante forte ex nimia ſecuritate omnis generis errores, atquè hęreſes in hęreditarium

noſtrum

noſtrum regnum Bohemiæ irrepſiſſent,omnis generis turbas,diſſidia, & factiones inter ipſos ſubditos,nec minus ſūme pernicioſas ſeditiones, & rebelliones contra Magiſtratū exortas eſſe,quæ ferè omnium ſubſequentium Regum temporibus durarunt,atque in primis ſub Imp. Rodulphi, & Mathiæ fęliciſſimæ memoriæ regimine renouatæ ſunt, ac noſtro tempore ita inualuerunt, & noſtri quoque ſubditi in dicto regno nos,noſtros hæredes, ſucceſſores,totamquè Domum Auſtriacam regno, & prouincijs annexis contra auream bullam ſupradicti Imp.Caroli IV.priuare, atque ita iure hæreditario prorſus ſpoliare conati ſint.Vt igitur hæreditarium iſtud noſtrum regnum Bohemiæ in fęlicem illum ſtatum reſtituatur,in quo temporibus ſæpe dicti anteceſſoris noſtri Caroli IV.fuit;nihil magis curæ, cordiquè habuimus,ex quo inſignem illam victoriam ante Pragam de noſtris rebellibus hoſtibus, & aduerſarijs,Deo bene propitio; reportauimus,quam vt laudabile exemplum illius præclari Imp.Caroli IV.(qui ſuo tempore pater patriæ dictus fuit, & talem ſe ipſo facto præſtitit)conſeruando,& defendendo ſāctam ac ſolam ſaluificam Religionem Catholicam imitaremur. Sicut igitur ille nullas hæreſes,aut errores in ſupradictum noſtrum regnum hæreditarium Bohemiæ ſcienter inuehi permiſit;aut ſi illud clam factum eſt,omnes, & ſingulas Catholicæ Religioni aduerſantes,ſectas,& errores laudabili zelo expelli,& ſeuerè puniri mandauit. ſic quoniam cum ſummo dolore intelligimus non Catholicos incolas, qui in hæreditario noſtro Bohemiæ regno ſuperſunt, nullū periculoſa contra nos,& fideles, atque obſequentes noſtros ſubditos conſilia agitandi finem facere. propterea non ſolum ex officio regio,& æternæ ſalutis noſtrorum ſubditorū cauſa (de qua nos Deo omnipotenti aliquando rationem reddere oportebit)& ad ſtabiliendam, ac propagandam firmam pacem, amorem, & concordiam inter fidos, & dilectos noſtros ſubditos;nec minus ad conſeruandum, & in tuto collocandum noſtrum,& noſtrorum hæredum,ac ſucceſſorum in dictum regnum ius hæreditarium; coacti fuimus edicto ſancire,vt omnes noſtri non Catholici,& in per

cioſis hæreſibus perſiſtentes ſubditi, errores,& ſectas, quæ poſt obitum Caroli IV.in Bohemiam irrepſerunt, deſerant, & ad ſanctam, ac ſolam ſaluificam Catholicam Apoſtolicā Roman Eccleſiam,& Religionem ſe conuertant: ſiquidem ob rationes ſupradictas, & propter conſcientiæ ſtimulos nullum in poſterum ex ſuperioribus,& inferioribus ordinibus in hæreſibus, erroribus, & ſectis tolerare poſſumus; ſed æquum,ac iuſtum.necnon diuinæ voluntati, & mandato conſentaneum comperimus,vt omnes, & ſinguli noſtri obſequentes,ac fidi ſubditi nobiſcum in priſca Romana Catholica Religione,in qua noſtri,& ipſorum maiores piè vixerunt,& diuina opitulante miſericordia, beatè ex hac vita migrarunt,conſentiant.Qua propter iam ante ad inſtituendum,ac promouendum tam neceſſarium,ſalutare, & Deo gratum opus reformationis cæteros Commiſſarios conſtituimus, & illis ex Cæſ. & regia gratia iniunximus, vt cum per ſe,tum per ſuos ſubdelegatos omni ſtudio annitantur, quo ſupradicti noſtri fidi, atque obſequentes ſubditi in Catholica fide probè,& ſolidè inſtruantur,& ab hæreſibus,atq. erroribus ad rectam viam,& ſolam ſaluificam religionem, atque ita ad obſequium S.Rom.Apoſtolicæ, Catholicæ Eccleſiæ perducantur. Cum igitur iam dictis noſtris Commiſſarijs inter alia mandauerimus,vt eos, qui ſunt ex Illuſtriū, & Equitū ordine (ad quos hoc noſtrum Edictum ſpecialiter dirigitur) intra ſex menſes ab illius publicatione, quē terminū tanquam ſatis ſufficientem ipſis præfiximus, ad ſe cōuocent,eoſquè vel ipſi p ſe, vel per alios ad hanc rem ordinatos in Romana Catholica Fide inſtituant,ac poſt elapſum terminum,certò,ac bona fide referant, qualem ſe quiſque in debito erga Deum Omnipotentem,& S. Cathol. Eccleſiā noſtrumq. paternum,& clementiſſimum mandatum,quod ad æternam ipſorum ſalutem ſpectat, obſequio præbuerit. conſultum duximus, omnes, & ſingulos noſtros obſequentes, ac fidos ſubditos ex Illuſtrium, & Equitum ordine clementiſſimè,ac paternè exhortari(nam quod ad peculiares noſtras,& Imperatricis dilectæ noſtræ coniugis vrbes,& ſubditos in proprietarijs noſtris dominijs, atquè ad

om-

omnes alios regni incolas attinet,quomodo illi ad Catholicam Fidem adducendi ſint;ea de re iam ante mandata dedimus, quibus nihil prorſus derogatum volumus) vt vnuſquiſquè fidelium ſupradictorum noſtrorum Commiſſariorum,aut eorundem ſubdelegatorum inſtitutionem cupide, & ex animo recipiat,& habita ſuæ ſalutis,& vtilitatis ratione in ſola ſaluifica S. Catholica Fide nobis,& vniuerſæ Chriſtianæ Apoſtolicę Romanæ Eccleſiæ adſtipuletur. quod ſi quis non fecerit hoc Cæſareo, & Regio diplomate declaramus, nos poſt elapsũ ſupradictũ ſex mẽſium terminũ nullũ omnino in noſtro hæreditario Bohemiæ regno diutius toleraturos,nec permiſſuros, vt in eo habitet, ſuaquè ibi bona poſſideat: ſed volumus, vt Bohemiæ regno excedat,& bona, quæ habet propinquis, aut alijs Catholicis incolis vendat, in quem finem,vt bona ſua vendere poſſit, alium ipſi terminum,nempè ſex menſium præfigimus.Ne quis autem exiſtimet pecuniam tantum,& opes non autem ſolam Dei omnipotentis gloriam,& honorem,ac ſubditorum noſtrorum ſalutem à nobis quæri,hoc mandato ex Cæſarea, & Regia gratia edicimus, vt ſi vnus,aut alter huic noſtræ clementiſſimæ,ac decretoriæ ſententiæ(contra noſtram ſpem, & expectationem)parere noluerit,ei abſquè vllo exordio migrarè liceat inſuper permittimus, vt ad bonorum ſuorum adminiſtrationem,& venditionem, atque ad exactionem ſuorum debitorum in regno(quæ vt ipſi promptè pſoluantur, ſedulò, & quantum iura permittunt,enitemur) quẽdam ex ſuis propinquis,aut alium aliquem Catholicum cum plena poteſtate conſtituere poſſit.Quoniam vero nihil nobis acceptius eſſet,quam vt è vetuſtis,& nobilibus familijs prognati, quorum maiores olim in noſtro hæreditario regno Bohemiæ antequam errores, & ſectæ illud inuaſiſſent Religioni Catholicæ addicti fuerunt, et in ea rebus ſecundis vſi ſunt, eandem Religionem amplecterentur,atquè ita in regno manerent: idcirco omnes,& ſingulos noſtros obſequentes ſubditos paterne,& clementiſſime monemus,vt vnuſquiſque ſuum commodum perpendat, ſuumque animum introſpiciat,ne ex iuſta Dei vindicta, & pœna non tantum tempo-

ralium

talium,ſed etiam eternorum bonorum (quod tamen nulli euenire cupimus) temere iacturam faciat; ſed potius errores, atque hæreſes (quibus ipſi, & eorum progenitores ſeducti, & inclytum hoc regnum, ad dilecta ipſorum patria in extremam calamitatem adducta fuit) eijciat, & ad veterem S. Catholicam Fidem reuertatur, vtquè nobiſcum in Religione conſentiat operam det. Qua in re noſtræ clementiſſimæ decretoriæ, & immutabili voluntati, atquè ſententiæ obtemperabunt. Datum Viennæ die Sabbati feſto S. Ignatio Sacro Anno Domini MDCXXVII. Regnorum noſtrorum Romani octauo, Vngarici decimo, & Boemici vndecimo.

Multos ex Imperio hoc decretum commouit. Lutherani inde ſperabant Saxoniæ Ducem commouendum, ac Cæſari offenſum illius partes deſerturum. ſed Saxoniæ Elector nihil his commotus profugos omnes arcuit, & præpoſterè querulos expediuit. Plauſerunt alij, vt plauſibili quadam lætitia geſtientes, etiam ſua repeterent, & magno animo reſtaurationem diſciplinæ Catholicæ aggrederentur. Comes enim Naſſouicus, & Marchio Badenſis præcipuè reliquum ſuæ ditionis expurgarunt. A ciuitatibus Imperialibus multi ſua repetierunt, non valde ſe opponentibus illarum ciuitatum oppidanis, ob duas legiones peditum Ducis Henrici Iulij, & Ioannis Georgij Marchionis Anſpacenſis, quæ iuxta Norimbergam ſtationem dudum habuerant, & recenter cum Norimbergentibus optimè mulctatis, non ſine periculo noui belli conuenerant, vt demiſſis oppidis Engelthul, Henſenfeld, Reinhenſchuād, Haxpurgum, Edenſeos, & Offenhauſen, quæ iam Cæſarei occupauerant, relictoquè libero commerciorum vſu; bonam ſummam ſignatæ pecuniæ, quæ militiam ſtipendijs ſufficeret, exſoluerent. Hinc paulo ante Cæſar liberrimè mandarat Magiſtratui Argentinenſi, vt occupatas domus Canonicorum, clauſtra eorundem, cũ omnibus emolumentis, ac fructibus iam elapſis redderent. cui mandato in vrbe Argentinenſi affixo, mox Senatus cuſtodiam aliquot militum die, ac nocte deſtinauit, ne à ſeditioſis abriperetur, eorumquè inſolentia propriæ imprudentiæ

Noua Reformationes in Imperio.

Argentinenſiũ obedientia.

Digitized by Google

tiæ adſcriberetur, deinde nedum elapſo termino à Cæſare conſtituto, eidem decreto Senatus promptiſſimè parendum cenſuit, atque euocatis Dominis Canonicis ſtatim Clauſtrales ædes, quæ vulgo, fratrum clauſtrum nuncupantur, conſignarunt, reddituſque liberrimè renunciarunt; rogantes tantum, vt de præteritis iam pridem abſumptis, aliquid, vel totum remitteretur. Paulopoſt Duci Vvirtenbergenſi à Cæſare imperatum, vt reſtitueret monaſteria Lorlch Brengēhauſen, & Herbertirs, iniectaq. mentiōne aliorum monaſteriorum Maulbrum Konigslenteren, & Betenhauſen, quæ omnia loca ſacra ſingulis annis pluſquam centum ſeptuaginta millia talerorum Cameræ Ducali, præter expenſas in magiſtratus erogandas attribuebant. Huic Decreto Dux Vvirtenbergenſis, de cuius integra fortuna agebatur, non auſus fuit vim opponere; ſed fratrem ſuum Viennam ad Cęſarem ſubmiſit, vt extremam ſuę familię ruinam deprecaretur. verum Cæſar conſtantiſſime, magna tamen prudentia nihil remiſit, dum aliquantulum tempori cedendum ordinauit; donec etiam alij eiuſdē culpę ſocij communi Edicto de Electorum conſilio cudendo, à poſſeſſis bonis ſacris arcerentur. Epiſcopo tamen Eiſtatenſi contra Norimbergēſes decreta fuit poſſeſſio monaſterij Bilbenrens, cum omnibus attinentijs, literis, diplomatibus, mobilibus, ac immobilibus; cui decreto etiam Senatus abſque vlteriori tergiuerſatione, metu vicinorum militum promptè paruit, longe alio ſtylo, quam ſeptennio ante fecerant, tam ipſi Norimbergenſes, quam Virtenbergenſis Dux, Marchio Badenſis, Hanſpacenſis, Haſſus, & alij confœderati, quando à Cæſare, & à Duce Bauarię confirmationes iniuſtarum detentionum ſimilium fortunarum Eccleſię niſi ſunt extorquere; aliter Cęſarem vna cum omnibus Catholicis crudeli bello oppetere, & quidquid Catholicis remanſerat, adimere; totamquè Catholicam Religionem extirpare minitantes.

Dux Vvirtembergensis monetur

Norimbergensibus imperatur reſtitutio.

Non adhuc animo deſponderat Fredericus Palatinus etiam poſt tot exilia, ac inſignes clades perpeſſas; quin priſtinę fortunæ aliquo modo ſe reddere ſtuderet. hinc cum initio huius anni Lotharingię Ducem, & Ducem Vvirtenber-

Conuentus recōciliationis Colmariæ.

Digitized by Google

bergenſem interpellaſſet, vt apud Cæſarem pro reconciliatione intercederent, & iam indictam diem ad pacis cõmercia Colmariæ obtinuiſſet, vti ſupra tetigimus; Legatos ſuos miris technis detinuit, vt videret, quo res Sileſiacæ vergerent, at male cedẽtibus, illos quidem Colmariam miſit, ſed nimis opulentas reconciliationis conditiones obtinere voluit. Quis enim victor integram ditionem, (vt nomine Palatini poſtularunt illius Legati,) voluiſſet reſtituere? quis voluiſſet ſectam, tam pernicioſam, qualem ibi aluerat, tolerare? quis tot ſumptibus fact's indulgere? obtulit tantum Palatinus Electoratus dignitatem ea ratione, vt poſt obitum Maximiliani Ducis Bauariæ, rurſus illius filij illam obtinerent; ac poſt illius hæredem, rurſus illa ad vnum ex Bauariæ Ducibus deriuaretur, quæ oblatio forte Cæſaris Delegatis, & Cæſari ipſi nõ diſplicuiſſet, ſi cætera pœnitentiæ ſigna reſpondiſſent, illis autem deficientibus, cum obſtinatè noluiſſet Palatinus Catholicam Religionem admitttere, neque cõtrouerſis fortunis ſacris cedere, nec graue æs alienum ſuſcipere; omnis reconciliationis ſpes euanuit, Deus autem è cõtra conſtantiſſimo, iuſtiſſimoq. Cæſari magis, ac magis benedixit.

Superbia Palatini.

Illius enim exercitus in Sileſia hoſtium copias ſub Baudiſio fugientes inſequutus, (cum illæ Pitſchenam Poloniæ limitem petijſſent, ac vaſtaſſent) prope Schauerinum aliud Poloniæ oppidum ad Nettam, inſigni prælio commiſſo victor euaſit; nam Pechmannus Cæſareæ militiæ ſubmiſſæ Præfectus, cum ſeptem armatorum millibus, obuiam fugiẽtibus Danis ſe fortiſſime dedit, quorum impetum ægrè potuit, ab initio ſuſtinere verum ſuperuenientes Croati ſeptingenti maiori ſtrepitu Danos aggreſſi, tormenta recuperarunt, & ad fugam adactos diſſiparunt; itaut magna pars illorum poſtea à vicanis trucidata fuerit; & ipſe Baudiſius cum decem ex ſuis vix euaſerit, cæteriq. omnes vrbe Damenſi excluſi miſerrimè interierint, aut in ſyluas ſeſe dudum abſconderint. Tamen Cæſaris tantam victoriam non parum repreſſit mors ipſius Pechmanni, qui inter primos Ordi-

Baudiſius fugit.

Pugna inter Cæſareos, & Regios.

Obitus Pechmani.

ordines certans,tormento maiori ictus,occubuit erat ſecta Lutheranus, ſed ingenio,fortitudine,bellorum experientia, & conſtanti in Cæſarem fide apud milites celebris; quem vniuerſus exercitus defleuit, & Cæſar ad talis mortis nuntium ingemuit, non tam ad corporis, quam ad animæ, extra Eccleſiam occumbentis interitum ſuſpirans.

Detinebat hoc tempore Cęſaris copias in Saxonia Daniç Rex duplici exercitu;nam caſtra ſua ad vrbèm BlecKede poſuerat,vbi cum decem millibus vrbem oppugnans, Præfectum Brandeſteinium deſerto oppido in arcem fugere coegerat; qui poſtea mutata prælii ſorte cũ vires recollegiſſet,ea fortitudine impetum retudit; vt fruſtraneam oppugnationem Rex præcauẽs receptui canere coactus fuerit. non ita poſt peiori omnino fortuna in Croatorum milites incidit, qui occiſis octingentis, alios in Albim fluuium adegerunt, alios turpi fuga ſalutem quærere docuerunt, totumquè fere illum exercitum diſſiparunt. Quod animaduertens Rex tam male ſibi, ſuiſquè ceſſiſſe, pertæſus in Cæſarem bella, deſperatione quadam ſuos in Ducatum Luneburgenſem immittens, miſeros ſubditos grauiſſimis moleſtiis affecit, & Brunſuicenſes omnes flamma perdere decernens arcis Guelphorum præſidiarios excitauit, vt frequentiſſimis excurſionibus patriam infeſtarent; ſperans fortè inde milites Cæſareos Hauelbergam, vbi alter erat exercitus, deſerturos, vel ibidem remiſſius obſidionem curaturos. Deduxerat enim ille alterum exercitum in ditionem Brandeburgenſem, non procul ab Hauelberga, quo cum caſtra Cæſarianorum ad Sandouuium excubantia, temerariè ſatis aggreſſus fuiſſet; fortuna inibi illi auerſa fuerat, quare in templum Hauelbergenſe, quod Cathedralis ædem refert, & in monte ſitum, ciuitati imminet, ſeſe receperunt; atquè inde ciuitatem, ditionem Brandeburgicam, Cæſareaquè caſtra grauiter infeſtarunt. Quapropter Elector Brandeburgicus, vt prius Brunſuicenſis fecerat, ſubditos ſuos è caſtris Danicis reuocare decreuit plerique enim non ex plebeio, ſed

Daniæ Rex oppugnat BlecKede.

Deſperatio Regis Daniæ.

Daniæ Rex Hauelbergam ducit.

ſed ex equeſtri , & ciuium ordine & Regi militabant, & in propriæ patriæ perniciem illi exactiones imponenti aſſiſtebãt.imo præſidia habentes Ruppini,Friſaci,Zedenici,& Liebenuualdi ſumptus menſtruos à Brandeburgicis exigebant poſtea illos, licet ſerius Cæſari fidus, ſub graui pœna reuocauit, ac ſolis Cæſareis copijs neceſſaria quæquè præberi mãdauit;imò omnes ſuos tam equeſtri loco natos, quam ciues, & ruſticos cis,& vltra Oderæ flumen commorantes , equis validiſſimis, ſeruis,puluere tormentario, globulis, & omnibus armis inſtructos ad õne ſignũ adeſſe iuſſit,vt hoſtes pro pulſarent ideoq etiã Cæſarea præſidia Perlini,Francofurti,& alibi libenter admiſit,adeo copioſa,vt iam MarcKam Brandeburgicam poſſent Imperio ſuo ſubijcere,& liberè ſuperatis confidere.Ex hac tam propitia Electoris Brandeburgici erga Cæſarem voluntate,nata fuit fama,illum Catholicæ Religioni nomen daturum,ciues fęliciſſimi nuncij famam auxerunt;quod non ita pridem multos è ſuit prædicantibus, ꝙ vehementius populum concitaſſent,officio priuaſſet,modeſtioribus aliquot ſubſtitutis,per quos auctoritas,& obedientia Cæſaris ſtabiliebatur,& ſingulis integra fides erga Suam Maieſtatẽ ſeriò commendabatur.proinde nonnulli Lutheranam ſectam apud ſuos ſubditos eliminandam arbitrabantur,vt paulatim Elector ſeſe legibus Imperj conformaret,ꝙ alioquin in Caluiniſmo valde difficile cognoſcebatur. neq. hæc mutatio multis diſplicebat,qui aliquando hinc quietiorem Germaniæ ſtatum ſperabant;diſplicebat tamen omnibus,quod non ita pridem innotuerat de eiuſdem Electoris ſorore Catherina paulò ante BethlemioGaberi deſponſatã, ac tunc de ſucceſſione male ſollicita , quæ licet Germanico ſanguine orta , & Imperij Romani Princeps ; nihilominus paulo ante fœudum , ſeu inueſtituram Tranſyluaniç poſt obitum mariti à Turcarum Imperatore petierat , & obtinuerat;ita tamen,vt ipſa foret deinceps amica amicis Turcarum , & inimica inimicis illorum , ſinguliſque annis offerret dona magni momenti : quibus hanc gratiam ab ipſo Imperatore Turcarum cognoſceret ; nec non alijs

Brandeburgicus reuocat ſuos,& Cæſari obedit.

Spes de Electore Brandeburgicus ad Catholicã Relig.

Inueſtitura Tranſyluania à Turcis facta

Digitized by Google

aliis conditionibus Chriſtiano nomini indignis.quæ tamen Elector Brandeburgicus, paulo poſt apud Cæſarem excuſauit,culpam omnem in Bethlemium reijciens, & ipſe in obſequio Suæ Maieſtatis perſeuerauit.

Hoc autem in loco non incongruam illius inueſtituræ expoſitionem putaui, tum ad rerum cum noſtro inſtituto coniunctarum eruditionem; tum etiam,vt complures noſtrorum Principum, qui Chriſto Sole irradiari gloriati, vix tamen ipſi Chriſto (tantum in Chriſti miniſtros reuerentia ſtomachantur) caput ſubmittere dignantur; ſapientiam addiſcant à cæco, ac barbaro tyranno,qui cum ſeſe ſupra mille attributorum ſydera,veluti quid diuinitatem ſapiens,extulerit;ratus eſt altiorem quemdam Cœlo ipſo tronum eminere,qui humilitate prætulgens,inuiolabili non in Deum modo,ſed in Dei miniſtros obſequio,ac cęca reuerētia ſtabilitur.ibiq. ſuperbiſſima,ſed non minus honeſta anbitione reſidere auſus eſt, dum ſe non Maumeti mancipiū, ſed Mechæ, ac Medinę in profundiorem Maumeti reuerentiam profeſſus eſt. Enimuerò tam alta ſapientia à ſolo forſan Spirituſancto longè ſuperari potuit; dum Romanum Pontificem, qui Rex Regum iure debet; ſeruum tamen Dei ſeruorum,& quidem omnium,voluit nuncupari.

Ego qui infinitis gratijs,iuſti,magni,& Omnipotētis Dei, Creatoris Cęli,& terræ,immenſi,incōparabilis,& ęterni,innumerabilibuſq.miraculis maioris ſuorū Prophetarū ornamēti mūdi,Solis vniuerſi,ſancti Mahometis Muſtafà,qui ſit benedictus in æternū,ac quatuor ſociorū eius,necnō deprecationibus Beatarū animarū omniū Sāctorū, & Prophetarū, sū Monarcha totius Mònarchię ab Oriente,& Occidente,dominator mūdi,poſſeſſor inclytorū regnorum Europæ, Arabiæ,& Perſię,ſucceſſor Cęſaris,& Gemmi, donator coronarum Regibus Terræ,vmbra Omnipotentis, ſecundus Alexāder Magnus,ſeruitor, & Miniſter duarū auguſtiſſimarū Domuū Mecę,& Medinæ inter omnes ciuitates mūdi nobiliſſimarū,& ſup ōnes alias habitationes terrenas,excellarū,& Sāctę Ieruſalē, Dñus Labſæ,Catafæ,Ægypti,Temen,Sanaæ,

Aden,Baſioza,Habih,Tuaſin, Merash,Saidæ,Damaſci,Domus ſalutis,Haleppi, Tripoli Sorienſis, Nihauend, Belenguiā,Baruti,Alchilan,Meſopotamiæ, Amadici,Van, Arſici, Cars,Erdeā,Cilderzchem,Cuti,Gorgani,Catbag,Schirezul, Curdi,Natoliæq Greciæ,Caramaniæ, famoſarum Vectium ferri Daghiſtan, & Turchiſtan,Campaniarum Chiberack, Bogdaniæ,Balachiæ, maris albi,& nigri, & maris Kulzum, regnorum Terckidilem, Conſtantinopolis, inuidiatæ Regi, Zulcadriæ,Mecahl bellicoſæ, & armigeræ Algieri, Tripolis Barbarienſis, Tuneſis,Cipri,Ocri,Rodi,Votalis, regni Greciæ,Temiſuar,Bolnç,Caniſæ,Agriæ, Budæ, domicilij belli, Caphæ,Trabiſondę,& aliorum infinitorum regnorum, populotarum prouinciarum,habitatorum pagorum, & inexpugnabilium arcium Princeps,Imperator, Monarcha, Rex Regum, Sultanus filius Sultani Muratanu, filius Sultani, Ahmedus filius Sultani, Mehemſſām filius Sultani, Muradhanus,&c.

Maiori impetu Hauelbergam oppugnare conſtituerant Dani pōte ſupra Bulzenburgum inſtructo, per quem tranſire ſatagebant. ſed Cęſareis è munimento è regione alterius Danicorum erecto,tranſitum aliquandiu prępedientibus;illi paulo inferius pontem conſtituētes,& magno numero tranſeuntes,concurrrentibus Mechelburgenſibus ignem præfatę ciuitati Hauelburgenſi iniecerunt. quo conſternati Cęſarei,deſerta vrbe,ad vicinum lucum conceſſerunt, verū paulo poſt retrogreſſi,vrbem ſtrenuè defenderunt; & Dani è contra cum dudum è Vuero auxilia ſperaſſent, de poſſeſſione eiuſdem vrbis deſperantes; tam munitionem propè Ardenburgum, quam alias non contemnēdas ad Boulzenburgum reliquerunt.quare Dux Luneburgicus paulo ante minoribus nauibus,quę tignis commodè necti poterāt, inſtructis,vna cū militū præfectis cō pfectus eſt;& Danis alterū munimentūin inſula Hauelæ ſitum defendere, ſed fruſtra nitentibus,magno impetu irrumpens, eos ad fugam compulit pariter Tillius dum nocte Albim ponte iungere paraſſet,Dani reſciſſo ponte,& munitionibus pręſidio nudatis,fuga dilapſi ſunt; tam prauo cęterorum praeſidiariorū; qui

Hauelberga oppugnatur.

Fuga Danork.

qui Hauelbergæ erant exemplo, vt & illi quamprimum traductam Georgij Ducis Luneburgenſis aciem viderunt; ſpõte ſua inde abierint, & ſeſe in tutum receperint. receſſit poſtea exercitus Danicus verſus mare, vbi ſperabat Rex ſe non ſolum Ducem Mechelburgenſem habiturum, ſed & ciuitates Anſeaticas, Lubeckam, Hamburgum, ac Bremam ſuæ expeditionis ſocias. & ideo eas ad coniungendas vires inuitauit. ſed & hoc fruſtra; nam illæ animaduertentes Cæſaris fęlicitatem, prudenter ſeſe excuſarunt. Quare quo patriæ Holſatiæ, alijſquè regionibus proſpiceretur, filius ipſius Regis cum Equeſtri ordine Holſatiæ, & Sleuicienſibus, nec nõ cum ſeditioſis ruſticis Segenbergam appulit; ne vel à Lubecenſibus, vel ab alijs a tergo imminentibus, parens inuaderetur. in quem finem etiam non procul ab Hamburgo munimentum longe maximum erigi præcepit tumultuaria architectorum Hollandicorum opera, in quo in dies 5000. ſubditorum laborabant. *Sollicitantur vrbes Anſeaticas.*

Rex, euocato Marchione Durlacenſi, & Duce Bernardo Saxone Vvinarienſi, Lammerdorfio, alijſquè ſuæ militiæ præfectis in Mechelburgenſem ditionem conceſſit. vbi copias viginti nauibus impoſitas expectabat, vt inde Cæſareos prohiberet; nam Vvalleſteinius ex Sileſia per Marchionatũ Brandeburgenſem in Mechelburgenſem ditionem volens irrumpere, iam Gutterbockium primos ordines quinque millium ſub tribuno Arnhemio tranſmiſerat, & ipſe cum reliquo exercitu modicis itineribus ſequebatur. Tillius ab alia parte non ſolum arcem Guelphorum obſederat in Brunſuicenſi ditione cum legionibus Cortenbarſij, Eckſtadtij Herbersdorfij, & peditibus Pappenheimij, Eruuitij, ſed etiam, ad Vviſurgim Neoburgum cum alijs Comitis de Gronsfeldt tribuni Vvabel, Aſſenburg, Anhold, Galles, BocK, qui frenum hoſtibus Brema aſcendentibus, ſub ductu Morgantij inijciebant, præpedientes, ne commeatus, aut arma, præfatis arcibus importarentur. quod, cum aliquoties illi pertentaſſent, aliquot velitationibus ſuperati, receptui ceciuerunt. Rex ipſe obſeſſos ſuos deſeruit, vti & munimentũ Vvinſenſe, tanto ſtudio, & arte præparatum, proximumquè *Rex in Mechelburgēſem ditionē tendit.* *Obſidetur Vvolfebuſelū* *Obſidetur Neoburgum.*

Ham-

Hamburgenſibus,illorumquè præſidio formatum, ſed, vt vere bantur multi, Regi ab oppidanis conceſſum, vt haberet,quo ſe tempore periculi reciperet.ſuſpicionem auxit magna Regis cum illis familiaritas non ſolum commercij, & nauium,ſed etiam propriæ perſonæ, quæ Hamburgum libere, & familiariter intrauit,cum excubijs loquebatur, magnoquè honore paſſim à ciuibus afficiebatur; quæ cum in fraudem fieri viderentur,non defuit officio Cęſar,quin Hãburgenſes moneret,nè deſerto ſupremo capite Imperij, legitimo tutore,protectore,ac defenſore ſui commercij,alienum æmulum reſpicerent. Iam alias inquiebat Cæſar ſerio monuiſſe ciuitatem de varijs pacem Imperii perturbantibus;inter quæ recenſebat Caluiniſtarum in ipſa vrbe Hamburgenſi nidulationem ſeueris Imperii legibus alioquin excluſam,Catholicorum inſuper reiectionem,in vrbe Hamburgenſi ſatis frequentatam, quando vel ciuis, mercator opifex,vel etiam mediaſtinus aliquis debet admitti,Catholicæ Religionis præpeditum exercitium; cum è contra Anglorum,vel Puritanorum ſcholæ ibidem inſtituerentur, neque commercia,lucra, & improbæ nundinationes poterant multum tam malæ cauſæ fauere,vt bonam religionem excluderent,cum etiam à Catholicis haberent ſufficientia cõmercia,maximè ab Hiſpaniæ Rege, à quo poſſent aliquadò etiam intuitu tam iniquæ ſocietatis excludi. ac proinde illos monebat, vt mitius erga Catholicos ſe haberent,& Cæſaris totius Romani Imperij capitis legibus obtemperarent; quod idem paulò poſt occupata prius Boutzenburgenſi arce, & Lauuemburgo ditione accepto; Tillius aliquot literis præſtitit, continuato itinere cum exercitu Hamburgum, poſtulans à Magiſtratu ibidem ob illius acceſſum exterrito, vt locum telonio ciuitatis deſtinatum,& alias Regi Daniæ conceſſum ſuo præſidio munirent, velCæſaris admitterẽt;vt naues,& nautas Cæſaris obſequio præpararẽt; Hollandorum Legatum,ac præfectum Hatsfeld è ſua vrbe demitterent Anglorum etiam Legatos contra Cæſarem cõſpirantes reiicerent, & pacem Religionis in Imperio à tot annis publicatam ſeruarent.Quæ omnia Hamburgentium

Monentur Hãburgenſes à Cæſare.

Lo-

Legatus Vincentius Mullerus ſe ſenatui propoſiturum promiſit,& ad deliberandum, reſpondendumquè octidui ſpatium impetrauit,quo tempore nihil feriatus Tillius poſt occupata omnia munimenta Regis Daniæ ad Albim,Nieuhuſium,Stilhornium,& Harburgum inuaſit,tanto terrore incuſſo,vt Rex viritim omnes Holſatos,quotquot arma ferre poterant,ad tuendam patriam euocarit.

In tantis Holſatiæ,totiuſquè Saxoniæ inferioris periculis adminiſtrator Hallenſis, ſeu Pſeudarchiepiſcopus Magdeburgenſis per Angliam,Galliam,& Venetias ad Bethlemiũ Gaboré profectus eſt, vt vbique extremo tempore auxilia pro Rege Daniæ impetraret.quæ cum Hollandi poſt ſperatam expugnationem Crollenſem liberalius promiſiſſent; Angli,& Galli,licet ab Hollandis rogarentur particulari Legatione ob feruens bellum inter illorum Reges, pertinacius ſubſidia negarunt,Veneti verò diù tergiuerſati, tandem Legatum ob ius gentium ad Bethlemium demiſerunt, qui honeſtiſſimè ſeſe illo tempore excuſauit,ex eò quod conſtabat Turcarum Imperatorem in magnis anguſtijs verſari circa Babiloniæ oppugnationem,quæ iam centum mille milites aſſumpſerat,& alios centum mille deſiderabat, fęlicem rei euentum deſperante fere Calillio Purpuratorum Principe; maximè vbi circa idem tempus Emirus Suidanus à Turcarum Imperatore defecerat,& ſeditionem continuans, Prætorianorum militum Præfectum cum copijs ſibi adiunctis oppugnabat,non ſine periculo perdendi integrum Ottomãnicum Imperium;cui vt ipſe Bethlemius conſuleret, pacẽ cum Romanorum Imperatore fouere decreuerat. quare tam Hallenſem adminiſtratorem,quam Lumpenburgicũ, ac Zerotinum Morauiæ profugos,opimas conditiones proferentes,reſpuit,taliaquè poſtulata in alia omnino quietiora tempora reijci voluit.imo nè Cæſar a pace inita reſiliret, Turcarum Legatum internuntium poſt renouata fœdera, cum muneribus itineri accinctum,accelerationem vrſit;Cæſaremq. ad patientiam exortatus ſua officia obtulit, & hoſtium illius technas fidi animi teſtimonio detexit.

Legationẽ obit Pſeudarchiep. Hallenſis.

Bethlemius ſe excuſabat.

Clades Turcarum.

Vrgetur à Bethlemio Legatus Turcicus.

In-

Indictus interim fuerat Principũ Electorum Conuentus Mulhuſii in proximũ mensẽ Auguſti, vbi de reconciliatione Palatini, de Daniæ Regis iniuſta expeditione, de ponendis armis, de pacisque ratione in Imperio conſtituenda, & de alijs rebus ipſis Electoribus moleſtis, ac Cæſareæ fortunæ nõ ſatis fauentibus, quæ particulariter iu Imperio occurrebãt, agendum erat: ſed vix ſtabile aliquod tempus huic Conuentui reperiebatur. Dudum etiam controuertebatur, qui nam forẽt admittendi, an ſoli Electores, an Principum Legati, an ipſe Cæſar. Varij etiam euentus, plerumquè fęlices pro Cæſareo exercitu, in dies ſtatuum cauſæ, & conſiliorum rationes immutabant. Non ita pridem Cæſar conſultus, & ſollicitatus præcipuè ab Epiſcopo Auguſtano, Conſtantienſi, & Vvormatienſi, nec non ab Abbate Cæſarienſi, & ab alijs grauatis, vt reſtitutiones monaſteriorum Epiſcopatuum, aliorumquè bonorum Eccleſiaſticorum aggrederetur, contra Ducem Vvirtemburgenſem, & Marchionem Anſpacenſem, in quorum manibus adhuc erant cœnobia Lorchæ, Brenzenhuſienſe, Herbertingenſe, Muulbrunnenſe, Coronæ Regiæ, Bebenhuſianum, Heilbronnenſe, & Reichenbacenſe, quod olim Cæſar Rudolphus II. in fauorem Epiſcopi Conſtantienſis inceperat vrgere. Quare Sua Maieſtas, ipſos Electores Imperij conſulere voluit, an ea, quæ meritò exigebantur, nunc tandem defunctis tot bellis, deberent reſtitui; nequè enim de cauſæ iuſtitia quæſtio erat, ſed de executione, quam Sua Maieſtas abſquè Electorum iudicio, ac voto, ſolus noluit contra plurimorum mentem aggredi illo tẽpore; cum vni adhuc præcipitata, plena periculis, ac nouarum turbarum origo videretur aperienda, ſi à ſingulis malæ fidei poſſeſſa, & contra iura detenta importunius exigerẽtur. Neque enim vnius, aut paucorum hic cauſa ventilabatur, quamuis ſub paucorum nomine diſcuterentur ea, quæ nominatorum monaſteriorum erant, & contra ſolos Principes Vvirtembergenſem, ac Anſpacenſem. Agebatur enim non minus de Argentinenſibus, Vlmenſibus, Norimbegẽſibus, cunctiſquè ciuitatibus Imperialibus, nec non de vniuerſo

Cõuẽtus Mulhuſinus.

Grauamina Cæſari à Catholicis data.

Cæſar conſulit Elector per literas.

verſo fere diſtrictu inferioris Saxoniæ, de Epiſcopatib⁹ Magdeburgenſi, Bremenſi, Alberſtadienſi, Verdenſi, Mindenſi, Caminenſi, Hauelburgenſi, Suuerinenſi, & de omnibus poſt tranſactionem Paſſauienſem, contra iura, conſuetudines, ac pacta per diuerſos Principes, Reſpub. Dynaſtas, Proceres, ac nobiles inuaſis, quæ ſicut in Duce Vvirtembergenſi, ita & omnibus alijs locum erant habitura.

Ad hanc quæſtionem tam difficilem generalioribus rebus diſſimulatis Electores tali fere reſponſo Cæſari reſponderunt, non poſſe latere Suam Auguſtiſſimam Maieſtatem, nec acta Imperij ſub anno 1555 non callere quanta, quamuè intolerabilia fuerint Catholicorum grauamina, quam iuſtæ quærelæ, quamq. frequentes ob nobiliſſimas fundationes, monaſteria, & bona ipſis paulo poſt Patauientia concordata contra Religionis ſacroſanctæ fœdera, ac ius ipſum cõmune cum ſummo tam diuini honoris, quam Eccleſię Catholicæ præiudicio violenter erepta, violata, euerſa, ac tam pertinaci conatu detenta, & quod non defuerint, qui à Maieſtate Cæſarea, & Statibus Catholicis propoſitis funeſti belli minis præfatorum bonorum fundationum, cænobiorum (vtpotè circa quæ tranſactionem, aut amicam compoſitionem admittere nollent) omnimodam ceſſionem, ac perpetuam abdicationem extorquere niterentur; niſi futili illo vano prętextu, quaſi bonorum Eccleſiaſticorum conſeruatio, & immunitas ſubſtantiale punctum ſancitę pacis Religionis non eſset; cum tamen eorundem bonorum conſeruatione, ſeu baſi nitatur Eccleſiaſtici ſtatus ſalus, cui nonminus, quam ſęculari, Religionis ſacris fęderibus proſpectum voluere, tum Catholicæ Religionis, tum Auguſtanę Confeſſionis aſseclæ, vt niſi Eccleſiæ Catholicæ bona hiſce fęderibus tuta eſse poſsent, ipſa etiam fędera euaneſcerent Et quamuis Proteſtantes illi, qui poſt ictum Religionis fœdus nobiliſſimas fundationes rapuere, & Religioſis pulſis, patrimonij Eccleſiæ dominium ſibi arrogarunt, adeo ſenſũ pacis Religionis peruertant, & eo vſquè detorqueant, vt ea ſalua licere ſibi opinentur Religioſos terrarum, &

Reſponſio Electorũ ad Cæſarem.

Audax Proteſtantiũ poſtulatũ anno 1619. in conuẽtu Norimbergenſi.

Religioſi exepti.

Principatuum ſuorum incolas, à Catholica antiqua Religione, & ſtatu, ad quem ſe voto obligarunt, ad Auguſtanam Confeſſionem vrgere, & cogere; eſſe nihilominus incompertò, nec negari a quoquam poſſe huiuſmodi Religioſos vna cum ſuis cænobijs, & redditibus ab omni ſtatus ſęcularis iuriſdictione penitus exemptos, ac ſęcularem ſtatus illis defenſionis prius nomine obligatum, & obſtrictum eſſe.

His addiderunt Electores pacta Religionis in hiſce præſertim caſibus luce ipſa clariora exiſtere, nullumquè vſpiam locorum Auguſtanæ Confeſſionis aſſeclis ius quocunque tandem illud nomine cenſeatur attribuere in cœnobia, & fundationes vbicunque locorum exiſtant. Neque Catholicos ſtatus reſtitutionem bonorum, & cœnobiorum ante Patauienſia pacta ipſis ereptorum, quam ſub nullo Imperatore non poſtularant, tam facilè condonaturos fuiſſe, niſi deſiderio, & certa ſpe reliqua conſeruandi fuiſſent illecti. Diſtinxerunt etiam controuerſias, neque enim illæ erant, an incolis territorij contra territorij dominum vi pacis religioſæ mandata decerni poſſent; ſed potius in iure communi, & pace profana cardine quæſtionis verteretur, vi cuius nemini permiſſum erat, alteri vim inferre, aut quempiam poſſeſſione ſua exuere, cui iuri hactenus nulla Imperij Comitia, nullæuè conſtitutiones, aut leges derogauerant, imò ſi Religioſis fœdera obſcura fuiſſent, iuri tamen communi ſtandum fuiſſe, quoaduſque ambiguitas iſta legitimo modo tolleretur. Ac tandem exiſtimarunt quæſitas; ac prætenſas in Religioſos, ac cœnobia in ſęcularium dominorum ditionibus exiſtentia, iuriſdictiones, quamuis extra controuerſiam forent, tamen eas non niſi ad Religionem præciſè, nullo modo ad bona, & poſſeſſiones ſeſe potuiſſe extendere, ac proinde Religioſis non minus quam ſęcularibus ius emigrandi, ac ſuas poſſeſſiones diſtrahendi, pretium ſecum auferendi, in vſus ſuos exponendi integrum, ac illeſum neceſſariò manſiſſe.

Ius naturale quid doceat.

Reſolutio Electorum

Ex quibus omnibus deduxerũt Electores Maieſtatē ſuā vti

Eccle-

Eccleſiæ Catholicæ,ac ſubditorum eius ſupremũ aduocatũ, & protectorem non ſolum ad Epiſcopi Conſtantienſis inſtantiam, reſtitutionem cœnobij Reichenbacenſis rectiſſimè mandaſſe, verum etiam ad eandemmet reſtitutionem vrgendam circa monaſteria ab Epiſcopo Auguſtano, necnon ab Abbate Cæſarienſi quæſita; imo & quæuis alia poſt concordata Pataulentia erepta, ius,ac iuſtiſſimas cauſas habere.Præſertim cum piæ memoriæ Cæſar Rodulphus decreto quodam 17.Iulij anno 1599.Electorũ Palatini, Saxonis, &Brandeburgici,Legatis Pragæ dato,expreſſè ſenſerit, Eccleſiaſticorum bonorum conſeruationem ſubſtantiale punctum pacis religioſæ eſſe,eiquè in Imperio anteceſſores pollicita eſſe,in euentum compoſitionis ſeſe ita diſpoſitionem facturos, vt ius ſuum cuiquè integrum, ac ſpoliatis ad ſua poſtliminio redeundi facultas maneret. Maximè vero ſuæ Maieſtati licere ſententiam ferre, cum alius nemo poſſet huius cauſæ eſſe iudex aut arbiter. Hoc quidem prædeceſſores non feciſſe,nè Imperium turbarent, neuè ſtatus inter ſe committerent,quare admodum lente,ac meticuloſe ad controuerſiæ deciſionem progreſſos fuiſſe.Eum tamen metum eſſe ſublatum, quando Imperium à Turca, à quo ſibi tum temporis male mutuebat,erat liberum. & maiori apud ſtatus Imperij erat Maieſtatis Suæ auctoritas, ac potentia, cum iuſtitia, & bonitate cauſæ coniuncta, vt credibile non eſſet futurum,reperiri quempiam,qui ei,eiuſq. legitimis diſpoſitionibus refractarium ſeſe exiberet.

Ceſaris Rudolphi ſententia.

Rationes PP. Electorum.

Hoc tam claro, iuſto, & conſtanti voto obtento ab Electoribus Catholicis Sua Maieſtas adlaborauit,vt eiſdem cõſentiret Elector Saxoniæ,illumquè ſperauit omninò ita facturum in Conuentu Mulhuſino atque in hunc finem D. Petrum à Stralendorf Imperij Vicecancellarium,hominem in rebus Imperij verſatiſſimum,vna cum D. Ermãno Queſtembergio inſigni inter cætaros Conſiliario, eo ablegauit, vt tam de his, quam de alijs grauaminibus, hactenus iuſtitiam, diſciplinam,ac Religionem præpedientibus ſemel cõſentientibus votis determinaretur. Ego etiã in re tãti momẽti, ex qua ſalus Imperij pendebat; vigilantiſſimus Vienna

Elector Saxoniæ inducitur ad eadem

licet maximis expenſis virum verſatum deſtinaui, qui nomine Sedis Apoſtolicæ conſtantiam Electorum promoueret, & decretum laude digniſſimum nomine Sanctitatis ſuę vrgeret, maximè illo tempore, quo plures vndique accurrebant, vt ipſorum fortunis conſuleretur, ſic Brunſuicenſis, ſic Holſatus, Mindenſes, Luneburgicus, Landgrauij Haſſiæ, Vvirtenbergenſis Dux, Duces Saxonici, Vinarienſes, Coburgenſes, & Altenburgenſes, inſuper Hiſpanici, & Gaborei Legati. Quid ni etiam Sedes Apoſtolica, cuius res vel maxime agebatur, mitteret, qui ſollicitam manum adhiberet? Quid autem actum fuerit poſtea referemus, neque enim hoc menſe Auguſti, nec ſequenti initia Comitiorum fuerunt.

Hamburgēſes, & Lubecenſes cum Cæſare cōſpirant.

Fauit tamen Deus bonæ voluntati, & cum nonnulli de exitu illius dubitaſſent, ſi forte Rex Daniæ repararet ſuam fortunam, vel ſi Principes omnes Proteſtantes vnà cum ciuitatibus liberis, atquè Anſeaticis conſpirarent; ecce ad literas Cæſareæ Maieſtatis, & Tillij tum Hamburgenſes, tum Lubecenſes Cæſaris obſequio ſe dedicarunt, annonam, arma, tranſitum, & quicquid abſque illorum damno, aut periculo poſſet Cæſareis prodeſſe, liberaliter obtulerunt. Vvalleſteinius etiam iam creatus Fridlandiæ Dux, vna cum ſuo Legato Scickio adulto menſe Auguſti Hauelbergam appulit, & mox exercitum vniuerſum, fugato Durlacenſi, in Mechelburgenſem ditionem deduxit, ſtatim à ciuitatibus Roſtochienſi, ac Vviſmarienſi ſtipendium mille equitum, vel menſtruatim 15. m. talerorum poſtulauit. Dum ergo exercitus in Mechelburgenſem ditionem eſſet deductus, ſuprema capita exercituum Cæſaris, ac Bauarici Ducis, ſeu Catholici fœderis Leuuenburgi conuenerunt, & de inuadenda Holſatia deliberarunt, neque illud difficile videbatur, impetrato tranſitu, ac commeatu ab Hamburgo, ac Lubecca. Quare Tillius abſquè longiori deliberatione initium facere voluit magis ad ſiniſtram deflectens, Bēneburgum oppugnare decernens dum Vvalleſteinij exercitus magis ad dexteram inclinans, in duas partes diuiſus, partim medio itinere non procul à Tillij exercitu, partim verò verſus Lubeckam

Conuentus ſupremorum Ducum Lauuenburgi.

becKam omnino ad ſiniſtram properaret. Prius tamen ante ſolutum Cõuentum Lauuenburgenſem, duo Generales Ducem Holſatiæ, conditiones pacis proponentem, audiuerunt. Verum cum illæ non eſſent pro victoribus, ſed adhuc Regiam Maieſtatem Daniæ ſaperent, nullo modo pacem admittere voluerunt, niſi prius Rex Daniæ ab armis diſcederet; officium Præfecturæ diſtrictus Saxoniæ inferioris deponeret; omnibus actionibus erga Eccleſias ſacras valediceret; Imperij Romani fęuda, & telonia reſtitueret; GluKſtadium traderet; belli expenſas ferret; omnino Brunſuicenſi Ducatui cederet; damna Duci Luneburgenſi incendio cauſata refunderet; omnibus fœderibus contra Domum Auſtriacam, & Imperij Principes nuntium mitteret; telonio Sundæ non niſi priſtino more vteretur; denique niſi de his omnibus idoneam cautionem præſtaret. *Cõmercium pacis ĩẽtatũ à Duce Holſatiæ.*

Hæc cum Daniæ Rex citra extremum ſuum damnum facere non poſſet, neque vellet; vterquè Generalis modo pręd dicto in Holſatiam tetendit. ac mox Tillius non ſine periculo vitæ Binneburgum, vbi ictu ſclopi petitus fuit, expugnauit; Slickius verò, qui ad dexteram progrediens, Marchionem à DurlacK cum ſuis copijs in anguſtias inſulæ cuiuſdam redegit, vt vix euadere poſſet; & Vvalleſteinius medius Steinbergam fœliciter oppetiuit. ſolus Rex Daniæ minimè ſibi conſtans, nunc Krembenam, nunc GlucKſtadiũ infęliciter petens; ex deſperatione proprias ciuitates igne iniecto perdidit; & ruſtici, vt aquæ intumeſcerent, obices notis in locis oppoſuerunt. E contrario vero iuxta Albim, & Viſurgim ad obſidionem arcis Guelphorum, & NienbroKenſis adhuc Cæſarei, nec non Bauarici excubabant, maximè vt auxiliaribus Hollandicis ſub ductu tribuni Morgã tij procedentibus, occurrerẽt, illas itaquè copias non ita poſt exceperunt tanta fortitudine, ac prudentia, vt ademptis omnibus impedimentis copias totas diſperſerint, ex quibus aliqui Viſurgi abſumpti ſunt, & centum circiter in poteſtatem Cæſarianorum deuenerunt. Nè autem Nienburgum, & Guelphorum arx vllo modo euaderet, Tillius relicta Holſatia Ducis Fridlandiæ exercitui, totum ſe in ditionem *Exercitus Cæſarei in Holſatiam.* *Tillius relinquit Holſatiam Cæſareis.*

nem Brunſuicenſem conuertit,ſerioquè illas vrbes obſideri iuſſit.increbuerat enim fama totum Hollandorum exercitũ mox Grolla deuicta ,in Brunſuicenſem ditionem aduenturum,vt obſeſſos liberaret, quare huic periculo Tillius occurrendum duxit,& obſidendo præfata loca,optima hyberna in Bremenſi Archiepiſcopatu quæſiuit, vt quietus laxos exciperet ; huius deliberationis initium ſub ipſo Tillij aduentu fecit Comes Anholtinus iuxta Oeterbergam , &Stadenam munitionem,cum mille equitibus exploraturus hoſtium agmina; & cum in Daluuigium Anglorum tribunũ incidiſſet,ex illius copijs duas turmas proſtrauit,tertiamquè diſperſit præter captiuos, totum pontium apparatum nanciſcens ex quo poſtea ſequuta eſt deditio ciuitatis Northahim.Dux Fridlandiæ interim Itzeho Vvillteram, Segebergam,& Bredéburgam in Holſatia non ſine effuſione ſanguinis ab vtraquè parte occupauit,& Slickius copias Durlacenſis iuxta mare obſeruans deletis duabus legionibus Bernardi Ducis Vvinarienſis,& Nellij;cæteros ita arctè continebat,vt vel aquis deberent ſe committere, vel ipſius arma perfringere,acquiſierat enim iam octodecim tormenta obſeſſorum, ſperabatq.ſe non ita poſt coeteras hoſtium copias deleturum, & ſigna omnia in ſuam poteſtatem redacturum.

Anoltini victoria.

Delentur copiæ Durlacenſ.

Cæſar interim vt vicinior eſſet Conuentui Mulhuſiano, Pragam bonis auſpicijs profectus eſt,relicto Viennæ, ac in tota Auſtria Gubernatore Cardinale Dietrichſteinio,nec nõ filio Archiduce,ſtudijs ſuis ſub optimis pedagogis inuigilaturo.Ante diſceſſum ſingulariter laborauimus , vt Auſtria abſente Sua Maieſtate reformaretur , quod etiam impetrauimus,quando rigidiſſima decreta aduerſus hæreticos latentes,(de quibus poſtea latius)obtinuimus Pragæ vero ipſemet Cæsar reformationi manum appoſuit, & non infrequenter deſignatos Commiſſarios de fructu hactenus facto examinauit, tarditatem arguit,& remoras omnes amoueri mandauit.ſummè iuuit multorum reductioni abiuratio hæreſis paulo ante facta à Comite Vvolfango Mansfeldio arcani Concilij Electoris Saxoniæ,nam & ille inſignem ſuæ muta-

Cæſar in Bohemiam tendit.

tionis

tionis rationem reddidit, tum apud Electorem Saxonicum, tum apud Bohemiæ proceres, & paulo poſt totam ſuam ditionem in Bohemia, & multos alios ad agnitionem veræ Fidei viam aperuit. Soli aliquot ruſtici propè Kuttenbergá, & Benniſſauium ſeducti à quodam Sileſio profugo apertius obſtiterunt, quando alij ruſtici nedum coacti, iram diſſimularunt.

In vicinia Bohemiæ erat Palatinatus ſuperior, iam dudũ à Bauaro nomine Suæ Maieſtatis detentus, in eo ſobriè ſatis reformatio fuerat inſtituta, nam præter voluntarios nullus ad fidem redierat, ex voluntarijs tam pauci, vt vix decem poſſent numerari, qui adhuc plerumq. à ſocijs incolis irridebantur, & explodebantur. Cæſar itaquè ſub ſuo in Bohemiam aduentu monitus ab Electore, inſtaurationem Religionis in præfato Palatinatu demandauit, quam etiam Bauarus in ſe libenti animo ſuſcepit, ſtrenuam exibens operam, vt omnes eiuſdem prouinciæ incolæ ad Catholicam Religionem reuerterentur. in quo notaui faciliorem omnino fuiſſe obedientiam, quam in Bohemia, in Morauia, vel Auſtria; neque enim tot diſceſſerunt, aut extrema comminati, ac deſperabundi reſtiterunt, ſed turmatim, cum aliter non poſſent, nomen Catholicæ Religioni dederunt, cum autem cauſam huius facilitatis requirerem, intellexi ab vno extremo in aliud extremum faciliorem eſſe tráſitum abſq. medio: facilius enim ſuperbus Caluiniſta, aut rigoroſus Lutheranus fiet Catholicus, quam tepidi, ac molles Lutherani, qui ſemper ſpecioſa pollicentur, & nunquam ſerio animũ applicant veritati, vel minus de Religione ſolliciti, ſordidè in ſuis erroribus ſecuri tota vita ſua volutantur.

Reformatio Palatinatu.

Magnam in hac reformatione ſuperioris Palatinatus operam adhibuit Epiſcopus Ratisbonenſis, & Eicchſtadienſis per ſuos, quos ſubmiſerant, Archidiaconos, & doctos Parochos, quibus Bauariæ Elector congruam ſuſtentationem optimo ordine aſſignauit ex proximis Eccleſiaſticis redditibus, qui adhuc ſub titulo fiſci, ſicut tempore Palatini fuerat; ab ipſo Electore ex ſingulari indulto Apoſtolico pro certis annis, & ad cauſas pias detinebantur, tanta cura Ele-

Bauariæ Ducis & Epiſcoporum opera.

ctoris

ctoris, vt ſpatio vnius ann iferè tota prouincia ad Religioné Catholicam redacta fuerit. Idem longè fęlicius præſente Cæſare ſuccedebat in Bohemia, vbi pleriquè Barones ad Comitia regni pro coronatione Imperatricis, & Regis Vngariæ filij Cæſaris vocati, Religioni Catholicæ nomen dare ſatagebant, vt liberiori oculo nouam Reginam, & Regem ſalutarent, & quod erratum fuerat noua Fidei profeſſione repararent, quæ tamen à multis contemnebantur.

Omnia videbantur tam coronationibus Imperatricis, & Regis, quam inſtitutæ reformationi Religionis fauere; optima enim ſorte Comes SlicKius apud Cimbricam Cherſonelum prope Kilam, poſtquam dudum hoſtium copias obſediſſet, fugiente Marchione Durlacenſi, cum præcipuis Ducibus, via maris, & diſſipatis primis legionibus; totam illam partem exercitus Regis Daniæ, quæ eidem Marchioni commiſſa fuerat, ſuperauit; ademptiſquè 27. ſignis peditum, & ſexdecim equitum ſine ſanguine Cæſareis copijs adiecit; atq. vlterius progreſſus quaſi totam præfatam Cimbricam Cherſoneſum ſeu Iutiã occupauit. Tillius non minus ad Veſſaram, & Albim fere eodem tempore omnes munitiones Regis Daniæ apud Aichem obtinuit, vti & Ottersbergam, quo habito nihil eidem Regi, excepto Niemburgo, & Guelfonis arce, remanſit. Intra Bremam erant munimenta Dreyen, Grolandt Danico præſidio munita, vt ex Hollandia copiæ per Viſurgim Stadam poſſent deduci. illas adhuc cuſtodiebat Morgantius Anglorum tribunus; verum neque ibidem tuto potuiſſet conſiſtere, ſi aliæ legiones Tillij impeditæ in obſidione aduenîſſent. quare Stadenam pro refugio ſibi munierat, ibidemquè ſibi ſecuram ſtationem præpararat.

Copiæ Durlaſii Cæſari accedunt.

Tillij ad Veſſarã victoria.

Pari fęlicitate Cæſaris Conſtantinopoli exortus tumultus, ratione Prætoriani militis detrectantis pugnam contra Perſam, & irruptio Coſaccorum contra Turcas multis ſeditionibus fatigatos magnam quietem ſpondebat, quam; vt Turcæ fouerent, ſedulo iter Legati internuntij ad Cæſarem promouerunt, venerat enim ille Viennam paulo poſt abſceſſum Cæſaris, & feſtinatis itineribus Suam Maieſtatem

Turbæ Conſtãtinopoli.

Pra-

Pragæ morantem requiſiuit cum maioribus, quam vnquam muneribus, inter quæ erant ſeptem equi prætioſiſſimi, & aliquot plauſtra auleorum mirabili omnino demiſſione, ex metu procedente, nè pax tractata corrumperetur; quare illam ardentibus votis vrſit. Hinc liberius Cæſar conceptam Auſtriæ inferioris reformationem publicari iuſſit eo tempore, quo ipſe in Bohemiam morabatur, nè grauius à quoquam moleſtaretur. Fuerat quidem Auſtria inferior ante plures annos ſub Imperatore Rodulpho, Gubernatore prouinciæ Archiduce Matthia, opera Cardinalis Kleſelij ad Religionem Catholicam aliqua ex parte conuerſa, ſed nobiles adhuc pleriq. Lutheranismum, aut Caluiniſmũ profitebantur, & iuxta cõceſſa priuilegia, extorſaſq. libertates tẽpore Maximiliani an. 1575. tẽpore Matthiæ an. 1609. item an. 1612. & tempore Imperatoris Ferdinandi an. 1620. in ſuis arcibus alijſq. locis alebant ſectarios prædicantes, ad quos nõ ſolum ſubditis, ſed etiam alijs licebat excurrere, ac de facto maximo numero diebus Dominicis, ac feſtis excurrebant ex ciuitate Viennenſi nõnunquam aliquot millia, ex ciuitate Badenſi quamplurimi, ſic & aliunde, neque hoc poterat impediri niſi Cæſar ipſe videretur ſuis verbis deeſſe. Verũ ipſi hæretici hac libertate abutentes paulatim in maximũ numerum excreuerunt, ſeditiones concitarunt in concionibus ſuis frequenter, Catholicos calumniati ſunt paſſim ſchemata ſpargentes, & quod damnoſiſſimum erat, Lutherani cum Caluiniſtis ſe miſcuerant noua, & inaudita reconciliatione, ab ijſdem enim prædicantibus Lutheranis Caluiniſtæ putatiua ſacramenta adulterata recipiebant, hoc ſibi perſuadentes nihil obeſſe, ſi crederent in Synaxi ſua, nihil aliud eſſe quam figuram, & ſpeciem ſacramenti, quod Caluiniſtis ſufficiebat. nam cum ipſorum Euchareſtia in ſolo vſu conſiſteret, tuncq. tantum eſſet ſacramentum, quando actu ipſo ſumitur, etiam in modo vſus conſiſtere volebant, eaq. ex fide interna diſtinguebãt, itaut præſentia corporis Chriſti ex fide ſumentis penderet, ſi ſumens erat Lutheranus verum Chriſtum ſumebat; ſi Caluiniſta, tantum figuram habebat. eodem fere modo ludebant in alijs myſterijs Fidei cõtrouerſis

Turcæ vrgent pacem.

Reformatio Auſtriæ inferioris.

Abutitur ſua libertate hæretici,

Dolus Lutheranorum.

Digitized by Google

ſis, quæ iam communiter adiaphora fiebant, & in gratiam Caluiniſtarum à Lutheranis omittebantur, vel à Caluiniſtis, tanquam infirmitates ſociorum, tolerabantur, donec etiam illa non expurgarentur. Quare Cæſar, qui iam dudum Caluiniſtas iuxta leges Imperij proſcripſerat, etiam adulteratos Lutheranos ſeuero edicto proſcribere voluit, prout infra in vltima parte referemus.

Paulò poſt amotis iam prædicantibus de conſtituendis Eccleſijs, ordinandiſq. Parochis non leuis orta fuit difficultas Heretici enim Barones, ac Comites plerumq. Catholicorum Sacerdotum redditus, in decimis, agnis, paſcuis, vineis, & ſimilibus ſuis fortunis miſcuerant, ſcripturas Eccleſię omnes abſconderant, iamq. extra hominum memoriam erat, quid, quale, quatum ad quemlibet Parochum ſpectaret, ſuis pſeudominiſtris vile ſtipendium præter caſu obuenientes prouentus aſſignauerant, qui redditus cum doctrina correſponderent. Verùm Chatholici Sacerdotes tali penuria cōtenti non erant, ſic nequè operarii reperiebantur, præterea Catholicos Sacerdotes præſentare hæretici negligebant, ne vel proderentur, vel ſubditi tandem ad Fidem Catholicam redigerentur. Hinc Cæſar omnes, & ſingulos Auſtriæ proceres ſeuero edicto moneri voluit, vt ſtatim Catholicos Sacerdotes præſentarent; honeſtam ſuſtentationē aſſignarēt, regiſtra reddit. uum producerent, & magna quiete Catholicos miniſtros ad exercitiū Religionis Catholicę admitterēt. Quę niſi infra paucarū hebdomadarum terminum explerēt, iure ſuo pro nūc in Parochiales Eccleſias deciderent, & Ordinarii loci, ſeu Epiſcopi cura eſſet Eccleſiis de ſufficienti Pa- Parocho proſpiciendi. Quia verò in aliquibus locis Auſtrię audaciores Barones prædicantes detinebant, & illi haud libenter patria excedebant, Latrunculatori Auſtriæ imperatum fuit, vt illos in Sicitzensdorf arceret, aut ligatos Viennam perduceret, atque in opprobrium omnium ſectariorum catenis affixi ad operas in moenibus vrbis condemnarentur. Cum autem innotuiſſet plures ex ſeductoribus, etiā præter decretum Cæſareum Vngariam petijſſe, rigoroſiſſimis ſcriptus Cæſar Palatinum regni monendum duxit, vt

Edictum Cæſaris contra Barones & nobilis hæreticos pro inſtitutione & ſuſtentatione Parochorum Catholicorum in Parochijs

Digitized by Google

vt ſibi ſuoquè regno à tam periculosis nouatoribus caueret, illos arceret, & omnem ſocietatem, commercium, & ſubditorum familiaritatem illis interdiceret.

Similis fere diligentia nobis adhibenda fuit in ciuibus Viennenſibus, aliorumq. oppidorum; deſtituti etenim commoditate blateronum prope oppida, eandem venabantur in Vngaria etiam ad decem, vel plura miliaria excurrentes, ne ſcelerata ſua doctrina, vmbraticiſq. Sacramentis deſtituerentur. Alii etiam deſertis ſuis domibus, in Vngariam penitus ſtudebant commigrare, filios abducere, hæreticis deforis elocare, & mille technas, quo in errore ſuo perdurarent, adinueniebant. Præcipuè moleſtiſſimus nobis fuit librorum impreſſor Lintienſis hæreticus, qui cum ſuo prælo in Vngariam migrauerat, & hæreticis Vngaris gratus, vt ſuæ ſectæ libros familiariter haberent, pertinaciter defendebatur, & ius emigrationis magna dicacitate priuabatur; at tamen illum bibliotecham circumferentem in Vngaria, per Archiepiſcopum, & Palatinum reijci curauimus.

Alia remedia contra hæreticos prædicantes.

Obſtabant etiam Auſtriacorum reductioni inueteratæ conſuetudines plereque ſubditos Dominicis, ac feſtis diebus operibus, ac vecturis grauandi, & iudicia inſtituendi, ita vt vix locus relinqueretur ſacræ inſtructioni, & multo minus ſolemni Sacrificio. Quibus omnibus maturè contrarijs decretis occurrendum fuit.

Celebrabatur interim Conuentus Electorum Mulhuſij (quæ Electoris Saxoniæ eſt ciuitas in Thuringia) in quo cū Rex Daniæ, & Fredericus Palatinus pro eorum delegatis, quos ad Conuentum deſtinarant Fidem publicam petiiſſent; repulſam receperunt, & poſtea cum dudum de reſtitutione pacis, ac reconciliatione offenſorum actum fuiſſet, multique putaſſent Cæſarem in ordinem reducendum; nihil præter voluntatem Suæ Maieſtatis decerni potuit, habebat enim exercitum tantis victoriis nobilitatum, vt iam toti Germaniæ auderet, & poſset imperare. Legiones aliquot ex Valle tellina recenter in ſuperiorem Germaniam ad Vlmam, & Norimbergam appulerant, aliæ in

Conuentus Electorũ Mulhuſij

Quid Cæſar per Legatum ſuum Stralendorfiũ in puncto Relig. probabat, & quid Electores, & alij.

Franconia detinebantur,& Vvalleſteinius etiam Mulhuſij timebatur, Elector Saxoniæ pacem deſiderabat,illam & alij Principes vrgebant;ſed Cæſaris Legatus Stralendorfius non niſi pacem Religionis Paſſauij traditam concedi poſſe probabat.Illa vt publicaretur, & confirmaretur ab vniuerſo Imperio,nonnulli inſtabant; verum nequè hoc maturum omnibus videbatur. nam & Saxoniæ Elector, & Elector Brandeburgicus non parum tali decreto tangebantur, neque adhuc tota Germaniæ difficultas euacuabatur.

1 Tandem ab omnibus concluſum fuit, vt Fredericus Palatinus quam citiſſimè ſupplex vltro veniret coram Imperatore, & ſeſe quam maximè humiliaret, veniamquè commiſſæ ſuæ felloniæ deprecaretur modo, & forma pro tali delicto conſueta,& ad conſeruandum Suæ Cæſ. Maieſt. auctoritatem hactenus vſitata.

2 Vt renunciaret,tam pro ſe,quam pro ſuis deſcendenbus in perpetuum nulliter factæ ſuæ electioni, & coronationi in Regem Bohemiæ,pro dicto regno, & coniunctis, ſeù incorporatis prouincijs

3 Pariterquè per felloniam amiſſo renunciaret Electoratui.

4 Vt pariter renunciaret, & abnegaret omnia pro ſe, & nomine ſuo, ſeù in eius gratiam, & fauorem inita fœdera præterita,præſentia, & futura;omniaquè conſilia,& media,quæ contra Imperatoriam Maieſtatem, Imperijq. fideles ſtatus nullo modo vrgere poſſent.

5 Et licet ipſe Palatinus omni iure obligatus eſſet rependere,& reſtituere omnes omninò bellorum ſumptus, & incomoda hactenus cauſata,& ſui cauſa perpeſſa; cum tamen illi impoſſibile eſſet hęc omnia reſarcire; pęnes Imperatoris clementiam ſtabit,quam nam hoc caſu,& quantam illi gratiam conferre voluerit.

6 Acceptatis à Palatino, completiſquè hiſce conditionibus,Imperator eum abſoluet ab incurſo, & declarato Imperij banno,eumquè in gratiam recipiet, & portionem aliquam de proprijs Palatini ipſius bonis eidē, & poſteris ſuis pro libito ſua Cæſarea Maieſtas aſſignabit.

7 Vt

Digitized by Google

7 Vt vnanimitas mutua, & ſincera inter Imperij ſtatus affectio reintegraretur, & continuaretur: Cæſar grauamina publica, ſeù ſtatuum contra ſe inuicem querelas; tam dudū ab ipſis propoſitas (in quantum de iure incluſum, & ſubmiſſum erat) ex Imperij conſtitutionibus, & legibus publicis, quam primum definiret, neq. permitteret, vt vllum ex Imperij statibus ab altero contra ius, faſq. offenderetur, aut opprimeretur.

8 Quod ſi Palatinus, ipſiuſq. fautores, & aſſeclæ has cōditiones non acceptaſſent, ſed vlterius belli aleam experiri maluiſſent; obtulerunt Maieſtati Cæſareæ ſeſe omnes Imperij Electores in Conuentu congregati, vnanimiter velle etiam omnibus ſuis viribus, & auxilijs in quantum potuiſſent, ſubleuare, & adiuuare contra præfatum Fredericum Palatinum, omneſquè eius adhærentes, ſeù belli conſortes quicunquè, vel cuiuſcunq. conditionis illi fuiſſent, dummodo tamen ditiones, ſubditi, & bona ipsorum Electorū, aliorunquè ſociorum nullis alijs militum Imperialium ſtationibus, commiſſionibus, conductibus, quarterijs, & depopulationibus, & ſimilibus grauata, aut infeſtata fuiſſent.

9 Vltimò decretum fuit, vt hoc ipſorum Electorum Principum vnanime concluſum omnibus alijs Imperij ſtatibus aut per viam publicam Comitiorum, aut ſaltem, per circulares Conuentus pro vnanimi omnium Imperij ſtatuum approbatione quamprimum notificaretur, publicaretur, & in effectum mitteretur.

Vacauerat iam pridem Eccleſia Halberſtadienſis tum per obitum vltimi intruſi Chriſtiani Ducis Brunſuicenſis, tum per illegitimam illius poſtulationem, nunquam à Cæſare, nunquam à Sede Apoſtolica probatam, ob notoriam inidoneitatem poſtulati, qui quamuis in parentis, ac fratris ſui locum plurimorum ſuffragio ſucceſſerat, nihil minus nullam de aſſumenda Religione ſpem dederat, ſicut parens præbuerat, nullumquè indultum ciuile habuerat, ſicut parens impetrauerat. De Electoribus etiam non exigua erat quæſtio; nam Canonici Cathedralis Eccleſiæ, vt plurimum

Electio Leopoldi, Guglielmi in Epiſcopum Alberſtadienſē poſtquā dictus Epiſcopatus ſuerat in manibus Hæreticorum ſpatio nonaginta annorum.

erant

erant ſectarij male promoti,& maiori ex parte criminis læſæ Maieſtatis rei quare de his omnibus agendum fuit cum Cæſareac Capitulo. Cæſar libertatem electionis nullo modo tentabat præpedire,non tamen volebat inidoneos admittere,nec facile tali ditioni tot ſumptibus occupata totaliter cedere;nequè priuati erat nobilis,aut Baronis in tantis turbis Eccleſiam à ſeditioſis propugnare. De Archiduce igitur Leopoldo Guillelmo cogitatum fuit, quo quidem non pauci Canonici,vt à Catholico, ac præpotenti abhorrebant; ſed magis ſuis præbendis deſtitui,& propter ſeditioſum decretum,alias à toto capitulo, reclamantibus paucis Catholicis,edictum,præpoſterequè defenſum,caſtigari metuebant, attamen cum Cæſar omnes Canonicos in ſuum patrocinium accepiſſet,clementiſſimamquè ſuam gratiam obtuliſſet, illi ſpe reſtaurationis protectionis, & immunitatis Archiducem Leopoldum liberis ſuffragijs elegerunt. poſtquã Eccleſia illa fuerat in manibus hæreticorum per 90. annos Commendaueram paulo ante eundem Archiducem Sanctiſſimo Domino Noſtro, pro obtinenda Abbatia Hirsfeldenſe per obitum Archiepiſcopi,& Electoris Moguntini vacante, quæ non minus præpotentem manum contra Haſſiç Regulos requirebat,cuius opera à tam graui prçſidio liberaretur,quo plurimum affligebatur; impetraueramquè gratiam Romæ,quæ tamen poſtea non parum controuerſa fuit;nam Abbatia illa iam dudum in manibus Mauritij Haſſiæ Landgrauij filiorum ſuſtentationi ſeruiebat, & maximi momenti difficultates cum Saxoniæ Electore, variiſque Regulis ſuſtinebat,qui omnes Catholicum, & multo magis prouiſum Apoſtolicum excludebant, in quo nequè omnes Catholici cõſentiebant, nam Ordinarius loci ius deuolutũ, & Ordo S.Benedicti, cuius illa quondam fuerat Abbatia ex ſimili Prælatura Fuldenſi ius Religionis, ac Monachiſmi tuebatur.quæ tamen omnia euincere oportuit,vt Leopoldo Guillelmo Imperatoris filio,imò ipſi Imperatori præter iura nihil volenti,ſatisfieret.

Prouiſio Apoſtolica Sereniſſ. Leopoldi Guglielmi in Abbatiã Hirsfeldenſem.

Mentio Ordinis Sancti Benedicti memoriam excitat, vt de eodem Ordine in Auſtria aliquid dicamus. Habet enim

is Or-

Digitized by Google

is Ordo ſicut in vniuerſa Germania, ita & in Auſtria celeberrima, & creberrima cœnobia Meluicenſe, Krempha nienſe, Coluuicenſe, Viennenſe, Mariazellenſe, & pleraq. his ſimilia Horum Prælati diuiſi inter ſe nullo vinculo, niſi externa habitus ſpecie conueniebant, & traditionibus, ac vſu, ſeu abuſu potius, loco certarum conſtitutionum viuebant. In Congregationem itaquè illa cœnobia redigi curaui accedente ſumma pietate, & optima voluntate Abbatum, nec non poſtea conſenſu Pontificio; ita ut vnus illorum eſſet viſitator, penes quem eſſet auctoritas cæteros viſitandi puniendi, & quod magnum fuit, Prælatum deſtituendi. qua ſanctione non vni malo alienationis bonorum ſacrorum, ſed parentum alimentationibus, negligentijs, diſſentionibus, monaſticæ diſciplinæ, oeconomicæ incuriæ, alijſq. corruptis moribus occurrimus; proximeq. ad diſciplinam Caſſinenſis Congregationis, quæ in Italia celeberrima eſt, acceſſimus; licet Ordinarij locorum, tam Sanctum, & laudabile opus multum poſtea oppugnarint.

Reducuntur monaſteria Ord. S. Benedicti Archiducatus Auſtriæ in vnam Congreg. ad inſtar Caſſinenſis

Frequentiſſimè interim fiebant ad fauorem Eccleſiæ expeditiones in voto Electorum, & Mulhuſino Conuentu fundatæ Halæ Suucorum Magiſtratui imperatum fuit, vt Parochum Catholicum à Præpoſito Eluacenſi ſubmittendum promptè reciperent, eidem bona Eccleſiaſtica omnia conſignarent, in eccleſia S. Spiritus, ſacros Miniſtros reſtituerẽt, & priſtina illis emolumenta, mobilia, ac immobilia ſuorum beneficiorum aſſignarent. In Eccleſia Argentinenſi præter capitulares domus, de quibus diximus, maxima violentia facta fuerat Catholicis, paulò poſt tranſactionem Paſſauienſem Auguſtæ anno 1555. confirmatam. nequè tunc ob bella Gallica vindicari potuit tantum hæreticorum facinus, quod adeo excreuit, vt anno 1561. ciues excitata ſeditione Canonicos vrbe pepulerint, eccleſiam Cathedralem inuaſerint; prædicantes inſtituerint; Catholicum Religionis exercitium abrogauerint; ciues Catholicos è tribubus deleuerint; illoſquè deinceps nunquam ad curam, & miniſteria vrbis admiſerint, Quare nunc Cæſar rogatus à Decano, & Capitulo reſtitutionem Cathedralis; necnon Parochialium eccle-

Diuerſæ prouiſiones in fauorem Catholicorum contra hæreticos.

eccleſiarum cum omnibus redditibus,iuribus, & iudicijs, vna cum tota ſuppellectili ſacra cuiuſcunque valoris illa fuerat,ſerio ſub pœna mulctæ quinquaginta marcarum auri imperauit,cum expreſſo mandato,vt deinceps omnibus, & ſingulis ciuibus liberum concederent ad Catholicorum eccleſias,& exercitia acceſſum, ꝑut publicę pacis fuit tranſactio, iuxta quam etiam voluit Sua Maieſtas, vt omnibus ſuis decretis obtemperarent; contraria, ſi quæ in contemptum, damnum, & opprobrium Catholicorum ceſſiſſent, prohiberent, reuocarent,& irrita declararent, itaut nemo ꝑpter amplius Fidei Catholicæ profeſſionem arceri poſſet vel à ſuo Senatu, vel ab alijs officijs; ſi quid autem aduerſum iſta haberent, quantocius vnum vel plures Legatos ad Cæſareã Aulam tranſmitterent,qui ad interrogata reſponderent, cauſas denegatæ obedientiæ explicarent,& ſeruato iuris rigore, ſeueriorem, & faciliorem ſententiam expectarent.

Deciſio Cæſaris in materia Religionis in fauorem Ducis Neoburgi Catholici, contra Duces fratres hæretici.

Pari zelo Cæſarea ſua Maieſtas propagationi Catholicæ Religionis ſtudioſiſſima, non ſolum vrbium Imperialium ſubditorum in ordinem reduci curauit,ſed aliorum Regulorum ſubditos,ad vnitatem Fidei prouocauit;ſic Duci Neoburgico perſuaſit, vt cæterum ſuæ ditionis, quod hactenus in fratrum illius fuerat poteſtate, ad Catholicæ Religionis ſtatũ perduceret,quod Neoburgicus magno zelo non omiſit, multaquè ad hoc faciendum argumenta indubiè ante tredecim annos de induſtria in diuiſione hæreditatis inter ipſum,& fratres illius Auguſtum,& Ioannem Fredericum inſerta, adinuenit,probauitq. ex vi pactorum ſubditos omnes illius iuris tam in profanis, quam in ſacris permanſiſſe, ſolumq. vſufructum fratribus Palatinis fuiſſe conceſſum. Quare Cæſar,ſic inſtante Duce repetita conuentione alias facta, mandauit præfatis Palatinis, vt ſeruato iure ſuo ad vſumfructum loco pignoris aſſignatum, fratri Vvolfango Guillelmo in rebus,quæ Fidem ſpectabant,promptam obedientiam præſtarent, vel à ſuis ſubditis illam præſtari permitterent; maximè vt omnes pacj publicæ ſeſe accommodarent,neque quidquam aliud profiterentur in materia Religio-

ligionis,quam quod ipſorum hæreditarius Dominus ſe profiteri gloriabatur.ab illo etenim ſeruatum fuiſſe ius,tam in ciuilibus,quam in ſacris legibus,ac moribus aliquid ſtatuendi, corrigendi, & priſtinam Religionem poſtliminio reſtituendi, quod illi liberum foret quandocunque voluerit.

Fauit tam bonæ intentioni Cæſareæ Deus, & adhuc ante hyberna militum totam Iutiam,totam SliſuuicKium, Ditmarſiam,atq Holſatiam Cæſar ſuis armis ſubiecit,paucis locis exceptis. Rex ipſe Daniæ pudore ſuffuſus, interiora Daniæ petijt, vbi Ordines,& plebs laſciuiens ipſum impetiuit,pacemquè etiam iniquis conditionibus poſtulauit, & deinceps illi inutiliter belligeranti parere detrectauit. Filius ipſius Regis inter parentem, & Ordines medius,dum nunc hos,nunc illos ſtuderet placare, luxato pede vix non tibiam confregit. quod Dei monitum non pauci ad inſtar parentis ſui monitum in mænijs Hammeliç ante biennium ſuſpexerunt,iudicaruntq.reprimendos pedes nimium veloces ad effundendum ſanguinem. Inter fugiendum Rex ſexaginta nauibus tres legiones Kalbij Slammendorfij,ac Slabatæ cum turmis aliquot equitum Ringrauij commiſerat; vt præſidia Selandiæ,Fioniæ,aliarumque prouinciarum firmarent.verum Cæſarei mare ſulcantes,octo ex his nauibus cum aliquot militibus inuaſerunt, & eorum opera poſtmodum ipſum regnum infeſtarunt,& Bauditium deſerentem primam inſulam vix non attigerunt;redeuntes autem Cæſareæ copiæ ſexaginta,& amplius ſigna reportarunt.

Cæſarei occupant etiam Holſatiam & Cimbricā Cherſoneſum

Rex fugit in interiora Daniæ.

Deſperatam Daniæ plagam miſerantes Hollandi, præcipuè Amſterdamenſes,quibus fęlicioris fortunæ ſpes ex interitu Daniæ decidebat;omnem mouerunt lapidem,vt mole ſua collabeſcentem ſortem ſociorum erigerent; quo mare Balticum,& Suuedicum,vbi celeberrima,ac creberrima ſua habent emporia ſeruarēt.quare plures naues armarūt,& per eorum Legatum Laurentium Realem aliquando in Indijs maris Præfectum,præſidia duorum millium ſclopetariorū Regi Daniæ eorum impendijs alendorum obtulerunt, per quos ipſe anguſtijs Sundæ conſuleret, nè ipſis aditus in

Hollandi offerunt auxilia Regi Daniæ per eorum Legatum Laurentium Realem.

Poloniam,Pruſſiam,Rugiam, & Suuediam præcluderetur, ab Auſtriacis, & Hiſpanis (quod maximè cauendum arbitrati ſunt) inſuper & alios quatuor mille (Regi tamen merentes) ſubmittere promiſerunt. Sed Rex paulo amplius fidei Hollandorum concedens, quam Cæſarianorum tam grauia præſidia recuſauit, fretumq. Sundianum ſuis præſidijs munire contentus promiſſas auxiliares copias alibi quidem collocandas, non detrectauit. Sunda vero illas excluſit, nam verebatur, ne ſi ſemel tam potentes hoſpites admitteret, etiam ab ipſis non minus, quam à Cæſareis ſuo præcipuo commodo, præcipuoquè fortalitio deſtitueretur. Quæ commercia inter Hollandos, ac Danos vnà cum reſponſis cauſis, & rationibus hinc inde ventilatis poſtea in manus Cæſarianorum deuenerunt. nam tranſmiſſus Legatus Hollandorum Laurentius, Deo ſic permittente, tempeſtate in terrã Iutiæ iactus, & à Cæſareis interceptus, Pragamque deductus, per annum Viennæ detentus fuit, non ſine Hollandorum grauiſſima indignatione, quod ipſorum Legati à Cæſareis hactenus amicis, aut ſaltem non inimicis, hoſtiliter detinerentur, quam tamen detentionem Cæſar ob tam iniquæ legationis commercia prudenter excuſauit.

Rex non fidēs Holandis retinuit eorũ auxilia introduci in fretum Sundianum.

Legatus Laurentius maris tempeſtate in Iutiam iactus deuenit in manus Cæſareanorum.

Hollandi vt ſimilia officia continuarent, Cæſariq. grauiſſimè incommodarent; quatuor mille equites cum aliquot ſclopetarijs pararunt, quibus ſi minus Daniam ſaltem Stadam, alioſq. aditus ad Albim, quæ Hamburgũ ſpectãt, vti & illos, quæ Viſurgim Bremam verſus attingũt liberarẽt quod vt maturè Tilliani peruenirent, expugnationẽ Nieburgenſis oppidi accelerandam cenſuerunt, neq. enim illa iam ſexto menſe mortuo Gubernatore Limbachio valde difficilis videbatur; nihilominus obſeſſi nõ deſpõdentes animo aliquoties hoſtiles impetus ſuſtinuere, donec tãdem occluſis aditibus omnibus militi auxiliatori, & ſummè indigentes ſalis, ligni, pulueris nitrati, deditionis cõditiones ꝑſpicuas obtinere poſſe cognouerũt; quas etiã ne poſtea amitterẽt ãbabus vlnis ãplexati ſũt, cũ impedimẽtis õnibus, ac tribus tormẽtis bellicis armis, & cõmeatu ꝑ triduũ abſceſſerũt, militeſq. ſolũ

Nienburgenſem Oppidum poſt ſex menſium obſidionem venit in manus Tillij pactis honeſtis conditionibus.

Ducis

Digitized by Google

Ducis Luneburgici, ad quem locus iſte alioqui ſpectabat; admiſerunt. Horum exemplum imitari volentes obſeſſi in arce Guelfonis, quæ vnica Danicis remanſerat trans Albim, ſummopere timentes impetum aquarum, quæ iam in altitudinem Platearum excreuerant; inter alia à Pappenheimio liberum abſceſſum petierunt, ſi modo ad à Regem Daniæ ſalui deduci poſſent. quod cum in ſe ſuſcepiſſet Pappenheimius, de modo ſolliciti, naues, quibus mare tranſmitterent, & ſecurè nauigarent, poſtularunt; ac deinde Duci Vlrico Frederico arcem cedere voluerunt. Verum Pappeheimius poſtremam conditionem recuſans, detrectans etiam tormenta omnia bellica, quæ ibidem aſſeruabantur, concedere; obſidionem continuauit. Tillio interim vniuerſam diœceſim Bremenſem, paucis renitentibus, inuadente, legiones duæ Regis Daniæ Nerbrod, & Bernardi Geiſt retrocedentes ad munimentum Bremerforden, illud feſtinatis operibus ſummè munierunt. reliqui verò Morgantij Stadenam vrbem petierunt. verum non ita poſt etiam legiones duæ præfatæ, traditis ſignis, ſeſe non difficulter Tillianis caſtris ſubmiſerunt. turmæ equitum ſub comite Dortenberg adhuc circa Hoſtenum fluuium excubantes, ſociorum exẽplo perterritæ, in Hollandiam regredi, quam vlterius progredi maluerunt, præcipue adulta iam hyeme illis in locis rigidiſſima, & ob frequentes aquas periculoſiſſima, atque ita vix aliquid præſidij reliquum Regi Daniæ etiam ad Viſurgim remanſit.

His ad ſeptentrionem tam fęliciter pro Cæſare procedentibus, in Bohemia adornabatur coronatio Ferdinandi Erneſti, & Imperatricis Leonoræ, quorum ſolẽnitatibus cũ dies decimaoctaua, & dies vigeſima nona Nouẽbris fuiſſent indictæ, illis diebus vniuerſi Bohemi Pragã aſcenderũt, & partes ſibi cõcreditas obierunt. nouũ ibi videbatur de Ordine Eccleſiaſtico introducto, qui à ducentis, & amplius annis locum nõ habuerat in ſeſſionibus Statuum regni, ſed tanquã externus, aut tanq̃ coronæ Regiæ inſertus habitus fuerat, ſic in litibus, in iuribus, in expeditionib. sẽper duplicia iura Eccleſiaſticis imponebãtur, & illorũ nõ ſecus atq. cauſa alicui⁹ *Comitia Bohemia.*

Vngari, Poloni, aut Germani agitabatur. hinc mirum non non erat, ſi pleriquè illorum iura ſua negligerent, aut deſererent, quando non niſi grauiſſimis de cauſis decidebantur; quæ à triginta annis fuerant ſopita, illa extinguebantur, tabulis regni nihil ſacrum inſcribebatur, & vix actio ciui, aut nobili contra Eccleſiaſticum denegabatur. è contrario autem nunquam, vel rariſſimè Eccleſiaſticus contra proceres regni audiebatur. Hinc grauiſſimus erat Ordinis Eccleſiaſtici contemptus, vilipendium, & continuum fere miſerorum Sacerdotum grauamen, quod, vt auferretur, iam pridem me ſugerēte, Cæſar illum priſtino ſuo decori reſtituendum decreuerat. imò iam pridem, vt in cœteris regionibus totius Europæ illi primum locum aſſignauerat, atquè ita legibus patrijs eundem inſcripſerat. executionem tamen decreti demandandam vſque ad primam Ordinum cōuocationem, & non niſi præſente Cæſare iudicatum fuerat, vt tumultus euitarentur, quare ante omnia in iſta Ordinum cōuocatione mandatum fuit, vt deinceps Ordo Eccleſiaſticus inter Ordines regni, & primo quidem numeraretur; ita tamen vt poſt Archiepiſcopum, Clerum repræſentantes regni Gubernator locum haberet, & ſic ordine ſuo reſponderet.

Propoſitio Cæſaris in Comitijs Bohemicis Propoſuit Cæſar in primis Comitijs, regni inſtaurationem, legum nouarum obſeruantiam, vicinorum Principum amicitiam, perpetuam pacem, hoſtium, ſi ingruerent, reiectionem limitanearum arcium defenſionem, promptum armorum apparatum, deperditarum dictionum recuperationem, & hæreditarij filij ſui coronationem, ad quam omnes Ordines inuitauit. Dum antea de prioribus conſulerent, & tum Imperatricis, tum filij coronatio adornaretur, nouiquè regni Magiſtratus inſtituerentur, Corona regni cautè aſſociata Pragam delata fuit, illam poſtea indictis diebus ſtylo Romano inuariato Archiepiſcopus Pragenſis inconſultis, conſentientibus tamen Ordinibus, vtriquè Maieſtati ſolemniter impoſuit, idquè ſolum cautum fuit, ne filius viuente parente regni gubernacula aggrederetur.

Igitur 18 Nouembris cum in Pragenſem Cathedralem

aulæis

auleis varia pictura contextis, & ex auro laciniatis ornatam deſcendiſſet Imperator, coronâ habitumq. indues Imperiale; Comitâte Vngariæ Rege, ordinario ſuo, priuatoq. habitu veſtito, (qui dum cæremoniæ peragerentur, ſuo in ſolio, quod vnico gradu erat Imperali demiſſius ſub ſua vmbella, ex eodem latere ſedebat) Imperatricem poſtea aduenientem non ſolum ſuæ mulieres, Aulæ regniquè innumerabiles patritij, ſed etiam Cardinalis ab Harrach Pontificali habitu indutus, & alij Prælati cum mitris viginti numero partim Epiſcopi, partim Abbates comitati ſunt. Poſtea coronationis actus iuxta Eccleſiæ ritus peractus fuit, hoc tantum addito, quod vno eodemque tempore Imperatricis capiti coronam impoſuere vnus ex Prælatis, qui fuit Cardinalis ab Harrach. tamquam Archiepiſcopus Pragenſis; & vnus ex ſæcularibus Baro de Vvolſtain, tamquam Burgrauius, & primus inter regni Magiſtratus, atquè vna Monialis Ordinis S. Benedicti nempè Abbatiſſa monaſterij S. Georgij, quod eſt intra regalem arcem Pragenſem; quæ quidem ſicut Principiſſæ titulum refert, ita, & in toto coronationis actu in capite coronam gemmis contextam geſtauit, & Imperatrici ſeruiens, caudam veſtis extulit, tamquam prima in Cæſareæ Maieſtatis famulitio. Peractis in Eccleſia cæremonijs, & plurimis auditis bombardarũ, & ſcloporum fragorib. aliquot turmarum, quæ in diuerſis arcis plateis conſiſtebant: in Aulam, in qua Dietæ congregari ſolent, peruentum fuit. ibi in quadam tabularum contignatione, decem ſupra humum gradibus erecta, in prælonga menſa, ſuperbo apparatu nitente diſcubuerunt Cæſareæ Maieſtates, Rex Vngariæ, ambæ Archiduciſſæ filiæ, Mariana, & Renata Cæcilia, Cardinales Dietrechſtain, & ab Harrach, Ego tamquam Apoſtolicus Nuncius, & D. Franciſcus Moncada Marchio Aytonæ Catholicus Orator. Tali autem ordine conſeſſum eſt. Cæſareæ Maieſtates in capite; ad dexteram in principio menſæ, Rex Vngariæ; ex eadem parte paulo inferius in ſcamno, quod rubro villoſo ſerico copertum erat, ambæ Archiduciſſæ ſederunt; ex earum regione exiſtẽs Cubicularius Imperatoris, diuidendis ferculis Regalibus

Coronatio Imperatricis in Reginam Bohemiæ.

per-

perſonis, inſeruiuit. paulò inferius è regione poſterioris Archiducissæ noſtrum ſcamnum poſitum fuit etiam villoſo ſerico rubro coopertum, ac æquè è noſtra regione vnus S. Maieſtat. truſces nobis miniſtrauit. In Aulæ vero planicie decem aliæ menſæ paratæ fuerunt, in quibus iuxta morem ſeptem regni maiores Magiſtratus cum aliquot Principibus, & centum circiter quadraginta nobilibus mulieribus comederunt. Nocte in S. Laurentij monte multi miſſiles ignes apparuere, ſequentibus diebus duo Equitum ludi ſpectati ſunt, quibus velut moderator, & caput præfuit ipſe Rex Vngariæ; cuius quidem coronatio, poſtea die 29. ſecuuta eſt; à ſolo tamen Cardinali ab Horrach, non à Burgrauio coronatus eſt.

Coronatio Ferdinandi Tertij in Regem Bohemiæ.

Peracta vtraquè coronatione, Commiſſarij reformationis Religionis, in vniuerſam Bohemiam conceſſerunt, vt officio ſuo tam in inſtruendis idiotis, quam in repræhendendis, ac corrigendis obſtinatis fungerentur. quo vero maior eſſet horum Commiſſariorum auctoritas, alios Cæſar ad ſingulas vrbes miſit, qui ærario, & politicis intenderent, legeſq. recenter editas executioni demandarent. iiſdem etiam imperatum eſt, vt ſingulari ſtudio Religionis Catholicæ promotioni inuigilarent, Cæſariſq. mentem omnibus explicarent; quia tamen plures Bohemiæ proceres non dum ſeriam Maieſtatis ſuæ mentem intellexerant, & rarius audebant ſibi effingere tarditatis excuſationes; Sua Maieſtas terminum vltimo menſis Decembris expirantem, ad alios quinque menſes duxit: ita tamen, vt quilibet ſibi perſuaderet hunc terminum fore vltimum, & poſt hunc nemini amplius indulgendum; adhortans de nouo interim omnes, & ſingulos peramanter, vt ſui rationem habentes conſiderarēt proprium ſtatum, miſeram ignorantiam, qua præpediti ſe ipſos in perpetuum infidelitatis abyſſum præcipitarent.

Cōtinuatio reformationis Religionis in regno Bohemiæ.

Occaſione autem, quod D. Baro de Ton ſupremus Aulæ Magiſter Regis Vngariæ, nec non Conſiliarius ſecretus Imperatoris, vir pietate, & prudentia in tota illa Aula, atquè in tota Germania nemini ſecundus, datis è proprijs redditibus ſupra quinquaginta millia florenorum ad redimenda Ordi

nis

nis theutonicorum bona, vt vulgo dicunt Commendam, quæ Ægræ erat hæreticis antea oppignorata (quæ erat domina Eccleſiæ principalis, & Parochialis illius ciuitatis, atq. aliarum viginti Parochiarum, quæ ſunt in Comitatu) vt illam tamen Religioni S. Ioannis adijceret, cuius ipſe D. Baro Eques erat. prout ego ad ipſius preces à S. Sãctitate obtinueram, ſpeciales Commiſſarij à S. M. deſtinati fuerunt, qui præfatam Commendam cum omnibus eccleſijs recuperarunt, & eiectis hæreticis prædicantibus toleratis, ob ius Imperiale, ac Saxonicum, Catholicos Parochos introduxerunt non ſine incolarum ſtrepitu, qui initio quidem mutationẽ difficulter admiſerunt tranſmiſſis Legatis ad Saxonem, nec non ad Cæſarem, per quos petierunt ad minus iure Imperij vſitatæ tranſactioni Paſſauienſi poſſe relinqui. verum apud Cæſarem, qui iure belli etiam præfatam ciuitatem Ægrenſem ad obedientiam perduxerat, iſta fruſtra dicta fuere coactiquè ciues parere. quod forte non feciſſent, niſi prius tres turmæ equitum in vrbem admiſſæ ſeditioſiores compeſcuiſſent, & caſtigatis aliquibus, cæteros deterruiſſent. In principali eccleſia poſt aliquot menſes fuit fundatum Collegium PP. Societatis Ieſu a Comite SlicKio cum maximo fructu animarum illius ciuitatis, & diſtrictus.

Fructus anni 1628. ampliſſimi.

Adornabatur initio anni 1628. omnium expectatione fructuoſiſſimi tandem aliquando poſt victorias non minori cura. Religionis inſtauratio; in Sileſia, & Vvantenbergæ primum litteræ Cæſaris publicis valuis affixę fuere, quibus ſeria reſtitutio eccleſiarum idoneis perſonis, ab Vratislauienſis Epiſcopi Legato Preinero deſtinadis, magna modeſtia imperatum eſt; vt ſi primi conatus non ſuccederent fortior manus adhiberetur, prout poſtea adhibita fuit contra Iagendorfienſes, Troppauienſes, & Koſellenſes, quibus adhuc pertinacius reſiſtentibus præſidiarij fuere impoſiti. Danorum interim exercitus pene deletus trans Albim, & mare tradito Niemburgo, ſe recipit; dimiſſis etiam præſidiarijs, qui hactenus Gueltoni arcem occupauerant, quorum loco Pappẽheimienſes recenter ſucceſſerant, & ciuibus, vt tanto ſecurius pro Cæſare excubarent, arma ademerant. itaut ſolum

Exercitus Danorum profugus.

cis

cis Albim ſeruaretur Daniæ Regi Stadena: à Tillio tamen vndiq; munitionibus cincta, quæ & commeatum prohibebant, & nouos præſidiarios aliquoties conatos ingredi arcere non deſiſtebant. Quare Stadēſes de conſeruando oppido dubitare ceperunt; maximè impetrata non ita pridem Vertena arce, quæ primaria Sedes fuerat Archiepiſcopi Bremenſis, & Stadenis vicina, ac commoda, quorum præſidiarij Danici ſub duobus ſignis valde imminuti iuxta pacta deditionis, Stadēiam deducti plus oneri, quam ſubſidio obſeſſis, lignorum, & ſalis inopia laborantibus, fore cognoſcebantur.

Stadena obſeſſio à Tillio

Deſperatis itaquè rebus Danicis, ſtatim de maris Baltici dominio, & de ſeruanda Crēpena, & GlucKſtadio præcipua ſollicitudo Regi fuit. quare ſub initio anni celebrem Conuentum Ordinum regni Daniæ admiſſis etiam Legatis Hollandicis, necnon Suueticis inſtituit, vt de reparanda fortuna deliberaretur. Ordines quidem Daniæ bella pertæſi, ſedulo pacis rationem inculcarunt, clariſq; illam rationibus ſuaſerunt, mox nihil reliquum fore, ſi miles Cæſareus tam frequēti numero regionibus illis admitteretur, & vicinas circum Regiones, occupata iam tota Marca Brandeburgica, & Mechelburgenſi, & Pomeraniæ ditionibus, fluuiorum oſtia, & portus inſideret, Hollandi vero, & Suedi ex vlteriori bello diuergium ſibi promittentes, nihil omiſerunt, quo Regi vindictam ſpiranti, eamdem vt facilem ex poſſeſſa adhuc Crēpena, & GlucKſtadio perſuaderent: in quem finem Hollandi ſua auxilia tam liberaliter obtulerunt, vt illinc multi in ſuſpicionem ambitii regni ab ipſis, deuenerint; crediderintq; huc etiam ſpectaſſe tam liberalem promiſſionem vnius legionis, quam Laurentius Regalis ipſorū nomine, prout diximus ad Sundæ tranſitum, eorumq; etiam impendijs extra ordinem aliorum auxiliariorum tuendum, obtulerat; videlicet eo fine, vt optimam regni partem, imò optimum Orbis vectigal pignoris loco ſuæ Hollandiæ obtinerent.

Comitia Danica.

Legatio Hollādorum.

E contra Lubeci Cæſarei Legati congregati cum VValleſteinio, & Tillio de oppugnandis reliquis ditionibus Regis deliberantes, maxime in tanta nauium inopia, quas tamen

men ad occupandas inſulas omninò neceſſarias nullus dubitabat, a Lubecenſibus illas multis precibus, ac deinde grauioribus rationibus in medium productis, contenderunt; verum Lubecenſes hactenus medij, ſeſe à Bello Danis perpetuo vicinis inferendo, excuſarunt; & ne ad illud auctoritate maiori adigerentur, culpam omnem in reliquas Anſeaticas ciuitates, à quibus vel maxime dependebant, ſingulari ſtudio reiecerunt; quare Cæſarei tantum exiguo nauigiorum numero inſtructi, glaciem craſſiorem expectarunt. verum, cum illo anno tam densa non fuiſſet, de tranſitu in Daniam deſperarunt: Cæſar tamen nequid omiſiſſe videretur, Comitem Suuantzéburgum Aulæ Præfectũ ad ciuitates Anſeaticas ablegauit, vt inſtituta noua ratione cõmercij, addicentes, auxilia nauium contra Danos impetraret. Verũ cum horum difficillima inter diuerſiſſimos ordines, plerumquè proprium commodum tantum ſpectantes, deliberatio in ſextum menſem extracta fuiſſet, nihil effectum fuit.

Poſtulata Cæſaris apud Lubecenſes.

Nobis iucundum fuit videre Pragæ recenter à Comite SlicKio adempta quinquaginta ſigna peditum, & quadraginta ſex equitum, quæ ex caſtris Danicis in triumphum magno tubarum, & tympanorum ſtrepitu deducta, ac Cæſari per Præfectum Principis Vvalleſteinij vna cum octoginta captiuis, duobus Tribunis, & triginta Capitaneis oblata fuerunt, & poſtea Viennam in Sacello D. Virginis Lauretano, in Eccleſia Sancti Auguſtini erecto, ad opprobrium hoſtium, & perpetui trophæi monumentum ſuſpenſa. captiuos Cæſar Pragæ aliquandiù attineri iuſſit, ac poſtmodum iure belli, clementiſſimè tamen cum ipſis agens eoſdem, prius accepta fide, quod ſpatio ſex menſium contra Suam Maieſtatem non eſſent militaturi, dimiſit; Laurentium Realem diligentius aſſeruari, & Viennam sub cuſtodia mitti iuſſit; nam is in Indijs pluribus annis Hollandicis copijs Præfectus maioris videbatur experientiæ, & rerum Germanicarum peritiæ, quam vt

Triũphus Pragæ de captiuis et vexillis.

Tt tam

Digitized by Google

tam facilè dimitti poſset quare eundem vidimus ad ſextum menſem detentum, ſæpius examinatum, & ſæpius à ſubmiſſis Religioſis ad Catholicam Fidem, ſi fortè reſipiſcere voluiſſet, inuitatum, ſed ſemper nullius Fidei addictum atheum potius, quam hæreticum ſe profeſſus eſt.

Nouus exercitus Cæſaris in Sueuia, & in quem finem

Magnum exercitum illis diebus Cæſar collegerat in limitibus Sueuiæ ſub Comite Vvolfango à Mansfeld ſexdecim millium, & amplius peditum, ac mille quingentorum equitum, qui circa vlmam hyberna fixerant, omnibus metum incutientes, ingenteſquè pecuniarum collationes inſtituentes. De hoc exercitu variæ tunc erant coniecturæ; exortis enim tumultibus Italicis ob Vincentij Mantuæ Ducis obitum, & Ducis Niuerſenſis controuerſam poſſeſſionem, multi Italiæ tunc metuebant. Alij Heluetios continendos dicebant, ne dum fœderatis Argentinenſibus, Vlmenſibus, Norimbergenſibus, alijſquè ciuitatibus Imperialibus imperarentur, ſacrarum fortunarum reſtitutiones, iuxta mandata præpedirent. Nonnulli etiam exercitum ad omnem euentum, vel in Vngaria, vel in inferiori Germania applicandum iudicantes, eundem ibidem optimè detineri cenſebant, vt ſecundo flumine, vbi cunquè neceſſe foret euocaretur. Vnum conſtabat, propter illius exercitus præſentiam hæreticorum animos, alioquin ad nouas ſpes erectos, plurimum concidiſſe. Daniæ Rex nedum de Germaniæ auxilijs diffidens, magnam ſpem in ciuitates Imperiales propter Religionis inſtaurationem, & bonorum Eccleſiaſticorum reſtitutionem multis in locis publicatam, & vniuerſaliter præparatam, offenſas repoſuerat; eratquè, qui fœdus contractum fuiſſe diceret, cuius ſe primarum Ducem Marchio Durlacenſis etiam alcitus in ſocietatem Gallis gloriabatur, ſed hęc omnia conſilia (fugiente Marchione) per huius exercitus conſtantiam diſſipata ſunt, hoſtes extenuati, & Cæſaris auctoritas vel maximè fuit per Imperium ſtabilita.

Fructus illius exercitus.

Quod

Digitized by Google

Quod de reſtitutione Catholicarũ eccleſiarũ dicebatur, notauimus propter pericula generalis alicuius ſeditionis, commotis non nihil Heluetijs, quos tantæ copiæ excitauerant, nedum omnino maturam fuiſſe mandati concepti publicationem, exercitus tamen præſentia multis in locis, præcipuè apud Snueuos, vbi frequentiſſime ſunt ciuitates Imperiales corruptæ, non parum ſacrarum fortunarum reſtitutionem promouit; illo etenim præſente, liberrimè Cæſar Epiſcopo Auguſtano, me inſtante, mandauit, v pagos ſibi ſubditos omnes, & hæreticorum, Proteſtantiumq. dominorum hactenus re raƈtarios ſecundum tenorem tranſactionis Paſſauienſis, Catholicæ Religioni obtemperantes redderet. Quod idem Leopoldo fratri imperauit, vt Campidoni Memingæ Colmariæ, & alibi in ſuperioribus hęreditarijs regionibus attentaret. Magno etiam Ordinis Teutonici Magiſtro commiſſa fuit inſtauratio priſci ritus oppidi Bopfingenſis, Nortligenſis, Aulen, DrincKelspulbij, & Gomundij ſeruata pace Paſſauij. *Variæ exequutiones.*

Fuere hæc certe prænuntia futuri decreti Generalis, vt præſente exercitu, initio facto, minus alibi, abſente fortè, ſentirentur, vel pertinaciores adigerentur. Memingæ enim militum motus ſtatim binas eccleſias pro Catholicis expreſſit. Lindauij etiam ſexcentis militibus ſemel admiſſis, ſecuriſſimi Cæſarei Legati, Comes Hugo de Montfort, & Epiſcopus Conſtantienſis claues oppidi, domus Prætoriæ, & armentariæ reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum non ſine inſigni fructu ſpirituali vrgere cęperunt, & Vlmenſes hactenus rigidiſſimi ſolum ad ſtrepitum vicinorum militum per Legatos, dicto Cæſaris ſeſe fore, obedientes promiſerunt.

Apud nos in vicina nobis ſuperiori Auſtria terminus emigrationis omnibus nobilibus, Catholicę Fidei nomen dare detrectantibus, indictus, non longe diſtabat. quare certatim proceres Cęſaream Aulam acceſſerunt, vt eiusdem termini extenſionem impetrarent; impoſſibile enim multis videbatur temporalibus bonis tam cito renunciare cum turbatis adhuc rebus, nec iuſtus emptor, neque *Auſtria reformata.*

æquum pretium inueniretur. ideo prolixiorem terminũm, & perpetuum,aut ſaltem diuturniorem acceſſum,ac receſsũ in proprijs hæreditatibus poſtularunt. Verum cum res periculo non careret,& plures mecum notaſſent dilationes iſtas, non niſi in ſpe mutationis fortunæ Cæſareæ,quod facile,vel morte,vel bellis Turcicis ſuperuenientibus, vel nouis ſeditionibus enaſcentibus potuiſſet contingere;inniti, præciſa longiori dilatione,proxima hebdomada Sancta ante Paſchatis inſtantia ſolemnia,fuit vltimo termino emigrationis cõſtituta:bonorum vero quorumcumq. venditionis terminus ſeptem menſium conceſſus,quo tempore acceſſum, & receſſum liberum modeſtiæ haberent, vel aliud Cæſaris iudiciũ opperirentur. Serio interim Cæſar per Comitem de Trautmeſtorf Arcani Conſilij Conſiliarium apud Electorem Bauariæ ceſſionem ſuperioris Auſtriæ vrgebat, pro qua Sua Maieſtas hæreditariam donationem ſuperioris Palatinatus eidem Electori pia commutatione offerebat, & ſubditi ipſi Auſtrię magis erga Cæſarem,quam erga Bauarum propẽſi, non contemnendam ſummam ſignati auri ſexcentorum millium florenorum liberaliſſimè addicebant. In Bohemia vicani propter indictam Catholicam Religionem inſolentiores non exiguum metum nobis incuſſerunt, præcipuè illi,qui Pragæ,vbi tunc eramus proximi,ac magno numero congregati,Senatum Coſtlicienſem ferro, & igne caſtigandum ſtatuerant,& in ditionibus Liechtenſteinij, ac Baronis a Treska contra Præfectos inuecti, aliquos male mulctarant, alioſquè inſidijs præoccupandos, ac delendos ſperabant,vt ſic Catholicæ Religionis iugum ipſis ſola obſtinatione,moleſtiſſimum quocunque modo excuterent.

Auſtria liberata à manibus Bauari.

Hinc conſtans fama incrementum à ſingulis ſuſcipiens, non ſolum Bohemiam,ſed magis alias orbis partes peruaſerat de vicanis, qui Cæſarem Ferdinandum in venatione opprimere conſtituerant,eumq.cum ſua Aula ad laqueum damnare, ad cuius famæ rumorẽ nos omnes inhorruimus, magis quando Cæſar euocatis quatuor mille militibus per Vvalleſteinium vicanos illos compræhendi, ac niſi modeſtiæ locus foret,penitus deleri præceperat;ex quorum rigidiori

Tumultus Bohemiæ.

Digitized by Google

diori examine poſtea conſtitit,iactari verba incondita à ſceleratis contra Catholicos,eorumq.primarios promotores, à quibus nec Cæſareæ Maieſtatis dignitas excipiebatur, auctor tamen talis conſpirationis in Vngariam, ac poſtea ad Turcas maturè euaſit,& ſecundarij aliqui rigidiſſimis tormentis ſubacti,pœnas temerariæ conceptæ ſeditionis,ac par ricidij luerunt.

Euocauerat hic tumultus,(quem verebantur omnes initio fore in Bohemia vniuerſalem) ex Germaniæ meditulio ad limitem Bohemiæ in ditionem ſcilicet Norembergensẽ, & Bambergenſem quadraginta quatuor turmas equitum, ſub ducibus Helbron,Merode,Montecuculo,Iſolano,& Fourio,ſed ſedato tumultu,ijs opus non fuit; quare in ijſdem limitibus prope Francofurtum hæſerunt. Qua occaſione Comes de Hannouu dudum controuerſam Præfecturam Schligteranam,Eccleſiæ Herbipolenſi iure debitam, eiuſdẽ Eccleſiæ Epiſcopo coactus fuit reſtituere, enixis precibus contendens, vt decurſorum fructuum gratiam obtineret. cuius exemplo cęteri Proteſtantium non parum conterriti, de reſtitutione aliquando ſacrarum fortunarum facienda nihil dubitarunt. *Militum concurſus.*

Faciliorem progreſſum etiam inuenit Catholica Religio in Palatinatu,vbi pręter omnem ſpem,qui peſſimi aliquando fuerant Heidelbergæ,Germersheimij, Saltze, Neoſtadij, Creutzenaci,Simmerij,Kurchenheimij,Cæſaris literis felici quadam neceſſitate illos ad Chriſtum compellentibus, Catholicam Religionem amplexi ſunt. Hagenoæ integra ciuitas initiata fuit Catholico ritu,& Spiræ,(reſtituta PP. Dominicanorum eccleſia) magna pars ciuium hæreſim abiurauit. Francofurtentes,in eorum ciuitatem inſtante Cæſare, cuius nos literas, & mandata procurauimus, iſtante etiam Archiepiſcopo Moguntino, PP. Cappuccinos admiſerunt. Ratisbonenſes à Cæſare moniti, vt cum Catholicis mitius agerent, iſtis diebus publicas ſupplicationes per omnes vrbis plateas etiam inſolitas,quas huculq.non obierant,tolerarunt,& nouæ Eccleſiæ ſectarię, vt Catholicorum Eccleſijs valedicerent,fundamenta iecerunt. Soli Argentinenſes,cęte- *Progreſſus Religionis in Palatinatu.*

ris omnibus pertinaciores Cæſaris placita ſciſſis animis publicarunt;nec ſtatim parere volentes,nec continuò eadem reijcientes,in aliud tempus eorundem executionem diſtulerunt hoc interim reuerentiæ Cæſareis literis deferẽtes, quod nocte,dieq.eiſdem excubias addiderunt,ne ab inſolenti plebe diſcerperentur, & culpa in vniuerſum Senatum redundaret.Pertinaciſſimi Franckendolenſes, (quorum vna erat ſententia potius locum,quam Religionem mutare) cæteris à præſidiarijs militibus liberatis,aut valde ſubleuatis, plures præſidiarios,quam ciues numerarant.

De Archiepiſcopatu Magdeburgenſi diſpoſitio.

Iam pridè de Metropolitana Eccleſia Magdeburgenſi laboratum fuerat; illa enim indebiè commendata fuerat Ioachimo Friderico Brandeburgico, qui cum contra Cæſarem arma geſſiſſet,& Legationibus obeundis implicatus, à Sua Maieſtate proſcriptus fuiſſet; ipſos Canonicos offenderat. quare metuentes ne dignitas ad Catholicum deuolueretur, & ipſi ad Catholicam Religionem adigerentur; Electoris Saxoniæ filium ſecundogenitum poſtulare deliberarunt, vt ſi primo adminiſtratore deſtituerentur,ſaltem ſuæ ſectæ validum Mecęnatem victori Cæſari opponendum nanciſcerentur. Quod cum ſciuiſſem,retuliſſemq.Cæſari, eiusq.miniſtris,inſtans ne cunctarentur in remedijs adhibendis ob multa mala,quæ inde oriri poterant Sua; Maieſtas per certum hominem Pſeudocanonicis ſub grauiſſimis pęnis præter ipſam actus nullitatem, interdixit, ne in Archiepiſcopi electione, ſeu poſtulatione procederent: Electori vero Saxoniæ per literas ſignificauit,quod cum tanta ei voluntate eſſet aſtrictus;tamen cum ille ſe ingereret in noua electione Archiepiſcopi Magdeburgenſis, & curaret, vt aliquis ex proprijs filijs eligeretur; non poſſe ſalua iuſtitia talem Catholicorum iniuriam permittere;cum ſupradictus Archiepiſcopatus poſt tranſactionem Paſſauienſem ab hæreticis fuiſſet occupatus,pro qua cauſa non potuerant Catholici in Camera Spirenſi proſequi multas alias cauſas pro reſtitione aliorum bonorum Eccleſiaſticorum ab hæreticis occupatorum nolentes hæreticum quemlibet recognoſcere pro legitimo Archiepiſcopo Magdeburgenſi, ad quem ſecũdum

Cæſaris literæ ad Electorem Saxoniæ.

Im-

Imperij conſtitutiones ſpectabat eſſe relatorem cauſarum. Addidit præterea Cæſar, quod cum multas auri miriades pro præfato Archiepiſcopatu recuperando impendiſſet, eos non niſi in diuinum ſeruitium relaxare ſe velle, quare eũ amice admonebat, ne aliter ſentiendo, eſſet ipſe cauſa, & origo nouorum tumultuum, & bellorum in Germania; ſe enim firmiſſimè ſtatuiſſe nolle permittere in Imperio huiuſmodi inconuenientia; ſed hæc noſtræ diligentiæ conamina nullum effectum habuerunt: nam poſt aliquot dies Pſeudocanonici ſe excuſarunt, quod ante receptum mandatum S.M. Principem Auguſtum Electoris Saxoniæ filiũ in Archiepiſcopum poſtulaſſent ipſe quoq. Elector Saxoniæ S.Maieſtati reſpondit cum duos dies ante literas S. M. oblatas conſenſiſſet, vt Auguſtus filius poſtulationem acceptaret, ſe iam non poſſe ſine ſui honoris iactura permittere, vt eandem renunciaret. Quare nouis, & violentioribus remedijs vti neceſſe fuit; & ideo S. M. iterum ſcripſit Electori, ſe non poſſe à præſcripta mente, nequè ob publicum Imperij commodum, nequè ob priuatum proprium recedere. conſtituit prætereạ virum magnæ auctoritatjs, vt compulſis populis Principatus Magdeburgenſis, Archiepiſcopatui ſubiectis ad præſtandum nouum iuramentum fidelitatis, & obedientiæ ſuæ Maieſtati, illius poſſeſſionem, & dominium armata manu retineret, & defenderet. Inſuper conſtituit Commiſſarios, qui inibi quæſtionem haberent contra omnes ſupradictos Pſeudocanonicos ob diuerſa capita criminis læſæ Maieſtatis, cum non minus ipſi, quam eorum præteritus Pſeudadminiſtrator, rebelles contra S.M. & Imperium fuiſſent, Interea Tillius, cõmiſſa Comiti de Anolt cura obſidionis ciuitatis Stadem, cum ſex legionibus peditum, & magno equitum numero Friſiam orientalem ingreſſus, ſtationem cępit, quaſi comitatum illum Imperio ſubiectum, ab Hollandis occupatum, recuperaturus: ſed re vera, vt illorum vires diuerteret, eiſq. timorem iniiceret, contra Hiſpanos belligerantibus. certum enim erat huiuſmodi recuperationem perfici non poſſe ijs temporis anguſtijs, eoquè belli apparatu, cum inimici ciuitatem Enden, & Tentort firmiſſimas

Reſponſio Pſeudocanonicorũ Cæſarem pariterq. Electoris Saxoniæ.

Noua remedia pro reuciẽenda poſtulatione ſupradicta.

Tillius Friſiã orientalem ingreditur cum ſuis legionibus & ad quem finem.

arces

Digitized by Google

arces in ſua poteſtate retinerent; meliorem effectum obtinuit Comitis de Traumeſtolf cum Electore Bauariæ ob ſuperioris Auſtriæ reſtitutionem tractatus; licet ab initio habuerit remoram ex poſtulatione cautionis illarum prouinciarum, quas Cæſar in compenſationem crediti Bauarici datura erat, quæ reproducta reſolutione Electorum in Conuentum Mulhuſij, qua pro ſuo arbitratu poterat S.M. diſponere de prouinciis Friderici Palatini proſcripti; & inſuper promittente S.M. defendere prouincias dandas Bauaro; ſublata fuit. præcipua concordiæ capita fuere, vt daretur liberè Bauaro pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus Palatinatus ſuperior, vna cum quatuor Præfecturis Palatinatus inferioris cis Rhenū, in quibus eſt Heidelberga Palatinorum antiqua, & principalis ſedes, & Monaen inter Germaniæ arces muniтiſſima; ſecundo vt daretur diploma Electoratus perpetui Suæ Sereniſſimæ Celſitudini, eiuſquè ſtipiti. quare per iſtam concordiam, quæ in principio Maii executionem ſortita eſt, duo grauiſſima negotia Catholicam Religionem ſpectantia cōplementum habuerunt, nam ſublatæ fuerunt ſuſpicionum vmbræ inter Domum Auſtriacam, & Bauaricam, ex quarū diſcordiis in Germania, quot oriri potuiſſent Catholicæ Religionis pericula, & ruina; ſupra retulimus, & in hoc quilibet bonus Catholicus ſummopere animaduertere debet. Secundo, quanti fuerit momenti translatio vnius voti Electoralis hæretici in Catholicum, nemo eſt tam parum Germanicarum rerum expertus, qui non plene cognoſcat; in quo negotio non minus ſub Pontificatu Gregorii XV. fœlicis recordationis, quam ſub iſto Sanctiſſimi Domini Noſtri Vrbani nos laborauimus, & deſudauimus Deo dante vires, & incrementum.

Cōcordia inter Cæſarem, et Bauarum pro reſtitutione Auſtriæ ſuperioris

notandum.

Eodem menſe per litteras patentes mandauit Imperator Morauis, vt omnes dictę prouinciæ hæretici, niſi Catholicā Religionem ſuſciperent, intra ſex menſes ex illa egredi, & inter ſex alios, ſuas omnes fortunas vēdere deberent; Reformauit pręterea conſtitutiones omnes, & leges eiuſdem prouincię, illas pręſertim quę contra Religionem, & libertatem Eccleſiaſticam erant. Inſuper ad pręſtandum ab illis popu-

Litteræ patentes Cæſaris vt hære ici Morauiæ niſi infra ſex menſes Catholicā Relig. ſuſciperent diſcederent ex tota prouincia.

lis

lis Regi Vngariæ iuramentũ fidelitatis, necnon ad multa alia neceſſaria in beneficiũ eorundẽ diętã illius Marchionatus pro fine Maij in ciuitate Zenoimæ indici mãdauit ideo ſtatim Brunæ iuditia eiuſdẽ dietæ præparatoria cœpta ſunt, in quibus præter alia, quæ expedita fuere Baro Bioſcus hæreticus, & ex primarijs illius prouinciæ rebellis, non ſera vindicta Diuina capite plexus eſt, ex eo quod inter alia perpatrata facinora Decanum Sarcandrum in principio rebellionum atrociſſimis cruciatibus Martyrem effecerat.

Publicatio Dietæ Marchionatus Morauiæ.

Præparatoria Iuditia Brunæ pro futura dieta.

Rex Danię infauſto nihil attonitus, nec terrefactus augurio, quod incolæ Haffniæ Regiæ ſuę reſidentiæ conceperant ex repentino fulminis caſu, quo Cathedralis campanarum turris diruta fuerat, & in ſacellum Regium deijciẽs, oĩa antecesſorum Regum monumenta quaſſarat; ſoluens ex portu cum valida claſſe appulit ad paruam inſulam Ducatus Holeſtain Femerẽ, quã ſtatim occupauit, cęſis quinq vallonum turmis, quæ ibi in præſidiũ conſtitutę erant deinde è regione eiuſdẽ inſulę nouum propugnaculum extruxit hinc ad ciuitatẽ Kyę ſe tranſtulit, vt ea potita, tutiorẽ, & liberiorẽ deſcenſũ haberet in terrã, ſed ſpe fruſtratus eſt, nã magno impetu illã oppugnare incipiens, virtute tñ Imperialiũ reiect⁹, in Zelãd cũ paucis nauibus receſſit, reliquũ claſſis in canali Femerẽ relinquens ad defendendã eandem inſulã, & propugnaculũ in continenti, ꝙ poſt paucos dies ab imperialibus recuperatũ fuit, cęſis, & diſſipatis multis turmis hoſtiũ, q̃ fugientes in claſsẽ ob maris æſtũ è littore ſemotã ſe ſaluos reddere nõ potuerant; ciues Transluntd (q̃ eſt ciuitas Ligę Hanſiaticæ in Pomerania) ob occupationem à Cæſarianis inſulæ Rugiæ, & ob ꝓpugnaculum ab eiſdẽ erectum in parua inſula, q̃ eſt è regione canalis, ſeu portus ciuitatis nimium de ſua libertate dubitantes, inito conſilio cum Rege Daniæ præfatum propugnaculum ſtricta obſedione oppugnarunt, ac tandem expugnarunt. quod indigne Colonellus Harnaim ad caſtigandam eorum rebellionem cum duodecim millibus armatis cępit obſidere ciuitatem, ſane non valde maturo conſilio, ob multa ſed pręcipuæ, quod non poterat impedire ſubſidia, quę per mare ventura erant.

Rex Daniæ occupat inſulam Femeren.

Idem reijcitur à ciuitate Kyæ virtute Imperialium.

Ciues Anſiaticæ ciuit Trãslantd deficiũt à fide Cæſaris.

Colonellus Harnaim obſidet Transluntd.

Dum per littora Baltici maris tali modo belligerabatur,

arces in ſua poteſtate retinerent; meliorem effectum obtinuit Comitis de Traumeſtolf cum Electore Bauariæ ob ſuperioris Auſtriæ reſtitutionem tractatus; licet ab initio habuerit remoram ex poſtulatione cautionis illarum prouinciarum, quas Cæſar in compenſationem crediti Bauarici datura erat, quæ reproducta reſolutione Electorum in Conuentum Mulhuſij, qua pro ſuo arbitratu poterat S.M. diſponere de prouinciis Friderici Palatini proſcripti; & inſuper promittente S.M. defendere prouincias dandas Bauaro; ſublata fuit. præcipua concordiæ capita fuere, vt daretur liberè Bauaro pro ſe, & ſuis ſucceſſoribus Palatinatus ſuperior, vna cum quatuor Præfecturis Palatinatus inferioris cis Rhenũ, in quibus eſt Heidelberga Palatinorum antiqua, & principalis ſedes, & Monaen inter Germaniæ arces munitiſſima; ſecundo vt daretur diploma Electoratus perpetui Suæ Sereniſſimæ Celſitudini, eiuſquè ſtipiti. quare per illam concordiam, quæ in principio Maii executionem ſortita eſt, duo grauiſſima negotia Catholicam Religionem ſpectantia cõplementum habuerunt. nam ſublatæ fuerunt ſuſpicionum vmbræ inter Domum Auſtriacam, & Bauariçam, ex quarũ diſcordiis in Germania, quot oriri potuiſſent Catholicæ Religionis pericula, & ruina; ſupra retulimus, & in hoc quilibet bonus Cathολicus ſummopere animaduertere debet. Secundo, quanti fuerit momenti translatio vnius voti Electoralis hæretici in Catholicum, nemo eſt tam parum Germanicarum rerum expertus, qui non plene cognoſcat; in quo negotio non minus ſub Pontificatu Gregorii XV. fęlicis recordationis, quam ſub iſto Sanctiſſimi Domini Noſtri Vrbani nos laborauimus, & deſudauimus Deo dante vires, & incrementum.

Cõcordia inter Cæſarem, et Bauarum pro reſtitutione Auſtriæ ſuperioris

notandum.

Eodem menſe per litteras patentes mandauit Imperator Morauis, vt omnes dictę prouinciæ hæretici, niſi Catholicã Religionem ſuſciperent, intra ſex menſes ex illa egredi, & inter ſex alios, ſuas omnes fortunas vẽdere deberent; Reformauit prętererea conſtitutiones omnes, & leges eiuſdem prouincię, illas pręſertim quę contra Religionem, & libertatem Eccleſiaſticam erant. Inſuper ad pręſtandum ab illis populis

Litteræ patentes Cæſaris. vt hære i i Morauiæ niſi infra ſex menſes Catholicã Relig. ſuſciperent diſcederent ex tota prouincia.

Digitized by Google

lis Regi Vngariæ iuramentũ fidelitatis, necnon ad multa alia neceſſaria in beneficiũ eorundẽ diętã illius Marchionatus pro fine Maij in ciuitate Zenoimæ indici mãdauit ideo ſtatim Brunæ iuditia eiuſdẽ dietæ præparatoria cœpta ſunt, in quibus præter alia, quæ expedita fuere Baro Biolcus hæreticus, & ex primarijs illius prouinciæ rebellis, non ſera vindicta Diuina capite plexus eſt, ex eo quod inter alia perpatrata facinora Decanum Sarcandrum in principio rebellionum atrociſſimis cruciatibus Martyrem effecerat.

Publicatio Dietæ Marchionatus Morauiæ.

Præparatoria Iuditia Brunæ pro futura dieta.

Rex Danię infauſto nihil attonitus, nec terrefactus augurio, quod incolæ Haffniæ Regiæ ſuę reſidentiæ conceperant ex repentino fulminis caſu, quo Cathedralis campanarum turris diruta fuerat, & in ſacellum Regium deijciẽs, oña antecesſſorum Regum monumenta quaſſarat; ſoluens ex portu cum valida claſſe appulit ad paruam inſulam Ducatus Holeſtain Femerẽ, quã ſtatim occupauit, cęſis quinq vallonum turmis, quæ ibi in præſidiũ conſtitutę erant deinde è regione eiuſdẽ inſulę nouum propugnaculum extruxit hinc ad ciuitatẽ Kyę ſe tranſtulit, vt ea potita, tutiorẽ, & liberiorẽ deſcenſũ haberet in terrã, ſed ſpe fruſtratus eſt, nã magno impetu illã oppugnare incipiens, virtute tñ Imperialiũ reiect⁹, in Zelãtd cũ paucis nauibus receſſit, reliquũ claſſis in canali Femerẽ relinquens ad defendendã eandem inſulã, & propugnaculũ in continenti, ꝙ poſt paucos dies ab imperialibus recuperatũ fuit, cęſis, & diſſipatis multis turmis hoſtiũ, q fugientes in claſsẽ ob maris æſtũ è littore ſemotã ſe ſaluos reddere nõ potuerant; ciues Tranſlundt (q̃ eſt ciuitas Ligę Hanſiaticæ in Pomerania) ob occupationem à Cæſarianis inſulæ Rugiæ, & ob ꝓpugnaculum ab eiſdẽ erectum in parua inſula, q̃ eſt è regione canalis, ſeu portus ciuitatis nimium de ſua libertate dubitantes, inito conſilio cum Rege Daniæ præfatum propugnaculum ſtricta obſedione oppugnarunt, ac tandem expugnarunt. quod indigne Colonellus Harnaim ad caſtigandam eorum rebellionem cum duodecim millibus armatis cępit obſidere ciuitatem, ſane non valde maturo conſilio, ob multa ſed precipuæ, quod non poterat impedire ſubſidia, quę per mare ventura erant.

Rex Daniæ occupat inſulam Femeren.

Idem reÿcitur à ciuitate Kyæ virtute Imperialium.

Ciues Anſiaticæ ciuit Trãſlundt deficiũt à fide Cæſaris.

Colonellus Harnaim obſidet Tranſlundt.

Dum per littora Baltici maris tali modo belligerabatur,

Digitized by Google

Vberes fructus Cathol. Relig. in Palatinatu Heidelbergēſi

in tota fere Germania laborabatur in vinea Domini lollium hæreſis extirpando. In Palatinatu Heidelbergenſis Patres minores ſtrictioris Ordinis obſeruantiæ Sācti Franciſci hoc tempore ex Caluiniſmo ad Catholicam Religionem reduxerunt ciuitatem Vvolffenſteil cum adiunctis ſuis vndecim pagis, ſic etiam ciuitatem Stomburg cum duobus oppidis, & quatuordecim pagis; pariter ciuitatem Monzingenſem; Archiſatrapiam totam ciuitatis Cæſaris Lautienſis cum tribus oppidis, & ſexaginta pagis; dominium Hohenechen cum quatuor pagis; oppidum Reggenhauſium cum ſex pagis; arcem Naumburg, cum duodecim pagis, & oppidum Offenheimenſe.

Cæſaris liberalitas donatio quindecim Cruciferorum pro quolibet modio ſalis regni Bohemiæ ſtatui ecclesiaſtico eiuſdem regni.

Cæſar ad propagandam Catholicam Religionem in Bohemia quamuis regium ærarium ob tot, & tantas in bellis confectas expenſas, haberet exauſtum, in Dei tamen ſolum protectione confidens donationem quindecim Cruciferorum pro quolibet magno modio ſalis regni Bohemiæ annuatim ſtatui Eccleſiaſtico contulit.

Præterea quia in conſtitutione ſtatutorum, & Legum regni Bohemiæ aliquæ erant ex eis, quæ ambiguitate, & perplexitate laborabāt, flagitante Card. ab Harrach in ſtatus Eccleſiaſtici beneficium aliquas declarationes effecit, quas lector videbit infra inter diplomata Cancellariæ regni Bohemiæ.

Ciuitas Staden poſt multorum menſium obſidionē venit in manus Comitis de Anolt pactis honeſtis conditionibus.

Haud igitur mirari debemus, ſi Deus, qui dat affluēter omnibus in eū ſperātibus ampliſſima Cæſari dona conferre nō deſtiterit, prout eo tempore accidit; nā Comiti de Anolt poſt multorum menſiū obſidionē ciuitas Staden dedita eſt, Colonello Morgan, qui eā defenderat ſpondente, nec ipſum, nec ſuos milites per ſex menſiū ſpatium militaturos contra Cæſarem. Qui antequam Praga diſcederet, Morauiæ, diætā iturus, quæ in fine Maij, & principio Iunii celebrata fuit; Ferdinandū Magnum Hetruriæ Ducē cum Principe Ioāne Carolo eius germano, ſuos ex ſorore nepotes, ſplendidiſſimè tanquam Auſtriæ Archiduces excipit, pariterq. eodem tempore, cum multo honore, & benignitate admiſit Antiſtitem Dñm Ioannem Baptiſtam Pallottum Nūtium extraordinarium Sanctiſſimi Dñi ob negotia Ducatuum Mantuæ, & Mon-

Aduentus in Pragam Ferdinandi magni Hetruriæ Ducis.

Aduentus in Curiā extraordinarii Nūtii.

Montis Ferrati à me ad Suam Maieſtatem introductum. deliberationes poſtea Dietæ Morauiæ fęliciſſimum habuere ſucceſſum,quia præter quamquod omnes ſtatus illius prouinciç coram Imperatore fidelitatē Regi Vngariæ, tanquā legitimo ſucceſſori iurarunt;ſpoponderunt etiam,ſe per ſingula familiarum capita ſemel tantum ſex florenos ſoluturos, & pariter illo anno ad muniendas Vngariæ Turcis limitaneas arces vnam ſegalæ menſuram per ſingulos ſubditos, & per ſingulos domus Ciuitatum promiſerunt præterea Regi Vngariæ tanquā nouo prouinciæ Marchioni viginti millia florenorum Imperatrici,totidemq.;miniſtris cancellariæ, quibus firmatis Rex Vngariæ Marchionatus priuilegia confirmauit,& publico iuramento comprobauit ; ea nimirum forma & tenore,quo eius parens cōfirmauerat , & promiſerat.verum Imperator antequam à Zenoima diſcederet , publicari mandauit nouas leges,& conſtitutiones ab illis populis obſeruādas,pręſertim nōnullas circa Religionē reformatas, quę fuerāt antea ab antiquis Regibus Bohemiæ. & Morauiæ Marchionibus hæreticis prolatæ in qua reformatione ex ordine Card.à Dietrichſtain, & meo multum deſudauit Canonicus Herneſtus de Platais; præter hæc Imperator ante ſuum diſceſſum aſſignauit ſtatui eccleſiaſtico in diætis,& ſimilibus prouinciæ functionibus primum locum,cum antea ex temporū præteritorū iniquitate non niſi sm̄ haberet.

Deliberationes Dietæ Morauiæ feliciſſime pro Cæſare

In huius anni fine varij fuerunt rerum Imperialium euentus , nam Krimp. Arx munitiſſima Ducatus Holeſtain poſt aliquot menſium obſidionem in poteſtatem Torquati Comitis Ducis Guadagnoli Generalis Imperialium bōbardarum honeſtis conditionibus deuenit,ſed talem euentum obſidio arcis GlicKſtat in proxima ripa fluminis Albis ſitę, ſortita non eſt,cum ſubſidia,quę è mare in ipſam inferebantur,nō potuiſſent impediri, ciuitas vero Trāslund cū iā vix poſſet amplius ſubſiſtere acriter oppugnantibus Imperialib. qui cum arginibus vſq. ad muros deuenerant,cępit agere de pactionibus,eaſq.cū Duce Fritlanded(Pomeranię Duce mediatore)concluſit;poſtea tn̄ cōcordia ſuū non habuit effectū, quoniā ciues magno obtēto ſubſidio, cū valida claſſe nauiū

Venit in manus Ducis Imperialium arx Krimp.

Ciues Trāslūd tractant cum Duce Fritlād de conditionibus pacis. & cōcludunt, ſed poſtea recedunt à concordans.

Digitized by Google

a Rege Suetiæ(qui ante paucos dies illius ciuitatis ſuſceperat protectionem) illam amplius ſeruare noluerunt. Hinc non defuit, qui id inconſiderationi, & non ſolitæ prudentiæ, & perſpicacitati Ducis Fritland verterit, eo quod concluſis cõditionibus, non debebat proficiſci Gulteron(quæ ſedes eſt ſolita Ducum Michelburgenſium ibi proxima) ad capiendam eiuſdem Ducatus poſſeſſionem, qui ei ab Imperatore ob impenſas, & ſeruitia in bellis præſtita conceſſus fuerat, cũ prædeceſſores Duces(quorum familia per quingentos annos dictum Ducatum poſſederat) rebelles extitiſſent præterea non debebat executionis concordiæ onus Duci Pomeraniæ committere, ſed ipſe illud in ſe ſuſcipere, & ante diſceſſum perficere, cum veriſſimum ſit, quod de fortuna aſſeritur: fronte capillata, poſt hæc occaſio calua.

Procurator cõuocatio Cõuentus Electoralis Ratisbonæ pro electione Regis Romanorum, ſed fruſtra.

Interim pro conuocando Electorali Conuentu Ratisbonæ pro Imperij pace, & electione Regis Romanorum multis conſumptis laboribus per multos menſes cum Electoribus fruſtra inſudatum eſt; nam etiam ſi Electores promptiſſimos ſe oſtenderent ad celebrandum Conuentum; tamen Cæſari repræſentarunt prius moderanda eſſe grauamina, quæ omnes Imperij Principes in proprijs prouincijs ab armis Imperialibus patiebantur propter exercitus magnitudinem, illiuſq. violentiam, & rapinam; & ideo quamuis à Cæſare tranſmiſſus in Imperium Comes Rambaldus de Colalt, miſſionem feciſſet quindecim millium equitum à ſeruitio Cæſareo, & deinde valde bonas, & prudentes ordinationes circa diſciplinam, & vitam militarem reliquis dediſſet nõ tamẽ expetitus effectus ſequutus eſt; vel quia remedium non fuit ſufficiens, vel quia Principes Imperij voluiſſent, vt pene omnium militum Imperialium (aliquibus paucis cum exercitu Ligæ Catholicæ ſolum relictis) miſſio fieret, quod quidem Cæſar, nec poterat, nec debebat præſtare; tum propter negotia eiusdem Germaniæ, quæ adhuc ignem malæ voluntatis ſub cinere fouebant; tum etiam ob Italiæ rumores, ac tandem ob pericula, quæ imminebant propter pacem cum Turcis non firmatam; cuius ſpem licet enutrirẽt mutuæ Oratorum inter duos Imperatores tranſmiſſiones

nes

Digitized by Google

nes,tamen;qui a adhuc ratificata non erat,in ea quidem fundamentum fieri non poterat;immò, & ſi ratificata fuiſſet; quia iam ante a experimento compertum fuerat, eam Turcas tanto tem.pore obſeruaſſe;quanto eam frangere non potuiſſent,cum eorum vires in alias partes diſtractæ eſſent;maximè extinguendum erat.

Procedebatur interea ab Imperialibus cómiſſarijs Magdeburg tranſmiſſis,ad vlteriorem quæſtionem contra Pſeudocanonicos ob expoſitas cauſas,quare illi magnopere metuentes Viennam (quo paulo ante Curia Cęſarea redierat) duos Oratores pariter Pſeudocanonicos ſectæ Caluiniſticæ, vt ſeſe à poſtulatione facta excuſarent tranſmiſerunt, credétes hac via ſuæ rebellionis pœnas elapſuros; propoſuerunt igitur Cæſari Oratores,capitulum,& omnes poſtuládo filiũ Electoris Saxoniæ,credidiſſe ſummopere voluntati S.M. ſatisfacturos,quandoquidèm poſtularant filium Principis tanta Cæſari voluntate coniuncti,tantumq. de eo benemeriti; attamen ſi capitulum, quod crediderat,non erat aſſecutú, rogabant S.M.vt ſuggereret opportunum facto remedium, quod Capitulo erant repræſentaturi, vt quoad fieri poſſet,S. M.morem gereret.Cæſar clarè perſpiciens hos ſub veſtiméتis ouium luporum animos abſcódere,eis per Cancellarium reſpondit, ipſos ac reliquos ipſorũ ſocios valde grauiter erraſſe in facta poſtulatione, non ſolum, quod contra multa iuſtitiæ capita,ſecundum Imperij conſtitutiones,& contra alia non conſentanea voluntati S.M.attentauerant; verum etiam ob eandem cauſam ab illis repræſentatam cóiunctionis,& amicitiæ Saxonis cum S.M.quoniam futuri erant fortaſſe cauſa, & origo perturbationum,& diſcordiarum inter duos Principes tanta animi voluntate in publicum Imperij commodum coniunctos.ideo ipſis,qui errauerant ſedulò cogitandum,qua ratione rem cum ipſo Saxone poſſent componere.Tali reſponſo perterriti PſeudocanoniciOratores,& multo magis deinde cum per alios tractatus ab eis cum miniſtris Cæſareis initos reiecti,cognouiſſent conſtantiſſimá Cęſaris in hoc negotio, & inflexibilem voluntatem;pauidi, & animo cófuſi in ſola ſpe protectionis Saxonici niſi diſceſ-

Cæſar reijcit propoſitiones Pſeudocanonicorũ oratorum capituli Archiepiſcopatus Magdeburgenſis.

ſerut

ſerunt.quare iterum Cæſar mandauit ſuis commiſſarijs, vt contra eoſdem procederent,& quæſtionem adornarent;quę poſtea,quem finem habuerit anno ſequenti erit referendum.

Cæſaris literæ, patentes in Stiria,Carinthia, et Carinola, vt Barones & nobiles heretici niſi infra ſex menſes Cathol. Relig ſuſceperint deberent ex prouincijs diſcedere.

Pari zelo,& pietate Imperator cum ei rapreſentaſſem in Stiria,Carinthia,Carniola,alijſq.proximis hæreditarijs Auſtriacis prouincijs reformationem Religionis optatum finē non habuiſſe,nec habere poſſe;ex eo quod nobiles, & Barones in mandatis reformationis nō incluſi,ciues, & plebeios clam à ſuſcipienda Catholica Religione retrahebant; mandauit per particulares patentes literas,vt omnes Barones, & nobiles hæretici earundem prouinciarum intra ſex menſes vel Catholicam Religionē profiterentur, vel egrederentur ex eiſdem prouincijs;permittens tamen illis,vt infra annum ſuas fortunas vendere poſſent,quemadmodum in Bohemiā factum fuerat.Sed Imperatoris mens decidendi hoc tempore in fauorē Catholicorum primum ſtatutum Imperij grauamen,(quod eſt Religionis)glorioſiſſima, maximaquè fuit omnium, quæ ab introductione Lutheranæ hæreſis factæ fuerunt in Germania;nam licet tot,tātæq.difficultates emerſerint,quantæ,& à me,& à multis alijs miniſtris,multorum menſium labore ſuperatæ ſunt;eo tamen magis pietas S. M. Dei ope adiuta reluxit ſupradicta tamen deciſio in ſcriptis redacta,(ea forma,& tenore,quo in ſecunda noſtrorum Cōmentariorum parte reſcribitur)non hoc anno, ſed ſequenti publicata fuit tanti enim ponderis res Catholicis Electoribus ſedulo conſideranda debuit tranſmitti.Hi vero poſt maturam conſiderationem ſummis laudib. Cæſaris,pietatem, & conſtans animi propoſitum extulerunt;quibus præconijs annuit ipſe Deus, dū poſt paucos ab ipſa deliberatione dies Cæſarem inſigni victoria remuneratus eſt. nam cum Rex Daniæ cum ſex legionibus peditum,& quindecim equitum turmis occupaſſet Inſulam Vſedum,& poſtea ciuitatē Vuolgaſt ſedem Ducum Pomeraniæ,ſperans cum auxilio Regis Sueciæ,eiuſdemq.populorum Pomeraniæ,maiores progreſſus ſe facturum.ex aduerſo,Dux Fridlant, motus cum ſex mille peditibus,& mille,& quingentis equitibus,ante præfatam

Glorioſiſſima, et præſtantiſſ. deliberatio Cæſaris in fauorem Religionis Catholicæ.

Rex Daniæ occupat Volgaſt

tam

tã ciuitatem poſt ſex horas certaminis illum vicit,ac maiori parte exercitus cæſa, fugauit,quare primum in ciuitatem, deinde in arcem mari circumdatam,vnde cum ſecurum ſe non crederet,ponte combuſto,in claſſem ſe recepit: ciuitas vero à Duce Fridlant die ſequenti capta fuit, & militum deprędationi tradita, atq.arce veſperi cum pactis, & conditionibus recepta,totam ditionem in Cæſaris deuotionem confirmauit.

Pugnat cũ Duce Fridlant. fugatur, & vincitur.

Paulo poſt hanc victoriam habui ſucceſſorem in Nunciatura ordinaria, extraordinarium Nuntium Præſulem Ioan.Baptiſtam Pallottum creatum Archiepiſcopum Teſſalonicenſem,nunc Eminentiſſimum Cardinalem,cuius virtutes,& præclaras animi dotes Italia,Luſitania,& Germania, nõ aſpexere modo, ſed ſuſpexere. in eis enim prouincijs pręſtantiſſima munera,& officia magno virtutum robore, & ſplendore exercuit. Vienna diſceſſi in fine Octobris, Deo gratias agens, quod in tam longo tempore,quo fui in Germania me ab innumeris periculis bellorum, itinerum, peſtis,& aliarum calamitatum,quibus obrutus fui,liberaſſet,& multo magis,quod nulla conceſſio,nulla pax, nullum indultum,aut quid ſimile etiam in ſummis periculis, et ærumnis in præiudiciũ Religionis Catholicæ conceſſum fuiſſet; immò,quod à prima die vſq.ad vltimam tale, & tantum ipſa Religio creuiſſet,vt nemo vnquam potuiſſet, non dicam illud ſperare,ſed nec cogitatione peruoluere.Quis.n.credidiſſet totum Bohemiæ regnum in Religione reformandum,cuius cauſa ducẽtorum quinquaginta annorum ſpatio ab introductione hæreſis,tot Summi Pontifices, duo Concilia, & potentiſſimi Imperatores laborarunt,& tamen nihil, aut parum effecerunt Quis hoc de Archiducatu Auſtriæ,in quo hæreſis maximis erat munita priuilegijs,& pręſertim de ipſius capite Vienna cogitaſſet; de hac enim in meo diſceſſu poteram affirmare,quod inſtante diſceſſu ex hac vita Diuus Gregorius Thaumaturgus de ciuibus ciuitatis Neocęſareæ pronuntiauit.Sed quis ſperaſſet in ampliſſimis,& præſtantiſſimis prouincijs Morauiæ,Stiriç,Carinthiç Carniolç,Tirolis,& Alsatię,in quibus prius habitabant dracones, oriturũ

viro-

virorem calami,& iunci,& populos ambulaturos in lumine Dñi? Nec minus credibile videbatur eos in Vngaria, Sileſia, Luſatia, vberrimos fructus in Religione Catholica percipiendos, qui poſtea percepti ſunt; cum libertate, & conſtitutionibus regni, & peſſimis literis Maieſtatis maxime præpedirentur. Nec quidem vlli in mentem veniſſet, ex vtroque Palatinatu, vbi erat ſedes Caluiniſmi, firmamentum hæreticorum, & ſtatua Dagon contra Deum; expulſo hæretico, Catholicum exercitium introducendum infrigendam inſuper potentiam Palatini, vna cum tot Regibus, Principibus, & Rebuſpublicis cõ unctam, eiq. auferẽdum Electorale votũ, & Catholico Principi Maximiliano Bauaro, eiuſquè ſtipiti, trãsferendũ, Nec quidem ſperandi exitus è manibus hæreticorum videbatur recuperatio totius Principatus Archiepiſcopatus Magdeburgenſis, nec non Epiſcopatuum Alberſtadienſis Mindenſis, Suuerinenſis, Ratzemburgenſis, Principatus Hirsfeldenſis, nec non aliarum Abbatiarum, & Monaſteriorum bonorumq. Eccleſiaſticorũ, quæ ſi ſimul iungi poſſent, duo maxima regna conſtituerent, Quis denique ſperaſſet, tot alia mirabilia, quæ in augumẽtum, & propagationem Religionis, & extirpationem hæreſis in toto Imperio perpetrata ſunt, verum de his omnibus, vt ſolebam dicere Imperatori, & eius miniſtris, mihiq; in corde meo, nemo ſit qui ſibi aliquid arroget diuinam gratiam, rapinam ſuã arbitratus; ſed ſoli Deo, eiuſq. Matri Sanctiſſimæ tota laus, & gloria tribuenda eſt. Finem impoſuimus noſtris Commẽtarijs, in quibus aliqua de induſtria circumſcripſimus, & tantum delineauimus, alia vix tetigimus, & parum explicauimus, multa reticuimus, & reliquimus, quia veriſſimũ eſt, nõ alio modo viuentem de viuentibus poſſe ſcribere Commentaria.

Laus Deo, eiuſq. Matri Sanctiſſimæ.

INDEX
Rerum Præcipuarum, quæ in hoc opere continentur.

A

APpellat Lutherus ad vniuerſitates pag. 5.
Apoſtaſia Alberti Brandeburgici pag. 7.
Argentinentium fœdus p. 9.
Angliæ periculum pag. 12.
Anabaptiſtarum inſania p. 121
Angliæ Rex mutat Religionem p. 15.
Archiepiſcopus Colonienſis mutat Religionem pag. 18.
Arguitur Caroli Quinti modeſtia pag. 24.
Argentinæ reſtituitur Miſſa pag. 27.
Alberti Brandeburgici vaſtationes pag. 29.
continuat diuaſtationes pag. 30.
reconciliatur Cæſari pag. 31. proſternit copias Gallorum 31.
contendit cum Herbipolenſi, & Bambergenſi 32.
ſuperatur ab Epiſcopis 32.
Auſtriacorum poſtulatio pag. 34. eorundem ſcrupulus. pag. 113.
Auſtriacæ familiæ pacta pag. 55. pag. 53.
Arcana conſilia paucis reuelata p. 61.
Auſtriæ rebellio p. 64. rationes, & ſcopus rebellionis p. 64
Auſtrii ſuperiores rebellionem mouent p. 65.
Auſtrii recuſant Ferdinandum p. 67.
Auſtria titubans p. 69.
Auſtrii aliquo modo placantur. p. 77.
Analtinus contra Bauaricos, & Auſtriacos p. 84.
Auſtriaci proceres proſcribuntur. p. 89.
Apprehenſio reorum Lintzii p. 98.
Angliæ Rex de pace ſollicitus. pag. 105. eiuſdem oppoſitio pag. 117.
Anabaptiſtæ proſcribuntur 17. Aug. pag. 127.
Apologia Doctoris Hoe pag. 134.

Argumentum pro reſtauratione diſciplinæ p. 135.
Abbatia Fuldenſis p.148.
Arx Sbirouienſis p. 152.
Abbatiæ Hirſfeldenſis diſpoſitio p 158.
Auſtriæ incolæ coguntur ad Catholicam Religionem pag. 160.
Anabaptiſtarum eiectio differtur. pag.172. tandem arcentur p. 178.
Antuerpia tentata pag. 177.
Auſtriæ ſuperioris reformatio. p. 199. & pag. 226. & p. 271. & 281.
Arrabonus fluuius purgandus pag. 206.
Auglicanæ claſſis infelix expeditio p. 222.
Auſtriæ inferioris reformatio pag. 313.
Auſtriæ ſuperioris Ruſtici rebelles p. 247. Legatos Cæſaris capiunt p. 248. eorum diſciplina pag. 248. eorum querelæ plerumq. falſæ cum illis agitur de pace p. 248. cedunt Holſteinianos pag. 259. ſe excuſant ſuperantur. pag. 264.
Auſtriæ facies miſerabilis. p 244.
Argentinentium obedientia p. 294.
Anſeaticæ vrbes ſollicitantur à Danis p. 301.
Anholtini victoria p. 310.
Auſtria reformata p. 331. liberata à manibus Bauari p. 332.
Anabatiſtæ proſcripti per diploma 24. April. p. 127.
Apologeticus Doctor Hoe p. 134.

B

BEllum Helueticum p. 11.
Bellum Gallicum an. 1542. p. 17.
Buranus è Belgio pag. 20.
Buranus Francofurtum capit, p. 21.
Bohemi in Saxoniam ducunt p. 20.
Bohemi caſtigantur p. 23. eoſdem aggreditur Cæſar p. 60.
Bohemia rurſus turbata p. 47.
Brandeburgicus Hollandis accedit p. 50.
Brandeburgicæ ditionis reformatio p. 51.
Bauariæ Elector ſubmouetur pag. 56.

Bohe-

Bohemi ſubornantur p. 56. interpoſitioné repudiant. p. 60.
Bohemiæ rebellionis origo p. 57.
Bohemorum reorum liberatio intentatur p. 58.
Bohemicus tumultus per eiectionem Officialium Cęſaris è feneſtris p. 58. & p. 99.
Bohemorum bellum offenſiuum p. 65. eorundem priuilegia à Ferdinãdo cõfirmata p. 66. corũdé ingratitudo p. 66
Buquoij primæ victoriæ in Bohemia p. 70.
Bethlemij petita à Bohemis p. 75.
Belli apparatus in Imperio p. 79.
Bauariæ Dux in Auſtriam p. 82.
Bethlemius conſtantiæ monet Morauos, & Sileſios pag. 90. eiuſdem doli p. 90
Bohemiæ eccleſiæ reſtituuntur 92.
Bethlęmius implorat Turcas, & Tartaros p. 95.
Bohemorum reorum abſentium, & defunctorum citatio, & caſtigatio p. 97.
Bohemiæ noui hoſtes p. 102.
Bauariæ Ducis nouus exercitus p. 105.
Bauariæ Dux petit Palatinatum ad ſecuritatem p. 106.
Bauariæ Dux ſuſpectus p. 108.
Bethlemius pacem ambit p. 109.
Bohemiæ bellum in Palatinatum transfertur p. 100.
Brunſuicenſis mouet exercitum p. 116. eius ſuperbia caſtigatur 116.
Bauariæ Dux fit elector loco Palatini p. 146.
Dicit Cæſari ſacramẽtũ fũgitur officio Archidapiferi 147.
Brandeburgici, & Saxonis offenſio p. 149.
Brunsuicenſis diſſimulatio. p. 156.
Bellum in Saxonia inferiori p. 160.
Bethlemii legatus, & eius oratio ad confederatos p. 235.
Bethlemijs motus in Hungaria p. 168.
Bauariæ Elector à Saxonię admittitur p. 175.
Bredana obſidio p. 176.
Bohemiæ nouis litteris vrgetur proſcriptorũ exilium p. 179
Bohemorum deſperatio pag. 183.
Bohemorum bona venduntur ſolis Catholicis p. 183.

Digitized by Google

Bohemorum ruſticorum tumultus p.183.
Breda deditur pag.195.
Brunſuicenſis dux reſiſtit Vvalleſteinio pag.197.reuertitur ad obſequium Cæſaris p.260.
Bethlemii matrimonium pag. 181.
Bethlemii legati ſe opponunt Vngarorum votis.p.208.
Bethlemii legatio ſuppletur p.233.
Bohemia turbata pag.249.eius reformatio p.276.& p.289. inſtructio pro reformatione p. 277. pœna inobedientium 278.279.
Bauariæ Ducis excuſatio ob non ſedatos Auſtriæ ruſticos. p.259
Bethlemius cauſa diſſidiorum inter Mansfeldium, & Vinarienſem p.267.offert pacem Cęſaris ibidem. Cōditiones pacis pag.274.288.vrget legatum Turcicum ad pacem cum Ferdinando Cęſare p.303.
Bohemicę reformationis Commiſſarii p. 276. officium reformatorum p.277.eorum poteſtas p.278.
Baudiſius fugit p.278.
Brandeburgicus reuocat ſuos, & Cęſari obedit p. 298. ſpes de eius acceſſu ad Catholicam Religionem.Ibidem.
S.Benedicti monaſteria in Archiducatu Auſtrię reducuntur ad formam Congreg.Caſſinenſis p.319.
Bohemię tumultus p.332.
Bohemię leges declarantur pro Eccleſiaſticis.p.342.

C

COronatur Ferdinandus primus.pag.10.
Comitia Vvormatię p.5.
Comitia Norimbergę,eorumq.acta an.1545.p.18.
Captiuitas Brunsuicenſis p.19.
Concilia Proteſtantium p.19.
Copię parantur à Cęſare,& Proteſtantibus p.20.
Colonienſis cedit p.21.
Carolus V.in Bohemiam pag.22.
Conditiones Landgrauio datę p.23.
Concilium Tridentinum diſſoluitur p.29.
Conditiones Comitiorum Paſſauienſium obſunt Hereticis pag.34.

Colo-

Colonienſes ſeruatur p.36.
Correſpondentes implorant auxilia externa p.39. eorundẽ Conuentus Rotemburgi.p.62.
Comitia Ratisbon.an 1608.turbata p.40.
Cauſæ Iuliacenſis pag.42.
Clauſula inueſtituræ Cæſareæ in cauſa Iuliacenſi p.42.
Correſpondentes inuadunt Leopoldi militem.p.43.
Correſpondentium nouus tumultus ad Rhenum p.44.
Catholicorum exiguus apparatus defenſiuus p.45.
Conuentus Ducum Saxoniæ p.46.
Controuerſia inter Principes Iuliacenſes p.49.
Comitia Electoralia impediuntur p.55.
Comitia Vngarica in dicta p.56.
Correſpondentes conueniunt p 60.eorundem ſcopus p. 60. mittunt auxilia Bohemis p.62.eorum conuentus Rotonburgi p.62.
Conuentus Triumuirorum,corumq.conſilia p.60.
Copiæ Cæſaris in Bohemos p.63.
Catholici ſoli in Auſtria ſe opponunt p 74.
Correſpondentium diſſidium p.76.
Catholicorum conuentus p.77.
Catholicæ Religionis ſtatus ante victoriã Pragenſem. p.83.
Cauſæ belli inuentæ.p.195.
Catholicor.iubilus p.86.corúdẽ conatus in Bohemia p.128.
Cleri recuſatio p.87
Catholicorum cauſa vbiq.deſperata p.91.
Calumniæ hominum pro Religionis mutatione p.100.
Catholicæ religionis reſtitutio procuratur.p.101.
Chamum deditur p.106.
Chriſtianus Dux Brunſuicenſis præparat exercitum p.110.
Catholicæ Religionis periculum expenditur p.128.
Concilium Theologicum priuata auctoritate celebratur Pragæ p.137.
Carmelitę admiſſi Pragã p.153.datur eis hæretic.Eccleſ.ibid.
Caroli Archiducis Auſtrię Ferdinãdi Cęſar.fratris mors 184
Cardinalis de Hogenzolre obitus p.185.
Controuerſia pro Epiſcopatu Cardin.de Hogenzolre p.186.

Con-

Conſtantinopoli variç turbç p.312.
Comitia Bohemica p.323.propoſitio Cæſaris in ijſdem Comitijs p.324.
Coronatio Imperatricis in Reginam Bohemiæ p.325.
Coronatio Ferdinandi III.in Regem Bohemiæ p.326.
Comitia Danica p.328.
Concordia inter Cæſarem,& Bauarum pro reſtitutione Auſtriæ ſuperioris p.336.clancularij ſeductores p.279.
Chriſtianus Dux Brunſuicenſis præparat exercitum p.100.
Conuentus ordinum in Hollatia p.207.

D

DEliberationes Dietæ Morauiæ fęliciſſima pro Cæſare pag.319.
Diuerſitas Religionum p.35.
Duo eliguntur Epiſcopi Argentinenſes p.37.
Donauertana iuſtitia improperatur.p.40.
Diploma eiectionis Caluiniſtarum prædicantium p.97.
Diſpoſitio ad Religionem in Bohemia.p.100.
Daniæ Rex ſuſpectus p.105.
De prædicantibus Bohemię deliberatio p.112.differenda cẽſetur eiectio p.113.Repetitur actio cõtra eoſdẽ p.129.
Decretum de Religione in Bohemia p.158 & p 278.
Decretũ de reſtitutione bonorũ Eccleſiæ in Bohemia.p.159.
Diuerſæ prohibitiones hæretici exercitij.p.158.& p.159.
Daniæ Regis conſilia p.170.
Daniæ Regis apparatus p.193.eiuſdem litteræ ad Cæſarem pag.194.
Danici belli cauſæ pag.195.
Daniæ Rex reuocat Mansfeldium pag.194.
Daniæ Regis lapſus p.196.
Differentia inter Polonicam,& Vngaricam Coronã.p.210.
Daniæ Rex occupat Stoltzenauium p.120.
Daniæ Rex ſollicitat auxilia p.221.mouet cum exercitu p.252.eius copiæ ceduntur p.327.& p.254.
Diſceptatio de pace Religionis inter Cæſarem, & Saxones pag.224.
Damna à Danis illata p.231.

Danus

Danus recuperat vires p.260.ſollicitus de Silesijs p.268. in Holſatia Conuentus ordinum indicit p. 270. Pacem offert,& quibus conditionibus p.273.
Durlacenſis noua expeditio contra Cæſarem p.271.
Daniæ Regis progreſſus in Sileſia p. 274. idem vrget Holſatos,& Mechelburgicos ad Societatem p. 275.
Decreta contra nobiles Auſtrios hæreticos p.281.
Daniæ Rex in Bremenſi ditione p. 286. oppugnat Bleckede p.297. eius deſperatio 297. ducit Hauelbergam p. 297.tendit in Mechelburgenſem ditionem p.301. fugit in interiora Daniæ.p.321.
Danorum fuga p.300.317.& p.343.
Durlacenſis copiæ cæduntur p.310.
Durlartij copiæ Ferd.Cæſari accedunt p.312.
Daniæ Rex non fidit Hollandis, & eorum auxilia reſpuit p.322.
Danorum exercitus profugus p.327.
Diſpoſitio de Archiepiſcopatu Magdeburgenſi p.334.
Dieta publicatur in Marchionatu Morauiæ p.337.
Daniæ Rex occupat inſulam Femeren.p.337. reijcitur à ciuitate Kyæ p.337.
Diuerſa præcepta Cæſaris contra fractam pacem p.362.
Diſſidia Hoſtium p.266.& p.267.
Ducis Bauariæ excuſatio.259.
Diſcutitur Regis coronatio p.211.

E

EXpenſæ communes Imperij pag.25.
Excuſationes variæ Germanorum.p.26.
Excluduntur Sectæ ſalua confeſſione Auguſtana p.31.
Electoris Saxoniæ iura p.43.
Electorum zelus Mulhuſij p.80.
Expeditio in Vngaros p.93.
Electorum reſponſio p.140.
Electoris Saxoniæ,& Brand. votum pag. 118. & pag. 136. & 305.

Digitized by Google

Electoris Moguntini,& Treuerenſis votum p.143.
Eccleſia hæretic. datur Patribus S.Franciſci de Paula p 153.
Erneſtus Albertus de Harrach promouetur ad dignitatem Cardinalitiam p.228.
Exequutio contra Landgrauium p.261.
Electorum reſponſio ad Ferdinandum Cæſarem pro reſtitutione bonorum eccleſiaſticorum p.305.eorum reſolutio p.306.rationes p.307.
Edictum Ferd.Cæſaris contra Barones,& nobiles hæreticos Auſtriæ pro inſtitutione,& ſuſtentatione Parochorum Catholicorum p.314.
Executiones variæ circa religionem p.315.& deinceps.
Electoralis conuentus procuratur Ratisbonæ pro electione Regis Romanorum, ſed fruſtra p.340.
Electoris Saxoniæ conſiderata p.118.
Elector Bauariæ admictitur ab Electori Saxonię.p.175.

F

FOEderis correſpondentium initia pag.18.
Fœdus ſolemne Proteſtantium p.40.
Fœdera externa p.4.
Ferdinandus Francofur.deſcendit; contra illum diuerſa auxilia parantur.p.
Fridericus Palatinus fugit Vratiſlauiam p.89.
Ferdinandi Cæſaris magnanimitas p. 96. eiuſdem pijſſimæ conceſſionis 191.
Ferdinandi Cæſaris periculum.p.94.
Ferdinandi Cæſaris pietas,& peregrinatio p.181.
Francodalenſi obſeſſio p.107
Ferdinandi Cæſaris matrimonium p.115.
Ferdinandi Cæſaris ratio conſtantiſſima p.118.& pag. 134. eiuſdem zelus p.189.
Ferdinandi Cæſaris ſententia in Marchionem Durlacenſẽ pag.125.
Ferdinandi Cæſaris reſponſio ad Saxoniæ Ducem p.136.
Ferdinandi Cæſaris promiſſiones excuſantur. p.137.

Fer-

Ferdinandi Cæſaris ingreſſus Ratisbonam p. 138. eiuſdem propoſitio 139. intentio erga Ducem Bauariæ p. 139.
Ferdinandi Cæſaris modeſta taxatio p. 140. eius rigor laudatur p. 141. ab errore excuſatur p. 142. eius oblig. gratuita p. 143.
Ferdinandi Cæſaris conſtantia in reform. Bohemica. p. 143. eius decreta proficua. p. 158. 178. 250.
Ferdinandi Cæſaris finalis ſententia de translatione Electoratus. p. 146.
Ferdinandus Cæſaris in Bohemiam progreditur p. 151. 310.
Fœdus arcanum pro reſtitutione Palatini. p. 155.
Ferdinandus Cæſar Praga diſcedit p. 157. rédit in Auſtriam. p. 159. in Bohemiam 151. 310.
Ferdinandi Cæſaris Ghedini exercitus p. 169. & in Belgio p. 168. & inditione Brandeburgenſi p. 271.
Ferdinandi Cæſaris militum inſolentia p. 173.
Fœdus inter Anglum, & Gallum. p. 176.
Fœdus inter Gallum, Anglum, & Hollandos. p. 192.
Ferdinandi Cæſaris reſponſum ad Regem Daniæ p. 195.
Ferdinandus Cæſar proficiſcitur Sopronium p. 203. Sopronium ingreditur. p. 203. eiuſdē liberalis indulgentia p. 204.
Facies Auſtriæ miſerabilis. p. 209.
Ferdinandi Cæſari gratia oblata reſpuitur. p. 161.
Freyſtadium occupatur p. 254.
Ferdinandi Cæſaris exercitus in Sileſia p. 287. & p. 275. in Hollſatia p. 309. occupat Hollſatiam, & Cimbriam Cherſonetum p. 321.
Ferdinandi Cæſaris exercitus ad Hauelbergam, pag. 287. & 288. & 289.
Fructus ampliſſimi anni 1628. p. 327.
Ferdinandi Cæſaris exercitus in Suueuia, & cur, p. 330. quis eius fructus.
Ferdinandi Cæſaris litteræ ad Electorem Saxoniæ pro Epiſcopatum Magdeburgenſi. p. 334.
Fructus Catholicæ Religionis in Palatinatū Heidelbergēſi p. 338.
Ferdinandi Cæſaris liberalis donatio Statui Eccleſiaſtico re-

Digitized by Google

gni Bohemiæ p.338.declaratio eiuſdem in conſtitutionibus,& legibus Bohemiæ pro Eccleſiaſticis p.338.
Ferdinandus magnæ Hetruriæ Dux aduenit Pragam p.338
Ferdinandi Cæſaris præſtantiſſima deliberatio pro Religione Catholica p.342.
Ferdinandus Erneſtus Archidux Auſtriæ eligitur Rex Vngariæ p.213.& deinceps.

G

GRauamina Proteſtantium p.40.& 48.
Grauamina Catholicorum p.49.
Gaboris defectio ann.1613.p.49
Germaniæ miſera facies p.69.
Germaniæ pericula grauiſſima ponderantur p.79.
Germaniæ terror p.90.
Georgij Setſchij reconciliatio p.95.
Ghedinũ obſidetur à Bethlemio p.169.ſoluit obſidio p.169
Grauamina Hungariæ p.212.
Gottingæ obſeſſio p.252.
Grauamina Ferd.Cæſari à Catholicis data p.304.

H

HÆretici horrẽt libellũ intermiſticũ de Religione p.24.
Hollandi concedunt militem p.44.
Halberſtadientia Comitia p.46.
Hiſpanici exercitus fructus an.1615.p.53.
Herbipolenſis Epiſcopi ſententia p.137.eius laudes p.141.
Halberſtadius aggreditur Cæſareos p.157.
Halberſtadij ſtratagemma p.255.
Hoyenſe caſtrum expugnatur p.268.
Herbipoli fit conuentus deputatorũ ab Electoribus p.272.
Hollandorum conſilia p.275.
Hauelberga oppugnatur p.300.
Hamburgenſes monentur à Ferd.Cæſare p.302.
Hallenſis Pſeudoarchiep.legationem obit p.303.
Hamburgenſes,& Lubecenſes cum Cæſare conſpirant pag. 308.
Holſatiæ Dux pacem tentat cum Cæſare p.309.
Hæretici ſua libertate abutuntur p.313.
Halberſtatenſis Epiſcopatus quot annis fuerit ſub dominio

Hære-

Hæreticorum p.317.
Hollandi offerunt auxilia Regi Daniæ p.321.
Hollandorum legatio p.322.
Harnaim Colonellus obſidet Translund p.337.
Hæretici eijciuntur ex Carinthia per diploma 24. April. pag.127.
Herbipolenſis Epiſcopi ſententia p.137.
Hirsfeldenſis Abbatiæ diſpoſitio p.158.
Halberſtadienſis fugit p. 162. Herbeſtadij ſtratagemma p.253.
Holſteiniani cæduntur à Ruſticis.p.259.

I

INcenſores belli ruſticani ann.MDXXVI.p.7.
Initia belli Brunſuicenſis p.15.
Induciȩ quindecim menſium à Carolo V. conceſſæ p.16.
Interim publicatum an.1548.p.25.
Inſtantia Caroli V.pro obſeruantia Religionis p.26.
Inſolens correſpondentium ſcriptum,p.41.
Ius Cæſareum defendere feuda p.43.
Iuliacum expugnatur p.44.
Induciæ cum Vngaris p.78.
Iagendorfij irruptio p.96.
Imperij Principum intercesſiones p.98.
Iagendorfij doli,& minæ p. 103. eiuſdem crudelitates pag. 104.
Induciarum promisſio pro Palatinatu excuſatur p.107.
Iagendorfij expeditiones p.108.expugnatur p.113.
Induciæ inter Hiſpanos,& Anglos p.131.
Inſtructio pro legatis Cæſaris p.180.
Incommoda Cæſarei exercitus in Vngaria p.266.
Ius naturale quid doceat p.306.
Ioannes Baptiſta Pallotta Nuncius extraordinarius in Germania p.138.
Inueſtitura Transyluaniæ à Turcis data p.298.

Digitized by Google

Indicitur conuentus Mulhuſij p.273.
Infelix expeditio claſſis Anglicanæ p.222.

K

Koſella traditur p.288.

L

LVtheranæ hæreſis origo p.4.
Lutheri de Papatu teſtimonium p.8.
Landgrauius Haſſiæ petit bello Ferdinandum p.13.
Legatio Proteſtantium p.14.& p.16.
Libellus intermiſticus de Religione p.24.
Legatio ad Bauariæ Ducem p.77.
Luneburgenſi Ducis modeſtia p. 156. pro Cæſare militat p.260.
Luneburgentia Comitia pag.160.
Legationes Cæſaris in Belgium p.192.
Legatorum inſufficiens auctoritas ad votandum p. 209.
Leopoldus reſignat Epiſcopatus p.226.
Lutheraniſmo Catholica Religio præfertur p.229.
Lyntziana obſidio p.253.
Lauuenburgi fit conuentus ſupremorum ducum pag. 308.
Lutheranorum dolus p.313.
Leopoldus Guglielmus eligitur in Epiſcopum Halberſtatẽſem pag.317.& in Abbatem Hirsfeldenſem p.318.
Laurentius Regalis Legatus Hollandorum captus à Cæſareis p.322.
Litteræ patentes Cæſaris,vt Hæretici Morauiæ infra ſex mẽſes è prouincia diſcedant,ni reſipiſcant p.336.
Litteræ patentes Cæſaris in Stiria,Carinthia, & Carniola de eadem re p.342.

M

MOrs Ioannis Saxoniæ Electoris p.12.
Mentio Concilij Vniuerſalis p.14.

Mu-

Digitized by Google

Mutatio Religionis in Myſnia p.16.
Miraculoſa victoria anno 1547.p.22.
Magdeburgenſes nolunt obedire p.25.
Mechelburgicus Dux oppugnat Proteſtantes Magdeburgicos p.25.
Mutatur Religio in Palatinatu p.35.
Miutantur ditiones in Religione p.35.
Manæ Proteſtantiũ in Rodulphũ Cæſarem an. 1609. p.41.
Matrimonium Neoburgici p.50.
Matthiæ Cæſaris quærela de Hollandis ann. 1616. pag. 54. eiuſdem pacata conſilia p. 59. eiuſdem liberalis oblatio ad ſedandos Bohemos p.59. eiuſdem clementia oblata, & induciæ anno 1618.p.65.
Morauia recuperatur p.89.
Morauia reddit ad Religionem Catholicam p.92
Mansfeldij inſolentia p.93.
Mansfeldius in finibus Bohemiæ.p.98.
Media ad Religionem reſtaurandam p.102.
Mansfeldius in limine Bohemiæ p.103.
Mansfeldius minatur Bambergenſibus,& Herbipolenſibus p.103.
Mansfeldius ad Rhenum p.114.eiuſdem ſacrilegia p. 114.
Mansfeldius magnam cladem infert,& quare p.114.
Mariæ Dei Matris miraculum p.121.
Mansfeldius in Alſatiam fugit p.124.
Mansfeldius in Lotharingia pag. 125. in Friſia orientali pag.149.171.
Mansfeldij irruptio p.186.eius expeditio, & iter ad Regem Daniæ p.195.
Moguntinus recuperat Stradam montanam p.174.eius obitus p.245.
Maspurgij in Haſſia mutantur ſectæ p.175.
Matrimonia hæreticorum prohibentur in Bohemia p.182.
Magdeburgenſes monentur à Cæſare p.220. eorum diſſidia p.268.
Mansfeldius vincitur à Vvalleſteinio p.231. reſtaurat exercitum p.232. proficiſcitur in Sileſiam p.232. & p. 146.

Digitized by Google

eius tirannis p.251.tendit in Vngariam p. 254.timet ne inſequatur,& deijcit pontem p.255.
Minda expugnatur à Tillio p.250.
Mulhuſij Conuentus indicitur p.315.fit pag. 316. & deinceps.
Mors Buquoij p.100.

N

NOrimbergæ dies indictus an.1611.p.47.
Neuhuſeliana obſidio p.99.
Nuncij Apoſtolici litteræ interceptæ p.116.
Neoburgenſis Ducis oppoſitio p.144.
Norimberti lipſana p. 269. petuntur à Magdeburgenſibus p.269.transferuntur Pragam p.270.
Norimbergenſibus imperatur reſtitutio bonorum Eccleſiaſticorum p.295.
Neoburgum obſidetur p.301.
Neoburgicus Dux fit Catholicus p.51.
Norimberti Translatio Pragæ p.284.
Norimbergenſibus imperatur reſtitutio p.295.

O

OFfertur confeſſio Lutheranorum p.10.
Occaſiones Turbarum in Germania p.38.
Origo Ligæ Catholicæ p.41.
Oldemburgici legatio p.170.
Oſnabruk recuperatur p.231.
Oratio Legati Bethlemij p.233.
Obitus Sereniſſimi Caroli p.184.
Ordiuis Zeutonici magiſterium p.184.
Obitus Cardinalis Hogenzolre p.185.
Obitus Electoris Moguntini p.261.

P

PRoteſtantium minæ ann.1609.in Aula Cæſaris p. 41.
Primum Interim ann.1529.p.9.

Pro-

Digitized by Google

Proteſtantes vnde dicti p.9.
Pax tentata à Carolo V.p.11.
Patientia Ferdinandi Regis Romanorum p.13
Pax tentata Ratisbonæ p.17.
Pax cum Iuliacenſi initur p.19.
Pax Religionis confirmatur p.35.
Pacis conditiones p.33.
Procurantur Bella Cæſari ab ipſis Germanis p.39.
Pax inter Catholicos,& Proteſtantes Monchij p.45.
Petita ciuium Aquiſgranenſium p.45.
Proteſtantes in Auſtria p.46.
Proteſtantium fœderis finis extirpatio Catholicorum p. 54.
eorundem ſcopus p.71.Diſſidium p.70.
Palatinus Imperij Vicarius p.67.
Proteſtantes diuinitus impediti p. 71. eorundem infamis actio obſeruantiæ,& diffidentiæ p.72.
poſſonium cum corona occupatur p.75.
proteſtantium Conuentus Norimbergæ p.76.
palatini electio,& coronatio nulla p.78.
palatini,& Ordinum obſtinatio p.81.
pragenſis Victoria 85.
pragæ litteræ fœderis,& Maieſtatis traduntur.p.87.
prædicantes impetrant exercitium p.88.
poſſeſſiones Sacræ deuenditæ p.88.
Palatinatus res mutantur p.85.
Pragenſis victoriæ fructus in Italia,& in Gallia p.91.
Philippi Tertij Regis Hyſpaniarum obitus p.95.
Palatiniani milites inſoleſcunt p.104.
Pragam mittuntur præſidiarij p.112.
Pragæ controuerſia de duobus prædicantibus p.113.
Pugna ad Vvimpenam p.120.
Palatinus Mansfeldio renunciat obſequium p.125.
Prælium ad Namurcum p.131.
Palatini culpæ p.139.poſtulata principum p.224.
Proponuntur varij ad Electoratum p.141.
Progreſſus Religionis in Palatinatu p.333.
Præpoſitus Cottilouienſis iuxta Pilſnam p.151.

Pro-

Propoſitio ad Regem Brittanniæ à Religioſo quodam p.163.
Pragenſes,& Palatiniani gaudent p.168.
Petri Paſmani Archiepiſcopi Strigonien. fundationes pag. 190.
Propoſitiones Comitiorum Hungaricorum p.202.
Polonorum exemplum adducitur pro Corona Hungariæ p.209.
Palatini Vngariæ electio p.210.
Pacis tractatio inter Anglos,Danos,& Hollandos p.222.
Pugna ad Vvimpenam p.230.
Pœna prædicantium in Carniola p.281.
Pragenſes duri in Religione p.282.
Pugna inter Cæſareos,& Danos p.296.
Palatinatus reformatio p.328.& p.311.
P.P.Carmelitæ admiſſi Pragæ p.153.& datur illis eccleſia hæreticorum Paruæ partis ibidem, & altera PP. S. Franciſci de Paula ibidem.

Q

Quale Conciilum Proteſtantes vellent p.12.

R

Reſponſum Cæſaris ad proteſtantes p.15.
Reſtituitur Epiſcopus Pflugius p.25.
Refractarij decretorum Lubecenſes,&c.p.27.
Regis Galliæ irruptio p.28.
Rex Galliæ petit Argentinam p.29.
Repetit Galliam p.30.
Reſponſio Rudolphi Cæſaris p.41.
Regis Galliæ mors p.45.
Rudolphi Cæſaris obitus an.1612.p.48.
Ratisbonæ Comitia p.48.
Rokizzani omnes hæretici p.152.
Reformatio Religionis impeditur in Germania p.163.
Reformatio in Carniola p.172.& 280.
Reformatio Religionis in Stiria,& Carinthia p.188. Puncta reformationis ibidem.
Ruſticorum in Harz inſolentia p.221.
Reformationes nouæ in Imperio.p.294.

Reli-

Religioſi exempti p.305.
Rudolphi Cæſaris ſententia p.307.
Reformatio in Palatinatu p.228.& p.311.
Remedia adhibita contra prædicantes p.315.
Reformatio Bohemiæ continuatur p.326.
Rex Angliæ mutat Religionem p.13.
Rebellio Ruſticorum in Auſtria p.247.
Ruſtici ſuperantur p.264.

S

SEntẽtia de reſtituẽdo ſuperiori Marchionatu Badẽſi 125.
Simulata Lutheri humilitas p.5.
Saxo Lipſiam obſidet p.21.
Saxo fit captiuus p.22.
Saxones nouam formam edunt Religionis p.24.
Suſpecta liberalitas Magdeburgenſium p.27.
Suſpectus Mauritius Saxoniæ Dux p.28.
Saxoniæ Duces mitiores p.42.
Sabaudiæ Ducis copiæ p 60.eidem promiſſa p.61.
Saxoniæ,& Bauariæ Ducis quærelæ p.63.
Sileſij pro Bohemis certant p 65.ijdem exacerbati p. 75.
Sileſiæ defectus p.69.
Saxoniæ Electoris reſponſum Mauritio Haſſiæ datum pag.80.
Spinula ad Rhenum ducens exercitum p 82. eiuſdem expeditio in Palatinatum.p.83.
Saxoniæ Elector in Luſatos ducit exercitum p.84.
Sileſiorum mora p.90.
Spinula Vvetterauiam occupat p.94.
Subſidia Regis Catholici in Imperio p.94.
Sileſiæ,& correſpondentium pax.p.96.
Seminaria fundata p.102.
Steina a Burgundicis occupatur p.105.
Sileſitæ cum Iagendorfenſibus conueniunt p.113.
Saxoniæ Electoris conſiderata p. 118. familiæ Palatinianæ conſuli vult.p.118.
Saxoniæ Electoris mens de prædicantibus.p.126.
Saxoniæ Ducis reſpectus p.145.

Digitized by Google

Sententia de Marpurgenſi ditione p.150.
Sententiæ diuerſæ contra hæreticos p.172.
Saxoniæ inferioris ordinum poſtulata p.223.
Saxoniæ inferioris Principum poſtulata p.224.
Suedus Polonos affligit p.253.
Saxoniæ Ducis auxilia p.266.
Sileſiæ copiæ p.268.
Staden obſeſſa à Tillio p.323.
Staden poſt diuturnam obſidionem deditur Comiti de Anolt p.338.
Scopus correſpondentium p.61.

T

TOlerantia Ferdinandi p.13.
Tumultus ciuitatum ann.1526.p.7.
Tranſactio Paſſauienſis p.30.
Treuerenſes ſpoliantur.p.31.
Tumultus Aquenſis p.36.
Tumultus Colonienſis p.36.
Tumultus Argentinenſis duplex p.37.
Turcicæ pacis periculum p.53.
Thaboritarum obſtinatio p.109.
Turbæ excogitantur in Imperio p.115.
Timidorum in Germania conſilia p.136.
Translatio Electoratus in Ducem Bauariæ.p.146.
Tillij copiæ in Vvetterrauiam,& Haſſiam p.150.Caſtrametatur apud Brunſuicenſem ibidem.
Turcarum mutatio p.180.eorum modeſtia p. 283. vrgent pacem cum Cæſare p.313.
Teutonici Ordinis magiſterium p.184.
Tillio paratur decipula p.194.
Turcica pax p.195.
Tillius cęditur, cędit hoſtem pag. 197. proficiſcitur verſus Horthemium pag.251. ſuperat damnum multaquè loca occupat pag.257. augetur eius exercitus p.286. relinquit Holſatiam Cęſareis pag.309. eius victorię ad Vve-

laram

ſaram p. 312. deditione capit oppidum Nienburgenſem p. 322.
Troppauia obſidetur p. 287. & p. 289.
Triumphus Pragæ de captiuis, & vexillis Danicis p. 329.
Tillius Friſiam orientalem ingreditur, & ad quem finem p. 335.
Translunrd. Ciues deficiunt à Cæſare p. 337.
Translunrd ciues tractant de pace cum Duce Fritlanrd, & poſtea recedunt à concordatis p. 339.

V

VAriæ Germaniæ turbæ p. 32.
Vdenheimium deſtruitur p. 59.
Viennenſis Vrbis periculum p. 68.
Vngarorum rebellio p. 73.
Vlmenſis Conuentus p. 76.
Vngari violant inducias p. 83.
Vngaricæ pacis ratio initur p. 93.
Vngaris prouidetur p. 99.
Vngariæ infelicitates p. 104.
Vngariæ pax p. 113.
Vngarica Comitia p. 126. & p. 102.
Victoria ad Hochſtam p. 124.
Viſitatio Monaſteriorum inſtituta p. 148.
Viennam intrare prædicantes prohibentur p. 178.
Vratislauienſis Epiſcopatus p. 185.
Vngari excuſantur p. 189.
Vngarorum affectus erga Cæſarem p. 192.
Vvalleſteinij nouæ copiæ p. 196.
Vngari obuiam veniunt Ferdinando Cæſari p. 203.
Vngari filium Cæſaris in Regem poſtulant p. 208.
Vngariæ Regis Coronatio diſcutitur p. 211.
Vngaria Ordinum ſententia p. 212.
Vngariæ Palatini votum p. 212.
Vngariæ Rex eligitur p. 214.
Vngaricæ Coronæ deſcriptio p. 215.

Vnga-

Digitized by Google

Vngariæ Regis Coronatio p.216.Conſecratio p.216. inauguratio 217.
Vngaricę ceremoniæ in Coronatione Regis p. 217.
Vngariæ Regis coronati regale conuiuium, p. 217. & 218. quis ordo conuiuantium.p.218.
Vngariæ Comitia pacifica.p.219.
Victoria ad Luctram p.261.
Victoria ad Hochaſtam.p.134.
Victoriæ fructus in Italia,& Gallia.p.91.

Z

Zuinglius in Heluetia p.6.

F I N I S.

Digitized by Google